

**ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ
ЧОРНОМОРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМ. ПЕТРА МОГИЛИ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ МИТНОЇ СПРАВИ ТА ФІНАНСІВ
ПОМОРСЬКА АКАДЕМІЯ (М. СЛУПІСЬК, ПОЛЬЩА)
МІЖНАРОДНИЙ ЦЕНТР З ОБОРОНИ ТА БЕЗПЕКИ (М. ТАЛЛІНН, ЕСТОНІЯ)
ВИЩА ШКОЛА УПРАВЛІННЯ БЕЗПЕКОЮ (М. КОШИЦЕ, СЛОВАЧЧИНА)
НОВИЙ БОЛГАРСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ(М. СОФІЯ, БОЛГАРІЯ)**

***«ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ
У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ:
НАУКА, ОСВІТА, ПРАКТИКА»***

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ**

Харків

19–20 квітня 2018 р.

УДК 351.862:378(477)

ББК 67.99(2)116

Ф 43

Рекомендовано до друку вченою радою Національного університету цивільного захисту України (протокол № 8 від 26 квітня 2018 р.)

Редакційна колегія:

Голова редакційної колегії: Садковий В.П., д.держ.упр., проф.

Головний редактор: Домбровська С.М., д.держ.упр., проф.

Заступник головного редактора: Майстро С.В., д.держ.упр., проф.

Відповідальний секретар: Помаза-Пономаренко А.Л., к.держ.упр.

Редакційна колегія не несе відповідальності за зміст і стилістику матеріалів, поданих у редакції авторів.

Державне управління у сфері цивільного захисту: наука, освіта, практика : матеріали Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, 19–20 квітня 2018 р. / за заг. ред. В. П. Садкового. – Х. : Вид-во НУЦЗУ, 2018. – 278 с.

У збірнику розміщено матеріали Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції «Державне управління у сфері цивільного захисту: наука, освіта, практика».

Він містить матеріали щодо таких напрямів:

- механізми формування та реалізації державної політики у сфері реформування вищої освіти;
- державні механізми забезпечення якості вищої професійної освіти;
- державне регулювання розвитку дистанційної освіти для підготовки конкурентоспроможних фахівців;
- механізми публічного управління в соціальній сфері;
- механізми публічного управління в екологічній сфері;
- організаційно-правові, соціально-економічні та психолого-педагогічні аспекти державного управління у сфері цивільного захисту;
- державна політика захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій та запобігання їх виникненню;
- державні механізми забезпечення пожежної та техногенної безпеки;
- розвиток системи та механізмів державного управління у сфері державної безпеки й охорони громадського порядку;
- механізми інтегрованого управління кордонами, організації оперативно-службової, оперативно-розшукової, контррозвідувальної, розвідувальної діяльності у сфері державної безпеки та охорони громадського порядку.

СЕКЦІЯ 1

МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ РЕФОРМУВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Алієва П. І.

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ МІЖНАРОДНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Постановка проблеми. Однією з характерних рис сучасного громадського розвитку у світі є інтеграція. Вона має національний і міжнародний аспекти. У середині країни інтеграція проявляється в зростаючому взаємозв'язку окремих сфер громадського життя. У її основі лежать наслідки науково-технічного прогресу, що забезпечує високі темпи і величезні масштаби інноваційної діяльності людства, злиття науки і виробництва, що веде до розвитку інтенсивних способів господарювання і ресурсозберігання.

Виклад основного матеріалу. У міжнародному аспекті інтеграція проявляється в інтернаціоналізації усіх сфер громадського життя. Її проявами в сучасних умовах являються збільшені масштаби традиційних форм зовнішньої торгівлі; зростаюча потужність транснаціональних корпорацій, міжнародних банків; створення і посилення впливу міждержавних торговельно-економічних об'єднань і угруповань; глобальні проблеми сучасності, як слідство господарської діяльності усіх країн. Не стоїть з боку від цих проблем і вища школа України.

Рішення національних освітніх проблем вимагає формування нової стратегії державного управління вищою школою, визначення цілей і пріоритетів її розвитку, комплексного прогнозування перетворень системи вищої освіти виходячи з цілей і пріоритетів розвитку країни. Загострення глобальних проблем, вирішення яких неможливе без виходу за національні рамки і державні кордони, обумовлює важливість вивчення світового досвіду в різних сферах суспільного життя і областях наукового знання, особливо в системі вищої освіти [2].

В даний час актуалізується проблема системного і об'єктивного вивчення міжнародного досвіду функціонування та реформування національних освітніх систем, головним чином у високорозвинених країнах. Один з ключових факторів, що визначають необхідність активної участі України в міжнародному співробітництві у сфері вищої освіти, - виняткова роль останнього в економічному розвитку країни, забезпечення її безпечності та поліпшенні геополітичного положення в сучасному світі [1].

Державна політика та механізми управління з боку держави у сфері вищої освіти в Україні спрямована на реформування освітньої галузі на національних традиціях з урахуванням світових освітніх тенденцій та економічних можливостей держави з метою забезпечення всебічного розвитку людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розквіту її таланту, підвищення її освітнього рівня, забезпечення економіки державикваліфікованими фахівцями [3, с. 16].

Висновки. Отже, управління міжнародною діяльністю вищих навчальних закладів в загальному вигляді представляє собою цілеспрямований процес з участі ВНЗ в різних формах міжнародного обміну, в міжнародному ринку освітніх послуг для досягнення головних цілей створення системи єдиної освітньої. Динаміка, зростаюча масштабність і актуальність змісту міжнародної діяльності вищих навчальних закладів все більше приводить наукові і адміністративні кола до переконання, що вона має великий і ще не використаний потенціал як потужний чинник соціально-економічного

розвитку територій, де ці заклади розташовані. Визначальною умовою встановлення таких контактів і подальшого їх розвитку була фінансова підтримка українських ВНЗ із боку зарубіжних партнерів через різні західні фонди або програми.

Література:

1. Бех В.П. Саморегуляційна парадигма освіти в епоху становлення світового громадянського суспільства / В.П. Бех, Ю.В. Бех // Вища освіта України: теоретичний та науково-методичний часопис. – Ів.-Франківськ: Місто НВ, 2008. – № 4. – С. 14-19.
2. Каленюк, І. Розвиток вищої освіти та економіка знань: монографія / І. Каленюк, О. Куклін. – К.: Знання, 2012. – 294 с.
3. Мокій А. І. Академічна мобільність: виклики і загрози для людського капіталу України / А.І. Мокій, І.А. Лапшина // Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки. – № 11. – Серія «Міжнародні відносини» – Луцьк: ВНУ ім. Лесі Українки, 2009. – С. 14-17.

Єфремова Г. Л.

МЕХАНІЗМИ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КЕРІВНИКІВ ОСВІТНІХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Постановка проблеми. Розкриваючи сутність та суттєві ознаки управлінської діяльності керівників освітніх організацій, необхідно зазначити, що ефективна управлінська діяльність керівника освітньої організації передбачає вдале використання особистісного потенціалу як власного, так і тих людей, над якими здійснюється керівництво.

Керівник – менеджер освіти – повинен використовувати психологічні резерви, закладені в його особистості, в тих посадово-управлінських функціях, які він виконує. Розкриття цих резервів можливе на основі аналізу механізмів професійної діяльності керівників освітніх організацій, яка є, насамперед, управлінською діяльністю як цілеспрямованою, соціально-психологічною системою взаємозалежних структурних і функціональних компонентів, пов'язаних з вирішенням управлінських завдань, досягненням нових результатів відповідно до основної мети.

У результаті аналізу наукових досліджень було виокремлено загальні особливості управлінської діяльності керівників освітніх організацій порівняно з іншими видами професійної діяльності:

По-перше, управлінська діяльність належить до класу професійної діяльності, здійснюваної в особливих умовах, має гетерохронний, соціотехнічний характер, який постійно ускладнюється; містить розмаїтість складних видів конкретної діяльності, включених в ієрархічні відносини між керівником та підлеглими.

По-друге, слід відзначити творчий характер управлінської діяльності через домінування нестандартних ситуацій; виражену прогностичну природу завдань, що розв'язуються; необхідність прийняття відповідальних рішень у складних ситуаціях, різноманітність управлінських функцій – планування (визначаються шляхи, засоби і темп досягнення кінцевих цілей), контролю (визначається мета досягнення і відхилення від кінцевої мети), корекції, адаптації, емоційної ідентифікації, консолідації тощо.

По-третє, управлінська діяльність висуває дуже жорсткі вимоги до індивідуально-професійних якостей суб'єкта діяльності і його професіоналізму через подвійність визначення (це і діяльність керівника освітньої організації, який діє в певних обставинах, це і персоніфікована спільна діяльність), що зумовлює необхідність підтримки в оптимальному робочому режимі систем управління освітньою організацією, забезпечення

функціональних зв'язків між її компонентами; при цьому найважливішим серед цих складових системи є люди, які займають певні професійно-посадові позиції в структурі освітньої організації і вступають у певні соціально-психологічні відносини, через взаємодію та взаєморозуміння.

По-четверте, характерним для управлінської діяльності є її висока інформативна насиченість, необхідність прийому, переробки інформації, генерація нової інформації у вигляді управлінського рішення, ретрансляція цієї інформації іншим людям, особиста участь суб'єкта управлінської діяльності у виконанні сформованого ним же управлінського рішення професійних завдань, що передбачає подвійний процес спонукання до дії.

По-п'яте, управлінська діяльність супроводжується високою психічною напруженістю й іншими негативними психічними станами, має високу психологічну ціну через персональну відповідальність за результати діяльності разом із хронічним дефіцитом часу, постійним ризиком, що може спричинити професійні стреси, втомлюваність, погіршення здоров'я керівника тощо.

Вклад основного матеріалу. На думку Л. Е. Орбан-Лембрик [2], творчій організації управлінської діяльності сприяють такі механізми, як: правильна організація часу (темп, ритм); висока етична і професійна культура, активність у виборі життєвого шляху; культура спілкування; вміння забезпечити відповідність своїх здібностей і типологічних властивостей особистості з умовами (можливостями, обмеженнями) життя; уміння долати суперечності мікросередовища та особистості, що детермінують поведінку індивіда; використання науково обґрунтованого алгоритму продуктивного розв'язання завдань розвитку зрілої людини; самовдосконалення особистості, усвідомлення нею своїх можливостей, ставлення до себе як до суб'єкта, творця свого життя тощо.

На наш погляд, механізми управлінської діяльності керівників освітніх організацій зумовлені функціями управління в освіті загалом і їх специфікою щодо місця даних керівників у вертикалі управління в освіті, зокрема.

Керівники освітніх організацій належать до первинної управлінської ланки в системі освіти завданням якої є безпосереднє управління навчанням і вихованням підростаючих поколінь. Їх професійна діяльність є досить складною за своїм змістом, передбачає виконання значної кількості функцій, як управлінського, так і психологічного рівнів. Так, Т. М. Сорочан [3] зазначає, що в умовах реформування галузі освіти керівник освітньої організації є соціальним лідером, який набув знання і вміння щодо управління соціальними системами і знає специфіку управління закладом освіти; менеджером, який володіє технологіями менеджменту і маркетингу щодо освітніх послуг, управляє педагогічною системою школи, організує і стимулює професійну діяльність підлеглих, сприяє формуванню організаційної культури в умовах ринкових відносин; творчою людиною, яка спрямовує творчу діяльність педагогічного колективу, опановує інновації; дослідником, для якого сучасні управлінські знання і вміння – керівництво і контроль поступають місцем прогнозу, моніторингу, аналізу тощо.

Як зазначає Л. М. Карамушка, успішність управлінської діяльності керівників освітніх організацій залежить, насамперед, від оволодіння ними «базовими» управлінськими функціями (розробка і прийняття управлінського рішення або планування, організація виконання управлінського рішення, контроль), які є загальними для управління. Разом з тим, у діяльності кожного управлінця вони наповнюються специфічним змістом відповідно до цілей діяльності організації і напрямів діяльності керівника [1].

Отже, цілісна модель управлінської компетентності керівника освітньої організації інтегрує глибинні універсальні якості особистості, її вміння, знання та досвід. При цьому вона включає в себе такі базові особистісні утворення, як творчий, культурологічний, ціннісно-смысловий, когнітивно-рефлексивний, комунікативно-організаційний, емоційний і поведінковий компоненти. При цьому в реальній управлінській діяльності проявляється певна комбінація компонентів та рівнів моделі, а ступінь виявлення та активізації кожного з них залежить від рівня та складності завдань, від специфіки діяльно-

сті та від статусу й індивідуально-особистісних характеристик керівника.

Висновки. Таким чином, керівники освітніх організацій, виконуючи управлінську діяльність, повинні вміти здійснювати мобільне та гнучке ділове спілкування з кожним суб'єктом освітнього простору, застосовувати гнучкий стиль керівництва тощо.

Важливим механізмом управлінської діяльності керівників освітніх організацій, на нашу думку, є підвищення якості діяльності освітніх організацій шляхом запровадження інноваційних підходів в освітній галузі. Це вимагає від керівників знання таких підходів, вміння їх гнучко використовувати з урахуванням специфіки діяльності конкретного закладу освіти, а також володіння технологіями надання консультативної допомоги учасникам освітньої діяльності.

Література:

1. Карамушка Л. М. Управління закладами середньої освіти: психологічні аспекти / Л. М. Карамушка. – К. : Інститут психології ім. Г. С. Костюка АПН України. – К., 2001. – 222 с.
2. Орбан-Лембрик Л. Е. Психологія управління : посібник / Л. Е. Орбан-Лембрик. – К. : Академвидав, 2003. – 568 с.
3. Сорочан Т. М. Підготовка керівників загальноосвітніх навчальних закладів в системі післядипломної педагогічної освіти до роботи в умовах реформування галузі / Т. М. Сорочан // Післядипломна освіта в Україні. – 2002. – № 2. – С 50–56.

---

*Залкін С. В.,
Сідченко С. О.,
Хударковський К. І.,
Гордієнко А. М.*

ІННОВАЦІЙНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ В КОНТЕКСТІ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Постановка проблеми. Проблема якості освіти завжди була актуальною. На сучасному етапі суспільного розвитку вона набула нового звучання. Якість освіти сьогодні розглядається як найважливіший фактор стійкого розвитку країни, її технологічної, економічної, інформаційної та моральної безпеки.

В даний час у нашій країні відбуваються суттєві зміни в національній політиці освіти. Це пов'язано з переходом на позиції особистісно-орієнтованої педагогіки. Одним із завдань сучасної освіти стає розкриття потенціалу всіх учасників педагогічного процесу, надання їм можливостей прояву творчих здібностей [1–4].

Сьогодні випускник ВНЗ повинен володіти певними якостями гнучко адаптуватися у мінливих життєвих ситуаціях, самостійно та критично мислити, уміти бачити та формувати проблему (в особистому та професійному плані), знаходити шляхи раціонального її вирішення, усвідомлювати, де і яким чином здобуті знання можуть бути використані в оточуючій його дійсності, бути здатним генерувати нові ідеї, творчо мислити, грамотно працювати з інформацією, бути комунікабельним, контактним у різних соціальних групах, уміти працювати в колективі, у різних галузях, різних ситуаціях, легко запобігати та вміти виходити з будь-яких конфліктних ситуацій, вміти самостійно працювати над розвитком особистої моральності, інтелекту, культурного рівня.

Вирішення цих завдань неможливе без здійснення варіативності освітніх процесів, які вимагають глибокого наукового і практичного осмислення.

Виклад основного матеріалу. Зміна ролі освіти в суспільстві зумовило більшу

частину інноваційних процесів. Сучасний етап розвитку системи освіти в Україні характеризується освітніми інноваціями, спрямованими на збереження досягнень минулого і, водночас, на модернізацію системи освіти відповідно до вимог часу, новітніх надбань науки, культури і соціальної практики. Характерною особливістю цього періоду є пошук нових змісту, форм, методів і засобів навчання, виховання та управління, розгортання широкої експериментальної роботи, спрямованої на впровадження освітніх інновацій на засадах сучасної філософії освіти, яка суттєво відрізняється від попередньої. Раніше безумовними орієнтирами освіти були формування знань, навичок, інформаційних і соціальних умінь (якостей), що забезпечують “готовність до життя”. Тепер освіта все більше орієнтується на створення таких технологій і способів впливу на особистість, в яких забезпечується баланс між соціальними та індивідуальними потребами, і, які, запускаючи механізм саморозвитку, забезпечують готовність особистості до реалізації власної індивідуальності.

Під інноваційними процесами в освіті розуміють процеси виникнення, розвитку і проникнення в широку практику педагогічних нововведень, оскільки інновація – це не лише створення і впровадження нововведень, але й такі зміни, які мають визначальний характер, супроводжуються змінами в різновидах діяльності, стилі мислення [1 – 3, 5]. Інновації в системі освіти пов’язані з внесенням змін:

- у цілі, зміст, методи і технології, форми організації та систему управління;
- у стилі педагогічної діяльності й організацію навчально-пізнавального процесу;
- у навчальний план і навчальні програми навчальних дисциплін;
- у систему контролю та оцінки рівня освіти;
- у навчально-методичне забезпечення;
- у систему виховної роботи;
- у діяльність педагога і того, хто навчається.

Інноваційні педагогічні технології, у контексті загальної оптимізації освітнього процесу, спрямовані на задоволення декількох першочергових потреб:

- формування особистості, яка вміє пристосовуватись до динамічних умов сучасного світу;
- розвиток комунікабельності майбутнього фахівця своєї справи;
- самоактуалізації та самореалізації особистості;
- формування творчої особистості, професіонала, який в майбутньому буде прагнути займатися неперервною самоосвітою.

Як свідчать соціологічні дослідження різних форм і методів викладання, обсяг засвоєння матеріалу лекції складає 20 %, для лекції з використанням наукових джерел даний показник зростає до 30 %, лекція з використанням аудіовізуальних засобів дає 50 % інформації, дискусія – 70 %, гра – 90 %. На цій основі активно розробляються і впроваджуються у навчальний процес різноманітні інноваційні форми, методи, методики, технології.

Сучасні інноваційні педагогічні технології характеризуються тим, що суттєво підвищують якість підготовки випускників ВНЗ. Крім того, вони збагачують навчальний процес за рахунок впровадження активних, аналітичних і комунікативних способів навчання, забезпечують високий рівень освітнього процесу, формують компетентність майбутніх фахівців, забезпечують становлення аналітичних, організаційних, проектних, комунікативних навичок, розвивають здібності до прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, формують вміння будувати власні освітні програми, є ресурсом для зміни змісту освіти і структури начального процесу відповідно до міжнародних вимог [5].

Інноваційні педагогічні технології в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців покращують засвоєння навчального матеріалу, зменшують час на вирішення стандартних завдань та допомагають знайти розв’язки нестандартних, стимулюють творчий потенціал, зумовлюють позитивне ставлення до навчальних дисциплін, підвищують рівень інформаційної культури та створюють умови для повноцінного розкриття

їх як особистостей. Тому застосування інноваційних педагогічних технологій є однією з умов якісної підготовки майбутнього фахівця.

Інноваційно-освітня діяльність у вищій школі, як один з базисних видів діяльності в рамках освітнього процесу, включає творче перетворення конкретних результатів наукових досліджень і досягнень передового педагогічного досвіду в нові освітні продукти, товари і послуги, здатні забезпечити учасникам інноваційно-освітньої діяльності додатковий ефект (педагогічний, економічний та ін.).

Висновки. Інноваційні технології у професійній освіті підвищують ефективність навчання і виховання особистості та спрямовані на підготовку висококваліфікованих фахівців, що отримали фундаментальні і прикладні знання. Проникнення сучасних інформаційних технологій у сферу освіти дозволяє педагогам якісно змінити зміст, методи та організаційні форми навчання.

Література:

1. Інновації у вищій освіті: проблеми, досвід, перспективи : монографія / П. Ю. Саух [та ін.] ; ред. П. Ю. Саух. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. – 443 с.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. / І. М. Дичківська. – К. : Академвидав, 2004. – 352 с.
3. Пометун О. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід : методичний посібник / О. Пометун, Л. Пироженко. – К. : А.С.К., 2002. – 136 с.
4. Педагогічні технології у неперервній професійній освіті : монографія / С. О. Сисоєва, А. М. Алексюк, П. М. Воловик та ін. // За ред. С. О. Сисоєвої. – К. : ВІПОЛ, 2001. – 502 с.
5. Криворучко Н. І. Інноваційні педагогічні технології під час професійної підготовки майбутніх фахівців / Н. І. Криворучко, К. І. Криворучко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://intkonf.org/krivoruchko-nikrivoruchko-ki-innovatsiyi-pedagogichni-tehnologiyi-pid-chas-profesinyoi-pidgotovki-maybutnih-fahivtsiv/>.

Йожиков А. Ю.

НАПРЯМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ СЕКТОРА НАУКИ ВНЗ

Постановка проблеми. Сьогодні потрібні зміни в державній політиці соціально-економічного розвитку України, спрямовані на повніше використання величезного наукового, освітнього і інноваційного потенціалу вищої школи. У непростій ситуації, що склалася в економіці України, необхідно розвивати науковий сектор вищих навчальних закладів. Йдеться про формування інноваційної української економіки, де вклад її може бути максимальним. Це пояснюється тим, що сектор науки ВНЗ здатний одночасно нарощувати людський капітал і втілювати отримані наукові знання в інноваційні технології, а це і є головним чинником формування інноваційного шляху розвитку української економіки.

Вклад основного матеріалу. Сектор науки ВНЗ покликаний забезпечити взаємозв'язок фундаментальної освіти з можливостями гнучкого реагування на потребу в кадрах з актуальних для країни наукових напрямів, наукомістких технологій і виробництва, розвитку інтелектуальних здібностей майбутніх фахівців і вчених, відтворення наукових шкіл. Тому до основних напрямів модернізації сектора науки ВНЗ пропонуємо віднести:

1. Формування збалансованої структури і механізмів фінансування, включаючи:
  - а) формування системи середньо і довгострокового фінансування наукових до-

сліджень за рахунок державного бюджету у складі:

– базової частині - виділяється на період 3-5 років для забезпечення підтримки основного персоналу, а також придбання устаткування, розвитку інфраструктури і оплати комунальних витрат ВНЗ для виконання ними основних функцій;

– проектної частині - виділяється як основа для селективної підтримки конкурентоздатних колективів і окремих вчених;

б) вдосконалення процедур конкурсного відбору науково-дослідних програм і проектів, що фінансуються за рахунок бюджету;

в) істотне збільшення фінансування фундаментальних досліджень у рамках тематичних планів ВНЗ;

г) випереджаюче зростання фінансування досліджень, що проводяться в провідних університетах;

д) фінансування проектів молодих викладачів, учених і аспірантів.

є) синхронізацію заходів з розвитку і модернізації освіти, розвитку науки ВНЗ, інтеграції науки і освіти у рамках державних цільових програм.

2. Розвиток коопераційних зв'язків сектора науки ВНЗ з організаціями академічного сектора науки і сектора прикладної науки, а також реального сектора економіки, включаючи:

а) укладення договорів на реалізацію спільних освітніх програм, наукових і інноваційних проектів, організацію спільних наукових видань, а також участь в конкурсах на отримання українських і міжнародних грантів;

б) створення центрів передових досліджень, спільних випробувальних центрів, полігонів, наукових і технологічних парків;

в) організацію регіональних міжвідомчих координаційних центрів і спеціалізованих рад з присудження вчених ступенів; проведення спільних конкурсів наукових проектів для молодих вчених і викладачів, установа спільних стипендій;

г) активізацію взаємозв'язків з бізнесом, процесів комерціалізації результатів прикладних наукових досліджень і розробок, а також передачу технологій в реальний сектор економіки.

3. Модернізація системи підготовки кадрів вищої кваліфікації і системи підвищення наукової кваліфікації професорсько-викладацького складу, включаючи:

а) уточнення вимог по акредитації (атестації) вищих навчальних закладів для залучення і закріплення талановитих молодих кадрів в науці і освіті;

б) підвищення ефективності роботи аспірантури і докторантури;

в) відробіток критеріїв і механізмів відбору при формуванні дослідницьких університетів і науково-освітніх центрів.

4. Проведення структурних перетворень, спрямованих на підвищення ефективності використання кадрового потенціалу і майна, включаючи:

а) реорганізацію наукових організацій, раніше створених при ВНЗ як юридичні особи, шляхом їх приєднання до відповідних ВНЗ;

б) реорганізацію наукових організацій шляхом їх злиття (укрупнення) і створення науково-освітніх структур за напрямками діяльності, включаючи створення навчально-науково-виробничих комплексів;

в) ліквідацію неефективних наукових організацій і передачу майна цих організацій в оперативне управління ВНЗ.

Висновки. В результаті модернізації сектор науки ВНЗ має бути трансформований в ефективну складову національної інноваційної системи країни з додатковим ефектом підвищення рівня вищої освіти. Таким чином, повинно бути забезпечено ефективніше включення сектора науки ВНЗ в вирішення національних завдань, в процес підвищення рівня добробуту громадян, збереження соціальної стабільності; розвиток інститутів суспільства і забезпечення стійкого соціально-економічного розвитку країни.

Література:

1. Федулова Л. Напрямки підвищення результативності наукової сфери в Україні / Л. Федулова // Економіст. – 2005. – № 5. – С. 58–63.
2. Ядранська О.В. Державне регулювання структурних перетворень в сфері науки / О. В. Ядранська // Економіка та держава. – 2006. – № 4. – С. 102-107.

Карпеко Н. М.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ В СИСТЕМІ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ УКРАЇНИ: ДЕРЖАВНОУПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ

Постановка проблеми. Головна стратегічна лінія реформування загальної середньої освіти полягає в її адаптації до економічних умов, що постійно змінюються - в частині змісту освіти, у внутрішньому устрої школи, в її організаційно-економічному механізмі, в управлінні. У спеціальній літературі вчені розглядають освіту як галузь, розуміючи сукупність підприємств і організацій, що склалася, об'єднаних спільністю функцій, що виконуються ними в системі громадського розподілу праці. Вони характеризують її як "систему освітніх установ, організацій і підприємств, що здійснюють освітню діяльність, спрямовану на задоволення потреб населення в освітніх послугах і підготовку кваліфікованих працівників". Такий погляд на освіту має на увазі, по суті, розгляд системи освіти як суто економічної категорії, що, безумовно, вимагає деяких коментарів і термінологічних уточнень.

Виклад основного матеріалу. Комплексний розгляд системи освіти дозволяє побачити і можливі синергетичні ефекти, під якими в економіці освіти слід розуміти характеристику, що відбиває інтегральну (сукупну, багато-критерійну) числову оцінку економічних, соціальних, педагогічних і інших кінцевих результатів при рішенні задачі відтворення знань [2]. При цьому, розглядаючи економічні аспекти, не можна залишати без уваги не лише соціальні результати діяльності системи загальної середньої освіти, але і питання її змісту. Економічні закони визначають лише умови функціонування економічних суб'єктів – освітніх установ, проте сам процес освіти регламентується закономірностями педагогіки і психології. Освітня діяльність пронизує усе життя сучасного суспільства, вона тісно пов'язана практично з будь-якою сферою діяльності людини або галуззю економіки. Тому непросто визначити, де закінчується вплив системи освіти.

В умовах постіндустріального суспільства розвиток безперервної освіти повинен сприяти підвищенню економічної віддачі системи загальної середньої освіти. ЮНЕСКО і Організація економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) закликають розглядати безперервність освіти як принцип, який має бути покладений в основу організаційної перебудови різних структурних ланок існуючих систем освіти.

Незважаючи на провідну роль системи середньої освіти в освіті, ми вважаємо, що все ж неправильно визначати освіту тільки як "систему державних і приватних установ, метою яких є відтворення в людині найбільш суттєвих і загальних рис культури попередніх поколінь, у тому числі і того, що було ними накопичено і перевірено" [3]. Тим більше неправомірним вважати, що "освіта в основному система державних установ зі своїми структурами, що управляють".

Систему освіти України ми розглядаємо як найважливіший соціально-економічний інститут, що впливає на різні сфери життєдіяльності окремого

індивідуума і суспільства в цілому, а освіта і освітній процес характеризуються як корінні функції системи, що відбивають її соціально-економічну природу.

Зміна значення знань перетворила суспільство і економіку. Разом з капіталом знання набувають усе більшого значення як чинник економічного зростання передусім у високоіндустріальних країнах. Згідно з наявними прогнозами, пропозиція робочої сили в перспективі трохи виросте. Проте у зв'язку з тим, що важливими умовами науково-технічного прогресу є розширення обсягу технічних знань (індустріально-дослідницькі і дослідно-конструкторські роботи), їх активне поширення (накопичення і переробка інформації), а також прискорення процесу отримання матеріальних результатів на основі цих знань (застосування нових продуктів і технологій), найважливішим чинником економічного зростання стає якість робочої сили, якість праці.

Висновки. У економіці знань відбувається зрушення від технічних навичок до інтелектуальних, характер і форми роботи зазнають радикальні зміни: баланс зміщується від фізичної діяльності до розумової, від маніпулювання матеріальними предметами до обробки символічної інформації. Науково-технічний прогрес і впровадження інновацій є найважливішими умовами економічного зростання [1].

Світовий досвід показує, що господарські системи, орієнтовані на розвиток первинного сектора виробництва, не можуть бути реальними конкурентами постіндустріальним економікам і грати значущу роль у сучасному світі. Сьогодні домагаються успіхів ті країни, де мало природних ресурсів, але є хороша освіта і розвинена наука.

Література:

1. Байкова О.М. Концептуальные основы государственной политики в области образования и экономические границы его коммерциализации / О.М. Байкова // Экономика образования. – 2007. – № 1. – С. 98–110.
2. Дзвінчук Д. Державне управління освітою в Україні : тенденції і законодавство / Д. Дзвінчук. – К. : Нічлава, 2003. – 240 с.
3. Діденко А. О. Маркетингова наука для української освіти / А. О. Діденко // Післядиплом. освіта в Україні. – 2002. – № 2. – С. 71–73.

Ковальчук В. Г.

РОЛЬ ДЕРЖАВИ У СТВОРЕННІ ВУЗІВСЬКО-ПРОМИСЛОВИХ ДОСЛІДНИЦЬКИХ ЦЕНТРІВ

Постановка проблеми. Одним із напрямків реформування вищої освіти є створенні вузівсько-промислових дослідницьких центрів. При цьому, основним завданням державної інноваційної політики мають бути заходи, спрямовані на створення умов для органічного поєднання науково-технологічного і підприємницького середовища.

Виклад основного матеріалу. Українську інноваційну політику, яка все ще перебуває на стадії формування, можна кваліфікувати як таку, що тяжіє до англо-американської моделі, оскільки держава більше покладається на ринкові механізми стимулювання інноваційної діяльності, ніж на пряму підтримку інноваційного процесу [2,4]. Але проблема полягає не в тому, що розвиток науки і науково-технічних розробок практично не фінансується державою, а в тому, що наука і економіка України розвиваються різними шляхами. Більшість розробок, виконаних вітчизняними науковцями, не

мають практичного застосування у жодній галузі економіки країни. Це спричиняє фактичну ізоляцію наукових установ від підприємництва, а отже, унеможливує розвиток інноваційного процесу за рахунок ринкових важелів, оскільки інноваційна діяльність опинилася значною мірою поза межами ринку.

Держава має посилити пряму підтримку інноваційного процесу у вигляді сприяння створенню інноваційної інфраструктури, становленню науково-виробничих об'єднань тощо, але лише істотні нововведення держава повинна заохочувати фінансово, наприклад, через пільгове оподаткування або за рахунок бюджетних асигнувань. Такий підхід дасть змогу не розпилювати державні кошти на підтримку малоперспективних нововведень і сприятиме інноваціям, спрямованим на економічний прорив і забезпечення стійкого зростання. Ринкових механізмів на сучасному етапі буде недостатньо для помітної інтенсифікації інноваційного процесу в Україні.

Аналіз реалізації інноваційної концепції на прикладі багатьох розвинутих країн (США, Канади, Німеччини, Великобританії, Японії тощо) засвідчив її ефективність. Україна, тільки ступивши на шлях ринкової перебудови, зіткнулася із серйозними соціально-політичними, фінансово-економічними та іншими проблемами, які необхідно вирішувати дуже швидкими темпами. Перехід на інноваційний шлях розвитку неможливий без економічних реформ. Сучасний вітчизняний ринок інновацій передбачає забезпечення реальних умов для переходу економіки на інноваційно-інвестиційну модель розвитку та «впровадження механізму диференційованого пільгового оподаткування підприємств залежно від рівня їхньої інноваційної активності, стимулювання науково-дослідних та дослідно-конструкторських установ і організацій до введення в господарський обіг нематеріальних активів, утворення галузевих інноваційних фондів» [3, с. 16-17].

Ефективною формою державної підтримки інноваційної та наукової діяльності є створення за участю держави вузівсько-промислових дослідницьких центрів. Завдання полягає у стимулюванні об'єднання фінансових ресурсів і матеріально-технічної бази промисловості з кваліфікованими кадрами вузів. Засобами такого стимулювання можуть бути фінансування початкових витрат вузівсько-промислових центрів із коштів державного бюджету; видача підприємствам-учасникам безкоштовних ліцензій на використання розроблених винаходів і відкриттів. Позначення нових напрямів інноваційної діяльності, а головне – знаходження власної технічної парадигми, потребує залучення інвестицій. Наростаючий приплив інвестиційних ресурсів, що сприяє активізації інноваційної діяльності, стає своєрідним вираженням внутрішньої економічної сили та фінансової безпеки країни. Залучення внутрішніх й іноземних інвестицій в інноваційну сферу дозволить багатьом підприємствам мати ефективні інструменти прискорення розвитку пріоритетних сфер виробничої діяльності, спрямованих на досягнення поставлених підприємством інноваційних цілей [1, с. 76].

Зважаючи, що найбільше поширення в Україні нині отримали навчально-науково-інноваційні університетські комплекси, нам представляється доцільним акцентувати увагу на обґрунтуванні критерію і системи показників оцінки ефективності функціонування університетського комплексу саме для цієї моделі. Враховуючи високу значущість комерційних інтересів для членів університетського комплексу, в якості основного критерію для оцінки ефективності його функціонування приймаємо максимізацію прибутку. Формування системи показників розпочнемо з розрахунку загального інтеграційного ефекту, під яким розумітимемо сумарний ефект навчально-науково-інноваційного університетського комплексу.

Зважаючи, що найбільше поширення в Україні нині отримали навчально-науково-інноваційні університетські комплекси, нам представляється доцільним акцентувати увагу на обґрунтуванні критерію і системи показників оцінки ефективності функціонування університетського комплексу саме для цієї моделі. Враховуючи високу значущість комерційних інтересів для членів університетського комплексу, в якості основного критерію для оцінки ефективності його функціонування приймаємо максимі-

зацію прибутку. Формування системи показників розпочнемо з розрахунку загального інтеграційного ефекту, під яким розумітимемо сумарний ефект навчально-науково-інноваційного університетського комплексу.

В результаті розрахунку усіх частин фінансового ефекту можна досягти певного управлінського рішення, що містить набір приписів для усіх структурних підрозділів навчально-науково-інноваційного університетського комплексу, виконавши які можна забезпечити нарощування ефективності діяльності ННІК. При цьому, для найменш ефективних підрозділів університетського комплексу доцільним управлінським рішенням буде зниження витрат, а для найбільш ефективних підрозділів – таким рішенням є всемірне збільшення прибутку. Методика розрахунку навчального, наукового і інноваційного ефектів університетського комплексу зберігається такою ж, як і для фінансового ефекту. Отже, управління інноваційною діяльністю ВНЗ відповідає національним інтересам України, сприяючи переходу її економіки на інноваційний шлях розвитку.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє запропонувати критерій, систему показників та алгоритм оцінки ефективності функціонування науково-інноваційного університетського комплексу. Їх застосування сприятиме розвитку та поширенню в Україні ефективної формою державної підтримки інноваційної та наукової діяльності шляхом створення за участю держави вузівсько-промислових дослідницьких центрів.

Література:

1. Дацій О.І. Напрями удосконалення механізмів управління інноваційною діяльністю в Україні / О.І. Дацій // Наукові праці. Державне управління. – 2010. – Вип. 135. – Том 147. – С. 72–76.
2. Куценко Т.М. Зарубіжний досвід створення системи фінансування інновацій / Т.М. Куценко // Зовнішня торгівля, право, економіка, фінанси. – 2013. – № 2. – С. 113–129.
3. Рубан В. Інноваційна модель стратегічного розвитку України: методологія і досвід / В. Рубан, О. Чубукова, В. Некрасов // Економіка України. – 2003. – № 6 (499). – С. 14–19.
4. Федулова Л.І. Особливості розвитку інноваційної політики Європейського Союзу: виклики для України / Л.І. Федулова, Г.О. Андрощук // Проблеми науки. – 2014. – № 7–8. – С. 40–46.

Кришталь Д. О.

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ НАПРЯМКІВ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИЩОЇ ШКОЛИ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Державне регулювання науково-технічною діяльністю (далі – НТД) вищої школи здійснюється в рамках складної соціально-економічної системи, що представляє собою діалектична єдність усіх складових, які формують її цілісність. У зв'язку із цим і науково-технічний потенціал, як характеристика можливостей даної системи, має системний характер, визначається сукупністю відповідних ресурсів, але не зводиться до них.

Виклад основного матеріалу. Для системного аналізу й застосування понять НТД необхідно враховувати наступні загальні особливості наукової й науково-технічної діяльності:

- найбільш істотною відмінністю науково-технічної діяльності від усіх інших видів суспільної діяльності є здійснення процесу пізнання, що проявляється в

неповторності робіт, у великій значимості особистого фактора щодо одержання конкретного наукового результату, у відсутності прямого причинно-наслідкового зв'язку між використаними ресурсами й науковими результатами;

- науково-технічна діяльність здійснюється не ізольовано від інших видів суспільної діяльності, а тісно пов'язана з ними (у першу чергу з виробничою діяльністю). Для забезпечення функціонування науково-технічної системи виділяється певна частина наявних у суспільстві ресурсів; з іншого боку, результати її науково-технічної діяльності знаходять у суспільстві подальше економічне використання. Розширення й активізація подібної взаємодії науково-технічної системи із зовнішнім середовищем викликає підвищення чутливості системи до все більшої кількості аспектів її функціонування;

- здійснення науково-технічної діяльності характеризується складною взаємодією об'єктивних і суб'єктивних, кількісних і якісних факторів, що переломлюються через її внутрішню організацію та призводять до принципової нелінійності відгуку системи щодо прикладених до неї впливів, до відсутності системи щодо будь-яких її складових;

- результати діяльності науково-технічної системи можуть виступати і як засіб економії суспільної праці, і як ресурс для самої наукової діяльності. Оскільки при здійсненні науково-технічної діяльності неминуче відбувається деградація елементів її системи (кадри, устаткування інформація, що морально застаріває тощо), та частина результатів діяльності наукової системи направляється в саму систему на відшкодування витрачених раніше ресурсів. Крім того, частина результатів науково-технічної діяльності призначена винятково для використання усередині самої наукової системи (наприклад, фундаментальні знання, унікальне наукове устаткування тощо). Таким чином, виникають досить своєрідні й складні для вивчення й обліку форми кругообігу "наукові ресурси - наукова продукція";

- потенціал науково-технічної системи в процесі її функціонування безупинно трансформується, зокрема, внаслідок освоєння нею знову створюваних знань;

- параметри НТД залежать від попередніх траєкторій руху науково-технічної системи, що проявляється, зокрема, через існування таких щодо стійких у часі формувань, як наукові школи [3].

Відповідно до вищевикладеного, науково-технічна система являє собою відкриту нелінійну динамічну систему, канонічна модель якої включає ряд організованих входів (наявність яких забезпечується цілеспрямованою діяльністю людей), а саме:

- інформаційний, на який надходить інформація, що підлягає переробці системою;

- матеріальний (об'єктовий), на який надходять матеріальні засоби, що підлягають переробці системою або використанню нею;

- кадровий, що забезпечує систему кадрами для їхньої участі в процесі її функціонування;

аналогічні організовані виходи (інформаційний, матеріально-об'єктовий, кадровий), на яких з'являються результати діяльності системи, а також неорганізовані входи й виходи, що характеризують збурювання, що надходять у систему із зовнішнього середовища й із системи в зовнішнє середовище.

У якості ресурсного потоку, що підтримує існування й функціонування зазначеної системи як цілісного структурного формування, виступають ресурси, виділювані соціально-економічною системою на наукову й науково-технічну діяльність. Заходом інтенсивності вступу цих ресурсів є обсяг фінансування цих видів діяльності державою. При цьому частина фінансування витрачається на заповнення елементів системи, що деградували, частина фінансування йде на функціонування системи, а частина – на її розвиток [2].

Викладені вище особливості оцінки державного регулювання науково-технічних систем стосовно до навчальних закладів і всієї системи вищої школи, мають ще ряд специфічних особливостей. Так, науковий потенціал вищої школи також має рядом характерних особливостей, що визначають можливості й області його ефективного використання. При цьому гідності й недоліки наукового потенціалу вищої школи є своєрідним наслідком або продовженням один одного [1].

У вищих навчальних закладах зосереджені науковці які проводять наукові дослідження із широкого спектра наукових напрямків, причому наукова мобільність учених вищої школи досить висока внаслідок історично сформованих традицій ініціативного, децентралізованого вибору напрямків наукового пошуку. Усе це дає навчальним закладам можливість порівняно легко організувати проведення комплексних, міждисциплінарних досліджень, особливо перспективних через те, що найбільш важливі наукові результати звичайно одержують на стиках різних наук і їх окремих великих напрямків. Разом з тим, подібна мультидисциплінарність призводить до досить невеликої чисельності кожного конкретного колективу дослідників, фактично розколює науковий потенціал вищої школи на сукупність порівняно невеликих наукових потенціалів окремих дослідницьких груп. Істотним наслідком зазначеної мультидисциплінарності є й відчутна неповнота науково- інформаційних фондів навчальних закладів за багатьма конкретними напрямками досліджень.

У вищій школі працює майже половина кадрів вищої кваліфікації країни. Інтегрально за своїм кваліфікаційним складом вища школа навіть перевершує академічний і галузевий сектори науки. Однак зазначена вище порівняно невисока концентрація кадрових ресурсів на кожному окремому науковому напрямку збільшується ще й обмеженістю робочого часу (неповною зайнятістю), що витрачається найбільш кваліфікованою частиною науковців вищої школи - участь у наукових дослідженнях через їхню завантаженість навчальною й навчально-методичною роботою. Відповідне зниження НП науки вищої школи можна оцінити, ґрунтуючись на результатах проведеного в США дослідження, що показав, що перерахування чисельності професорсько-викладацького складу в еквівалент повної зайнятості науковою діяльністю повинен здійснюватися з коефіцієнтом 0,17-0,32 залежно від типу вищого навчального закладу й конкретної області досліджень. Лише частково цей недолік може бути компенсований можливістю залучення до виконання наукових досліджень таких характерних для вищої школи кадрових резервів, як лаборантський склад і контингент студентів.

Висновки. Таким чином, виконання працівниками навчальних закладів наукових досліджень сприяє ефективній реалізації основної функції вищої школи – підготовці кваліфікованих кадрів як для науки, так і для інших сфер суспільної діяльності.

Література:

1. Державна політика інтеграції освіти і науки України в системі інноваційної економіки : засади, механізми управління, напрями забезпечення : монографія / А.С. Кобець. – Донецьк : ТОВ „Юго-Восток”, 2012. – 472 с.
2. Міщенко В. Особливості функціонування вищої школи України в ринкових умовах: вища школа між минулим і майбутнім / В. Міщенко, С. Науменко // Вища школа. – 2001. – № 1. – С. 6–17.
3. Ядранська О.В. Визначення структури та масштабів державного сектору науки / О. В. Ядранська // Держава та регіони. Серія: Державне управління. – 2007. – № 1. – С. 173-177.

МЕХАНІЗМ З ПІДТРИМКИ І СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В НАУКОВО-ТЕХНІЧНІЙ СФЕРІ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Постановка проблеми. На сучасному етапі динамічний розвиток ринкової економіки в Україні неможливий без створення державного механізму з підтримки і стимулювання інноваційної діяльності в науково-технічній сфері вищих навчальних закладів. Нині саме науково-технічні інновації навчальних закладів визначають рівень конкурентоспроможності національних товарів і усієї економіки в цілому у глобалізуючий світовій системі.

Економічні умови, що змінюються, в країні підводять вищі навчальні заклади до комерціалізації наукової діяльності і, як наслідок, до уміння продавати результати науково-технічної творчості. У ситуації, що складається, створення системи реалізації на внутрішньому і міжнародному ринках науково-інноваційної продукції, яку виробляють вищі навчальні заклади, є одним з шляхів підвищення ефективності функціонування вищих навчальних закладів в умовах ринкової економіки [1].

Виклад основного матеріалу. Вчені вищої школи все більше уваги приділяють впровадженню результатів своїх розробок, використовуючи механізми державного регулювання інноваційної діяльності, що мають на меті підвищення конкурентоспроможності продукції і послуг на основі створення та використання науково-технологічних нововведень. Іншими словами, вищий навчальний заклад може і повинен самостійно або в асоціації з іншими закладами освіти або комерційними підприємствами забезпечити рух ідеї від задуму до виготовлення виробу і його реалізації.

Отже, науково-підприємницька діяльність вищої школи являється природним способом підтримати себе своїми власними силами, хоча і ціною деякого відвернення від прямих функцій [3]. Формування наукомістких виробництв, підвищення ролі нематеріальних форм капіталу (об'єктів інтелектуальної власності), зростання ролі інтелектуального чинника, перехід до інтенсивного способу відтворення довели безперечні переваги і перспективність.

Слід відмітити, що інноваційний процес не можна розглядати як наслідок технічних винаходів або інших підприємницьких ідей. Швидше він вимагає стратегічного науково обґрунтованого планування і державного управління, орієнтованих на ринок.

Очевидно, що стимуляція інноваційного шляху розвитку шляхом залучення державних ресурсів через науково-дослідні структури вищих навчальних закладів може стати для України значним прогресивним кроком.

Новація, як наслідок і інноваційний процес, що призводить до неї, часто не можуть здійснюватися існуючими фінансовими ресурсами. Тому, аналіз фінансової складової в організації інноваційного процесу часто виділяють в засадничий критерій його оцінки. Цей підхід рекомендується багатьма вченими, що досліджують розвиток виробничих секторів економіки в єдності з інноваційними технологіями, при оцінці можливості застосування новацій у виробничих сферах і формуванні замовлення на проведення інноваційних досліджень і розробок виробником [2, с. 60].

Висновки. Таким чином, у перехідний період становлення економіки країни вищі навчальні заклади були поставлені в тяжкі умови. Відсутність механізмів державного регулювання фінансування спричинила незліченні спроби внаслідок зберегти культурну спадщину вищої школи. Одним з напрямів було залучення у вищі навчальні заклади на комерційній основі великої кількості студентів, для цього необхідно було підвищувати свій статус, відкривати нові спеціальності, трансформуватися з інститутів і академій в університети. Нині немає необхідності в підготовці такої великої кількості фахівців з вищою освітою. Ринку праці вимагаються інноваційно активних фахівців - так званих

елітних кадрів, які здатні орієнтувати економіку країни на інноваційний шлях розвитку. У зв'язку з цим актуалізувалася проблема критеріїв відбору тих ВНЗ, які, з одного боку, здатні підготувати "елітних фахівців", а з іншого боку, можуть стимулювати розвиток інноваційної діяльності галузей економіки господарства.

Література:

1. Андрущенко В.П. Теоретико-методологічні засади модернізації вищої освіти в Україні на рубежі століть (за матеріалами доповіді, виголошеної на засіданні загальних зборів АПН України 23 листопада 2000 р.) // Вища освіта України. – 2001. – № 2. – С. 5–13.
2. Антонюк, О. Менеджмент в освітянській сфері: концептуальні засади / О. Антонюк // Персонал. – 2006. – № 10. – С. 58–65.
3. Державне управління в Україні :навч. посіб. / за заг. ред. Б. Авер'янова. – К. : Вид-во ТОВ "СОМИ", 1999. – С. 35–39.

Лукиша А. М.

ІННОВАЦІЇ В ОСВІТІ ЯК ПЕРСПЕКТИВА РОЗВИТКУ

Постановка проблеми. Проблематика якості вищої освіти, в тому чи іншому аспекті прояви свого складного і багатогранного змісту початку позиціонувати серед найбільш актуальних напрямків наукових пошуків ще в 50-х роках минулого століття. Традиційно вважається, що феномен якості вищої освіти актуалізувалося в роботах Г. Беккера, який досліджуючи теорію людського капіталу, звернув увагу на необхідність (можливість) розрахунку економічного ефекту від інвестицій людини в свою освіту [1]. Якість освіти, у тому числі й вищої є одним з найважливіших складових суспільства та з одного боку, залежить від процесів, що відбуваються в ньому та повинна швидко реагувати та відповідати стану науково-технічного прогресу, тенденціям розвитку економічної сфери країни, з іншого, безумовно, – впливає на всі процеси історії життя, оскільки готує фахівців, розвиває особистість, формує певні життєві погляди [2]. Тому особливої уваги заслуговує сучасний стан, проблемивпровадження та перспективи інновацій в освіту нашої країни. Саме подальший розвиток освіти та педагогіки має на увазі нарощування застосування різних інновацій. Це необхідна парадигма успішного і стійкого розвитку суспільства.

Виклад основного матеріалу. Галузь знань, яка розвиває методологію і принципи організації інноваційної діяльності, носить назву інноватики. Інноватика як наука перебуває на початковому етапі свого розвитку, зберігаючи наступність з теорією інновацій Й. Шумпетера в економічній області [3]. Однак слід зазначити, що специфіка цього наукового напрямку полягає в тому, що воно має міждисциплінарний характер, і в його рамках інтегруються знання про:

- інновації;
- інноваційну діяльність;
- інноваційні процеси в різних наукових напрямках.

Серед інновацій слід відзначити стрімке впровадження в освітній процес інформаційно-комунікаційних технологій, поява масових відкритих онлайн-курсів провідних університетів світу.

Сучасна модель освіти повинна готувати людей до діяльності, яка сьогодні, може бути, навіть ще не придумана. Інакше кажучи, потрібна орієнтація на так зване «довічне» навчання. Термін життя базових технологій з кожним роком стає все менше і

менше. Він уже поступається тривалості нормативного терміну навчання. Отримані студентами знання застарівають раніше, ніж можуть бути використані ними в самостійній роботі. Відповідно зростає попит на міжгалузеві «пакети компетенцій» та їх сертифікацію, замість або на додаток до освіти та виводить на більш високий рівень кваліфікаційні рамки. На освітньому ринку з'являються нові провайдери: підприємницькі, віртуальні, кібер, франчайзингові, корпоративні університети, академічні брокери, освітні стартапи.

Метою сучасної освіти є вироблення в учнів системного міждисциплінарного критичного мислення, пристосованого до вимог науково-технічного прогресу. Поставлено завдання "навчити вчитися» протягом усього життя.

Необхідно навчати універсальним для будь-якого виду діяльності навичкам критичного мислення, логіки, здатності постановки завдань, вмінню вираження своїх думок в усній та письмовій формі, володінню основними сучасними джерелами отримання і поширення інформації та, головне, прагненню до самонавчання. Необхідно більш широке використання ділових ігор, введення ігрових елементів в семінарські і практичні заняття, мультимедіа забезпечення лекційних і практичних занять.

Сучасний керівник шукає нове у всіх сферах, де він прикладає свої працю і енергію. У нього повинен бути сформований «інноваційний тип мислення». Під інноваційним управлінням розуміється процес створення і використання нововведень, нововведень у різних сферах.

Актуальним завданням освітньо-виховної парадигми є формування соціально-наукового співтовариства. Вона передбачає створення головної передумови для сталого розвитку соціально орієнтованої економіки - підготовку високопрофесійних фахівців у всіх галузях на основі безперервного циклу освіти і перепідготовки кадрів, здатних здійснювати науково-технологічну модернізацію народного господарства. У перспективі можливі загальне вищу освіту для всіх верств населення, а також створення передумов при підвищенні кваліфікації для присвоєння наукових ступенів і звань висококваліфікованим фахівцям, що дає підставу характеризувати майбутній соціум як соціально-наукове співтовариство. Його формування за допомогою інноваційного розвитку виступає одночасно і кінцевою метою, і головним фактором технологічного прориву. Інакше кажучи, соціально-науковий прогрес, як і розвиток освіти, буде досягатися на основі інноваційної діяльності.

Висновки. Приймаючи до уваги вище наведене можемо сформулювати такі основні висновки. Тому соціальні інвестиції належить орієнтувати в першу чергу на систему комплексної підготовки і підвищення кваліфікації кадрів, матеріальну забезпеченість працівників інноваційної сфери, науки і освіти. При цьому інноваційний шлях розвитку - це єдиний шлях зростання.

Література:

1. Becker G. Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis, with Special Reference to Education, Second Edition / G. Becker. – Chicago: The University of Chicago Press, 1993. – 412 p.
2. Мороз С.А. Место и роль е-коммуникации в развитии трудового потенциала высшего учебного заведения / С. А. Мороз // Развитие профессиональных компетентностей государственных служащих: коммуникативный аспект : науч.-практ. конф. за междунар. уч., 3–4 листопада 2016 р. – К., 2016. – С. 248–250.
3. Шумпетер Й. А. Теорія економічного розвитку. Дослідження прибутків, капіталу, кредиту, відсотка та економічного циклу / Й. А. Шумпетер; [пер. з англ. В. Старка]. – К. : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2011. – 242 с.

РОЛЬ ОСВІТНЬОГО ТУРИЗМУ В ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ

Постановка проблеми. Розвиток туристичної сфери в Україні є однією із пріоритетних потреб усучасних євроінтеграційних умовах. Про актуальність обраного нами у межах цієї публікації предмету наукового пошуку свідчить той факт, що минулий, 2017 рік оголошений Генеральною Асамблеєю ООН Роком сталого розвитку туризму. В контексті цього програмного напрямку Міністерство економічного розвитку і торгівлі України на 2017-2020 рік внесло розвиток туризму в число пріоритетів, а Кабінет міністрів України схвалив Стратегію розвитку туризму та курортів до 2026 року [1]. Цей документ розроблено з метою створення умов для забезпечення прискореного розвитку сфери туризму і курортів, перетворення її у високоефективну, інтегровану у світовий ринок галузь. Запровадження Стратегії передбачається за напрямками, серед яких: забезпечення безпеки туристів та захист їх законних прав та інтересів, імплементація законодавства ЄС у сфері туризму, забезпечення комплексного розвитку територій, зокрема створення сприятливих умов для залучення інвестицій у розбудову туристичної інфраструктури, удосконалення системи професійної підготовки фахівців сфери туризму, формування та просування позитивного іміджу України, як країни привабливої для туризму.

Виклад основного матеріалу. Важливою тенденцією сучасного туризму є задоволення різнобічного попиту туристів. Освітній туризм, як окремий вид туризму, заслуговує на значну увагу, так як має не тільки давню історію, а й достатньо стабільні показники розвитку сьогодні та гарні перспективи на майбутнє. Сьогодні освітній туризм організовується в нових формах і повинен враховувати комплекс сучасних освітніх завдань. Туристично-освітня діяльність організатора є інноваційною формою надання освітніх і туристичних послуг. Вона одночасно є інноваційною просвітницькою (освітньою) технологією. [2]

Міжнародний освітній туризм являє собою одну з галузей сфери освітніх і туристичних послуг, які найбільш швидко розвиваються. З точки зору змісту освіти це дає можливість урізноманітнити навчальні плани і зробити процес навчання більш захоплюючим, цікавим, інтернаціональним. Більшістю розвинутих країн визнається егалітарність вищої освіти, що забезпечує доступ до неї всіх бажаючих, незалежно від соціального походження, національних, релігійних та інших відмінностей. Розвитку освітнього туризму сприяють і процеси зміцнення міжнародного співробітництва в науці і освіті.

Професіоналізм організаторів освітнього туризму істотно впливає на розвиток в учнях пізнавальної активності творчого рівня. Даний вид туризму здатний збагатити, конкретизувати зміст навчального предмета, допомагає встановлювати міжпредметні зв'язки, сприяє задоволенню пізнавальних інтересів в різних областях діяльності людини. При включенні освітнього туризму в практику вузівської підготовки пізнавальна активність набуває професійну спрямованість, визначається особливостями обраної спеціальності.

Важливими напрямками міжнародного культурного обміну теперішнього часу є міжнародні зв'язки у сфері освіти, особливо його вищого ступеня [3]. Для студентського контингенту традиційно властиві мобільність і комунікабельність, прагнення до змін місць і подорожам, постійний пошук нових знань та інформації. У зв'язку з цим освітні міжнародні контакти слід розглядати як один з найбільш динамічно розвинутих і перспективних аспектів гуманітарної співпраці. Зміцнюється практика міжнародної освіти, коли освіту цілком або частково отримують за кордоном. Міжнародний студентський обмін може відбуватися на державному, недержавному і індивідуальному рівні. Він

здійснюється на основі укладання міждержавних угод, зміцнення зв'язків на рівні громадських та інших організацій, окремо взятих ВНЗ, а також в індивідуальному порядку.

До найбільш значущих освітніх тенденцій, здатних перевести освітній туризм в інноваційну сферу діяльності слід віднести: перехід до постіндустріального, інформаційного суспільства та прискорення темпів його розвитку, що визначають необхідність підготовки людей до життя в швидко мінливих умовах; зростання значення людського капіталу, що визначає інтенсивний розвиток освіти; динамічний розвиток економіки і структурні зміни в сфері зайнятості, що визначають постійну потребу в підвищенні професійної кваліфікації працівників; виникнення і зростання глобальних екологічних проблем, які можуть бути вирішені лише в результаті співробітництва в рамках міжнародного співтовариства, що вимагає формування сучасного мислення у молодого покоління; демократизація суспільства, розширення можливостей політичного і соціального вибору; значне розширення масштабів міжкультурної взаємодії, в зв'язку з чим особливу важливість набувають фактори комунікабельності і толерантності.

Висновки. Приймаючи до уваги вище наведене вважаємо за можливе сформулювати такі основні висновки. Перспективність розвитку освітнього туризму багато в чому буде залежати від стану сфери освіти в нашій країні, успішності розвитку наукових напрямків як в нашій країні, так і за межами України, від сфери особистих контактів між викладачами та учнями вітчизняних і зарубіжних навчальних закладів, від особистої ініціативи учнів. Міжнародний освітній туризм є дуже важливим і перспективним напрямком соціокультурної діяльності, що робить істотний вплив як на розвиток туризму, так і на вдосконалення системи освіти, вимушеної враховувати глобальну конкуренцію на ринку освітніх послуг. Для кінцевих же споживачів - клієнтів міжнародного освітнього туризму – розвиток останнього не тільки розширює можливості отримання якісних освітніх послуг, але і дозволяє отримати неоціненний соціокультурний досвід пізнання інших товариств і культур.

Література:

1. Розпорядження від 16 березня 2017 р. № 168-р "Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року". 2017.
2. Мальська О.В. Туризм в Україні має перспективи // Урядовий кур'єр. – 2001. – 25 лютого.
3. Мороз С.А. Інтернаціоналізація вищої освіти як складова інтеграційних процесів системи вищої освіти та фактор впливу на її якість / С.А. Мороз // Взаємозв'язок політики і управління: теоретичний і прикладний аспект: матеріали круглого столу, 2 червня 2017 р. – Дніпро, 2017. – С. 118–120.

Палюх В. В.

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Постановка проблеми. Наукова діяльність як і інша громадська діяльність – не пасивний об'єкт державної політики: вона володіє відносною самостійністю, та надає певний зворотній вплив на політику, модифікуючи її в залежності від власного внутрішнього розвитку та виконання нових спеціальних функцій, соціально-економічних задач, політичних та правових інститутів, реалій державної влади.

Виклад основного матеріалу. Державна політика у сфері наукової діяльності

повинна бути основана не на суб'єктивних оцінках, а виходити з наукового аналізу закономірностей розвитку та глибоко розуміння їх функціонального значення в сучасному суспільстві, формуванні нових моральних орієнтирів, сприйняття державності, патріотизму, загальної та професійної культури.

Подальший розвиток й упорядкування ринкових відносин, безсумнівно, призведе до створення економічних механізмів стимулювання інтелектуальної праці, що забезпечить на основі конкуренції престижність соціального положення висококваліфікованих кадрів в усіх сферах господарювання та державного управління. Це в свою чергу потребує створення організаційно-правової бази функціонування наукової діяльності в державному секторі соціально-економічного комплексу структурно реформувати наукову мережу на основі прийняття не стільки організаційних заходів, скільки розробці законопроектів, що забезпечують проведення ефективної податкової політики, що стимулює підготовку та атестацію науково-педагогічних кадрів, упередженні їх еміграції за кордон. Очевидно, ті чи інші заходи по науковому забезпеченню соціально-економічного розвитку держави й складають основний зміст її політики у сфері розвитку науки, але далеко не цим обмежується, хоча має безперечне, першорядне значення.

Проведення науково-обґрунтованої державної політики у сфері наукової діяльності передбачає рішення складних теоретичних та прикладних проблем та задач, коло яких продовжує поширюватися та визначатися. До їх числа належить визначення цілей та задач розвитку наукової діяльності, принципів, напрямів та критеріїв ефективності управління, розробка раціональних систем (форм, методів та засобів) управління науковою діяльністю на різних рівнях її державної організації, поділення функції, повноважень та відповідальності між суб'єктами управління, структурне формування наукового потенціалу та інше. Державна політика у сфері управління науковою діяльністю окрім управління науковими та освітніми закладами включає підготовку та атестацію наукових кадрів, що безпосередньо здійснюють наукові функції.

Історичними передумовами виникнення державної політики у цій області державного управління є підвищення соціальної ролі науки у житті суспільства та об'єктивна необхідність регулювати наслідки науково-технічної революції в інтересах суспільства.

Історія цивілізованого людства свідчить, що й стан, та витоки економічного та духовного благополуччя суспільства, пріоритет моральних цінностей, прав і свобод особистості знаходиться у прямій залежності від того, наскільки держава надавала можливості для всебічного розвитку науки. Звідси можливо зробити висновок, що головною метою державної політики у галузі розвитку наукової діяльності слід визнати створення сприятливих умов для розширеного виробництва інтелектуального потенціалу суспільства і кожної людини окремо, якому повинні бути надані усі можливості для безперешкодного розуміння наукової картини світу, усвідомлення в ньому себе як вільної, творчої особистості. Генеральна Асамблея ООН 10 грудня 1948 року прийняла резолюцію про вступ у дію Загальної декларації прав людини, що оголошує, “кожна людина та кожний орган суспільства прагнули шляхом просвіти та освіти сприяти повазі цих прав та свобод, та забезпеченню, шляхом національних та міжнародних прогресивних заходів загального та ефективного визнання та здійснення їх, як серед народів держав – членів Організації, так і серед народів територій, що знаходяться під їх юрисдикцією”. Згідно положенням Декларації “кожна людина має право на свободу думки” (Ст. 18), “свободу переконань та вільне вираження їх” (Ст. 19). Стаття 27 Декларації проголошує: “кожна людина має право ... брати участь у науковому прогресі та користуватися його надбаннями. Кожна людина має право на захист його моральних та матеріальних цінностей, що є результатом наукових ... праць, автором яких він є”.

Як бачимо, міжнародне розуміння державної політики у галузі розвитку наукової діяльності тісно пов'язано з забезпеченням прав людини та зокрема свободи наукової творчості, отримання різних видів освіти. Звідси випливає, що розвиток наукової

діяльності на національному рівні з точки зору державного управління повинно бути пріоритетним та вільним від релігійного та політичного впливу.

У цьому зв'язку надається, що державне управління розвитком наукової діяльності має багатоцільову структуру, зміст якої розкривається в конкретних задачах, які поклали та реалізували органи законотворчої та виконавчої влади.

До найбільш загальних завдань державної політики у сфері наукової діяльності слід віднести наступні:

- забезпечення свободи наукової творчості, захисту авторських прав та прав громадян на отримання освіти;
- оптимізація наукової галузі, організаційної структури управління діяльності науково-дослідних установ та вищих навчальних закладів;
- гуманітаризація науки, вдосконалення змістовної частини структури та ідейно-теоретичного рівня досліджень та викладання наукових проблем і навчальних дисциплін;
- науково-педагогічне забезпечення різноманітних сфер господарювання та галузей державного управління, впровадження наукових досягнень та результатів досліджень проблем педагогіки та організації навчально-виховного процесу;
- підготовка та атестація науково-педагогічних кадрів;
- соціальне, правове, фінансове, матеріально-технічне та інше забезпечення розвитку наукової діяльності;
- розвиток міжнародного співробітництва, обмін науковими кадрами, встановлення контактів між науково-дослідними установами та вищими навчальними закладами з метою проведення спільних наукових досліджень та підготовки фахівців (у тому числі науково-педагогічних).

Надлишкова організованість даного виду творчої діяльності призвела до нівелювання наукових кадрів, суспільне визнання та нарахування заробітної плати яких не була еквівалентна їх особистому внеску в досягненні поставлених перед ними завдань.

Висновки. Таким чином, досягнення цілей та задач державної політики у галузі розвитку наукової діяльності передбачає наявність та функціонування ефективної системи управління. І тут виникає принципово важливе питання щодо організаційного принципу побудови цієї системи, іншими словами про централізацію чи децентралізацію державного управління науковою діяльністю. Рішення цього питання в різні періоди історії нашої держави було неоднозначно та тенденція к централізації управління розвитком науки мала як позитивні так і негативні наслідки. З одного боку, сформувався і діяв механізм планування, що добре зарекомендував себе на практиці, фінансування, координації, контролю, а з іншого боку, - міністерства та відомства по суті “узурпували” повноваження у даній галузі державної політики, стали повновладними і замовниками змістовної сторони наукової діяльності, та “утримувачами” її наслідків, а ефективність діяльності науково-дослідних установ та вищих навчальних закладів оцінювали не згідно з їх світовим чи національним рейтингом, не по кількості винаходів та розробок, а в залежності від показників виконання державних замовлень, тематичних та навчальних планів, дотримання фінансово-штатної, трудової (службової) дисципліни.

Література:

1. Гуревич М. Государственное регулирование науки // Экономика Украины. – 2001. - №10. – С. 73-79.
2. Луценко Т.О. Державне регулювання науки та інноваційної діяльності України / Т.О. Луценко / «Ольвійський форум – 2015: стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі»: тези. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2015. – Том 1. – С.95-96.
3. Монаєнко А.О. Законодавча правотворчість у галузі видатків на освіту та науку // Наше право. – 2008. – №.4. – Ч.1 – С. 99-105.

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ВНЗ ЗІ СПЕЦІАЛЬНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ

Постановка проблеми. Аналіз нормативно-правових документів, якими регулюються освітні відносини за кордоном, дозволяє стверджувати, що в означеній сфері в країнах далекого та близького зарубіжжя приймаються на загальнодержавному рівні відповідні правові документи. У них визначається суб'єктно-об'єктне коло цих відносин, права й обов'язки сторін, принципи та напрямки взаємодії тощо. До таких документів можна віднести, насамперед, освітні, соціальні та цивільні кодекси. Незважаючи на серйозні дискусії, єдиного кодифікованого акту в царині соціального забезпечення в означеній сфері на цей час немає [2, с. 102].

Вклад основного матеріалу. Варто відзначити, що у 2011 році в Республіці Білорусь був прийнятий відповідний Кодекс про освіту [1]. У ньому закріплено, що ним регулюються суспільні відносини у сфері освіти, які включають такі:

- суспільні відносини щодо реалізації права громадян на освіту, метою яких є освоєння особами, які навчаються, змісту освітніх програм (освітні відносини);
- суспільні відносини, пов'язані з освітніми відносинами. Їх метою є створення умов для реалізації права громадян на освіту;
- суспільні відносини у сфері освіти в частині, що не врегульовані Кодексом про освіту, але до яких застосовується цивільне та інше законодавство [там само, ч. 1, 2 ст. 4].

На нашу думку, таке визначення відносин у сфері освіти є досить вдалим з позиції розмежування суспільних відносин, які виникають у ній, зокрема залежно від характеру спрямованості на безпосередньо освітні відносини та пов'язані із ними. Проте для них соціальний розвиток ВНЗ, у т. ч. зі специфічними умовами навчання, є об'єктом різного значення: з одного боку, первинного (забезпечення формування соціального капіталу та розвитку людського потенціалу здобувачів вищої освіти), а з другого – вторинного (наприклад, охорона здоров'я цих осіб та викладачів).

Крім того, вважаємо, що дані відносини у сфері освіти можна також класифікувати залежно від такого:

1) кількості учасників на прості (освітні відносини, суб'єктами яких є тільки ВНЗ і студент (курсант)) та складні (наприклад, ті, що передбачають укладення договору про направлення на здобуття освіти або трьохсторонньої угоди про майбутнє працевлаштування випускника ВНЗ);

2) обсягу прав і обов'язків цих учасників на ті, що передбачають стандартний обсяг таких прав і обов'язків (кожному громадянину тієї чи іншої держави забезпечується право на освіту), розширений (наприклад, кожний має право отримати додаткову вищу освіту) або звужений (особи, які прагнуть здобути вищу освіту у ВНЗ зі специфічними умовами навчання мають бути тільки громадянами тієї держави, у якій вони отримали громадянство);

3) характеру поведінки сторін на відносини у сфері освіти, що розвиваються у звичному режимі (тобто активно) чи пасивно розвиваються (наприклад, у разі взяття студентом академічної відпустки);

4) державних гарантій прав у сфері освіти на ті, що передбачають створення необхідних умов для отримання освіти або спеціальних умов, що можливо, наприклад, по відношенню до осіб, які мають особливості психофізичного розвитку та вимагають інтеграції в суспільство, соціалізації;

5) суб'єкта державного регулювання та рівня впливу на відносини у сфері освіти із центральним або місцевим адмініструванням;

б) характеру змін економічних, суспільно-політичних, зовнішньополітичних та

інших процесів на відносин у сфері освіти адаптивні (наприклад, ті, що передбачали інтеграцію в Болонський освітній процес) або конфліктні.

Висновки. Підсумовуючи можемо зазначити, що запропоновані вище типи відносин у сфері освіти кореспондуються між собою. Разом із тим, уточнимо, що вони залежать від стадії вияву юридичного факту – виникнення, зміни, припинення або зупинення відносин у сфері освіти. Зважаючи на це, перспективи подальших досліджень можуть бути пов'язані з обґрунтуванням висунутої гіпотези, зважаючи на необхідність визначення шляхів удосконалення правового забезпечення державного регулювання соціального розвитку ВНЗ зі спеціальними умовами навчання в Україні.

Література:

1. Кодекс Республики Беларусь об образовании (2011) [Электронный ресурс] // Кодексы Республики Беларусь. – Режим доступа: <http://kodeksy.by/kodeks-ob-obrazovanii>.

2. Право соціального забезпечення в Україні: підруч. / О. М. Ярошенко, Г. О. Барабаш, Н. М. Вапнярчук та ін.; за ред. О. М. Ярошенка. – 4-те вид., переробл. і допов. – Х.: Право, 2015. – 458 с.

Садковий В. П.

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОЇ ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ

Постановка проблеми. Вхідження національної вищої школи в європейський освітній простір в умовах стрімкої інформатизації та глобалізації міжнародного середовища спонукає до підготовки фахівців з вищою освітою нової генерації, здатних ефективно працювати в різних сферах господарчого комплексу країни. Це вимагає істотного підвищення рівня підготовки студентів на інноваційній основі шляхом проведення глибинних змін у системі їх навчання. Проте система державного управління підготовкою спеціалістів, на думку провідних вчених і практиків, має істотний недолік – відсутні сучасні інноваційні механізми впливу, що спричинює незадовільне управління навчальним процесом.

Виклад основного матеріалу. Формування комплексу інноваційних механізмів державного управління підготовкою фахівців у сфері цивільного захисту стає актуальним завданням, тому що вони сприяють розвитку пріоритетних напрямів державно-управлінської науки та освіти, необхідне приведення їх у відповідність до сучасних світових досягнень. У комплексі цих механізмів центральне місце займають державні стандарти вищої управлінської освіти, які є обов'язковими для вищих навчальних закладів усіх форм власності та підпорядкування [1].

З огляду на це метою державної політики повинно стати вдосконалення механізмів державного управління системою вищої освіти в умовах входження України у світове освітнє та інформаційне середовище та формування новітніх освітніх стандартів. Як показує проведений аналіз, для досягнення цієї мети необхідно таке:

1. Визначити напрями вдосконалення механізмів державного управління системою вищої освіти.

2. Узагальнити досвід надання освітніх послуг і застосування сучасних механізмів державного управління освітою в розвинених країнах світу.

3. Оцінити роль освіти в підвищенні конкурентоспроможності людини на ринку праці та з'ясувати специфічні особливості сфери вищої освіти як об'єкта державного управління.

Основні ідеї й висновки дослідників у цій галузі розширюють наукові уявлення про механізми державного управління системою освіти, створюють підґрунтя для подальших наукових розробок зазначеної проблеми. Адже в системі вищої освіти зосереджена більша частина, а в деяких державах – і весь науковий потенціал країни, і саме тут народжується більшість ідей, концепцій і теорій, з'являються нові винаходи та відкриття, готується економічна, політична, науково-технічна еліта.

Отже, можна стверджувати, що державне управління у створенні новітніх стандартів якості у сфері вищої освіти – важлива соціо-культурна функція держави, що визначає перспективи розвитку суспільства, і держава зобов'язана зберігати регулюючий і підтримуючий вплив у цій сфері. Адже освітня галузь у різних соціально-економічних та соціо-культурних умовах виконує соціальне замовлення на формування особистості певного типу, що і пояснює пильну увагу держави до системи освіти.

Модернізація освітньої системи вищої школи виступає як сукупність принципів і способів дій, спрямованих на організацію ресурсів вищої школи з метою формування, підтримки й розвитку освітніх цінностей та ідеалів, норм, правил і процедур, здатних забезпечити цілісність і стійкість розвитку вищої освіти, відповідно до цільових установок суспільства [2]. Цілком очевидно, що досягнення нової якості української освітньої системи, її стійкий розвиток неможливі без настільки ж значущих змін у ній, у процесах і механізмах управління розвитком.

Трансформаційні процеси, що відбуваються в Україні, демократизація суспільства загалом й управлінських систем зокрема привели до того, що розробка програм розвитку освіти (практично на всіх рівнях) перестала бути винятковою функцією лише систем управління. Управлінський ресурс суспільства в освіті став визначальним для стійкого розвитку управлінського об'єкта. Однак реалізовані соціальні механізми управління у вітчизняній освіті не відповідають об'єктивним сучасним потребам населення країни й не сприяють соціально доцільному, стійкому розвитку освітньої системи в цілому і її підсистем. Це виражається в тому, що [3]:

- існуючі практики управління розвитком української освітньої системи на всіх рівнях орієнтовані на задоволення корпоративних інтересів і не відображають реальних потреб суспільства та держави;

- соціальні механізми управління, що реалізуються в деяких сферах діяльності, недостатньо адаптовані до умов вітчизняної освітньої системи, що зумовлює конфлікт між проєктованими змінами в освіті й її актуальними соціальними завданнями;

- загальнокультурні технології соціального проєктування в управлінні слабо адаптовані до процесів управління стійким розвитком, особливо в українській освіті.

Висновки. Таким чином, механізм організації людських, інформаційних, матеріальних і фінансових ресурсів задля функціонування й розвитку системи вищої освіти є освітнім менеджментом, ядро якого становлять соціальні технології вибору пріоритетів розвитку, компромісних рішень, що забезпечують максимальну реалізацію інтересів різних суб'єктів освітньої діяльності й справедливий розподіл фінансових витрат між ними, технології вибору критеріїв оцінювання ефективності використання ресурсів, наявних у сфері вищої освіти.

Література:

1. Кобець А.С. Державна політика інтеграції освіти і науки України в системі інноваційної економіки : засади, механізми управління, напрями забезпечення : монографія / А.С. Кобець. – Донецьк : ТОВ „Юго-Восток”, 2012. – 472 с.

2. Луценко В.І. Досвід державного управління системою вищої освіти в розвинутих країнах та його застосування в Україні [Електронний ресурс] / В.І. Луценко. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/ Apdup/2011_1/1-4-10.pdf.

3. Мешко Н.П. Університет у національній інноваційній системі : монографія / Н.П. Мешко, М.В. Поляков, Є.М. Суліма. – Д. : Вид-во ДНУ, 2012. – 434 с.

GOVERNANCE OF THE EDUCATIONAL PROCESS OF PRIMARY SCHOOLS STAGES OF FIRE DEFENSE IN THE PERIOD OF XX CENTURY

Problem setting. The problem of ensuring the fire safety of children is one of the most important in modern life of society. According to statistics, only in the last five years in Ukraine there were 27241 fires, in which 16756 people died, including 484 children; 8396 people were injured, 722 of them children; 19157 people and 1499 children were rescued. The largest number of fires and deaths in their children is observed in residential buildings. Therefore, the problem of fire safety skills formation in young children is extremely urgent and extremely important.

The problem we have chosen is actual in the researches of O. Vashchenko [1], I. Gurinenko [2], M. Udovenko [3], O. Cherkashyn [4,5,6] and others. At the same time, among the scientific researches in the field of teaching children of fire safety, there is still not enough work in which all aspects of the legislation that are in force in the field of educational work of elementary school pupils are comprehensively considered; the content of fire safety in the educational process of junior pupils, as well as state control over the effectiveness of existing programs in the field of training students of junior classes of fire safety, which was argued explored in our previous achievements.

The purpose of the article is to analyze the state management of the educational process in the field of teaching children of fire literacy during 1910-1990; development and the state of fire knowledge formation at the junior school age at the present stage.

Paper main body. An analysis of the work on archival material made it possible to distribute periods that characterize effective work with children in the field of fire safety and its positive results - the period 1910-1990, as well as the reduction of fire and preventive work with children and its causes - this period from 1994 to the present time. The analysis of the first direction of our scientific search provided important historical information on working with children in the field of fire safety, which allows us to identify the periods 1910-1990, which are characterized as most effective in the formation of knowledge of children about fire safety during which the educational fire-fighting potential has become effective. In these periods, the formation of children of fire knowledge is determined by the specifics of fire and preventive work and is achieved based on pedagogical prerequisites. In addition, we identified the reasons for a sharp decline in fire and preventive work with children since 1990, which resulted in the destruction of the existing educational system with children in the field of fire safety.

Conclusions of the research. By the way, it can be construed that the educational process in the fire safety glaucus of junior schoolchildren during the 1910-1990 years was effective, at that time the educational fire-fighting potential was of a considerable scale. Formation of fire-fighting knowledge among children in this period is due to the specifics of fire and preventive work and is achieved on the basis of a well-developed state system and mechanisms of social and pedagogical work with children and adolescents. At the end of the 20th century, at the end of the project, the fracture of the formed traditions of fire and preventive work of adolescents, educational potential and socio-pedagogical conditions for the formation of knowledge and skills of fire safety does not become evident, resulting in negative consequences. So far, the development of a new system of organization and State control over the education of children in the field of fire safety has been delayed, which implies a more thorough nactual reflection.

References:

1. Vashchenko O. M. Formuvannia u molodshykh shkoliariv kompetentsii bezpeky

zhyttiediialnosti : teoretychnyi aspekt / O. M. Vashchenko // Teoretyko-metodychni problemy vykhovannia ditei ta uchnivskoi molodi. – 2014. – Vyp. 18. – S. 99–106.

2. Hurinenko I. Dydaktychni umovy navchannia pravylam pozhezhnoi bezpeky molodshykh shkoliariv / I. Hurinenko // Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni P. Tychyny. Pedahohichni nauky. – 2010. – № 1. – S. 60–69.

3. Udovenko M. A. Metodyka formuvannia zdoroviazberezhualnoi kompetentnosti uchniv pochatkovoii shkoly u protsesi vyvchennia Osnov zdorovia / M. A. Udovenko // Zasoby navchalnoi ta naukovo-doslidnoi roboty. – 2014. – № 43. – S. 238–246.

4. Cherkashyn O. V. Navchannia molodshykh shkoliariv pozhezhnii bezpetsi: suchasnyi stan problemy / O. V. Cherkashyn // Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Serii : Pedahohika. – 2016. – № 3. – S. 182– 189. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu do dzherela: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/6374>.

5. Cherkashyn O. V. Osnovy pozhezhnoi bezpeky v systemi navchannia ta vykhovannia molodshykh shkoliariv / O. V. Cherkashyn // Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka. Serii : Pedahohichni nauky. – 2016. – Vyp. 3 (85). – S. 152–157. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu do dzherela: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/6372>.

6. Cherkashyn O. V. Formy ta metody vykhovnoi roboty z molodshymy shkoliaramy pry navchanni osnov pozhezhnoi bezpeky / O. V. Cherkashyn // Zasoby navchalnoi ta naukovo-doslidnoi roboty : zb. nauk. prats / red. kol.: akad. I. F. Prokopenko (holov. red.) ta inshi; Khark. nats. ped. un-t imeni H. S. Skovorody. – Vyp. 45. – Kharkiv : KhNPU imeni H. S. Skovorody, 2015. – S. 105–114. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu do dzherela: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/6370>.

СЕКЦІЯ 2

ДЕРЖАВНІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

---

*Бобкова Е. Ю.,
Магсумов Т. А.,
Максимов Я. А.*

РАЗРАБОТКА КОНЦЕПЦИИ МОДЕРНИЗАЦИИ ПОДГОТОВКИ УЧИТЕЛЯ ИСТОРИИ В СООТВЕТСТВИИ С НОВЫМИ СТАНДАРТАМИ

Постановка проблемы. Система исторического образования в российских школах как компонент системы общего образования реализуется в новых социально-педагогических условиях. Они обусловлены принятием федерального закона «Об образовании в Российской Федерации», введением Федерального государственного образовательного стандарта общего образования (ФГОС), разработкой Концепции нового УМК по отечественной истории, включающей Историко-культурный стандарт. Ряд значимых документов – «Концепция поддержки развития педагогического образования» и профессиональный стандарт педагога (ПС) – находятся в стадии апробации и внедрения [2, с. 131]. Все эти документы формируют принципиально новую ситуацию в системе общего среднего образования, которая должна быть понята и осмыслена педагогами всех образовательных организаций России.

Изложение основного материала. В основу ФГОС положены новые принципы организации и функционирования системы общего образования. Отражая социальный заказ, ФГОС рассматривается как общественный договор, согласующий требования к образованию, предъявляемые семьей, обществом и государством. ФГОС представляет собой совокупность трех систем требований – к структуре основных образовательных программ, к результатам их освоения и к условиям реализации, которые обеспечивают личностное и социальное развитие обучающихся.

Содержание общего исторического образования сегодня определяет Историко-культурный стандарт (ИКС). Система общего исторического образования сейчас находится в стадии модернизации, задача которой – обновить все компоненты системы исторического образования с учетом требований, вытекающих из закона «Об образовании в Российской Федерации», ИКС как составной части Концепции нового УМК по отечественной истории.

Курс отечественной истории является важнейшим компонентом учебного предмета «История». Он должен сочетать историю Российского государства и населяющих его народов, историю регионов и локальную историю (прошлое родного города, села) [3, с. 8, 14]. Такой подход будет способствовать осознанию школьниками своей социальной идентичности в широком спектре – как граждан своей страны, жителей своего края, города, представителей определенной этнонациональной и религиозной общности, хранителей традиций рода и семьи.

Важная мировоззренческая задача курса отечественной истории заключается в раскрытии своеобразия и неповторимости российской истории, ее связи с ведущими процессами мировой истории. Это достигается с помощью синхронизации курсов истории России и всеобщей истории, сопоставления ключевых событий и процессов российской и мировой истории, введения в содержание образования элементов региональной истории и компаративных характеристик.

В новых условиях содержание и учебно-методическое обеспечение общего исторического образования должны существенно обновиться с учетом реализации требований государства к изучению в общеобразовательных учреждениях истории России, которые сформулированы во ФГОС и ИКС.

Внедрение ФГОС предполагает перенос акцента с содержания образовательных программ на результаты их освоения. В соответствии с ФГОС приоритетом работы учителя истории сегодня должно стать формирование компетенций обучающихся, которые позволят педагогам и школьникам совместно найти ответы на вызовы, с которыми сталкивается Россия в условиях новой геополитической ситуации, формирования открытой информационно-образовательных среды, с учетом запросов многокультурного российского общества. Внедрение ИКС конкретизирует современные требования к содержанию и структуре общего исторического образования.

Методической основой изучения курса истории в основной школе является системно-деятельностный подход, обеспечивающий достижение личностных, метапредметных и предметных образовательных результатов посредством организации активной познавательной деятельности школьников.

Новые подходы к развитию концептуальной основы системы общего исторического образования должны получить последовательную реализацию в практике исторического образования. Перед педагогами России стоит сложная методологическая и методическая задача – в своей деятельности совместить требования ИКС, ФГОС и ПС [1]. При построении в образовательной организации системы общего исторического образования педагогам следует помнить, что приоритетной задачей системы исторического образования является воспитание гражданской идентичности школьников, патриотизма и гражданственности как ключевых социальных качеств личности.

Базовые проблемы системы общего исторического образования состоят в следующем:

1. Современные учебники перегружены фактами, цифрами, незначительными событиями, что усложняет процесс усвоения знаний и не способствует повышению интереса к предмету со стороны школьников. Нужно упростить курс всеобщей истории в контексте её синхронизации с историей России при сохранении приоритетности изучения последней. Однако такое упрощение не должно идти по пути «примитивизации» изложения курса.

2. Формирование гражданской идентичности – главная задача современного курса истории в школе в условиях многонационального характера нашего государства, распространения идей нездорового национализма среди молодежи. Необходимо подчеркнуть значимость каждого народа и региона путем внедрения соответствующих сюжетов в содержательную часть нового учебника.

3. Воспитание патриотизма должно осуществляться без пафосности, нужно выделить такие сюжеты в истории, которые оказали бы должное воздействие на личность ребенка, могли бы развить в нем чувство гордости за его Родину, желание быть гражданином.

4. Нужно задуматься о соответствии новых учебников единому государственному экзамену по истории, привести содержание курса, требования к подготовке учащихся, методический аппарат учебников в соответствие заданиям, выносимым на ЕГЭ, иначе учителю придется забыть о внедрении историко-культурного стандарта, а тратить большую часть учебного времени на «натаскивание» учащихся на тесты, как это происходит сегодня.

Выводы. Итак, квалификационный рост педагогов в рамках модернизации предметной области «История» необходимо проводить в двух формах: организация курсов повышения квалификации, семинаров для руководящих и педагогических

работников; развитие системы стажировочных, базовых и пилотных площадок на базе лучших образовательных организаций.

Предлагаем следующую примерную тематику курсов и стажировок:

1. Методологические основы преподавания курса истории в школе и историко-культурный стандарт.
2. Историческое образование в выпускном классе средней школы: углубленный уровень. Источниковедческая подготовка учителя истории.
3. Совершенствование содержания и технологий организации внеурочной деятельности в рамках реализации основной образовательной программы.
4. Эффективные практики реализации ФГОС и адаптированных образовательных программ основного общего образования для детей с ОВЗ.
5. Использование инновационных педагогических технологий в преподавании истории в процессе внедрения ИКС.
6. Апробация новых учебников российской истории: содержательные и методические вопросы преподавания.
7. Современные формы организации исследовательской деятельности и способы трансляции научного знания в образовательный процесс.
8. Подходы к проектированию содержания региональной и локальной истории в курсе истории России.
9. Использование, создание и регистрация электронных образовательных ресурсов в преподавании истории и обществознания.

Мы наметили следующие возможности участия педагогов в мероприятиях по разработке концепции модернизации предметной области «История»:

1. Внедрение и частичная разработка учебно-методических комплектов нового поколения с широким использованием мультимедийных средств в предметной области «История»: обсуждение, разработка и апробация банка заданий по истории региона для последующего планируемого включения их в материалы ОГЭ и ЕГЭ; разработка сборника поурочных разработок учителей-исследователей региона; совместное с педагогами формирование и апробация открытого банка данных контрольно-измерительных материалов для оценки образовательных результатов обучающихся в каждом классе. Эти мероприятия могут реализовываться посредством: формирования авторских коллективов нового типа, состоящих из ученого, методиста и педагога-практика; обучения авторских коллективов новым подходам к разработке современных УМК; расширенной апробации УМК в школах региона; внутренней и внешней экспертизы создаваемых в образовательном пространстве страны УМК; «грифование» (выдача сертификата качества вуза и научно-образовательного кластера) учебно-методической литературы по результатам экспертизы; постоянный мониторинг качества учебно-методических комплектов.
2. Создание Центра метакомпетенций педагогических работников.
3. Подготовка тьюторов по метапредметным компетенциям.
4. Создание площадки лидерских практик для образовательных организаций и педагогов, работающих по адаптивным образовательным программам с обучающимися с ОВЗ.
5. Создание экспертной рабочей группы по обсуждению концепции исторического образования.
6. Совершенствование содержания и технологий организации внеурочной деятельности (историко-краеведческой работы) в рамках реализации образовательной программы в предметной области «История».
7. Разработка/корректировка модели и технологии объективной оценки учебных достижений обучающихся.
8. Разработка содержания региональной, этнокультурной составляющей по курсу «История России».
9. Экспертиза основных образовательных программ основного общего образова-

ния в рамках предметной области.

10. Мониторинг готовности общеобразовательных организаций к введению и реализации ФГОС, ИКС.

11. Подготовка и проведение республиканских совещаний, конференций по проблемам и результатам введения ФГОС и ИКС для руководителей и специалистов органов местного самоуправления, осуществляющих управление в сфере образования, муниципальных координаторов, педагогических работников.

12. Анализ и подведение итогов деятельности пилотных площадок введения ФГОС и ИКС на базе общеобразовательных организаций.

13. Апробация и внедрение лучших моделей организации образовательной среды в условиях реализации ФГОС и ИКС на базе центров трансфера технологий.

14. Расширение сети образовательных организаций, реализующих инновационные программы, для отработки новых технологий и содержания обучения и воспитания через адресную поддержку школьных инициатив и сетевых проектов.

15. Создание региональной системы целенаправленной и непрерывной работы по выявлению и сопровождению развития одаренных и талантливых детей в предметной области «История»: проведение республиканской историко-краеведческой олимпиады школьников; организационно-методическое сопровождение муниципального и республиканского этапов олимпиад школьников; формирование сети специализированных центров творческого развития для одаренных детей на базе педагогических вузов и классических университетов с привлечением ведущих педагогов региона; поддержка действующих форм работы с одаренными детьми.

16. Освещение в СМИ деятельности площадок по теме.

17. Осуществление и проведение консультаций, блокирующих профессиональные проблемы и затруднения педагогов.

Литература:

1. Бобкова Е.Ю., Магсумов Т.А., Максимов Ян.А. Актуальные проблемы применения профессиональных стандартов в системе образования // Освітні інновації: філософія, психологія, педагогіка Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції. 2016. С. 140–144.

2. Бобкова Е.Ю., Магсумов Т.А., Максимов Ян.А. Профессиональные стандарты в сфере образования: инновации в организации образовательного процесса: учебник. Saint-Louis: Science and Innovation Center, 2017. 168 с. DOI: 10.12731/profstandart2017.

3. Магсумов Т.А., Низамова М.С., Шакиров Р.Р. История России: учебник для вузов / под ред. Т.А. Магсумова. Красноярск, 2015. 346 с. DOI: 10.12731/HR.2015.346.

Вавренюк С. А.

УДОСКОНАЛЕННЯ ФОРМ І МЕТОДІВ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ ДО ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ ТА СПОРТОМ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ У ВУЗІ

Постановка проблеми. Сьогодні спостерігається тенденція, що студенти ВУЗів мають досить низький рівень валеологічних знань. Причинами цьому стають недоліки формування фізичної культури, серед яких ми можемо виділити нерозуміння взаємозалежності абсолютних та особистих цінностей фізичної культури, неадекватне оцінювання свого рівня здоров'я, а також нераціональну організацію життєдіяльності. У зв'язку з цим, проблема розкриття мотиваційного комплексу направлено на фізичний

розвиток студентів стає актуальною. Тому метою дослідження є виявлення основних форм і засобів мотивації студентів до занять фізичною культурою та спортом.

Виклад основного матеріалу. Сучасна система освіти ставить перед ВУЗами задачу всебічного розвитку професійної підготовленості та фізичного виховання майбутніх спеціалістів. На сьогодні ми бачимо зміну цільового напрямку фізичного виховання, сутність якого полягає у формуванні фізичної культури особистості, потребує підвищення якості навчання, розробки нових педагогічних та організаційних основ, які забезпечують особистісно-орієнтоване навчання.

У процесі навчальної діяльності спостерігається прояв таких мотивів:

- пізнавальні, які направлені на зміст предмету і процес навчання;
- соціальні, серед яких виділяються мотиви відповідальності, самовизначення і самовдосконалення;
- вузькоособистісні, наприклад, мотиви благополуччя, обхід неприємностей або престиж.

Відмітимо, що пізнавальні мотиви є одними із самих важливих у процесі навчальної діяльності. При цьому вони можуть актуалізуватися, коли зміст предмету характеризується особистісною значимістю для студента. Фізична діяльність буде більш значимою, якщо її зв'язувати з можливостями самореалізації в майбутньому професійному житті за допомогою усвідомлення рівня впливу занять фізичними вправами на організм людини з позиції фізіології і можливостей технічного росту, що вже може бути усвідомленими цілями.

Мотивація до занять фізичного виховання та спорту серед інших видів діяльності проявляється найбільш слабо, а також має тенденцію до зниження від курсу до курсу. Це може говорити про те, що в ВУЗі використовуються неефективна методика викладання фізичної культури, яка не враховує мотиви і потреби студентів. Крім цього, у зв'язку зі збільшенням у даний віковий період соціальних ролей, які знайомлять студентів з дорослим життям, відбувається зниження зв'язку фізичної культури, як елементу, який оптимізує життєві процеси.

При всьому цьому студентському вікові притаманні найвищі результати інтелектуальних, творчих і фізичних можливостей, стабілізація характеру, укладений світогляд, оптимізм, самостійність, критичність до викладачів та режиму навчального закладу, неприйняття лицемірства та грубості тощо. Тому фізичне виховання повинне відповідати таким характерним ознакам даного вікового періоду. Цей вік також є достатньо бурхливим етапом для перетворення мотивації та всієї системи ціннісних орієнтацій, що зазвичай стає важливою задачею при педагогічному впливі.

В основному студенти сьогодні мають позитивно-пасивне відношення до фізичної культури, приблизно 20% взагалі мають негативне відношення до занять фізичними вправами. Більшість студентів визнають позитивний вплив фізичних вправ на організм, але самостійно не займаються спортом, пояснюючи це високим рівнем зайнятості або нехваткою часу. Але основна причина скоріш за все полягає в слабкій внутрішній мотивації разом з не сформованістю потреб у систематичних заняттях.

Слід зазначити, що важливою задачею сучасної системи освіти стала задача формування вміння самостійного одержання знань і творчого їх використання. На ряду з цим творча діяльність найкращим чином здійснюється в хорошій психологічній обстановці. Систематичне підкріплення будь-якої цілі, ідеї чи предмету позитивними емоціями приведе до формування самостійного мотиву, іншими словами відбувається «поштовх» мотиву на ціль. Разом з цим, змістовний компонент здорового стилю життя, який полягає в накопиченні знань, які згодом можуть переходити в переконання, грає важливу роль. На основі знань у переконань формується потреба, мотиви, інтереси. Загальновідомо, що нехватка відповідних знань і методологічних знань не дозволяє студентам самостійно користуватися своїм психофізичним потенціалом, підтримувати оптимальну працездатність і здоров'я.

Практично-діяльний компонент обумовлює рішення найбільш важливої задачі фізичного виховання в ВУЗі, яка включає набуття навиків самостійних занять фізичними вправами на базі свідомого, ціннісного відношення до засобів фізичної культури, їх творчого використання. При умові здійснення самостереження, самоаналізу, самооцінки власних переваг і недоліків можливо формування оптимального мотиваційного комплексу, що в свою чергу, досягається при оволодінні системою знань. Вміння і навички навчальною роботою, прийоми самонавчання, самоконтролю і формування культури руху, виховує потребу в систематичних заняттях фізичними вправами, що є важливою умовою самостійного використання засобів фізичної культури. Самостійна робота допомагає розширенню знань в області фізичної культури і спорту, закріплює навички використання отримуваної інформації (як теоретичного так і практичного характеру), дозволяє актуалізувати творчі процеси, задовольняє ряд потреб, вирішує проблему дефіциту рухової активності. В період трудової діяльності після закінчення ВУЗу фізичне виховання стає самостійним, тому студенти повинні отримати необхідні знання і навички в області фізичної культури, навички самостійного використання засобів і методів оздоровлення і підтримки працездатності.

Висновки. Таким чином, одна з причин низької рухової активності студентів – відсутність оптимального мотиваційного комплексу. Формування потреб у русі, є пріоритетним в навчально-фізкультурній діяльності, що можливо на основі систематичних занять. Облік вихідних мотивів до занять фізичними вправами допомагає скоригувати напрямок мотивів, які не володіють достатньою стійкістю, забезпечити переміщення мотиву з результату на саму діяльність. Тому на основі класифікації збуджуючих мотивів слід визначати основні мотиви фізичної діяльності.

Література:

1. Канішевський С. М. Умови, стан і перспективи розвитку фізичного виховання у ВУЗах України / С. М. Канішевський, Р. Т. Раєвський // Теорія і практика фізичного виховання. – 2008. – № 1. – С. 139–145.
2. Куртова Г. Ю. Здоровий спосіб життя як пріоритетна цінність виховання сучасних дітей та молоді / Г. Ю. Куртова, Д. М. Іванов // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. – 2008. – Вип. 55. – С. 168–170.
3. Павленко І. О. Формування у студентів мотиваційно-ціннісного ставлення до фізичної культури / І. О. Павленко, Л. І. Бережна, О. Р. Сидоренко // Теорія і практика фізичного виховання. – 2010. – № 1 –2. – Том 1. – С. 605– 610.

Грень Л. М.

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ: АНАЛІЗ СТАНУ РОЗВИТКУ ПРОБЛЕМАТИКИ

Постановка проблеми. Державне управління якістю освіти та ефективністю функціонування її системи постійно перебуває у межах кола наукової уваги дослідників та представників органів державної влади. На увагу заслуговують роботи вчених В.П. Садкового, С.М. Домбровської, В.І. Лугового, В.М. Мороза, С.М. Ніколаєнка, В.О. Радкевич, Д.Д. Айстраханова.

Аспекти забезпечення якості професійно-технічної освіти знайшли свій прояв у дослідженнях О.С. Алфьорова, С.М. Домбровської, В.М. Мороза, С.А. Мороз, М.А. Вайнтрауба, З.В. Долі, В.В. Зайченка та ін. Окремі питання порушеної вище проблематики були розглянуті нами у межах попередніх напрямів наукових пошуків [1].

Виклад основного матеріалу. Професійно-технічна освіта як складова системи освіти України є комплексом педагогічних та організаційно-управлінських заходів, спрямованих на забезпечення оволодіння громадянами знаннями, уміннями і навичками в обраній ними галузі професійної діяльності, розвиток компетентності та професіоналізму, виховання загальної і професійної культури.

Серед знакових науково-комунікативних заходів, тематика яких була спрямована на пошук ефективних механізмів державно-управлінського впливу на розвиток системи освіти та розвиток професійно-технічної освіти, зокрема, на забезпечення її якості, слід виокремити такі: I Міжнародну науково-практичну конференцію «Стратегічний потенціал державного та територіального розвитку» (03.10.2017, м. Маріуполь, Донецький державний університет управління), V Міжнародну науково-практичну заочну конференцію «Формування ефективних механізмів державного управління та менеджменту в умовах сучасної економіки: теорія і практика» (24.11.2017, м. Запоріжжя, «Класичний приватний університет»); X Всеукраїнську науково-практичну конференцію «Освітньо-наукове забезпечення діяльності складових сектору безпеки і оборони України» (02.11.2017, м. Київ, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького); Міжнародну наукову конференцію «Україна на шляху децентралізації освіти» (23.11.2017, м. Київ, Міністерство освіти і науки України спільно з Міністерством регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України та за підтримки шведсько-українського проекту «Підтримка децентралізації в Україні»); Міжнародну наукову конференцію «Інституціональні перетворення в суспільстві: світовий досвід і українська реальність» (15-16.09.2017, м. Київ, Мелітопольський інститут державного та муніципального управління «Класичного приватного університету»); Всеукраїнську науково-практичну конференцію за міжнародною участю «Реформування публічного управління та адміністрування: теорія, практика, міжнародний досвід» (27.10.2017, м. Одеса, Одеський державний університет внутрішніх справ); Всеукраїнську науково-практичну конференцію «Публічне управління: проблеми та перспективи» (27.10.2017, м. Харків, Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця); II Міжнародну науково-практичну конференцію «Проблеми та перспективи розвитку європейської освіти» (21-24 листопада 2017 р., м. Прага); XI науково-практичну конференцію за міжнародною участю «Проблеми управління соціальним і гуманітарним розвитком» (01.12.2017, м. Дніпро, Дніпропетровський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України); VII Всеукраїнський круглий стіл з нагоди відзначення Дня Соборності України за участю українських експертів із питань державного управління, парламентаризму та політичного менеджменту на тему: «Виклики консолідації нації в новітній ідеології вітчизняного парламентаризму» (25.01.2018, м. Київ, Національна академія державного управління при Президентові України); Міжнародну науково-практичну конференцію: «Світовий науковий простір» (27.10.2017, Coventry, United Kingdom); Міжнародну науково-практичну конференцію «Сучасні тенденції розвитку науки», дата проведення – 23-24.02.2018 в Ужгороді; Міжнародну науково-практичну конференцію «Актуальні питання сьогодення», дата проведення – 20.03.2018 у м. Вінниця, модератор – Громадська організація «Європейська наукова платформа».

Серед найбільш очікуваних науково-комунікативних заходів, тематична спрямованість яких передбачає розвиток професійно-технічної освіти на державному рівні, відзначимо Міжнародну науково-практичну інтернет-конференцію «Державне управління у сфері цивільного захисту: наука, освіта, практика», проведення якої заплановано на 19-20.04.2018 у Національному університеті цивільного захисту України.

На сучасному етапі економіка України відчуває гострий дефіцит кваліфікованих робітників у галузях матеріального виробництва. Високий і постійно зростаючий ступінь старіння робочої сили та від'ємний демографічний процес створюють певні пе-

решкоди для нормалізації процесів відтворення робочої сили. Особливої актуальності набуває питання мобільності, конкурентоспроможності та рівня кваліфікації робітників. Їх підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації мають відповідати зростаючим вимогам сучасного виробництва та роботодавця на ринку праці.

На переконання науковця В.В. Зайченка, «за сучасних умов розвиток професійно-технічної освіти України у поєднанні з дефіцитом кваліфікованих робітників спонукають до розробки системи якісно нової підготовки робітничих кадрів з чітким визначенням завдань та пріоритетів, які б сприяли успішній взаємодії центральних та місцевих органів виконавчої влади, державної служби зайнятості, роботодавців, громадськості та навчальних закладів» [5].

Про актуальність моніторингового дослідження відповідності пропозиції кваліфікованої робочої сили потребам ринку праці України та визначенням рівня якості професійно-технічної освіти свідчить стаття З.В. Долі [3]. На думку автора, особливого значення сьогодні набувають такі якості робітників, як професіоналізм, компетентність, творча активність, здатність навчатися протягом всього життя. Проте, в умовах роздержавлення і акціонування підприємств, конкуренції, змін відносин робітників, роботодавців і держави, погіршення демографічного стану, міграційних процесів дедалі більше загострюється проблема дефіциту кваліфікованих робітників за різними видами економічної діяльності як за кількісними, та і за якісними показниками.

Європейська та світова практика переконує у необхідності фінансування підготовки робітників за рахунок визначених законодавством обов'язкових відрахувань з доходів підприємств. Тому без підтримки та тісного співробітництва з регіональними органами влади, виробництвом і бізнесом професійно-технічні навчальні заклади не в змозі забезпечити підготовку кваліфікованого, обізнаного на новітніх технологіях робітника.

Докорінних змін потребує ситуація з кадровим складом ПТО. Гострою залишається проблема якості педагогічних працівників ПТНЗ, особливо майстрів виробничого навчання та викладачів спеціальних дисциплін. Це істотно впливає на якість підготовки кваліфікованих робітничих кадрів. Тому МОН України планує вдосконалити кадрове забезпечення ПТО створенням дієвої системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації педагогічних працівників, упровадження обов'язкового стажування їх в умовах сучасного виробництва, розроблення механізму підбору та призначення керівних кадрів ПТНЗ тощо [2].

Висновки. Приймаючи до уваги вище викладене, в контексті предмету нашої уваги, можемо сформулювати такі висновки:

- 1) проблема забезпечення якості професійно-технічної освіти завжди постійно перебуває у межах кола наукової уваги дослідників та представників органів державної влади;
- 2) існуюча система підготовки робітничих кадрів в Україні, яка на сьогодні не задовольняє вимоги роботодавців, має бути приведена в більш сучасну й ефективну щодо потреб економіки країни та потреб у робочій силі для всіх професійних сфер;
- 3) забезпечення якісно нового рівня системи підготовки робітників, співпраці з громадськістю, роботодавцями, розширить діапазон запровадження нових форм, нових методик, інновацій у навчально-виробничому процесі;
- 4) створення дієвої системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації педагогічних працівників, упровадження обов'язкового стажування їх в умовах сучасного виробництва, розроблення механізму підбору та призначення керівних кадрів ПТН сприятиме забезпеченню якості професійно-технічної освіти України.

Література:

1. Грень Л.М. Проблематика розвитку професійно-технічної освіти України: державно-управлінський аспект / Л.М. Грень // Вісник Національного університету цивільного захисту України : зб. наук. пр. – Х.: Вид-во НУЦЗУ, 2017. Вип. 2 (7). – 496 с. –

(Серія «Державне управління»), С. 250 – 261.

2. Гусинский Э. Н. Построение теории образования на основе междисциплинарного системного подхода / Э. Н. Гусинский. – М.: Школа, 1994. – 184 с.

3. Доля З.В. Якість професійно-технічної освіти в умовах сучасності / З.В.Доля // Бізнес Інформ. – 2012. – № 6. – С. 207–209.

4. Домбровська С. М. Державне регулювання якісного розвитку національної системи освіти України / С. М. Домбровська // Актуальні проблеми державного управління. – 2015. – № 1. – С. 82–86.

5. Зайченко В.В. Сучасний стан та напрями удосконалення системи професійно-технічної освіти в Україні / Зайченко В.В., А.В. Лаптева // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. – 2011. – Вип. 20 (1). – С. 35–41. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npkntu_e_2011_20\(1\)_8](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npkntu_e_2011_20(1)_8).

6. Мороз С.А. Підвищення якості трудового потенціалу вітчизняних ВНЗ в контексті змісту механізмів міжнародної співпраці / С. А. Мороз, В. М. Мороз // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти : зб. наук. праць НТУ «ХПІ». – 2015. – Вип. 43 (47). – С. 100–112.

Дацій Н. В.

MODEL FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF LOCAL SELF-GOVERNMENT OFFICIALS IN THE AGRARIAN SECTOR

Formulation of the problem. Professional officials of local self-government are the key to social, economic, political, spiritual development of the territorial community. Building a model of professional competence of local government officials taking into account the specifics of the agrarian sector is a leading factor in improving the system for improving their qualifications.

Presentation of main material. The model of professional competence of local self-government officials in the agrarian sector should be based on the standards of competence of the positions and competence of the official. In Ukraine, the standard of competence of positions is typical professional-qualification characteristics, but for local government they are not developed and not approved at the state level. Only for elected positions, which individuals are elected by the territorial community (village, town, city mayors), and which persons are elected or approved by the relevant council (heads of regional, district, district councils, their deputies, secretaries of village, settlement, city councils) the competencies of positions are partly described in the Law of Ukraine "On Local Self-Government in Ukraine" [1].

Building a model of professional competence in the agrarian sector will allow not only to identify its structural elements, but also to provide indicators and criteria for determining its level of development and to search for ways to form it.

The basic principles of forming a model of professional competence of local self-government officials in the agrarian sector are: a systematic approach to the definition of the goals of professional activity of officials, focused on the formation of professional managerial skills, skills and personal abilities; reflection of the requirements for professional activity, taking into account their adversary nature; multicomponent model, that is, the unification in one formation of all requirements for the professional activity of an official of local self-government.

The analyzed characteristics of constructing competence models in the field of management do not allow to fully substantiate the mechanism of its formation and formation. Therefore, we consider it necessary to create such a model of professional competence of lo-

cal government officials based on managerial competences, each of which contains the following components: professional managerial knowledge; professional managerial skills; professional managerial skills and abilities; psychological knowledge, skills and abilities of the personality that will allow to work effectively in the field of interpersonal communications; availability of experience in public administration at different positions.

In the process of modeling under professional management knowledge, we will understand a certain category that reflects the relationship between cognitive and practical activity of an official and is manifested in the system of concepts, judgments, representations and images, actions, etc., which have a certain amount and quality. Knowledge can be identified only if it is manifested in the form of the ability to perform appropriate mental or physical actions. Professional managerial skills include the ability of a person to perform certain activities during a professional activity based on relevant knowledge. Professional managerial skills are actions performed during a certain activity, which, after numerous repetitions, are performed automatically without conscious control [2].

The model of professional competence of local self-government officials in the agrarian sector will be constructed based on their division into groups, while we note that for all groups there is a so-called general properties that each official must possess:

- to be prepared for active creative professional and social activities, which would contribute to the establishment of Ukraine as a rule of law, the progress of social development;
- have fundamental and special knowledge in the field of state construction and management, law, market economy, fluent in the state language, to be widely erudite, cultural, loyal patriot of his Motherland, a worthy representative of the intelligentsia of Ukraine;
- to have a stable civic position, high moral qualities, to take responsibility in a responsible manner, to resolve issues through the coordination of national interests with the interests of an individual citizen and territorial communities, to be ready to uphold the truth, legality and law and order, not indifferent to the violated rights of citizens, not to be obnoxious, hypocritical and philanthropic.

An official of local self-government bodies should combine profound professional training and practical experience, perfectly master the methods of management, constantly update his knowledge and expand the socio-political worldview, be able to practice the principles of scientific organization of labor, promote the need for the establishment of democratic self-governing foundations, the rule of law and law society, the priority of human rights, the rule of law.

In our opinion, the general block of each structural element of professional competence of officials of local self-government in the agrarian sector has the following form:

1. Professional management knowledge: general theoretical bases of knowledge in the amount necessary for carrying out professional activities in the field of local self-government; the basis of general law disciplines; basics of general economic disciplines; the construction and principles of the functioning of the political organization of society, the system of local self-government; the bases of political theories, understanding of the role and place of political institutions in public administration, local self-government; general, concrete and practical problems in the field of social and humanitarian policy; the basic principles of the functioning of the international community and the place of Ukraine in it; the basis of specific professional disciplines.

2. Professional managerial skills: to interpret and apply laws and regulations concerning the interests of territorial communities, constitutional rights and freedoms of citizens, the ratio of competence of local executive authorities and local self-government; determine the strategic objectives of the self-government body; adhere to the principle of publicity and by its actions ensure the lawfulness of the activity of the council, the executive apparatus, state and public organizations, enterprises, organizations and institutions, regardless of the forms of ownership, located in the region, to demand from the subordinates, officials and citizens; to prevent violations of the legitimate interests of citizens, territorial communities and collective

formations (legal entities); apply in practice theoretical knowledge on administrative management; to explain the state policy, to communicate competently and professionally with colleagues, visitors and the population of the region.

3. Professional managerial skills and abilities: to create a positive psychological climate in the team and to resolve conflict situations that arise in the team; influence subordinates; apply information technology in the professional activity; training and self-improvement.

4. Psychological block of personality properties consists of: possession of means of professional communication, communicative, non conflict behavior; concentration of attention, memory in the process of work; the ability to work in a creative way; propensity for leadership and self-esteem.

Conclusions. When constructing a model of professional competence of local self-government officials in the agrarian sector, we proceeded from the following basic provisions: professional competence of an official of local self-government is: a generalized characteristic of her professional activity; the result of designing professional activities in the field of local self-government; system education that interacts with the outside world and has a certain functional structure. The peculiarities of the formation and implementation of professional competence of local self-government officials are determined by individual, psychophysiological characteristics, social, professional experience of the individual. The mentioned methodological benchmarks became the basis for us when forming the model of professional competence of local self-government officials.

References:

1. The Law of Ukraine "On Local Self-Government in Ukraine" of May 21, 1997 [Electronic resource]. - Mode of access: www.rada.gov.ua.
2. Protasova N.G. Theoretical fundamentals of training civil servants in the system of training and advanced training: Teaching method. manual / N.G.Protasova - K. : View of the UADU, 2000. – 160 p.

Калініна І. М.

КРИТЕРІАЛЬНА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ МОЛОДИХ ДЕРЖСЛУЖБОВЦІВ

Постановка проблеми. Проблема особистісно-професійного становлення молодих фахівців є однією з фундаментальних у сучасній педагогічній теорії та практиці та має давню педагогічну традицію. Аналіз наявних у науці наукових знань, що розкриває різноманітні підходи та аспекти особистісного та професійного становлення молодих державних службовців дозволив установити, що інтерес до зазначеної проблеми обумовлений посиленням вимог до сучасного державного службовця, його компетентностям. Саме професійне становлення сприяє формуванню професійної позиції, розкриттю таланту, здібностей, самореалізації у подальшій службовій діяльності та виступає запорукою ефективного виконання функціональних обов'язків в умовах нестабільного соціально-економічного сьогодення.

Виклад основного матеріалу. З метою з'ясування реального стану особистісно-професійного становлення молодих держслужбовців нами розроблено критеріальну базу дослідження. Зазвичай під критерієм розуміють якості, властивості, ознаки досліджуваного об'єкта, що дають можливість дійти висновків про його стан, рівень розвитку та функціонування [1]. На думку С. Сисоєвої, під час порівняння дослідник повинен насам-

перед визначити основу порівняння – критерій [2, с. 105]. Критерій має відтворювати в часі та просторі динаміку тієї якості, що підлягає вимірюванню. Критерій розкривається через показники, що є кількісною та якісною характеристикою сформованості кожної властивості, ознаки досліджуваного об'єкта. Відтак, вважаємо, що показники – фактично рівні сформованості критеріїв, завдяки їм говорять про рівень вираженості критерію.

Спираючись на результати наукових досліджень (Н. Козлова, О. Кокун, Т. Картель, Н. Пророк, В. Радул, Н. Протасова та ін.), власний досвід роботи в державних органах, вивчення думок магістрантів, досвідчених держслужбовців, ми розробили критеріюособистісно-професійного становлення молодих держслужбовців: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, операційний, рефлексивний, творчий.

Мотиваційно-ціннісний критерій є своєрідним вимірвальником реалізації всіх інших компонентів системи педагогічної підтримки особистісно-професійного становлення молодих держслужбовців. Ми його розглядаємо як сукупність мотивів особистості молодого держслужбовця та найважливішу характеристику її здатності до роботи в органах державної влади. Основне значення для такої діяльності мають інтерес до державної служби на підставі особистісних потреб, розуміння значущості знань її особливостей для сучасного фахівця, самостійність у виборі професійних завдань, наполегливість у подоланні труднощів у процесі роботи з ними, активність у самоствердженні, саморозвитку, наявність особистісного смислу в державній службі, задоволеність власною професійною роботою, прагнення досягти в ній вагомих результатів, ставлення до роботи в органах державної влади як цінності та ін. Зробимо також наголос, що потреби спонукають фахівців до активної діяльності, відтак мотив є причиною, що визначає вибір спрямованості професійної діяльності.

Наступний критерій – *когнітивний*. Розуміємо його як компетентність, що відображає філософсько-методологічні, соціально-педагогічні, психологічні й організаційно-методичні знання засад державного управління та здатність до роботи в органах державної влади, тобто передбачає наявність теоретичних знань, умінь з фахових дисциплін, організації управлінської діяльності, уявлення про логіку й етапи роботи в органах державної влади, що є основою для успішного управління персоналом державної служби, а також суспільними сферами (економікою, правовим процесом, соціальним забезпеченням, культурою), суспільними групами, організаціями та інститутами.

Когнітивної компетентності ми досягаємо в процесі цілеспрямованого впливу на державних службовців через активізацію мотивів відповідної діяльності, уточнення системи знань про держуправління, педагогічну підтримку щодо застосування необхідних умінь і навичок за допомогою різних видів підвищення кваліфікації та наставництва. Завдяки когнітивному компоненту відповідна інформація засвоюється та поглиблюється.

Інший критерій – *операційний*. Маємо глибоке переконання, він спрямований на оцінку досвіду виконання конкретних управлінських дій і володіння необхідними практичними навичками щодо роботи в органах державної влади. Його основні ознаки: наявність загально управлінських умінь; сформованість спеціальних умінь; самостійність дій, що виконуються. Зазначений критерій проявляється в умінні дискутувати, аргументовано обстоювати власну точку зору, правильно оцінювати, вибирати та аналізувати інформацію з різних джерел, робити обґрунтовані висновки; аналізувати, оцінювати повноту та достовірність інформації в процесі професійної діяльності, за необхідності доповнювати й синтезувати відсутню інформацію; використовувати знання про статус і функції органів державної влади та місцевого самоврядування, визначати типи зв'язків між ланками структури системи організації виконавчої влади і державного управління в Україні; проявляти ініціативу та здійснювати лідерські функції в колективі задля досягнення спільної мети, управляти проектами, організовувати командну роботу, ставити цілі, знаходити та впроваджувати рішення; оцінювати та забезпечувати ефективність колективної роботи; управляти стратегічним розвитком команди в процесі професійної діяльності та ін.

Наступний критерій – *рефлексивний*. Ми його розуміємо як здатність до самоа-

налізу і самооцінки, до використання результатів самоаналізу, потребу та прагнення до самовдосконалення. На нашу думку, рефлексивний критерій є одним із найважливіших, адже він дає можливість проаналізувати власну управлінську діяльність. Від такого аналізу залежить якість подальшої роботи держслужбовця, тобто він має можливість скорегувати власне бачення подальшої роботи в центральних і територіальних органах виконавської влади. Важливе значення також має усвідомлення власного емоційного, самоповаги та впевненості, стійкість до стресів, загальний оптимістичний настрій, ініціативність, налаштованість на позитивний результат.

Критерієм *творчого компонента* С. Сисоєва [3] називає творчий характер практичної діяльності та ступінь сформованості конструктивно-творчих умінь, зокрема логічних, евристичних і комбінаторних. Творчий компонент характеризуємо через розуміння креативного характеру праці держслужбовця; продукування нових ідей, творчий підхід до їх реалізації; здатність до новаторської діяльності; наявність творчого потенціалу для розвитку нових та вдосконалення існуючих методів, засобів, підходів, інструментів вирішення проблем у галузі публічного управління та адміністрування.

Уважаємо також, що творчий компонент особистісно-професійного становлення відображає рівень сформованості творчого професійного мислення та вмінь, індивідуальні особистісні якості молодого держслужбовця, що визначають успішність професійної діяльності.

Висновки. Відтак, нами обґрунтовано та розроблено критерії особистісно-професійного становлення молодих держслужбовців. Наступним кроком дослідження стане з'ясування реального стану зазначеного становлення молодих працівників в органах державної влади.

Література:

1. Современный словарь по педагогике / сост. Е. С. Рапацевич. – Минск : Современное слово, 2001. – 928 с.
2. Сисоєва С. О. Методологія науково-педагогічних досліджень: підручник / С. О. Сисоєва, Т. Є. Кристопчук. – Рівне : Волинські обереги, 2013. – 360 с.
3. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості : підручник / С. О. Сисоєва. – К. : Міленіум, 2006. – 344 с.

Карпа М. І.

РОЗВИТОК ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ КОМПЕТЕНЦІЙНОГО ПІДХОДУ

Постановка проблеми. Аналіз сучасного розвитку науки «публічного управління і адміністрування» вказує на необхідність швидкого реагування наукової спільноти на потребу розробки та реалізації процесів розподілу повноважень (у вузькому розумінні) та компетенцій (у широкому розумінні) органів публічної влади. До питання розподілу влад загалом існує безліч підходів, серед яких яскраво виокремлені французька державна теорія (суть якої полягає в тому, що розподіл влад розглядається через проблему розподілу функцій державної влади), німецька (через визначення повноважень різних органів влади), американська (через співробітництво та кооперації, зокрема і в політичній площині).

Виклад основного матеріалу. Одним з підходів до розподілу компетенцій є функціональний, за яким метою функцій органів публічної служби є задоволення публічного інтересу шляхом надавання публічних послуг; виконання функцій публічної влади; виконання функцій та завдань публічних інституцій. Враховуючи досвід ро-

звітку різних держав, іншими основними ознаками функцій публічної служби можна виокремити такі:

- визначаються напрямками діяльності публічних інституцій (державні – вирішують функції держави; органи місцевого самоврядування – забезпечують виконання функцій громади; підприємства й організації – в межах наділених функцій публічної служби);
- основною характеристикою здійснення публічної служби є її сервісний характер;
- направлені на задоволення публічного інтересу (англ. public interest), тобто інтересу соціальної спільноти; визначаються потребою суспільства;
- визначаються компетенцією інституції, що здійснює дану функцію;
- охоплюють основні сфери суспільного життя: адміністративно-політичну, соціально-гуманітарну, економічну;
- як правило, мають неперервний характер щодо свого виконання, постійний та оперативний характер діяльності.

Узагальнено тенденції розвитку публічного управління з позиції реалізації компетенційного підходу до здійснення публічних функцій представлені як:

- посилення та розвиток процесів взаємодії влади з населенням, посилення участі громадян у владі, що створює умови для партнерських підходів у розподілі функцій управління у суспільстві;

- ієрархічні структури влади поступово замінюються на горизонтальні, координаційні або локальні, мережеві. Субординація поступово замінюється координацією, що посилює компетенційну складову, підвідомчість, територіальне функціональне навантаження на суб'єкт управління. Власне координаційні взаємозв'язки суб'єктів ще більшою мірою потребують встановлення меж компетенції кожного суб'єкта;

- зміни розподілу впливу на об'єкти управління державними та громадськими утвореннями. Тенденції будуть проявлятися як у сферах впливу, тобто визначення об'єктів управління, їх закріплення за суб'єктами, так і в можливості співпраці та партнерстві між державними та самоврядними суб'єктами управління з метою досягнути впливу на об'єкти управління;

- значне місце в управлінні починають займати управлінські технології, змінюється сама управлінська діяльність, з'являються нові парадигми, принципи, норми, що формують складні системи як державного так і муніципального менеджменту. Найчастіше нові управлінські технології застосовуються у сфері прийняття управлінських рішень, лідерства, комунікації, управління конфліктами, відповідальності, організаційної культури;

- збільшуватиметься явище публічності управління, яке проявлятиметься в щораз більших використаннях публічної підзвітності (фінансової, організаційної, адміністративної), доступності отримання послуг чи товарів, можливістю суспільства брати участь у публічному управлінні прямо чи опосередковано;

- публічна служба вимагатиме нових фахівців – публічних службовців, з притаманними їм аналітичним, інноваційними, адміністративними, антикризовими менеджерськими здібностями, навичками, досвідом;

- посилюються тенденції координування, мотивації, регуляції, дерегуляції, саморегуляції. Натомість зменшується дія контролю, організації, неконкурентності.

Щодо виникнення цілей публічного управління, конкретних функцій публічного управління передумовою вважається потреба одного чи кількох суб'єктів у вирішенні певних питань. Виділимо такі основні групи умов, які формують середовище для виникнення функцій публічного управління як передумов компетенційних засад функціонування публічної служби:

- адміністративні умови. Тобто встановлення таких норм поведінки, обов'язків, та інших елементів компетенції суб'єкта, які створюють однозначне трактування його діяльності, регламентують його діяльність. Основними ознаками цих умов є: конкретизація діяльності суб'єкта, однозначне формування та затвердження компетенційних

складових, обов'язковість діяльності відповідно до визначених статусних характеристик суб'єкта, формування взаємовідносин між суб'єктами публічної влади з позиції адміністративно-функціонального контексту їх діяльності.

– політичні умови. За політичних умов відбувається становлення статусних характеристик суб'єктів. Якщо мова йтиме про суспільство як суб'єкта, то визначальними стають до прикладу соціальні умови для конкретних соціальних груп, забезпечення соціальної інфраструктури, визначення статусу певних груп населення тощо. За певних політичних умов відбувається вибір таких статусних характеристик суб'єктів, які потім знаходять своє вираження у конкретній компетенції більшості суб'єктів публічної служби. Політичні умови виступають як і консолідуючі фактори окреслення компетенцій суб'єктів, так і як конфлікті/конфронтаційні, які породжують конфлікти у контексті здійснення впливів на здійснення політики у публічному управлінні.

– економічні умови. Породжуються економічними інтересами суспільства, суб'єктів публічної влади. Основою економічних умов є те, що вибір функцій та завдань для публічного управління зумовлює подальший вибір виду діяльності суб'єктів, розподіляє між ними функції виключно під впливом економічних стимулів, матеріальної вигоди, інтересів або навпаки втрат, економічно не вигідних умов тощо.

– морально-етичні умови. Основою морально-етичних умов виступають морально-ціннісні орієнтири суб'єктів, загальноприйнятими базовими елементами яких виступають честь, совість, гідність. Встановлення моральних стандартів поведінки і одночасно контроль за їх дотриманням створює ситуацію, за якої деякі суб'єкти публічного управління формують у суспільстві моральний стан, ціннісні орієнтири, що створює умови, за яких досягаються цілі визначеної політики. Загалом вважається, що втримання морально-етичних умов у визначених у суспільстві межах сприяє ствердженню та розвитку моральних норм у публічному управлінні.

Висновки. Як висновок, можна сформулювати такі тези:

– функціональна складова у розвитку компетенційного підходу займає вагоме місце та формує виникнення конкретних цілей та функцій у системі публічного управління та і діяльності публічних інституцій;

– застосування компетенційного підходу у публічному управлінні сприяє виявленню та розподіленню сфер діяльності органів публічної влади, інших публічних інституцій, формує їх статусні характеристики, зокрема в частині визначення відповідальності, сприяє більш чіткому закріпленню меж здійснення публічної служби окремими суб'єктами тощо.

Кириченко М. В.

ВАЖНІСТЬ ЕМОЦІЙНОГО ТА ПСИХОЛОГІЧНОГО СТАНУ ПРАЦІВНИКА В ПРОЦЕСІ ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Постановка проблеми. Важливе значення у працездатності працівника має стан його психологічної готовності до трудової діяльності. Ця готовність може бути завчасною і ситуативною. У першому випадку вона базується на раніше набутих знаннях, навичках, вміннях, мотивах і установках. Ситуативна готовність – це мобілізація всіх сил, створення психологічних передумов для успішних дій в даний момент. Формування готовності до діяльності залежить від рівня вольових якостей людини, вміння керувати своїми почуттями та емоціями, зовнішніми умовами.

Виклад основного матеріалу. Ще Аристотель у своїх працях вказував на те, що коли будь-якого роду хвилюючі, піднесені настрої опановують людиною, рішення його стають «негідними» [1]. На думку Є. О. Климова і А. О. Крилова [3], найбільш важли-

вим для ефективної працездатності є дослідження емоційних і психологічних станів за рівнем напруги, так як саме ця ознака найбільш істотна з точки зору впливу стану на ефективність трудової діяльності.

Учений М. І. Дьяченко виділяє наступні види психічної напруженості: перцептивну (виникає, наприклад, у разі великих труднощів при сприйнятті необхідної інформації); інтелектуальну (при неможливості знайти адекватний спосіб або вихід з критичної ситуації); емоційну (при виникненні емоцій, дезорганізуючих діяльність); волюву (при нездатності людини проявити свідоме зусилля і оволодіти ситуацією); мотиваційну (пов'язану з боротьбою мотивів, наприклад, виконати обов'язок або ухилитися) [2].

Співробітник повинен знати, що емоційні стани зумовлені низкою причин. По-перше, його емоційний стан залежить від сили й інтенсивності фактора. Відносно невелике психічне напруження до певної порогової величини позначається на діяльності співробітника позитивно і покращує параметри його діяльності. При збільшенні інтенсивності і сили понад цього порога відбувається різке погіршення емоційного стану особистості, і результативність діяльності співробітника падає.

По-друге, важливу роль відіграє психічна підготовленість співробітника до професійної діяльності. У цьому випадку також існує якась порогова градація, що залежить від рівня підготовки, сили й інтенсивності факторів, що впливають.

По-третє, психічний стан співробітника визначається і стійкими індивідуальними особливостями його особистості, які отримали назву властивостей психологічної надійності. До них відносять стійкість в ситуаціях небезпеки і невдач, стійкість, оптимальний стан тривожності, стійкість до перенапруження тощо. Ці якості визначають величину межі корисності напруженості, характерну для конкретного співробітника. Так, розвиненість певних психо-фізіологічних якостей (швидкість протікання нервових процесів, поєднання процесів збудження і гальмування, властивостей темпераменту) і властивостей відображення (сприйняття і пам'ять, спостережливість) дозволяють співробітнику при діях в напружених умовах здійснити переробку інформації, прийняти вірне рішення і діяти під контролем свідомості.

По-четверте, вказаний емоційний стан залежить і від психологічного стану співробітника.

Висновки. Приймаючи до уваги розглянуті вище показники можемо зробити такі висновки. Одні й ті ж факторив умовах трудової діяльності в силу психологічних причин можуть бути для одних співробітників дезорганізуючими, а для інших – мобілізуючими. Психічна напруженість високої інтенсивності нерідко призводить до негативних змін в особистісній сфері. На відміну від негативних, позитивні чинники професійної діяльності співробітника забезпечують поліпшення якості виконання трудової діяльності, актуалізують почуття обов'язку і ділові мотиви, виникнення ділового настрою. У структурі мотивів поведінки акцент робиться на пріоритеті соціальнозначимих професійних мотивів, що сприяє виразному виділенню кінцевої та проміжної мети професійної діяльності. Співробітники повинні пам'ятати, що позитивний емоційний стан покращує якість виконання професійної діяльності, а сильні негативні емоції, навпаки, знижують її якість. Тому співробітникам слід підтримувати постійний позитивний емоційний та психологічний стан, створенню якого сприяє керівництво службового колективу.

Література:

1. Аристотель. Метафизика. Соч.: в 4 т. – М., 1976. – Т. 1.
2. Дьяченко М. І. О подходах к изучению эмоциональной устойчивости / М. І. Дьяченко, В. О. Пономаренко // Вопросы психологии. – 1990. – № 1. – С. 106-113.
3. Крилов А. О. Психология труда и инженерная психология / А. О. Крилов, С. О. Климов. – Л.: ЛГУ. – 1979. – 220 с.

ЗАСТОСУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ ВЧИТЕЛЯ

Постановка проблеми. Швидкими темпами країна входить в світовий політичний, економічний та освітній простір. Це потребує великих перспективних змін в освітній системі. В першу чергу ці зміни повинні відбуватись в сьогоdnішньому вчителеві, бо він є керівником, інструментом для учня в процесі пошуку, отримання та застосування необхідного обсягу знань, вмінь та навичок.

Вчитель нової генерації має поєднувати в собі різні якості, які складаються в відповідний професіоналізм. Поняття професійної майстерності сьогдні спонукає до роздумів та дій велику кількість людей, які причетні до освітньої галузі. Проблема професійності вчителя останнім часом дуже гостро стоїть перед післядипломною педагогічною освітою нашої держави. Бо неперервна освіта дає можливість педагогу перебувати на верхівці професіоналізму, а значить бути творчим, орієнтуватись в сучасному інформаційному просторі, запроваджувати інноваційні педагогічні технології, бути компетентним та ефективним.

Складовою професіоналізму вчителя є його науково-творча діяльність в процесі застосування технологій навчання, яка передбачена вимогами Державного стандарту вищої педагогічної професійної освіти.

Тому метою статті є висвітлення можливих напрямків та форм роботи, які впливають на розвиток науково-творчого потенціалу вчителя в процесі застосування технологій навчання в системі післядипломної педагогічної освіти.

Виклад основного матеріалу. Аналіз освоєння вчителями інноваційних педагогічних технологій, у т.ч. інформаційно-комунікативних технологій здійснено В. Беспалько, І. Богдановою, О. Пехотою та ін.; використання дидактичних та інтерактивних технологій експериментально перевіряли Н. Коломієць, Н. Павленко, О. Пошетун та ін.

Незважаючи на різні підходи до висвітлення проблеми формування та розвитку науково-творчої діяльності вчителя в процесі використання технологій навчання, в багатьох дослідженнях науковців, можна зазначити недостатній акцент на можливе вирішення даної проблеми в умовах післядипломної педагогічної освіти.

Беручи до уваги різні етапи становлення та розвитку вчителя, як творчого дослідника (довузівський, вузівський та післявузівський) можна з впевненістю констатувати, що останній післявузівський етап найдовший, найоб'ємніший, найсвідоміший у зв'язку з педагогічною діяльністю та отриманням вчителем практично-методичного досвіду.

Враховуючи відповідну ситуацію є необхідність створити єдину філософсько-педагогічну концепцію науково-творчої діяльності вчителів в системі післядипломної освіти. Зміст, методи та форми навчання в курсовий період спрямовувати на опанування теорії та методик науково-творчих досліджень, зокрема в сфері впровадження педагогічних технологій в навчальний процес відповідно до фаху вчителя, на формування аналітико – діагностичних, рефлексивно-адаптивних вмінь і навичок вчителя; на практичні вміння орієнтації в медіа-інформаційному просторі. Такий підхід в навчальному процесі післядипломної освіти вчителів дозволяє виділити основні принципи роботи науково-творчого педагога: науковість; системність; прогнозування; аналітичність (аналіз); творчість; планування; діагностика; зв'язок з життям; наступність; моніторинг.

Потреба сучасної школи в якісному вчителеві, який у своїй діяльності дотримується таких принципів породжує необхідність створення системного підходу до поліпшення навчально-виховного процесу за рахунок відповідних форм науково-методичної

роботи в межах курсового та між курсового періодів, що сприяють теоретичному опануванню та практичній адаптації існуючих педагогічних технологій навчання:

- самоосвіта;
- самозбагачення;
- участь у семінарах;
- конференціях;
- педагогічних читаннях;
- відвідування уроків;
- відвідування позакласних заходів;
- майстер класів викладачів науковців, методистів та вчителів;
- вивчення досвіду шкіл України та інших країн (педагогічних колективів та окремих творчих вчителів-дослідників);
- співпраця з науковцями області та інших регіонів.

Нові вимоги до вчителя диктують необхідність модернізації навчально-методичної роботи з педагогічними кадрами, яка повинна забезпечити відповідний рівень професійної підготовки вчителя. Крім традиційних форм навчально - методично-організаційної роботи, установлених та перевірених часом і практикою, використовуються форми, які активізують творчу ініціативу вчителів, забезпечують високий рівень засвоєння ними сучасних теорій та нових прийомів педагогічної практики:

- реалізується диференційований підхід до організації навчального процесу;
- інтеграція філософії, методики, педагогічної інноватики, психології та інформаційних технологій в структурі навчального процесу;
- розроблені програми та впроваджуються спецкурси з актуальних науково-теоретичних питань;
- застосовуються такі нові форми занять як лекція з елементами дискусії, тренінги, майстер-класи, ділові ігри;
- організована навчально-методична практика в навчальних закладах;
- запроваджується медіа-ілюстративно-наочний характер навчання;
- вчителі створюють індивідуальні власні проекти, як результат завершення курсового періоду.

З метою забезпечення безперервної освіти та підвищення науково-інтелектуального рівня педагога вважаємо доцільним запровадити в навчальну та науково-методичну підготовку вчителів в процесі підвищення кваліфікації такі форми роботи як ознайомлення вчителів з різноманітними методами наукових та аналітично-практичних досліджень; активізувати перегляд, вивчення та аналіз наукової літератури в умовах самоосвіти; ознайомлення з основами наукової роботи; формування вмінь працювати з бібліографією наукової літератури; визначення найважливіших наукових напрямів та ідей; бачення різних підходів до розв'язання наукових проблем; отримання практичних навичок в оформленні літературних джерел та написанні наукових статей, методичних рекомендацій, посібників.

Висновки. Здійснюючи сучасні підходи до реалізації певних форм та напрямків роботи, в навчально-методичному процесі, спрямованих на розвиток науково-творчого потенціалу вчителя у післявузівській період діяльності, інститут післядипломної педагогічної освіти стає центром науково-дослідно-творчої діяльності в регіоні.

Література:

1. Горкуненко П.П. Підготовка студентів педагогічного коледжу до науково-дослідної роботи: автореф. дис канд. пед.наук: 16.04.07./ П.П. Горкуненко. – Вінницький держ.пед.університет. – Вінниця, 2007. – 20 с.

2. Малишевський В. Чи потрібна наука сучасному суспільству? / В. Малишевський // Науковий світ. – 2006. – № 7. – С. 2–4.

РОЗВИТОК ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ ЯК ЗАПОРУКА СТАНОВЛЕННЯ «НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ»

Постановка проблеми. На шляху розвитку інформаційного суспільства та суспільства знань якісна освіта є одним з головним чинником успіху, а педагогічний працівник є одночасно і об'єктом, і провідником позитивних змін. Професія вчителя є однією з найбільш масових у сучасному суспільстві та перебуває під особливою увагою держави. Водночас високий рівень академічних досягнень, продемонстрований здобувачем педагогічного фаху під час навчання у закладі освіти, не гарантує його успішності в професійній діяльності. Освітня кваліфікація педагогічного працівника не є тождною його професійній кваліфікації, і оцінка діяльності як самого працівника, так і інституцій, причетних до його підготовки, повинна формуватися з об'єктивних та експертних показників, отриманих з різних джерел, зокрема, від основних зацікавлених сторін, представників громади та влади. Найкращі здобутки вчителів-новаторів Міністерство освіти і науки України заклало в Концепцію «Нової української школи», що стане початком всеосяжної реформи середньої освіти. Щоб справді змінити підходи в навчанні наших дітей, потрібно не лише мотивувати до прогресу чинних педагогів, а й осучаснити підготовку вчителів нової генерації в університетах. Для цього в МОН запропонували нову Концепцію розвитку педагогічної освіти [3].

Виклад основного матеріалу. Керівні працівники Міністерства освіти і науки України зазначають, що для того, щоб реформа запрацювала, потрібно змінити у вищих підготовку майбутніх учителів, аби вони навчали дітей по-новому. Нині в Україні наявні 93 профільні заклади вищої освіти. З них 53 державної, 33 комунальної та 7 приватної форм власності, 25 класичних, 18 педагогічних університетів. Тут існують дві проблеми: по-перше, педагогічні напрями давно стали запасним летовищем для абітурієнтів, по-друге, досі ніхто не в змозі порахувати, скільки вчителів потребує держава [2].

У проекті Концепції розвитку педагогічної освіти МОН констатує: «Середній прохідний бал ЗНО для зарахування на навчання за кошти державного бюджету вступників, які подавали документи для участі у конкурсі на зарахування на педагогічні спеціальності, 2015 року становив 146,2 балу (максимальний показник – 182,4 балу, мінімальний – 109). Тенденція зарахування до закладів вищої освіти на педагогічні спеціальності здобувачів із невисокими показниками зовнішнього незалежного оцінювання збереглася і 2017 року» [3].

Окрім відсутності добору, проблемою залишається застарілі зміст, структура, стандарти і методики (технології) навчання в системі педагогічної освіти. Вочевидь, майбутні фахівці не здобувають сучасних навичок. У концепції зазначено, що існує «недостатня ресурсна підтримка професійної діяльності педагогічних працівників, нема експериментально-лабораторної бази та обладнання для підготовки вчителів природничих і технічних спеціальностей, педагогів професійного навчання і для їхньої професійної діяльності [3].

Умови педагогічної діяльності й склад викладачів профільних вишів досить часто вже не відповідають сучасним викликам – у час прискореної модернізації змісту освіти та методів навчання викладачі старої вищої школи здебільшого вже не в змозі забезпечити належну підготовку вчителів нової генерації [3].

Як підсумок, значна частина студентів таких вишів має невисокий рівень підготовки, не орієнтована на дальшу діяльність у галузі освіти і не зацікавлена в здобутті професійних компетентностей. Багато таких випускників не бажають працювати за фахом, тож поповнення педагогічного складу закладів освіти зазвичай відбувається за рахунок тих, хто не знайшов себе в інших видах професійної діяльності [2].

Зважаючи на викладене вище, до Закону від 05 вересня 2017 року № 2145-VIII «Про освіту» [5] закладено нову систему мотивації та підвищення кваліфікації вчителів. Зокрема, Документ передбачає систему добровільної зовнішньої незалежної сертифікації вчителів. Планується, що це буде перевірка педагогів на володіння предметом, уміння спілкуватись з дітьми та використання сучасних методик компетентнісного навчання. Учителі, які успішно пройдуть сертифікацію, отримуватимуть 20% надбавки до зарплати.

Крім того, буде розширено способи підвищення кваліфікації для педагогів. Закон надає можливість учителям обирати місце та форми підвищення кваліфікації, яку можна буде отримати на тренінгах, у профільних установах та інших навчальних закладах. Загальна кількість годин для підвищення кваліфікації вчителя впродовж 5 років не може бути меншою 150 годин. Вчитель має сам визначити коли та де проходити підвищення кваліфікації [5].

На виконання положень Закону [5] 29 грудня 2017 року Міністерство освіти і науки України оприлюднило для обговорення проект Концепції розвитку педагогічної освіти [3]. Документ розроблено з метою формування бази підготовки педагогічних працівників нової генерації, забезпечення умов для становлення і розвитку сучасних альтернативних моделей професійного та особистісного розвитку педагогів, які стануть ключовою умовою впровадження Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа».

І вже 07 лютого 2018 року після широкого обговорення педагогічною спільнотою, що тривало до 19 січня ц.р., на засіданні Комітету з питань науки і освіти Верховної Ради України було розглянуто питання «Про проект Концепції розвитку педагогічної освіти» [1].

Заслухавши та обговоривши інформацію Першого заступника Голови Комітету О.В. Співаковського, Першого заступника Міністра освіти і науки України В.В. Ковтунця, учасники засідання констатували, що стан педагогічної освіти не повною мірою задовольняє потреби сучасної освітньої практики й вимагає вдосконалення. Потреба цього зумовлена динамічними трансформаціями у світовому освітньому просторі й значними змінами в соціально-економічному та культурно-освітньому розвитку українського суспільства.

Відтак, проект Концепції педагогічної освіти, підготовлений та оприлюднений Міністерством освіти і науки України для громадського обговорення, є актуальним і необхідним кроком для модернізації педагогічної освіти України. Учасники засідання відзначили, що проект Концепції розроблено в межах чинної нормативно-правової бази, насамперед, законів України «Про освіту» [5] та «Про вищу освіту» [4]. Водночас учасники розширеного засідання Комітету констатували низку недоліків проекту Концепції [3].

Ураховуючи викладене та взявши до уваги пропозиції, зауваження та рекомендації учасників розширеного засідання, народні депутати України – члени Комітету одностайно вирішили таке: 1. Визнати актуальність і своєчасність підготовки та внесення на громадське обговорення проекту Концепції розвитку педагогічної освіти. 2. Рекомендувати Міністерству освіти і науки України суттєво доопрацювати проект Концепції розвитку педагогічної освіти. Під час доопрацювання розглянути пропозиції, викладені в Рішенні Комітету з питань науки і освіти, та поінформувати щодо їх врахування або вмотивованого відхилення. 3. З метою розгляду та врахування надіслати Міністерству освіти і науки України пропозиції до проекту Концепції розвитку педагогічної освіти, які надійшли до Комітету з питань науки і освіти від Національної академії педагогічних наук України, педагогічних закладів вищої освіти, обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти, педагогічних коледжів тощо [1].

Висновки. Отже, нова Концепція розвитку педагогічної освіти [3] передбачає осучаснення стандартів освіти, її структури та змісту. Буде змінено освітні програми. Це передбачає «впровадження компетентнісного, особистісно орієнтованого підходу в

педагогічній освіті, набуття вмінь формувати ці компетентності в учнів, опанування педагогічних технологій, запровадження принципу педагогіки партнерства, що ґрунтується на співпраці вчителя з учнями, батьками, громадськістю – з урахуванням принципів інклюзивної освіти». Оновлена школа вимагає від майбутнього вчителя високого рівня професійної майстерності, досконалого володіння новітніми технологіями навчання та виховання, варіативними навчальними програмами, першокласного знання змісту предметів, які він викладає.

Отже, випускник педагогічного навчального закладу має бути висококваліфікованим спеціалістом, усебічно розвиненою, творчою особистістю, яка вмє самостійно здобувати знання, мислити, уміло передавати інформацію іншим.

Література:

1. Інформація про засідання Комітету Верховної Ради України з питань науки і освіти 07 лютого 2018 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kno.rada.gov.ua/news/main_news/75124.html.
2. Ковалів І. Коли вчителі стануть агентами змін? / І. Ковалів // Урядовий кур'єр. – 2018, 14 лютого.
3. Концепція розвитку педагогічної освіти : Проект [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-do-gromadskogo-obgovorennya-proekt-konserciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti>.
4. Про вищу освіту [Електронний ресурс] : Закон України від 01 липня 2014 року №1556-VII. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/en/1556-18/page7>.
5. Про освіту [Електронний ресурс] : Закон України від 05 вересня 2017 року №2145-VIII. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page7>.

Луценко С. М.

РЕАЛІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ПРИ ПІДГОТОВЦІ МЕНЕДЖЕРІВ ОСВІТИ

Постановка проблеми. В умовах імплементації Закону України «Про освіту» та реалізації Концепції нової української школи освітній заклад стає суб'єктом суспільної трансформації, що покликаний змінювати світогляд, вселяти впевненість і бажання творити власне майбутнє, ставати співучасником побудови успішної держави, а його педагогічний колектив – це справжні агенти змін зі сформованими фаховими компетентностями.

Сучасним станом проблеми управління змінами в закладах освіти займаються такі українські та російські вчені, як Ампілогова Л., Бех І., Василенко Н., Ващенко Л., Даниленко Л., Кочетов О., Кремень В., Лазарев В., Мадзігон В., Моїсєєв А. Паламарчук В., Поташник М., Селевко Г., Фурман А., Юсуфбекова Н., та інші. Зокрема І. Бехом сформульовані принципи інноваційної освіти, А.Фурманом запропонована модель інноваційної діяльності в освітній сфері, Даниленко Л., Паламарчуком В., Поташником М., Лазаревим В. Юсуфбековою Н. та іншими розробляються теоретичні та практичні аспекти інноваційної діяльності та управління нововведеннями. Але проблемними залишаються питання щодо закономірностей перебігу інноваційних процесів при підготовці керівників закладів освіти.

Виклад основного матеріалу. Інноваційна діяльність здійснюється не у просторі ідей та не тільки у просторі дій окремого суб'єкта, але стає справді інноваційною, коли інноваційний досвід реалізації цієї діяльності стає доступним іншим людям та суспіль-

ству в цілому. Це передбачає фіксацію інноваційного досвіду, його оформлення та механізми трансляції. Отже, інноваційна діяльність – це діяльність, спрямована на вирішення комплексної проблеми, що породжена зіткненням традиційних норм та правил з новими соціальними очікуваннями. Її особливий зміст полягає у направленості на перетворення існуючої практики або створення принципово нової. У цьому випадку повинен бути присутнім вектор «інституалізації», тобто організаційно – управлінське оформлення нововведень та їх нормативне закріплення у практиці, що змінюється.

Враховуючи те, що освіта є досить самостійною формою суспільної практики, особливою соціальною структурою, що стосується всіх інших сфер життя, універсальним засобом трансляції інформації та досвіду суспільства, необхідно звернути увагу на інноваційну освіту. Визначаючи інноваційну освіту як освіту, здатну до саморозвитку та таку, що створює умови для повноцінного розвитку всіх своїх учасників, можна констатувати, що інноваційна освіта – це розвиваюча та така, що розвивається освіта. Відповідно повинно змінитись розуміння і бачення самої структури сфери освіти. Освітнє середовище починає виступати як: соціокультурний зміст освіти, освітні інституції; самоорганізована система діяльності суб'єктів освіти, освітні процеси; зміст спільно – розподільчої діяльності суб'єктів освіти. При цьому основними механізмами забезпечення цілісності структури виступають освітня політика, що реалізує функцію самовизначення освіти серед інших суспільних практик та управління освітою, що скріплює її як цілісну сферу. Орієнтири інноваційного розвитку освіти визначаються концептуальними та програмними документами держави.

Сучасні тенденції, закони і закономірності, наукові підходи, принципи, зміст і технології, що визнаються пріоритетними в управлінні закладом освіти в умовах здійснення інноваційної діяльності, є теоретико-методологічними засадами менеджменту освітніх інновацій. Суб'єктом управління в менеджменті освітніх інновацій виступають керівники закладів освіти; об'єктом - освітні інновації, в тому числі педагогічні та управлінські. Метою менеджменту освітніх інновацій є реалізація сукупності цілей, які включають такі:

організаційно-управлінські:

створення якісно нової системи управління навчальним закладом;

формування єдиного інформаційного поля для учасників навчально-виховного процесу;

вироблення системи оцінювання ефективності діяльності всіх структурних компонентів навчального закладу;

розробка системи контролю та зворотного зв'язку та ринкових механізмів взаємодії суб'єктів педагогічної діяльності;

якісна побудова зв'язку в системі «освіта-наука-виробництво»;

соціально-економічні:

завоювання іміджу інноваційним навчальним закладом;

суттєве оновлення матеріальних фондів навчального закладу;

накопичення бази даних про педагогічні інновації, сприйнятливі членами педагогічного колективу;

створення привабливого інвестиційного клімату та здорового конкурентного середовища;

соціально-культурні:

підвищення доходів учасників інноваційного процесу;

побудова «відкритої системи»;

пріоритет гуманних відносин між учасниками навчально-виховного процесу;

закріплення демократичних засад у всіх сферах діяльності;

інтеграція у міжнародний освітній простір;

підвищення кваліфікаційного рівня співробітників у міжкурсовий період;

підняття рівня ділової активності членів колективу.

Серед закономірностей в управлінні інноваціями виокремлено прямопропорційну залежність між здійсненням інноваційної діяльності та якістю управління закладом освіти; обернено пропорційна залежність між здійсненням інноваційної діяльності та затратами часу учасників освітнього процесу на виконання своїх функціональних обов'язків.

Висновки. Таким чином, управління інноваційною діяльністю в закладі освіти має свою специфіку і забезпечується знаннями менеджерів освіти теоретичних основ менеджменту освітніх інновацій; вміннями забезпечувати умови для здійснення системного управлінсько-педагогічного дослідження; досвідом менеджерів щодо сприйняття ними закладу освіти як відкритої соціально-педагогічної системи, яка не є стабільною і характеризується постійними змінами.

Література:

1. Бондар В.І. Теорія і технологія управління процесом навчання в школі – К.: Школяр, 2000. – 191 с.
2. Даниленко Л.І. Управління інноваційною діяльністю в загальноосвітніх навчальних закладах: Монографія. – К.: Міленіум, 2004. – 358 с.
3. Підготовка керівника середнього закладу освіти: Наук.-метод. Посібник / За заг. ред. Л. Даниленко. – К.: Міленіум, 2003. – 305 с.
4. Даниленко Л.І. Інноваційний освітній менеджмент: Навч. посібник. – К.: Главник, 2006. – 144 с.
5. Кириченко М.О. Управління загальноосвітнім навчальним закладом (методологічний аспект): Дис... канд. пед. наук: 13.00.01. – К.:ЦППО, 2001. – 165 с.
6. Мармаза О. І. Інноваційні підходи до управління навчальним закладом.- Х.: Видав гр.«Основа», 2004.- 240 с
7. Освітній менеджмент: Навч. посібник /За ред. Л.Даниленко, Л.Карамушки. – К.: Шкільний світ, 2003. – 400 с.

---

*Мороз О. В.,
Мороз С. А.*

ІНСТИТУЦІЙНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ОБ'ЄКТ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ОБ'ЄКТА

Постановка проблеми. Серед безлічі підходів до розкриття сутності змісту ХХІ століття в науковій літературі досить часто можна зустріти такі підходи, категоріальною основою яких, в тому чи іншому аспекті свого багатогранного змісту, виступає феномен якості. Не дивно, що в науковій дискусії серед неофіційних назв ХХІ століття, досить часто вживають назву, яке пов'язане саме з якістю (якість продукції та послуг, якість праці, якість управлінських послуг, якість життя тощо).

Виклад основного матеріалу. Традиційно, для характеристики змісту основних етапів цивілізаційного розвитку, використовують класифікацію, в основу якої покладено періодизація соціально-економічного розвитку в контексті аграрної, промислової та науково-технічної революцій. Науково-технічна революція, в рамках якої власне і відбувається розвиток сучасних соціально-економічних систем, є полісистемною і характеризується наявністю гуманітарних, інноваційних, освітніх, інформаційних, інтелектуальних, культурних, соціальних, квалітативну т.п. процесів [1]. Остання характеристика цивілізаційного розвитку може бути розглянута через призму теорій якості, оцінки якості (кваліметрію) і управління якістю, кожна з яких тим чи іншим чином ко-

релюється з теорією економічних потенціалів.

Проблематика управління якістю продукції, послуг і процесів може бути розглянута через призму квалітативну процесів, які, як правило, характеризуються наявністю такого:

- об'єкта (явища, феномена) в контексті його якісних характеристик;
- системи оцінювання, як окремих характеристик об'єкта (явища, феномена) так і його цілісного позиціонування по відношенню до аналогів;
- орієнтирів розвитку змісту об'єкта (явища, феномена) або умовно еталонної моделі як зразка для вдосконалення якості;
- середовища, в межах якої здійснюється розвиток і оцінювання об'єкта (явища, феномена);
- суб'єкта управління функціонуванням і розвитком об'єкта (найбільш характерно для соціальних систем; крім того, суб'єкт управління входить в систему оцінювання характеристик об'єкта на рівні підсистеми).

Кожне з вище представлених напрямків заслуговує на окрему увагу з боку дослідників, як з точки зору необхідності удосконалення теоретико-методологічного підґрунтя розвитку відповідного напрямку, так і в контексті практичної значущості порушеної проблематики. Крім того, при розгляді змісту кожного з напрямків, слід враховувати не тільки фазу еволюції теорії якості для конкретного рівня розвитку соціально-економічної системи (макро-рівень), а й брати до уваги життєвий цикл розвитку організації, щодо якої розглядаються питання якості її функціонування. У даній публікації, об'єктом дослідження обрані квалітативні процеси, в рамках яких інституційне середовище позиціонує на рівні предмета нашої уваги. Слід взяти до уваги, що інституційне середовище може бути представлена на мікро-рівні (організаційний рівень), мезо-рівні (рівень ділового середовища) і макро-рівні (рівень держави). Безумовно, кожен з цих рівнів прояви інституційного середовища має свої особливості в позиціонуванні і взаємодії з основними акторами соціально-економічного розвитку, але разом з тим, кожен з них, може бути розглянутий як фундаментальної основи для розвитку системи якості відповідного рівня.

Наше припущення про безпосередню участь інституційного середовища в управлінні якістю її основних акторів, може бути підтверджено результатами теоретичних досліджень М.Ю. Малкіною. На думку вченого, «сучасна інституційне середовище культивує такі цінності, як егоїзм і агресивність, відповідні стратегіям індивідуального захоплення економічної влади в умовах еволюційного виживання» [2]. Саме цінності, в свою чергу, можуть бути розглянуті в якості детермінанти розвитку об'єкта або зміни умов його функціонування, а отже, вплив на процес формування цінностей може бути розглянуто як елемент механізму управління якістю об'єкта. У свою чергу, Е.С. Яхонтова розглядає цінності як елемент управління людськими ресурсами компанії [3], для характеристики рівня розвитку яких, якісна складова є обов'язковим об'єктом оцінювання. Цінності, як сукупність життєвих принципів, знань і пріоритетів, не тільки впливають на модель позиціонування об'єкта (статична характеристика), а багато в чому і визначають активність його дій (динамічна характеристика).

Висновки. Приймаючи до уваги вищевикладене, можемо сформулювати такі висновки:

- по-перше – інституційне середовище формує набір цінностей, які у свою чергу визначають вектори розвитку об'єкта і динаміку змін його якостей (вплив на якість об'єкта через систему цінностей);
- по-друге – управління якістю об'єкта можливо через вплив на середовище його функціонування (розвитку). Іншими словами, формування попиту на ті чи інші якості, а також рівень їх позиціонування, може бути розглянуто як механізм управління якістю;
- по-третє – управління якістю об'єкта є одним з пріоритетних напрямків діяльності суб'єкта управління. За оцінками фахівців, якість продукції багато в чому визна-

час рівень її конкурентоспроможності на ринку товарів і послуг. Саме якість є тим феноменом, який визначає взаємини між основними учасниками соціально-економічного розвитку.

Література:

1. Мороз В.М. Мотиваційний механізм стимулювання трудової активності: державно-управлінський аспект : монографія / В. Мороз. – Х. : С.А.М., 2012. – 408 с.
2. Малкина М.Ю. Институциональные ловушки инновационного развития российской экономики / М.Ю. Малкина // Journal of institutional studies (Журнал институциональных исследований). – 2011. – Том 3 № 1. – С. 50–60.
3. Яхонтова Е.С. Управление ценностями как элемент управления человеческими ресурсами компании / Е.С. Яхонтова // Менеджмент в России и за рубежом. – 2003. – № 4. – С. 73–81.

Мороз С. А.

**ОБ’ЄКТИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ВИЩОЇ ОСВІТИ
В КОНТЕКСТІ ЗМІСТУ КЛАСИФІКАЦІЙНИХ ПІДХОДІВ
ДО ТЛУМАЧЕННЯ ЇЇ ЗМІСТУ**

Постановка проблеми. Проблематика якості вищої освіти, у тому чи іншому контексті свого складного та багатогранного змісту, постійно перебуває у колі наукової уваги вітчизняних вчених, а також посадових осіб органів публічного управління. Про актуальність обраного нами у межах цієї публікації предмету наукового пошуку свідчить той факт, що саме якість вищої освіти була визначена Міністром освіти і науки України Л.М. Гриневич на рівні одного з пріоритетних напрямів державної політики у сфері вищої освіти [1]. Реалізацію цього напрямку державної політики неможливо уявити без розуміння сутності феномену якості вищої освіти та з’ясування основних детермінант його категоріального змісту. Слід констатувати той факт, що проблематика якості вищої освіти постійно перебуває у колі наукової уваги вітчизняних вчених. В контексті змістовного спрямування державно-управлінської науки відповідна проблематика знайшла своє відображення у роботах В.Д. Бакуменка, Л.А. Гаєвської, С.М. Домбровської, О.М. Іваницької, В.І. Лугового, Т.О. Лукіної, С.В. Майбороди, В.Я. Малиновського, В.М. Мороза, Н.Р. Нижник, В.П. Садкового, С.О. Шевченка та інших дослідників. Окремі аспекти прояву порушеної проблематики були досліджені нами у межах попередніх напрямів наукових пошуків [2]. Не дивлячись на порівняно достатню увагу вчених до проблематики якості вищої освіти, окремі аспекти її багатогранного прояву все ще залишаються відкритими для наукових пошуків. У межах цієї публікації ми зосередимо увагу на визначенні об’єктів державного управління якістю вищої освіти в контексті змісту класифікаційних підходів до тлумачення її змісту

Виклад основного матеріалу. Досить цікаву за своїм змістом класифікацію підходів до тлумачення феномену якості вищої освіти була наведена Джоном Дью. На переконання вченого, категорія якості, у тому числі й у контексті її використання по відношенню до вищої освіти, може бути розглянута через призму [3, с. 1–2]:

– часу професійного функціонування ВНЗ (характеристика довготривалості позиціонування університету на ринку освітніх послуг) або його здатність протистояти (стійкість) та змінюватись в залежності від зміни політичної та економічної кон’юнктури (у межах цього напрямку якість розглядається як властивість її носія щодо безперервного та тривалого за часом виконання покладених на нього функцій. Напри-

клад, якщо ВНЗ витримав випробування часом, тобто виконував свої функції протягом декількох століть, то цілком очевидно, що якість запропонованої у його межах освіти є ліквідною. Разом з тим, зміст цієї тези не може бути використано у так званому зворотньому порядку, а саме через формулювання припущення про те, що нещодавно утворений ВНЗ надає неякісну освіту);

– престижу ВНЗ та рівня матеріально-технічного забезпечення навчального процесу у його межах (у межах цього напряму якість розглядається на рівні, як правило обов'язкового атрибуту недешевих за своєю вартістю будівель та елементів інфраструктури ВНЗ, наприклад, старовинні та добре відреставровані будівлі у центральній частині міста, стильно оформлених інтер'єри навчальних аудиторій, ландшафтний дизайн прибудинкових територій, оздоблення навчальних аудиторій та лабораторій тощо, можуть свідчити, хоча безумовно на опосередкованому рівні, з одного боку, про успішність ВНЗ, а з іншого, про якість запропонованої ним до споживання освітянської послуги. Разом з тим, слід розуміти, що наявність зовнішніх індикаторів якості не завжди свідчить про її наявність);

– рівня відповідності встановленим нормам, правилам та вимогам (один з найбільш популярних серед дослідників підходів, у межах якого інститут акредитації розглядається на рівні найбільш значущого та такого, що відіграє основну роль у процесі формування та забезпечення розвитку якості вищої освіти. Орган акредитації визначає норми та правила функціонування основних елементів системи вищої освіти, а також формулює очікуваний зміст та обсяги результатів їх професійної діяльності. Іншими словами, орган акредитації від ім'я держави (суспільства) визначає цілком конкретні характеристики якості кінцевого продукту та формулює умови їх досягнення);

– результату постійного (безперервного) удосконалення продукту професійної діяльності (аудит системи управління ВНЗ та освітянською сферою за напрямом виявлення та усунення фактів дублювання функцій; заохочення до використання суб'єктами навчального процесу інновацій та нових освітніх технологій тощо);

– цінності (якість є однією з характеристик продукту, яка набувається ним внаслідок його участі у технологічних процесах. Наприклад, студент який пройшов навчання на відповідному курсі, цілком очікувано, має більший обсяг знань у порівнянні з тим студентом який не проходив відповідне навчання. Іншими словами, кожен прослуханий студентом курс підвищує цінність майбутнього спеціаліста, тобто знання, вміння та навички випускник ВНЗ є своєрідною сукупністю доданих цінностей, валідність яких визначається, у тому числі і здатністю фахівця до соціальної комунікації).

Висновки. Приймаючи до уваги вище наведене можемо сформулювати такі основні висновки:

– по-перше – опрацьована Джоном Дью класифікація підходів до тлумачення феномену якості вищої освіти, не дивлячись на високий рівень опрацювання відповідної проблематики, не є повною, адже її зміст не охоплює тих з напрямів які були опрацьовані у межах пострадянських наукових шкіл. Крім того, вчений не наводить власного формулювання визначення змісту категорії якості вищої освіти, що безумовно, позначається на якості проведеного ним аналізу. Разом з тим, наведена ним класифікація може бути розглянута на рівні теоретичного підґрунтя для розбудови подальших наукових пошуків;

– по-друге – у самому спрощеному або так званому вузькому розумінні під якістю вищої освіти слід розуміти збалансовану характеристику стану (рівня) розвитку професійних та загальнолюдських якостей в контексті їх відповідності до заздалегідь визначених та узгоджених між основними акторами процесу здобуття вищої освіти та споживання її результатів, цілей, норм, вимог та стандартів.

В контексті вузького тлумачення змісту якості вищої освіти основними об'єктами державно-управлінського впливу є: зміст навчальних програм та методика їх викладання (ліцензування діяльності з надання освітніх послуг та навчальних програм;

акредитація ВНЗ тощо); вимоги щодо професійного рівня наукових та науково-педагогічних працівників (академічна активність та мобільність; відповідність вимогам постанови Кабінету Міністрів України за № 1187, від 30.12.2015 «Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності закладів освіти» тощо); зміст цілей, норм та стандартів вищої освіти (формулювання визначень у межах програмних документів). Крім того, у якості об'єкту державного управління якістю вищої освіти, у межах вузького підходу, слід визнати систему вищої освіти, адже саме процеси і результати її функціонування позиціонують на рівні носіїв «збалансованих характеристик».

Література:

1. Гриневич Л.М. Пріоритетні напрямки змін у вищій освіті на 2018-2019 рр. [Електронний ресурс] // Засідання Колегії МОН. – Режим доступу: https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/infographik/MON_prioritety_new.pdf.
2. Мороз С.А. Зміст дефініції «якість вищої освіти» в контексті наукових поглядів представників східноєвропейських наукових шкіл / С.А. Мороз, В.М. Мороз // Теорія і практика управління соціальними системами. – 2017. – № 2. – С. 58–71.
3. Dew J. Quality Issues in Higher Education / John Dew // Quality Issues in Higher Education. – 2009. – Vol. 32 (№ 1). – P. 4–9.

Сівальньов Р. О.

МОТИВАЦІЯ ПРАЦІ СПІВРОБІТНИКІВ У СФЕРІ ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Постановка проблеми. В умовах, що склалися в Україні на нинішньому етапі її розвитку, проблема мотивації особистості набула важливого значення, оскільки вирішення задач, які стоять перед суспільством, можливе лише за умови створення належної мотиваційної основи, здатної спонукати персонал підприємств до ефективної діяльності. Мова йде про застосування таких форм і методів стимулювання особистості, які б сприяли високій результативності її роботи.

Виклад основного матеріалу. *Мотивація праці* (від фр. motif – збудження) – усвідомлене спонукання до активної трудової діяльності суб'єкта, пов'язане з намаганням задовольнити певні потреби. Мотиви є внутрішніми чинниками. Вони тісно зв'язані із цінностями й ціннісними орієнтаціями [2].

Найчастіше до елементів мотивації зараховують: зміст та умови праці, відносини між працівниками, засоби адміністративного примусу (заборони, розпорядження), засоби заохочення (стимули матеріальні та нематеріальні), засоби переконання (переговори, консультації).

Сучасні теорії мотивації, засновані на результатах психологічних досліджень, доводять, що істинні причини, що спонукують людину віддавати роботі всі сили, надзвичайно складні і різноманітні. На думку одних учених, діяльність людини визначається її потребами. Інші дотримуються позиції, що поведінка працівника є також і функцією його сприйняття і очікувань [1].

На Заході існує безліч теорій мотивації праці. Наприклад, теорія Д. Мак-Кієланда робить акцент на потребах вищого рівня: владі, успіху, причетності. У різних людей можуть домінувати ті чи інші з них. Люди, орієнтовані на владу, виявляють себе як відверті й енергійні індивідууми, що прагнуть відстоювати власну точку зору, не бояться конфліктів і конфронтації. За певних умов з них виростають керівники високого рівня. Мотивація на підставі потреби в причетності характерна для людей, зацікавлених

у розвитку особистих зв'язків, налагодженні дружніх відносин, наданні допомоги один одному. Таких співробітників варто залучати до роботи, що дасть їм можливість широкого спілкування [3].

Розглянемо двохфакторну теорію мотивації Герцберга [1]. За даною теорією на задоволеність роботою впливають такі фактори-мотиватори: 1) досягнення (кваліфікація) і визнання успіху; 2) робота як така (інтерес до роботи і завдань); 3) відповідальність; 4) просування по службовій драбині; 5) можливість професійного росту.

На незадоволеність роботою впливають "фактори контексту", або "гігієнічні" фактори: спосіб керування; політика організації й адміністрація; умови праці; міжособистісні відносини на робочому місці; заробіток; непевність у стабільності роботи; вплив роботи на особисте життя.

Мотиватори, що викликають задоволеність роботою, пов'язувалися зі змістом роботи і викликалися внутрішніми потребами особистості в самовираженні. Фактори, що викликають незадоволеність роботою, пов'язувалися з недоліками роботи і зовнішніх умов. З цими факторами легко пов'язати неприємні відчуття, яких необхідно уникати.

Висновки. Таким чином, усі люди за своєю природою різні, а отже, неоднакові і їхні погляди щодо влади, визнання, успіху, відповідальності, просування по службі, фінансової винагороди. Люди із внутрішньою мотивацією працюють із високою віддачею, охопленні почуттям задоволеності від результатів своєї роботи. Люди із зовнішньою мотивацією більше орієнтуються на зовнішнє задоволення бажань і потреб, які вони відчують. Стимульованого ж рівня результативності праці можна досягти, використовуючи різні системи мотивації, що винагороджують за вищу якість трудової діяльності.

Література:

1. Афонин А.С. Основы мотивации труда: организационно-экономические аспекты : учеб. пособ. / А.С. Афонин. – К. : МЗУУП. – 1994. – 304 с.
2. Єськов О. Мотивація і стимулювання праці / О. Єськов // Економіка України. - 2001. – № 2. – С. 82-83.
3. Пивоварник Я. Співпраця як складова системи мотивування на підприємстві / Я. Пивоварник // Україна: аспекти праці. – 2002. – № 2.

Сіренко Р. Р.

ІСТОРИЧНИЙ АНАЛІЗ ФІЗКУЛЬТУРНО-ВИХОВНОЇ РОБОТИ У ВИЩИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Політичні та соціально-економічні зміни, що відбуваються в Україні вимагають істотного реформування системи освіти, яка має забезпечити кожному студенту реальні умови для інтелектуального, духовного і фізичного розвитку та підвищення загальнокультурного і професійного рівня, що відповідає світовим стандартам. На даний час зниження рівня фізичного розвитку, фізичної підготовленості та здоров'я студентської молоді в Україні набули критичного характеру. Причинами незадовільного стану фізичної підготовленості молоді та погіршення стану її здоров'я є суттєве зниження рухової активності та недостатня увага до фізичного виховання у школах та вищих закладах освіти України.

Виклад основного матеріалу. Концептуальні положення державного регулювання фізкультурно-виховною діяльністю у вищих закладах освіти базуються на засадах:

– Конституції України;

- Законів України “Про освіту”;
- “Про вищу освіту”;
- Державної національної програми “Освіта” (“Україна ХХІ століття”);
- Національної доктрини розвитку освіти;
- Болонської декларації (1999) Євросоюзу №;
- рекомендаціях ЮНЕСКО, які наголошують на необхідності фундаменталізації,

неперервності, диверсифікації й гнучкості, прогностичності, доступності, відкритості, гуманістичної спрямованості фізкультурної освіти.

Система фізичного виховання студентської молоді функціонує у двох важливих площинах – у межах вищого навчального закладу та у межах продуктивного використання вільного часу. В Україні особливості національного менталітету сприяли тому, що традиційно освіта й виховання розвивалися у нерозривній єдності [3]. Освіта, з одного боку, стає одним із засобів виховання гуманістично-орієнтованої людини. З іншого боку, виховання духовно й інтелектуально розвиненого громадянина сучасного інформаційного суспільства стає неможливим без освіти. В існуючих соціально-економічних умовах освіта і виховання особистості студента набули високого статусу, оскільки саме вони сприяють переходу до інформаційного суспільства, а, отже, до формування пріоритетів розвитку української незалежної правової демократичної держави.

До ХVІ століття мета фізичного виховання зводилася до виховання повноцінного здорового громадянина – воїна; завдання фізичного виховання зводилися до завдань тіловиховання: зміцнити здоров'я, розвинути рухові якості, сприяти утвердженню духовних сил людини, зокрема зміцненню її волі, вихованню наполегливості, вмінню керувати своїм тілом як знаряддям духу [2]. Такі теоретичні підходи до тіловиховання формуються ще й сьогодні, концентруються й передаються наступним поколінням у вигляді досвіду.

Починаючи з ХVІ століття до ХХ століття метою фізичного виховання було виховання людини праці та воїна, забезпечення здоров'я людини-працівника, яка володіла сукупністю виробничих функцій. На цьому історичному етапі фізичного виховання виконує такі завдання: зміцнення здоров'я людей, формування в них умінь, спрямованих на підвищення продуктивності праці та навчання; оволодіння ними низкою знань і навичок, потрібних для бойової міцності армії.

Відбувся поділ фізичної культури в суспільстві на дві автономні сфери, різні за формою й засобами діяльності: спорт як галузеве виробництво з орієнтацією на відтворення спортсменів та рекордів і масову фізичну культуру з орієнтацією на рухову активність і декларативне забезпечення здоров'я. Як наслідок цього розподілу, у колишньому Радянському Союзі склалася парадоксальна ситуація, яка полягала в тому, що на найпрестижніших змаганнях радянська спортивна еліта здобувала перемоги та показувала високі результати, а в той час фізична культура громадян країни була в занепаді. Простір фізичної культури звужувався до рекреативного та реабілітаційного змісту.

У розвитку методичної системи фізичного виховання почали стихійно з'являтися нові технології фізичного виховання, однак, більшість ВЗО не здатна була їх запровадити у навчальний процес через брак матеріально-технічної бази, кадрового забезпечення [1].

Незважаючи на значні зусилля партійних і державних органів, відбувся значний спад інтересу різних верств населення, зокрема студентської молоді, до існуючої державної системи фізичного виховання. Система фізичного виховання, як і всі інші галузі, виявилася зачиненою, спрямованою лише на внутрішні потреби при односторонніх помилкових критеріях; ідеологічна зашореність і командно-адміністративні методи управління гальмували розвиток не лише методичної системи, а взагалі всієї фізкультурно-виховної діяльності і призвели до суттєвого відставання від стандартів багатьох

розвинених країн світу.

Метою фізичного виховання на початку ХХІ століття виступає формування основ фізичної та духовної культури людини-творця в умовах інформатизації суспільного життя. Відбувається трансформація та модифікація завдань фізичного виховання:

- формування усвідомленої потреби в освоєнні цінностей здоров'я, фізичної культури та спорту;
- зростання ролі здорового способу життя;
- забезпечення раціонального формування індивідуального фонду рухових умінь і навичок;
- формування мотиваційних установок на фізичне й духовне самовдосконалення;
- забезпечення фізичного вдосконалення як умови досягнення високого рівня професіоналізму в соціально значущих видах діяльності.

Висновки. Історичне формування кожної моделі фізкультурно-виховної роботи у Вищих закладах освіти України обумовлене певними чинниками:

- суспільно-історичними умовами;
- рівнем розвитку теорії і методики фізичного виховання;
- рівнем розвитку вищої педагогічної освіти в країні;
- рівнем розвитку фізкультурно-масової роботи серед молоді та розвитку спорту;
- наявністю науково-методичних видань з фізичного виховання.

При цьому перехід від однієї моделі до іншої здійснювався шляхом взаємопроникнення, взаємодії, продуктивного діалогу традиційних та інноваційних елементів у методичній підготовці.

Література:

1. Грибан Г.П. Фізичне виховання студентів аграрних вищих навчальних закладів : монографія / Г.П. Грибан. – Житомир : Рута, 2012. – 514 с.
2. Сущенко Л.П. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту: (теоретико-методологічний аспект): монографія / Л.П. Сущенко. – Запоріжжя: ЗДУ, 2003. – 442 с.
3. Усачова Г.М. Національні традиції українського виховання: минуле і сучасність / Г.М. Усачова // Духовність і художньо-естетична культура. Аналітичні розробки, пропозиції наукових та практичних керівників. – К.: НДІ “Проблем людини”, 2000. – Т. 17.– С. 135–142.

Таджибаев А. Б.

ИНФОРМАЦИОННО-ИНТЕГРАТИВНЫЕ ОСНОВЫ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ГРАФИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Постановка проблемы. В развитии науки и техники, промышленности и производства важная роль принадлежит информационно-коммуникативным основам, в числе которых документально-схематическому оформлению технических сведений, как дополнительные сведения. Без подготовки проектной документации и использования информационных сведений не существует ни одна производственная сфера, в том числе система образования. Поэтому в системе непрерывного образования в Узбекистане серьезное внимание уделяется повышению эффективности графического образования путем использования информационно-интегративных подходов обучения. Образовательное значение учебного предмета «Черчение» не ограничивается рамками только одной учебной дисциплины, так как графические материалы широко применяются в уче-

бных материалах различных учебных дисциплин. В этой связи преподаватель черчения должен владеть комплексом знаний в своей области, в частности, теоретическими основами графического изображения, построения геометрических фигур, общими правилами ГОСТа по выполнению чертежей и, главное, быть профессионально-педагогически компетентным специалистом.

Главная цель обучения черчению в школе – сформировать у учащихся навыки выполнения графического изображения в соответствии с установленными стандартами, обогатить школьников знаниями теоретических основ черчения, развивать практические умения по выполнению графиков и чертежей. В соответствии с учебной программой в 8-м классе учащиеся получают знания о способах начертания (выполнения) проекций прямого угла, аксонометрических проекций, технических чертежей и эскизов; в 9-м классе – учатся определять число необходимых и достаточных сечений и разрезов, соединений деталей, получают сведения о комплексе чертежей [2]. Выпускник общеобразовательной школы должен усвоить основы графических знаний и получить первоначальные навыки графической подготовки, которые в дальнейшем можно применить непосредственно в производственной деятельности.

На основе вышесказанного можно констатировать, что сложная задача возложена на учителей черчения, если учесть, что данный предмет изучается в 8 и 9-классах по одному часу в неделю. Учитель в течение этого времени должен успеть ознакомить учащихся с теоретическими основами, необходимо выполнить с учащимися графические учебные работы, кроме того, нужно закрепить полученные знания и навыки. То есть, возникает проблема изыскания дополнительных возможностей эффективного использования учебного времени и путей обучения учащихся графического образования [1].

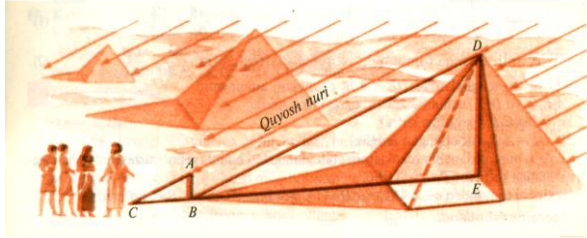
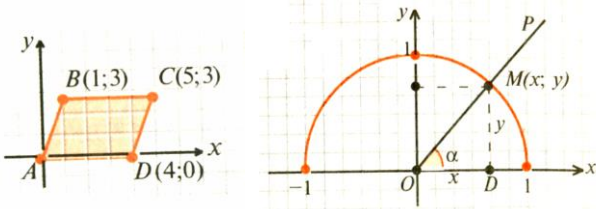

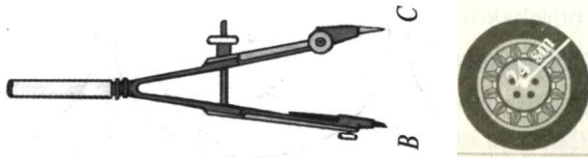
Изложение основного материала. По нашему мнению, одним из таких путей может быть использование в процессе обучения черчению знаний и умений, полученных учащимися при изучении других дисциплин как дополнительная информация и учебном материале. К примеру, в 9-м классе на уроках геометрии изучаются темы, связанные с изображением различных проекций в геометрических фигурах, соединением фигур в разных конфигурациях. Этот материал очень важен при обучении формам графического изображения.

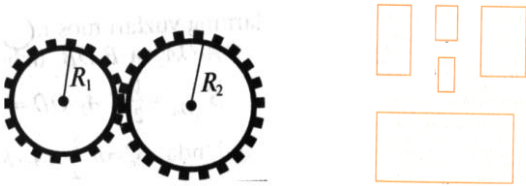
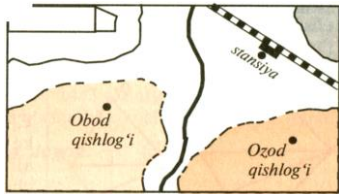
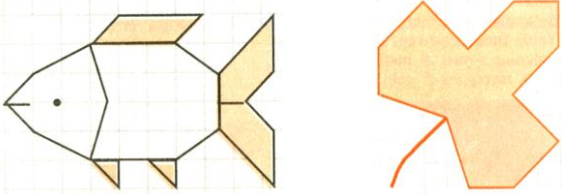
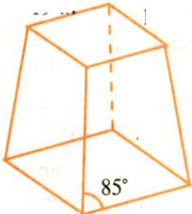
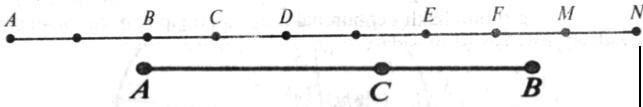
При анализе содержания учебника по геометрии выявлено, что в нем использовано 13 видов изображений, всего 453 рисунков, графиков, чертежей. В том числе 367 (81,0%) плоских планиметрических изображений, 27 (6,0%) перспективных изображений 16 (3,6%) чертежей прямоугольных в системы координатах Декарта, 10 (1,9%) таблиц, 8 (1,7%) прямоугольных изометрических проекций, 5 (1,1%) одно проекция предмета в плоскости, 6 (1,3%) фото изображений, 4 (0,8%) косоугольных фронтальных диметрических проекций 4 (0,8%) схем и схематических рисунков; 3 (0,6) карт местности, 2(0,4%) эскиза предмета (деталей), 2(0,4%) стереометрического наглядного изображения и различных изображений [3].

Правильное выполнение этих изображений и правильное их разъяснение требует от учителя соблюдения правил ГОСТа, применяемых в черчении; виды начертания, шрифты, правила соблюдения правил ГОСТа, применяемых в черчении; правила соблюдения размеров, масштаба, знаний об аксонометрических проекциях, видов их изображения. К сожалению, в университетах и педагогических институтах на физико-математических факультетах, в частности по направлению «Математика» не предусмотрено обучение начертательной геометрии и черчению. Поэтому школьные учителя геометрии не на должном уровне знают правила черчения.

Следовательно, учитель черчения должен работать в сотрудничестве с преподавателями других учебных дисциплин, в особенности с преподавателями геометрии и черчении разъяснить им правила ГОСТа при изучении тем, связанных с графическими построениями и изображениями.

Соотношение графических учебных материалов используемые в различных учебных предметах

№ п/п	Название видов изображения	Некоторые примеры	Общее количество	В %																																																		
1.	Плоская планиметрическая изображение		367	81,0																																																		
2.	Перспективное изображение		27	6,0																																																		
3.	Чертежи прямоугольные в системе координатах Декарта		16	3,6																																																		
4.	Таблица	<table border="1" data-bbox="600 1301 1203 1408"> <thead> <tr> <th>α</th> <th>0°</th> <th>30°</th> <th>45°</th> <th>60°</th> <th>90°</th> <th>120°</th> <th>135°</th> <th>150°</th> <th>180°</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>$\sin\alpha$</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>$\cos\alpha$</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>$\operatorname{tg}\alpha$</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>$\operatorname{ctg}\alpha$</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table>	α	0°	30°	45°	60°	90°	120°	135°	150°	180°	$\sin\alpha$										$\cos\alpha$										$\operatorname{tg}\alpha$										$\operatorname{ctg}\alpha$										10	1,9
α	0°	30°	45°	60°	90°	120°	135°	150°	180°																																													
$\sin\alpha$																																																						
$\cos\alpha$																																																						
$\operatorname{tg}\alpha$																																																						
$\operatorname{ctg}\alpha$																																																						
5.	Прямоугольная изометрическая проекция		8	1,7																																																		
6.	Одно проекция предмета в плоскости		5	1,1																																																		

№ п/п	Название видов изображения	Некоторые примеры	Общее количество	В %
7.	Фото изображение		6	1,3
8.	Косоугольная фронтально диметрическая проекция		4	0,8
9.	Схема и схематические рисунки		4	0,8
10.	Карта местности		3	0,6
11.	Эскиз предмета (детали)		2	0,4
12.	Стереометрическое наглядные изображение		2	0,4
13.	Различные изображение		2	0,4
14.	Всего		453	100%

Особое внимание следует обратить на общие требования по соблюдению формата, чертежного шрифта, видов изображения, размеров и разметки, основных и дополнительных форм изображения, начертания разрезов и сечений. Важно правильно определить размещение, обычных и сложных разрезов, знать способы их изображения. Для этого нужно иметь пространственное воображение, владеть знаниями аксонометрического изображения. Смежными темами (черчение и геометрия) являются: аксонометрическое вращение и построение четырех центрального овала; правила создания аксонометрических проекций предметов. Приемы изображения выпуклых предметов на технических чертежах (штриховка, шрафировка и др.); Резьба, Резьба деталей и соединения резьбы: понятие о сборке (монтаже) предметов (деталей) в черчении; понятие о схемах, и др.

Наиболее сложная тема аксонометрические проекции. Направление проекции. Построение проекции. Коэффициенты нарушения направленности проекции. Виды аксонометрических проекций. Поэтому использование информационно-коммуникативных технологий в условиях единого графического режима в образовательных учреждениях способствует повышению качества и эффективности преподавания ряд учебных дисциплин. Одним из условий создания системы единого графического режима является организация специального курса, предусматривающие изучение названных выше тем в объеме 14 часов. Из них по 13 темам планируется изучение учебных материалов в графической форме.

Выводы. Проведенный анализ позволяет сделать вывод о том, что использование графических средств черчения при объяснении содержания того или иного учебного предмета обеспечивает сознательный уровень усвоения знаний и соответственно качество графического обучения, а применение на уроках геометрии усвоенных правил по черчению значительно облегчает понимание сложных тем и развивает логическое мышление учащихся. Значит, принцип интегрированного подхода может быть эффективно использовать в процессе обучения другим учебным предметам.

Литература:

1. Методика обучения черчению. Под.ред. Василенко Е.А. – М.: 1990. – 176 с.
2. Одилов П., Раҳмонов И., Хурбоев Н., Бўрибеков А. Чизмачилик. 8-9 синфлар учун дарслик. – Т.: 2004.
3. Ҳайдаров Б., Сариков Э., Қўчқоров А. Геометрия. 9 – синф учун дарслик. – Тошкент: “Ўзбекистон миллий энциклопедияси”, 2006. – 160 бет.
4. Tadjibaev A.B. The role of subject teachers in providing a unified graphics mode // The Advanced Science. Open access journal. – United State, ISSUE 9-2014. 43-45.
5. Таджибаев А.Б. Мактабда ўқувчиларнинг графикавий тайёргарлик даражасини ошириш // Халқ таълими. 2009. № 1.
6. Беспалько В.П. Слагаемые педагогической технологии. М.,1989.

Тарасов С. С.

МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Постановка проблеми. Трансформація української економічної системи неминує визначає нові економічні закономірності, регіональні особливості й практичні форми реалізації відтворювального циклу будь-якої системи. Тому необхідно наукове вивчення факторів сучасних форм ведення господарської діяльності, тобто осмислення підходів, положень і методів, що визначають стратегію розвитку окремих

адміністративних економічних формувань. Тенденція розширення самостійності регіонів, у свою чергу, обумовлює необхідність ефективної взаємодії підсистем і компонентів регіональної структури відтворення політичних, економічних, соціальних і управлінських процесів і взаємодія її з державними структурами.

Виклад основного матеріалу. Одним з основних факторів економічного зростання в сучасних умовах розвитку України є адаптивна, гнучка, мобільна кадрова політика й інноваційні процеси, що протікають при її формуванні. Відтак, актуальність дослідження питань формування кадрової політики продиктована необхідністю вдосконалення її реалізації в умовах інноваційної економіки й процесів глобалізації. З'ясування змісту категорій «кадрова політика», «кадрова політика регіону», «кадрова політика підприємства» обумовило пошук стратегічних рішень і механізму її реалізації на різних рівнях влади. Необхідно виявити особливості сучасної кадрової політики на рівні держави, регіону й підприємства, провести класифікацію комплексу макро-, мезо- і мікроекономічних факторів, що визначають кадрову політику, розробити інноваційні технології прогнозування розвитку регіонального ринку праці й ринкової моделі формування кадрової політики [1]. Поліваріантність підходів і рішень висунутої проблематики підтверджує необхідність досліджень у даній області для пошуку нових евристичних і емпіричних аспектів формування й стратегії розвитку кадрової політики соціально-економічних систем.

У ринкових умовах для України повинні бути вирішені питання інформатизації, координації й прогнозування діяльності, узгодження інтересів, усунення протиріч і визначення нових функцій державних і регіональних структур, що займаються формуванням і реалізацією кадрової політики. Тому розробка методів державного управління системою формування кадрової політики залишається актуальною проблемою для вітчизняної економіки [2].

На сьогоднішній день склався певний інноваційний механізм у системі державного управління персоналом на підприємстві, але ще не склалося загальної теорії управління розвитком системи формування кадрової політики особливо на рівні регіону, орієнтованої на поточну структуру економіки держави й ринкового механізму господарювання. Тому це дослідження спрямоване на побудову цілісної концепції державного управління системою формування кадрової політики в умовах інноваційного розвитку економіки.

Економічно орієнтована кадрова політика характеризується пріоритетом економічних засобів впливу над іншими засобами. Звичайно, необхідні ринкові механізми, щоб повною мірою виявилися діючими й ефективними економічні засоби й методи кадрового менеджменту.

Але чисто економічна орієнтація методів при формуванні кадрової політики при всіх своїх позитивних якостях не ідеальна. У реальній практиці вони дуже часто виявляються неорієнтованими на облік соціальних і психологічних параметрів. Людський фактор у сучасному виробництві має дуже велике значення, і роль його підвищується у зв'язку з розвитком людини відносно різноманітності його інтересів під впливом науково-технічного прогресу й загальних тенденцій соціально-культурного розвитку. Досвід багатьох країн, а найбільше яскраво в Японії, показує, що державне управління повинне опиратися на людський фактор у комплексному розумінні його прояву, урахувати повний набір динамічних інтересів людини. У цьому випадку кадрову політику необхідно будувати не тільки на економічних інтересах, використовувати не тільки економічні засоби впливу, але враховувати комплекс інтересів людини в цілому. Такий підхід у кадровій політиці можна назвати соціально-економічним [3].

Висновки. Таким чином, державна монополія на формування кадрової політики визначається домінуючою роллю держави при плануванні кадрових питань на всіх рівнях. У сучасній динаміці розвитку таке управління виявляється мало ефективним навіть із використанням найсучаснішого математичного або логістичного апарату. При зрос-

танні ролі ринкових механізмів в економіці країни трансформації піддаються й директивні методи регулювання ринку праці від дисбалансу директивного регулювання в перехідний період до ринкового регулювання в період економічного росту.

Література:

1. Вакуленко В. Міський маркетинг як інструмент стратегічного планування економічного розвитку міста / В. Вакуленко // Управління сучасним містом. – 2002. – № 4-6 (6). – С. 92-95.
2. Єпіфанов А.О. Управління регіоном : навч. посіб. / А.О. Єпіфанов, М.В. Мінченко, Б.А. Дадашев; за заг. ред. А.О. Єпіфанова. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008. – 361 с.
3. Лавров А.М. Реформування економіки: регіональні аспекти / А.М. Лавров, В.С. Сурнін // Економіка України. – 2006. – № 8. – С. 45–51.

СЕКЦІЯ 3

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНИХ ФАХІВЦІВ

---

*Домбровська С. М.,
Хмиров І. М.*

НАПРЯМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В ПРОВАДЖЕННІ СИСТЕМИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Постановка проблеми. Інтенсивні зміни, що відбуваються в національних і загальносвітових пріоритетах суспільного розвитку, перехід до інноваційної моделі розвитку економіки і входження України до європейського освітнього простору обумовлюють зростання економічної й соціальної значущості вищої освіти, а також істотне ускладнення умов функціонування системи вищих навчальних закладів.

Виклад основного матеріалу. Подвійність стану сучасного вищого навчального закладу визначається необхідністю задоволення соціальних потреб населення, а також відповідності державним і ринковим вимогам. Таким чином, головна мета діяльності вищих навчальних закладів незалежно від форми власності полягає у створенні умов, необхідних для здобуття вищої освіти, в підготовці фахівців для потреб України на основі принципів доступності для кожного громадянина всіх форм і типів освітніх послуг, забезпеченні рівних умов, гуманізму, гнучкості і безперервності освіти. З іншого боку, в сучасних економічних умовах вищі навчальні заклади функціонують як повноправні суб'єкти ринку освітніх послуг, що зумовлює досить високий ступінь конкуренції в системі освіти [1].

Основною характеристикою сучасної епохи є поява нової економіки – економіки на основі знань. Експерти визначити такі нові тенденції в вищій школі, до яких відносяться:

- збільшення зацікавлених у вищій освіті через зростаючу роль науки;
- швидку кількість росту студентів університету, диверсифікованість інституційних форм вищої освіти, рівнів і змісту;
- зростаючу автономію вищих навчальних закладів, лібералізацію відносин між управлінцями і науковцями в області вищої освіти;
- зниження рівня державного фінансування вищої освіти й інтернаціоналізацію вищої освіти.

Системний підхід до аналізу стану й перспектив розвитку вищої освіти в Україні припускає аналіз зовнішніх і внутрішніх факторів, які впливають на розвиток інституту ВО. Зовнішні фактори містять у собі, по-перше, розвиток технологічної революції, визначення розвитку інформаційного суспільства, нові вимоги до особи студента й, отже, до системи освіти.

Сучасна освітня система повинна задовольняти головні цілі інтеграційного процесу, а саме створення загальноєвропейського простору вищої освіти з метою поліпшення мобільності громадян на ринку праці й підвищення конкурентоспроможності вищої європейської освіти, що призведе до досягнення порівнянності й, в остаточному підсумку, гармонізації національних навчальних систем вищої освіти [2].

Досвід реалізації європейської програми з підготовки бакалаврів і магістрів показав, що українське освітнє співтовариство є дуже консервативним а традиційна система освіти пристосовується до процесу європейської системи досить складно.

Розглянемо внутрішні фактори впливу на систему вищої освіти в Україні. Традиційна система освіти не в змозі впоратися із проблемами підготовки населення для економіки знань інформаційного суспільства. Вища освіта в нашій країні залишається недоступною ще для багатьох верств населення.

Використання ІКТ в освіті більш важливе завдання – створення нового освітнього середовища, де ці технології вбудовуються в процесі навчання для впровадження нових освітніх моделей. Це нове навчальне середовище-дистанційне навчання (DL). Така освіта може розв'язати багато питань, які виникають у вік інформації: вона здатна зробити вищу освіту доступною для населення в цілому, тому що кожний може довідатися, незалежно від віку, місця проживання, соціальних або економічного статусу. Дистанційне навчання значне поліпшує інформаційну культуру сучасних студентів [3].

Адже протягом останніх трьох десятиліть державне управління впровадженням дистанційного навчання стає глобальним явищем освітньої й інформаційної культури, змінивши систему освіти в багатьох країнах миру. Виникла й бурхливо розбудовується ціла індустрія освітніх послуг, поєднана загальною назвою "дистанційна освіта", що вражає кількістю студентів та освітніх установ, розмірами й складністю інфраструктури, масштабами інвестицій і грошового обігу.

Висновки. Дистанційне навчання може зробити вищу освіту доступнішою для широкої громадськості. При плануванні й здійсненні дистанційного навчання системи освіти у різних країнах світу, включаючи Україну, можливо вирішити проблему ефективності його використання і в середній школі. Розв'язання цього завдання неможлива без розвитку критерії ефективності освіти.

Література:

1. Підготовка наукової еліти – пріоритет державної освітньої політики / В.Г. Бар'яхтар, Ю.І. Горобець, А.В. Данилевич, С.М. Порев // Педагогіка і психологія. – 2009. – № 3. – С. 49–54.
2. Раздуев В.О. Теоретичні і методичні основи застосування інформаційних технологій у вищій технічній освіті / В.О. Раздуев. – К. : ІЗМН, ВІПОЛ, 2007. – 176 с.
3. Садковий В.П. Вдосконалення державних механізмів управління якістю вищої освіти України [Електронний ресурс] / В.П. Садковий // Державне будівництво. – 2014. – № 1. – Режим доступу до журн.: <http://kbuapa.kharkov.ua>.

---

*Дударева Р. А.,
Доронина К. А.*

ДИАЛОГ КАК ФОРМА ПРОВЕДЕНИЯ ИНТЕРАКТИВНОГО ЗАНЯТИЯ

Постановка проблемы. Одним из основных направлений работы по совершенствованию процесса образования и, как следствие, модернизации процесса подготовки квалифицированных и востребованных на современном рынке труда специалистов, является использование интерактивных методов обучения в учебном процессе. Одним из наиболее действенных из этих методов считается диалог, так как эта форма общения со слушателями позволяет им проявить свои личностные возможности, способность к самостоятельному принятию решений, дает возможность совершенствоваться профессиональное и риторическое мастерство.

Изложение основного материала. Диалог как технология обучения понимается как форма обмена информацией между преподавателем и студентами, а также между студентами. Для ведения диалога необходимо подобрать и осмыслить фактический ма-

териал, определить и доказать личностную позицию по обсуждаемому вопросу.

В школах Латвии с 2017/2018 учебного года реализуется образовательный проект «Поддержка развития индивидуальных навыков учащихся», предполагающий введение новых форм, стратегий и методов освоения учебного материала – дискуссионные клубы, посещение научных центров, предприятий, музеев, индивидуальные консультации педагогов, альтернативные мероприятия неформального образования – тематические лагеря, творческие дни, инновационные программы образования по интересам. Подобные мероприятия проводились и раньше, но современный подход направлен на укрепление именно индивидуального подхода к личности каждого учащегося, выявление и поддержка его собственной позиции, развитие навыков самостоятельного поиска решения и осмысления своей позиции.

Балтийская Международная академия, реализуя принцип преемственности между школьным и вузовским образованием, поддерживает данный проект как в процессе довузовской подготовки – занятия в Центре довузовской подготовки, поддержка научно-практической и проектной деятельности учащихся, экскурсии и лекции по различным предметам, так и в процессе обучения студентов.

Используя диалог на учебных занятиях, преподаватель ставит проблему и предлагает план ее обсуждения, являясь активным участником диалога. Он поддерживает самостоятельное мнение студента, помогает оформить свою мысль, являясь организуемым звеном.

Проведение диалога – это организация равноправного взаимодействия студента и преподавателя, цель этого взаимодействия – поиск решения поставленной проблемы.

Активные методы обучения, одной из форм которых является диалог, позволяют студентам за счет активации личностной позиции получить неординарные решения поставленных проблем, не только получать знания, но и вырабатывать навыки практической самостоятельной работы.

Автор книги «Педагогика взаимодействий: теория и практика» Е.В. Короткова считает, что «...сущность интерактивного обучения становится более ясной в сравнении основных форм взаимодействия педагога и обучающихся. Все методы обучения можно разделить на три группы: пассивные методы, активные методы и интерактивные методы».

Пассивный метод обучения теряет свою актуальность в современном образовательном процессе, так как основан на том, что основным «действующим лицом» является преподаватель, а студенты слушают и фиксируют мысли, которые он высказывает. Такие знания теряют свое практическое значение, быстро забываются, а форма пассивного метода мешает проявлению индивидуальных особенностей студентов и не способствуют повышению уровня их познавательного интереса. Кроме того, преподаватель теряет обратную связь со слушателями, не имеет возможности контролировать уровень усвоения учебного материала в процессе занятий.

Активный метод обучения предполагает участие преподавателя и студентов в образовательном процессе на равных, более демократичный стиль проведения учебных занятий, повышает уровень учебной мотивации студентов, стимулирует учащихся к поиску материала для занятий, позволяет им высказать собственную позицию, способствует лучшему освоению учебного материала.

При использовании активных методов обучения педагог создает условия для того, чтобы студенты проявляли инициативу в учебном процессе, взаимодействуя не только с преподавателем, но и друг с другом. Преподаватель контролирует время и порядок выполнения намеченного плана занятия, задает круг обсуждаемых вопросов, помогает и поддерживает диалог студентов. Этот метод считается наиболее приемлемым в современных условиях. Неоспоримое преимущество этого метода обучения состоит в том, что в процесс вовлекаются все студенты группы. Этот метод имеет явную практическую направленность, так как будущий специалист учится доказывать свою позицию,

слушать и оценивать мнение окружающих, самостоятельно принимать решения, что, несомненно, поможет ему в дальнейшей карьере.

В зависимости от коммуникативной установки участников, различают три типа диалогов:

– диалог-беседа, основанный на жизненном опыте и воззрениях участников и представляющий собой обмен мнениями по обсуждаемым вопросам. На занятиях этот тип диалога применим при обсуждении вопросов, связанных с отношением к определенной жизненной ситуации. Считаем эту форму диалога наиболее легкой для студентов, так как она не требует особой подготовки и вызывает интерес в аудитории. Это хороший стимул высказать свою позицию, не боясь совершить фактическую ошибку. Эта форма диалога помогает слушателям, особенно, если в группе еще не сложился коллектив, лучше узнать друг друга и преподавателя, выяснить личностную позицию участников. Однако диалог-беседа не способствует повышению уровня теоретических знаний предмета, не стимулирует студентов к поискам нового материала.

– диалог-разговор, отличающийся целенаправленностью процесса диалога, заинтересованностью обеих сторон в выяснении позиции каждой стороны. При такой форме диалога преподаватель берет на себя функцию стороны, задающей вопросы. Эта форма может быть успешно применена во время общения с аудиторией при чтении лекции или во время семинарских занятий и призвана стимулировать мыслительную активность слушателей.

– диалог-спор – это поиск истины, имеющий несомненное практическое значение, так как это вид диалога способствует выработке умения доказать свою позицию, привести аргументы и выслушать других участников.

Все три типа диалогов могут быть использованы на лекциях и, в зависимости от цели занятия, принесут пользу обучаемым.

В зависимости от роли участников диалога выделяется три типа диалогов по характеру взаимодействия:

– диалог-равенство, при котором участники имеют равные роли в высказываниях и ни один из участников не зависит от собеседника, например, интервью. Этот вид диалога наиболее редко, на наш взгляд, применяется в ходе учебных занятий, потому что не направлен на поиск решения или достижение результата.

– диалог-зависимость представляет собой беседу с преобладанием роли одного из собеседников, например, во время устного зачета или экзамена.

– диалог-сотрудничество предполагает стремление собеседников совместными усилиями решить проблему или выснить вопрос и является наиболее удачной формой общения преподавателя со студентами.

В наше время появился термин «полилог», применяющийся для обозначения разговора многих лиц со сложными переплетениями ролей адресата и адресанта.

Применение диалога в ходе учебных занятий возможно в различных методических приемах.

При обучении риторическому мастерству в курсе риторики особое значение, на наш взгляд, имеет анализ образцов. В качестве примеров студентам демонстрируются видео фрагменты. Наиболее примлемые формы диалога при их обсуждении – диалог-спор и диалог-разговор. Необходимо вести со слушателями диалог-сотрудничество, чтобы обеспечить совместную учебную деятельность, исключив влияние преподавателя на ход обсуждения. Преподаватель при такой форме работы направляет диалог, обеспечивает возможность выразить свое мнение всем студентам группы, корректно исправляет ошибки при речевом высказывании, обеспечивает соблюдение этических норм. Такая форма работы имеет практическую направленность, так как прививает студентам риторические навыки, умение слушать оппонентов, аргументировать свою позицию и использовать фактический материал. Кроме того, метод диалог на лекциях по риторике помогает устранить речевой барьер, развивает способность осмысления

учебного матеріала і підвищує навчальну мотивацію.

Для залучення студентів в обговорення навчального матеріала вважаємо можливим запросити на лекцію ще одного учасника навчального процесу - практикуючого спеціаліста в області вивчаєної дисципліни, випускника університету, викладача. В діалог викладача дисципліни з запрошеними учасниками навчального процесу залучаються студенти групи, отримуючи досвід вироблення і аргументації власної позиції.

Висновки. Таким чином, ми вважаємо, процес сучасного навчання повинен бути спрямований на отримання практично необхідних знань, повагу особистої позиції студента, індивідуалізацію навчального процесу і досягнення форм співпраці між викладачем і студентами. Одним з методів досягнення цих цілей вважаємо діалог як форму активного методу навчання.

Література:

1. Захарова Т.В., Басалаєва Н.В. Діалог як технологія навчання. Основні поняття і характеристики // Міжнародний журнал експериментального навчання. – 2016. – № 2-2. – С. 245-248. URL: <https://www.expeducation.ru/ru/article/view?id=9566>.
2. Педагогічний енциклопедичний словар / Гл. ред. Б.М. Бім-Бад; Редкол. : М.М. Безруких, В.А. Болотов, Л.С. Глебова і др. — М. : Велика Російська енциклопедія, 2003. – 528 с.
3. Львов М.Р. Риторика. Культура мови: Навчальний посібник для студентів гуманітарних факультетів університетів. – М.: Видавничий світ «Академія», 2003. – 272 с.
4. Гойхман О. Я., Надеїна Т. М. Основи мовної комунікації: Навчальний для університетів / Під ред. проф. О. Я. Гойхмана. — М.: ІНФРА-М, 1997. – 272 с.
5. Пургіна Е.І., Солов'єва С.В. Навчальний діалог як засіб формування комунікативної компетенції учасників // Сучасні проблеми науки і навчання. – 2015. – № 1-1.; URL: <https://www.science-education.ru/ru/article/view?id=19516>.

Коваленко С. М.

ІКТ-ОРІЄНТОВАНИЙ ВЕКТОР РОЗВИТКУ ОСВІТИ ДОРОСЛИХ У ДЕРЖАВНІЙ ПОЛІТИЦІ СУЧАСНОЇ АНГЛІЇ

Постановка проблеми. Актуальним завданням національної системи освіти дорослих є впровадження в освітній процес інновацій, що відбуваються на використанні інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). ІКТ-технології дають можливість створення якісно нового інформаційного освітнього середовища на основі системи електронного навчання (e-learning), яке передбачає використання мультимедійних технологій та Інтернету, і, таким чином, забезпечує широкий доступ до ресурсів і послуг, обмін ними, спільну роботу на відстані. Вивчення британського досвіду (зокрема, Англії) щодо реалізації завдань ІКТ-фокусованого навчання дорослих студентів може стати корисним досвідом при розбудові української системи освіти дорослих.

Виклад основного матеріалу. Трансформація та реструктуризація системи освіти дорослих в Англії сьогодні відбувається в умовах динамічного глобального науково-технічного розвитку, одним із визначальних результатів якого є широке запровадження та використання ІКТ. У зв'язку з цим, наростаючою тенденцією розвитку освіти дорослих стає формування основних вмінь та навичок оволодіння ІКТ, що поступово переходять із розряду «ключових» умінь до розряду «базових», тобто обов'язково необхідних для повноцінного функціонування в суспільному житті.

Крім того, можна з впевненістю говорити про провідну роль ІКТ для розвитку освіти дорослих з позиції їх активного застосування в системі дистанційної освіти, яка на сучасному етапі розглядається як одна із провідних форм навчання дорослого контингенту. Деякі британські вчені висловлюють припущення, що в недалекому майбутньому ІКТ повністю замінять традиційні навчальні заклади [2, с. 3-4]. Зважаючи на це в освітній політиці британського уряду стосовно освіти дорослих значне місце відводиться «формуванню вмінь користування ІКТ, що дасть можливість вести повноцінну життєдіяльність, покращити рівень професійних вмінь та ефективно застосувати потенціал технологій в епоху інформаційного суспільства» [1, с. 8].

Державна політика розширення освітніх можливостей для дорослого населення ґрунтується насамперед на принципі забезпечення отримання інформації «будь-яким можливим засобом, в будь-який час і будь-якому місці», що можливо за умови широкого застосування новітніх електронних засобів передачі інформації. На думку британського уряду використання цих засобів «повинно стати таким природнім і легким, як катання на велосипеді» [1, с. 11]. Відкриття широких можливостей масового використання ІКТ уряд вважає одним із провідних шляхів подолання проблем соціальної нерівності та поляризації англійського суспільства.

Сучасне завдання англійського уряду – розширити доступ до ІКТ – зосередилося навколо амбіційного плану забезпечення повномасштабного доступу до мережі Інтернет. На практиці реалізація принципу «універсального» доступу передбачає впровадження ряду державних ініціатив; однією з найбільш масштабних у секторі освіти дорослих є послуга «Learndirect» («Навчання напрямі»), що реалізується он-лайн та через мережу навчальних центрів.

Національний освітній провайдер «Learndirect» являє собою одну із прогресивних компаній, що на сучасному етапі активно підтримують розвиток освіти дорослих в Англії. Заснована у 1998 році як телефонна лінія допомоги з метою покращення доступу дорослого населення до високоякісної інформації та консультації стосовно перспектив подальшої освіти, з 2000 року трансформована в телефонно-електронну лінію, що надає широке коло освітніх послуг через відкриту мережу Інтернет та мережу навчальних центрів.

Навчальні центри функціонують у різноманітних навчальних пунктах, таких, як бібліотеки, музеї, школи, громадські організації, торгові центри, спортивні клуби, церкви, залізничні вокзали і т.п., що забезпечує їх відкритість та широкий масовий доступ. З початку існування компанії до роботи англійської комп'ютерної супермагістралі під'єдналося 6000 навчальних центрів, які забезпечують консультаційні послуги для близько 15 млн. людей та стимулюють попит на більш ніж 1 млн. курсів та навчальних пакетів [3].

Висновки. Використання ІКТ є глобальною невід'ємною складовою ефективного функціонування системи освіти дорослих на сучасному етапі. Проаналізований британський досвід безумовно підтверджує необхідність впровадження подібних ініціатив у нашій країні для продуктивного реформування національної системи освіти дорослих. Але перенесення практики у національний контекст повинно враховувати певні труднощі, які є типовими для такої форми навчання, а саме:

- фінансове забезпечення ресурсної бази на початковому етапі;
- забезпечення педагогічними кадрами з відповідними ІКТ-вміннями;
- відсутність належних ІКТ-вмінь у студентів;
- державна підтримка подібних ініціатив тощо.

Література:

1. Hughes D. Adult education: too important to be left to chance / D. Hughes, K. Adriaanse, S. Barnes / Research Report for the All Party Parliamentary Group for Adult Education – Inquiry into Adult Education. – Warwick: University of Warwick, 2016 [Елект-

ронний ресурс] – Режим доступу: https://warwick.ac.uk/fac/soc/ier/research/adult_education/adult_education_too_important_to_be_left_to_chance_survey_report.pdf.

2. Kambouri M. Adult Learners and ICT: an intervention study in the UK / Maria Kambouri, Harvey Mellar, Kit Logan / Institute of Education, University of London, 2007 [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/226248589_Adult_learners_and_ICT_An_intervention_study_in_the_UK.

3. Learndirect [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.learndirect.com/help/about-learndirect/>.

Левчук В. Г.

СУЧАСНІ НАПРЯМИ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Дистанційне навчання, зародившись у кінці ХХ-го століття, увійшло до ХХІ століття як одна з найбільш ефективних і перспективних систем підготовки фахівців. Поява і активнее поширення дистанційних форм навчання є адекватною реакцією системи освіти багатьох країн на процеси інтеграції, що відбуваються у світі, рух до інформаційного суспільства.

Виклад основного матеріалу. В Україні дистанційні форми навчання до недавнього часу не застосовувалися в широкому масштабі через ряд об'єктивних причин – в основному через недостатній розвиток і широке поширення технічних засобів нових інформаційних і телекомунікаційних технологій. Наразі створені технічні передумови для широкого використання дистанційного навчання в освіті. Більше того, намітилася тенденція щодо відставання реалізації ідей дистанційної освіти від можливостей, що надаються технічними засобами. Останніми роками на заході і в Україні набув широкого поширення термін E-learning, тобто процес навчання в електронній формі через мережу Інтернет або Інтернет з використанням систем управління навчанням. Програмне забезпечення для E-learning, представлено як простими статичними HTML сторінками, так і складними системами управління навчанням (LMS) і навчальним контентом (LCMS), що використовується в корпоративних комп'ютерних мережах.

Успішне впровадження електронного навчання ґрунтується на правильному виборі програмного забезпечення, відповідного конкретним вимогам, цілям і завданням, що пред'являються до нього організацією.

Нашій країні потрібна нова якісна масова освіта (не для заміни традиційної, а для її доповнення), яка спроможна реалізувати потенціал працівників і роботодавців задля забезпечення соціального замовлення. Такі методи як створення нових закладів освіти не є рентабельним. Тому закономірним процесом є впровадження дистанційної освіти (ДО). Згідно «Положення про дистанційне навчання» найнижчою ланкою – локальний центр СДО – є навчальний заклад, який повинен мати доступ до телекомунікаційних мереж, сучасну комп'ютерну базу та підготовлений кадровий склад [2]. Функціями цих закладів освіти є розробка дистанційних курсів, створення державної бібліотеки дистанційних курсів, здійснення навчання за дистанційними технологіями. Безперечно, створення дистанційного курсу і його реалізація є процесом колективним. Можна говорити про створення дистанційного курсу однією особою або двома. Але якість вихідного продукту не матиме максимальної якості. Набагато кращих результатів можна досягти, якщо між членами команди, яка створює дистанційний курс, чітко розподілені зобов'язання. Тому для правильного функціонування дистанційного навчання необхідне кадрове забезпечення. Якісна підготовка курсу забезпечується не тільки якісним вмістом, але й таким: стру-

ктурованістю; системною організацією; забезпеченням адаптації; мотивацією; системою контролю; співробітництвом; використанням для доставки цього курсу слухачам апаратного і програмного забезпечення комп'ютерної та іншої техніки.

Отже, в команді щодо створення й експлуатації курсу повинні приймати участь розробник-тьютор-методист, методолог, дизайнер, менеджер-адміністратор та ін. Кожен з членів команди повинен знати пропонувану концепцію дистанційного навчання, бути згодним з нею, вносити в роботу команди свою частку на високому професійному рівні [3]. Необхідними вміннями кадрового складу дистанційного навчання є спілкування зі студентами, знання їх особистих запитів та інтересів, постійна участь у вдосконаленні процесу, відповідальність за належну якість роботи і, безумовно, здатність працювати в колективі. Інколи складається уявлення, що успішний розвиток дистанційної освіти залежить лише від наявності і сучасності засобів телекомунікації. Але це невірно.

Дистанційна освіта – це, в першу чергу, форма навчання, і всі притаманні традиційній освіті ознаки тут також присутні. Організаційна структура повинна займатися організацією навчального процесу та його методичного забезпечення, а не лише технічними аспектами. Такий підхід є важливим через те, що управління дистанційним навчанням залишається невідпрацьованою справою. Це стосується також і організаційно-економічного забезпечення дистанційної освіти. Цю прогалину необхідно заповнювати, тому є доцільною робота у данному напрямі.

Висновки. Отже, аналіз ринку освітніх послуг України, серед споживачів зростає попит на нетрадиційні підходи до отримання освіти. Найбільшої популярності набуває дистанційна форма навчання, оскільки вона значно розширює доступ до освіти незалежно від місця проживання; не потребує відмови від заробітків на час навчання; створює можливість одержувати освіту на робочому місці, в домашніх умовах або в навчальному центрі без відриву від роботи; надає можливість людям з додатковими потребами отримати повноцінну освіту.

Література:

1. Анисимов А.М. Работа в системе дистанционного обучения MOODLE : учеб. пособ. / А.М. Анисимов. – 2-е изд. испр. и дополн. – Х. : ХНАГХ, 2009. – С. 15–26.
2. Долбій О. В Вплив освіти на розвиток людського потенціалу/ О. В. Долбій // Актуальні проблеми розвитку управлінських систем: досвід, тенденції, перспективи : Зб. матеріалів V студ. наук.-практ. конф., 22 квітня 2010 р. – Х. : Вид-во ХарРІНАДУ «Магістр», 2010. – С. 45–48.
3. Кравченко Н. А. Система дистанционного обучения как один из факторов повышения уровня конкурентоспособности государства / Н. А. Кравченко // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия «Экономика». – 2007. – Том 20 (59). – № 1. – С. 90–95.

Шутов І. Є.

ДИСТАНЦІЙНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ -ВІДПОВІДЬ НА ВИКЛИК ЧАСУ

Постановка проблеми. Сьогодні дистанційні технології є одним з перспективних напрямків в навчанні, впровадження яких є частиною державної програми розвитку освіти і розглядається як один з ефективних інструментів інноваційної освіти.

Дистанційна освіта – це можливість навчатися та отримувати необхідні знання віддалено від навчального закладу в будь який зручний час.[1] Положення про дистанційну освіту та Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні регулює права та обов'язки учасників навчального процесу. Дистанційно в Україні можуть навчатися

громадяни, які мають середню, професійну, вищу освіту, а також ті, що мають можливість виконувати дистанційно необхідні завдання за допомогою освітніх технологій. Процес навчання побудований на використанні різних комунікаційних засобів. По закінченню такого навчання, студенти отримують відповідні сертифікати.

Проблематика впровадження дистанційних освітніх технологій в тому чи іншому аспекті їх складного і багатогранного змісту, знаходить своє відображення в тематичній спрямованості дисертаційних досліджень і наукових конференцій. Серед останніх науково-комунікативних заходів, метою роботи яких були визначені проблеми дистанційної освіти, слід виділити: IX міжнародну виставку «Інноватика в сучасній освіті» та VI міжнародну виставку освіти за кордоном «WorldEdu». Під час проведення науково-практичних конференцій, семінарів, презентацій, майстер-класів, дискусійних панелей, воркшопів, відкритих уроків було обговорено ключові питання інноваційного розвитку національної освітньої системи, основні напрями удосконалення системи освіти України та її входження як рівноправного партнера у європейське освітнє та наукове співтовариство, впровадження нових форм і технологій науково-освітньої діяльності, налагодження тісної співпраці з закордонними освітніми партнерами, участі в міжнародних наукових програмах і проектах, демонструвалися інноваційні розробки навчальних закладів, наукових установ і підприємств, щодо можливості дистанційного отримання знань.

Виклад основного матеріалу. Одним з нових елементів використання дистанційної освіти є електронні навчальні курси та запровадження дистанційних освітніх технологій. Використання методів електронного навчання суттєво впливає на більшість з компонентів навчального процесу, змінюючи характер, місце і методику спільної діяльності суб'єктів та об'єктів навчальної комунікації.

Крім того, забезпечення реалізації впровадження дистанційної освіти висуває ряд вимог до освітнього середовища ВНЗ. На сьогоднішній день, обов'язковим є створення електронного інформаційно-освітнього середовища, що забезпечує, проведення всіх видів занять і процедуру оцінки результатів навчання, реалізація яких передбачена із застосуванням електронного навчання і дистанційних освітніх технологій. Виходячи з нових напрямків інноваційної освіти та приймаючи до уваги потребу дистанційних методів викладання в технології інтерактивного навчання наведені тенденції конкретизуються і відображаються в методиці підготовки студентів. На етапі освоєння нових технологій викладачі переносять в дистанційне навчання дидактику і методику традиційної освіти, хоча зміст педагогічної діяльності в новому освітньому середовищі, безумовно, відрізняється від традиційного.

В першу чергу, на зміну стандартним контактним заняттям приходять «інфокомунікаційні» заняття. Для проведення таких занять повинні бути розроблені електронні навчальні ресурси, що представляють собою продукт спільної діяльності викладачів, які виступають в ролі розробників і програмістів, що створюють оболонку для нового ресурсу. Тому створення інноваційної, принципово відмінної освітнього середовища можливо тільки на основі засобів телекомунікацій. В першу чергу це розробка нової методики навчання в електронній освітньому середовищі, де все пристосовано до студента, закладений процес індивідуалізації навчання і розроблена методика оптимального засвоєння знань шляхом перебудови освітнього середовища до індивідуальних можливостей студента.

Створення електронної інформаційної освітнього середовища у ВНЗ, перш за все, зажадає розробки так званих інтелектуальних освітніх роботів (це лекції зі зворотним зв'язком, супертьютори, адаптивні тест-тренінги) стосовно специфіки викладання дисциплін. Іншими словами, потрібно розробити інтерактивні навчальні методики (у вигляді комп'ютерних програм), що дозволяють застосувати систему асинхронного консультування студентів за допомогою мереж зв'язку і реалізувати цю концепцію у вигляді сукупності програмних і технічних засобів освітнього середовища.

Висновки. Таким чином, вище наведене дозволяє нам сформулювати такі висновки. По-перше дистанційна освіта не лише може, а й повинна розглядатися на рівні одного з методів навчально-освітньої комунікації. Разом с тим слід звернути увагу на необхідність державного регулювання змісту та практики надання освітніх послуг за допомогою дистанційних форм навчання. Держава повинна сформулювати цілком конкретні вимоги до змістунавчальних програм та умов їх реалізації. По-друге, не дивлячись на зміст університетської автономії, щодо організації навчального процесу держава повинна сформулювати вимоги до процесу та результатів дистанційної форми навчання. По-третє, впровадження дистанційних освітніх технологій в навчальний процес, дозволить і ВНЗ стати конкурентноздатним на ринку освітніх послуг, а державі отримати якісно підготовлених фахівців.

Цілком очевидно, що вище наведені висновки не вичерпують багатогранного змісту порушеної проблематики та можуть бути розвинуті у межах подальших наукових пошуків.

Література:

1. Дистанційна освіта [Електронний ресурс] // МОН. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/distancijna-osvita>.

СЕКЦІЯ 4

МЕХАНІЗМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРІ

---

*Kopeć K.,
Michalski T.*

IMPLEMENTACJA MONITORINGU JAKOŚCI USŁUG PUBLICZNYCH NA LOKALNYM POZIOMIE ADMINISTRACJI PUBLICZNEJ (NA PRZYKŁADZIE POLSKI)

ВПРОВАДЖЕННЯ МОНИТОРІНГУ ЯКОСТІ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ НА ЛОКАЛЬНОМУ РІВНІ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ (НА ПРИКЛАДІ ПОЛЬЩІ)

Wprowadzenie. Procesy transformacji ustrojowej i modernizacji w krajach Europy Środkowo-Wschodniej obejmują także reformy zasad funkcjonowania administracji publicznej. Pomimo pojawienia się w ostatnich latach nowych tendencji nazywanych ogólnie *public governance*, nadal w wielu krajach przeważają zasady *New Public Management (NPM)* [1, 2]. I właśnie na zasadach *NPM* opracowany został prezentowany model monitoringu jakości usług publicznych odwołując się do jednego z sześciu podstawowych założeń *NPM* – *accountability*, gdzie bezpośrednio wskazane jest, że administracja powinna skupić się na wynikach i rezultatach prowadzonej polityki publicznej. A zatem usługi świadczone przez samorząd mają być zorientowane na potrzeby i oczekiwania mieszkańca, którego należy traktować jako „klienta administracji” [3].

Teoretyczny punkt wyjścia do prac nad zaproponowanym modelem stanowią: „Cykl Deminga” znany też jako „Cykl PDCA” lub „Cykl PDSA” [4, 5], który został opracowany na podstawie „Cyklu Shewharta” [6]; „Cykl Boyda” nazywany także „Cykl OODA” [7] oraz opracowany w Polsce „Model rozwoju instytucjonalnego organizacji” [8].

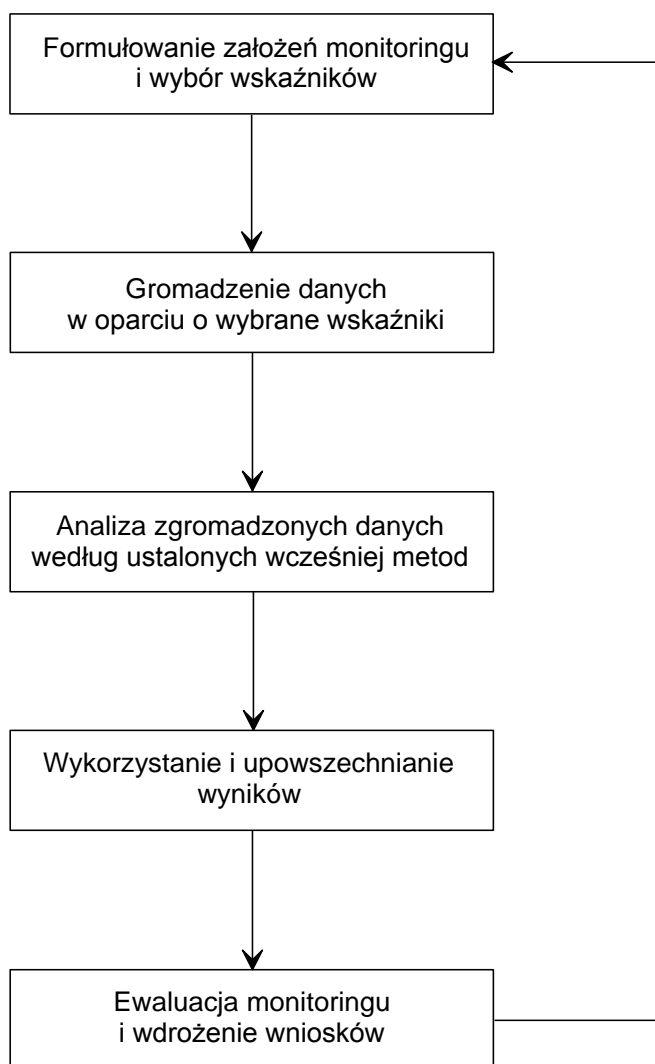
Opis modelu. Zaproponowany model monitoringu jakości usług publicznych składa się z pięciu etapów (rys. 1.). Etap pierwszy dzieli się na dwa podetapy: w pierwszym formułujemy cele i zadania monitoringu oraz dokonujemy przeglądu dostępnych zasobów, w drugim podetapie wybieramy wskaźniki. Na tym etapie pożądane jest przeprowadzenie dodatkowo ewaluacji *ex ante*.

Etap drugi obejmuje gromadzenie danych niezbędnych do obliczenia wskaźników. W polskich realiach dane są gromadzone z czterech źródeł: (1) dane dostępnych w Internecie, zwłaszcza z Banku Danych Lokalnych GUS [9], (2) dane pozyskane z ewidencji własnej danej jednostki samorządu terytorialnego, (3) wyniki dwóch badań ankietowych: wśród dorosłych obywateli gminy/powiatu oraz w szkołach (dla których dane samorząd jest organem założycielskim), (4) rezultaty bezpośrednich pomiarów w terenie.

Etap trzeci obejmuje analizę zgromadzonych danych. Jego efektem są trzy raporty: dwa zawierające wyniki badań ankietowych i trzeci główny zawierający wyniki monitoringu.

Bardzo ważny jest etap czwarty, czyli wykorzystania raportów. Możemy wyróżnić trzy prawdopodobne scenariusze: (1) raporty „zostają odłożone na półkę”, czyli nakłady poniesione na ich opracowanie zostają zmarnowane, (2) zachodzi proces typowego upowszechniania, (3) występuje *mainstreaming*, czyli wyniki raportu zostają włączone do głównego nurtu polityki w danej jednostce samorządu terytorialnego. Natomiast patrząc na możliwości wykorzystania raportu wyodrębniamy jego trzy zastosowania: (1) wykorzystany bezpośrednio do podnoszenia jakości życia obywateli np. poprzez dokładną identyfikację

usług negatywnie wpływających na jakość życia obywateli, a następnie działań zmierzających do ich naprawy; (2) do podnoszenia jakości funkcjonowania administracji samorządowej oraz instytucji z nią powiązanych; (3) podniesienia poziomu dyskusji społecznej w społecznościach lokalnych.

Rys. 1. Etapy monitoringu jakości usług publicznych

Źródło: [9].

Piąty, ostatni etap jest realizowany po zamknięciu całego cyklu pomiarowego. Zaleca się w jego ramach przeprowadzenie ewaluacji *ex-ante*, a następnie podjęcie decyzji o kontynuacji całego procesu i wdrożenie poprawek lub podjęcie decyzji o zaniechaniu monitoringu.

Podsumowanie. Zaprezentowany model został zweryfikowany podczas kilkuletnich wspólnych prac razem z samorządowcami, najpierw w ramach Instytutu Badań nad Gospodarką Rynkową (czego efektem jest podręcznik dla samorządowców [10]), a następnie prac prowadzonych w ramach Katedry Geografii Rozwoju Regionalnego Uniwersytetu Gdańskiego. Model był testowany głównie w gminach na terenie województwa pomorskiego [11, 12, 13, 14].

Na podstawie dotychczasowego testowania modelu w 8 gminach i 2 miastach na prawach powiatu stwierdzono, że wprowadzić samorządy chętnie zgadzają się na przeprowadzenie monitoringu jakości usług publicznych w swoich jednostkach, lecz z drugiej

strony oczekują, że cały czas będzie wspomaganie z zewnątrz w zakresie jego realizacji (zwłaszcza na etapie pisania końcowych raportów i rekomendacji). Jeżeli tego wspomaganie nie ma zapewnionego – rezygnują z realizacji monitoringu. Stąd można stwierdzić, że zaproponowane działanie odniosło jedynie połowiczny sukces i ewentualne przyszłe prace powinny skupić się bardziej na podtrzymywaniu procesu monitoringu w tych jednostkach samorządu terytorialnego które go wdrożyły, niż na poszukiwaniu nowych skłonnych go zaimplementować.

Niestety przedstawione pokrótce wnioski zdają się potwierdzać tezę, że administracja publiczna w Europie Środkowo-Wschodniej i Wschodniej jest nadal na niższym poziomie niż w Zachodniej [16, 17, 18, 19].

Bibliografia:

1. Hood Ch., 1991, A public management for all seasons?, *Public Administration*, 69, 3–19.
2. Kettl D.F., 2005, *The global public management revolution*, Brookings Institution Press, Washington.
3. Pollitt Ch., 2003, *The Essential Public Manager*, Open University Press, Maidenhead-Philadelphia.
4. Deming W.E., 1993, *The new economics*, Massachusetts Institute of Technology, Center for Advanced Engineering Study, Cambridge.
5. Moen R., Norman C., 2006, *Evolution of the PDCA Cycle*, www.westga.edu/~dtturner/PDCA.pdf [10.11.2009]
6. Shewhart W.A., 1937, *Statistical method from the viewpoint of quality control*, Bell Telephone Laboratories, Inc., Inspection Engineering Department, <http://library.isical.ac.in:8080/jspui/bitstream/123456789/6553/1/Statistical%20method%20from%20the%20viewpoint%20of%20quality%20control.pdf> [14.03.2012].
7. Boyd J.R., 2010, *The Essence of Winning and Losing*, Atlanta, http://pogoarchives.org/m/dni/john_boyd_compendium/essence_of_winning_losing.pdf [10.08.2011].
8. Bober J., Mazur S., Turowski B., Zawicki M., 2004, *Rozwój instytucjonalny. Poradnik dla samorządów terytorialnych*, Małopolska Szkoła Administracji Publicznej Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, Kraków.
9. Bank Danych Lokalnych GUS, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start> [19.02.2018].
10. Michalski T., 2014, Propozycja systemu monitoringu jakości usług publicznych na szczeblu lokalnym [w:] S. Ciok, K. Janc (red.) *Współczesne wyzwania polityki regionalnej i gospodarki przestrzennej*, Tom 2, Instytut Geografii i Rozwoju Regionalnego Uniwersytet Wrocławski, Wrocław, 93–103.
11. Czerwińska M., Gajdasz J., Hildebrandt A., Kopeć K., Kupc-Muszyńska B., Michalski T., Nowicki M., Susmarski P., Tarkowski M., 2014, *Jak zaprojektować i wdrożyć system monitoringu jakości usług publicznych i jakości życia? Podręcznik wdrażania*, IBnGR, Gdańsk.
12. Kopeć K., Michalski T., 2014, *Monitoring jakości usług publicznych. Przykład z województwa pomorskiego* [w:] W. Szymańska (red.) *Elementy rozwoju społecznego regionów nadmorskich*, Wydawnictwo „Bernardinum”, Gdańsk-Pelplin, 46–59.
13. Michalski T., 2013, *Problems of monitoring the social situation at the local level (on the example of the Pomeranian voivodeship, Poland)*, [w:] C. Mądry (red.) *Regions and their socio-economic growth*, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań, 117–123.
14. Michalski T., 2013, *Pomorskie doświadczenia we wdrażaniu systemu mierzenia jakości usług publicznych. Wprowadzenie* [w:] *Национальная и региональная экономика, государственное и местное управление: проблемы, исследования, перспективы. Сборник научных статей I-ой международной научно-практической конференции. Выпуск I, «Энцикло-*

педист», Минск, 121–125.

15. Міхальські Т., Копець К., 2015, Моніторинг якості публічних послуг органів місцевого самоврядування: польський досвід, Публічне управління: теорія та практика, 4(20), 17–24.

16. Bouckaert G., 2009, Public Sector Reform in Central and Eastern Europe, *Hal-duskultuur*, 10, 94–104.

17. Meyer-Sahling J.H., Yesilkagit K., 2011, Differential Legacy Effects: Three Propositions on the Impact of Administrative Traditions on Public Administration Reform in Europe East and West, *Journal of European Public Policy*, 18(2), 311–322.

18. Neshkova M.I., Konstadinova T., 2012, The Effectiveness of Administrative Reform in New Democracies, *Public Administration Review*, 72(3), 324–333.

19. Kovač P., Jukić T., 2017, Declarations and Reality of Europeanized Public Administration in Eastern Europe: Journals Content Analysis in Slovenia and Croatia, *Transylvanian Review of Administrative Sciences*, 50, 127–145.

Апальков Д. А.

ПОНЯТТЯ МОДЕРНУ ТА ПОСТМОДЕРНУ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

Постановка проблеми. Своє змістовне втілення поняття модерну знайшло у наукових парадигмах позитивізму, матеріалізму, атеїзму, в концептах ліберальної демократії та уявленні щодо індивідуальної гідності, яка перетворюється на ідеологію свободи і прав людини.

Виклад основного матеріалу. Головними стратегіями доби модерну стають, по-перше, модернізація соціально-економічної сфери, що зробила економічне зростання суспільною метою, а мотивація індивідів стала рушійною силою соціального розвитку, по-друге, публічне управління виступає як запорука ефективної держави.

У середині ХХ сторіччя широкого вжитку набуває поняття “постмодерн”. Для нього є характерними спеціалізація та впровадження раціонально-правових цінностей в організації економічного, політичного та соціального життя, зокрема: розширення сфери індивідуального вибору та політичної участі громадян.

Відновлення інтересу науковців до проблематики громадянського суспільства та публічного управління відносять до 70-80-х рр. ХХ ст. На цьому етапі громадянське суспільство набуває нового значення, воно виділяється в окрему сферу. Громадянське суспільство стало усвідомлюватися як сфера, аналітично незалежна і відділена від держави та ринку. В ХІХ ст. створюються нові інститути громадянського суспільства – профспілки, товариства, політичні партії, в ХХ ст. – громадські організації і об’єднання, неурядові аналітичні центри.

Концепція громадянського суспільства інтенсивно розробляється зарубіжними вченими, зокрема: англійським дослідником Е. Геллнером, його співвітчизником Дж. Кіном, французькими вченими Ж. Керманом і Р. Фассаером, американськими політологами Е. Арато і Д. Коеном, Дж. Александером, Ф. Шміттером та ін.

Сучасний британський соціолог Е. Гідденс вважає, що економічна сфера має особливе значення для доповнення образу громадянського суспільства. “Громадянське суспільство являє собою сферу, всередині якої відбувається накопичення капіталу, що здійснюється завдяки механізмам ціни, прибутку та інвестування в ринок праці”.

Як К. Маркс, так і Е. Гідденс відмічають, що держава знаходиться в протиріччі з громадянським суспільством і, разом з тим, нею ж сформоване, “залежить від механізмів виробництва та відтворення” суспільства. У свою чергу, Д. Коен і Е. Арато під гро-

мадянським суспільством розуміють “сферу соціальної інтеракції між економікою та державою, що складається, в першу чергу, зі сфер найбільш близького спілкування (зокрема, сім’ї), об’єднань (зокрема, добровільних), соціальних рухів і різних форм публічної комунікації

Цікавою є думка, Т. Карозерса, який вважає, що громадянське суспільство може і повинно викликати, дратувати, і навіть, деколи, протистояти державі. Але громадянське суспільство і держава потребують один одного, і в ідеалі вони розвиваються в тандемі, а не один без одного .

Нові реалії суспільства загального добробуту в країнах розвиненої демократії привернули увагу тих вчених, які намагаються знайти способи поєднання зусиль держави загального добробуту і громадянського суспільства в досягненні рівної свободи для всіх та більшої соціальної справедливості, формуванні соціального капіталу (Дж. Кін, Ч. Тейлор, Н. Розенблюм, Р. Патнам). За умов глобалізації ми маємо справу з міжнародними управлінськими структурами і глобальними інститутами громадянського суспільства та публічного управління.

Висновки. Отже, влада, ринок і громадянське суспільство впродовж різних соціально-історичних циклів змінювали форми та методи дії. Сьогодні стало зрозуміло, що без свідомості, яка готова по-новому сприймати глобальний сучасний світ зусилля людства виявляться неефективними.

Література:

1. Гидденс Э. Устроение общества : очерк теории структуризации / Э. Гидденс. – 2-е изд. – М. : Академический Проект, 2005. – 528 с.
2. Коэн Д. Л. Гражданское общество и политическая теория / Д. Л. Коэн, Э. Арато ; [пер. с англ. И. И. Мюрберг]. – М. : Изд-во “Весь Мир”, 2003. – 784 с.
3. Маркс К. К критике политической экономии / К. Маркс. – М. : Политиздат, 1990. – 206 с.
4. Суший О. Психосоціальна культура державного управління : монографія / О. Суший ; Нац. акад. держ. упр. при Президенті України, – К. : Світогляд, 2012. – 344 с.
5. Edwards, M. (2005) “Civil society”, the encyclopedia of informal education. Available to: www.infed.org/association/civil_society.htm. Last updated: October 23, 2007.
6. Thomas Carothers. Think Again: Civil Society / Foreign Policy Magazine. Winter edition 1999 – 2000. – № 117 – С. 18–29.

Бабкин О. О.

ЕТНОПОЛІТИЧНІ КАТЕГОРІЇ В ФОРМУВАННІ СУЧАСНОЇ ДЕРЖАВИ

Постановка проблеми. Кожен народ має духовну культуру, яка відрізняє його від інших народів. Саме вона впливає на суспільну свідомість, базуючись на моральних нормах поведінки.

Важливими чинниками, які впливають на соціально-економічні перетворення та формування сучасної моделі публічного управління в сучасній Україні є етнополітичні чинники, які формують сучасну українську державу.

Виклад основного матеріалу. Питання співвідношення “етносу” , “нації” та публічного управління порушується в монографії М. Обушного “Етнос і нація: проблеми ідентичності” Ії автор вважає, що будь-яке протиставлення термінів “етнос” і “нація”,

так само, як і їх ототожнення, не сприяє пізнанню цих суспільних феноменів і пов'язаних з ними процесів. О. Нельга у праці “Теорія етносу” здійснює теоретичне узагальнення даних етнопсихології, етносоціології та етнополітології, акцентуючи увагу на духовному аспекті етнічного.

Етнос є явище історичне. Він не залишається незмінним. Можна виділити три стадії його розвитку. На першій стадії етнос складається з більшого чи меншого числа субетносів, і кожен з членів етносу обов'язково входить в один з субетносів. Субетнічна самосвідомість на цій стадії нерідко домінує над етнічною. Людина, перш за все, усвідомлює себе членом субетносу і лише потім етносу. Мова етносу на цій стадії існує як сукупність безлічі діалектів. Нерідко в якості загальної писемної мови використовують чужу мову. Таку етнічну спільність можна було б назвати раннім етносом. Для пізнього етносу характерне домінування свідомої приналежності до етносу.

Субетнічна самосвідомість, якщо й зберігається, то відходить на другий план. Проте найчастіше субетнос перетворюється на етнографічні групи. Певна частина людей починає входити в етнос, минаючи субетнос та етнографічні групи. Виникає загальна літературна мова етносу, близька до розмовної. В основу літературної мови зазвичай кладеться один з діалектів мови етносу. Нерідко перетворення раннього етносу в пізній пов'язано з визрівання передумов капіталізму, але це зовсім не обов'язково. Зародження і розвиток капіталізму має одним зі своїх наслідків перетворення пізнього етносу в пізніший етнос. Вище вже говорилося про зав'язування міцних економічних зв'язків і виникнення ринку в масштабі всієї країни. Це веде до різкого зростання рухливості населення та його інтенсивного переміщення. Повсюдно поширюється грамотність. У результаті розпаду селянських общин поступово зникає простонародна, культура, яка виступала у ролі культури етносу. Її заміщують елітарна і міська культури, які, злившись воедино, поступово проникають в найширші верстви населення і стають загальносоціальною національною культурою. У підсумку поступово зникають субетнос та етнографічні групи.

Важливим питанням є дослідження співвідношення понять “етнос” і “нація”. Часто між поняттям “нація” і поняттями “народ”, “етнос” ставлять знак рівності. На нашу думку етнос і нація – явища, що відносяться до різних соціальних сфер. Сутність етнічної спільності найбільш яскраво проявляється в етнічних процесах: етнічної асиміляції, етнічного злиття, етнічного включення та етнічного розщеплення. Етнічність – процес засвоєння індивідом усталених норм поведінки, вірувань, звичаїв, господарсько-виробничих традицій, соціальних обов'язків, набутих етнічною спільнотою.

Висновки. Отже, етнорізноманіття українського соціуму – багаторівнева характеристика суспільства, яка виникає в результаті саморозвитку суспільства, етнічних груп та етнічної ідентифікації індивідів і значною мірою визначається особливостями етнонаціональної політики держави.

Література:

1. Гутковська І. Напрями дослідження етнічності в українській етнології / Ірина Гутковська // Карпати : людина, етнос, цивілізація : наук. журн. / Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 2010. – №2 – С. 4-19.
2. Євтух В. Б. Етносоціологія: питання формування поняттєво-термінологічного апарату // Проблеми розвитку соціологічної теорії. Теоретичні проблеми змін соціальної структури українського суспільства: Наукові доповіді і повідомлення II Всеукраїнської соціологічної конференції / Соціологічна асоціація України, Інститут соціології НАН України, М. О. Шульга (наук. ред.) та ін. – К., 2002. – 533 с.
3. Обушний М. І. Етнос і нація: проблеми ідентичності. – К. : Український центр духовної культури, 1998. – 204 с.
4. Семенов Ю. И. Этноссы, нации, расы / Ю. И. Семенов [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://scepsis.ru/library/id_75.html.

МІСТО ТА РОЛЬ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В ФУНКЦІОНУВАННІ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Постановка проблеми. В сучасних умовах процес становлення та розбудови та відстоювання незалежності Української держави збігся в часі з реформуванням політичної системи та становленням демократичного інституту публічної влади – місцевого самоврядування, яке визначається як право та реальна спроможність територіальної громади в межах законів і повноважень самостійно вирішувати питання місцевого значення. Зрозуміло, що основою життєдіяльності територіальних громад завжди буде економічний розвиток, який повинен бути регульованим і направленим на підвищення якісного рівня життя та зростання добробуту їх мешканців.

Виклад основного матеріалу. На погляд українського дослідника О. Бабінова, базовий принцип місцевого самоврядування відповідно до Європейської хартії місцевого самоврядування – це право і реальна здатність органів самоврядування регламентувати значну частину державних справ і управляти нею, діючи в рамках закону, під свою відповідальність і на користь місцевого населення.

Ми вважаємо, що «реальна здатність» у контексті Європейської Хартії є широкою категорією й охоплює не лише фінансово-економічні чинники розвитку місцевого самоврядування, але й соціально-політичні, правові, територіальні, організаційні, кадрові тощо. Більше того, констатує Ю. Молодожен, практика свідчить, що успішне функціонування тієї чи іншої територіальної громади визначається не лише її природно-ресурсним і матеріально-фінансовим потенціалом, як, насамперед, людським чинником, політико-правовим потенціалом, ініціативою громади та її органів щодо пошуку шляхів вирішення наявних проблем.

На наш погляд, необхідно, щоб незалежно від статусу – сільська громада, селищна, селищна міського типу, міська (мале чи велике місто) – територіальні громади були самодостатніми і мали можливості для забезпечення реалізації наявного соціального, економічного, людського потенціалу.

Загалом, самодостатність територіальних громад можна визначити за такими показниками:

- 1) позитивний приріст населення;
- 2) відсутність відтоку працездатних громадян;
- 3) стійка тенденція до збільшення кількості та потужності суб'єктів підприємництва;
- 4) наявність системи забезпечення нових членів громади житлом за доступними цінами;
- 5) ефективне функціонування житлово-комунального господарства, у тому числі сучасної системи утилізації і переробки сміття, постачання води та її реновації;
- 6) створення сприятливих умов для залучення інвестиційних ресурсів; швидка підтримка і спрощений механізм реалізації інвестиційних та інноваційних ініціатив на рівні громади;
- 7) сформована модель здобуття мешканцями громади відповідного рівня освіти і перекваліфікації.

Висновки. Ураховуючи вищенаведеного, оптимальними заходами для поліпшення фінансово-економічної самодостатності територіальних громад України на сьогодні можна назвати:

1. Прийняття змін до нормативно-правових актів, які суттєво покращили б власну податкову базу місцевого самоврядування та забезпечили повне фінансування делегованих повноважень.

2. Забезпечення повсюдності юрисдикції місцевого самоврядування.
3. Запровадження прозорого ринку землі на основі конкурсів та аукціонів.
4. Проведення розмежування земель державної і комунальної власності.
5. Наведення порядку у сфері житлово-комунального господарства:

Література:

1. Алексєєв В. М. Проблеми самодостатності територіальних громад [Електронний ресурс] / В. М. Алексєєв. – Режим доступу: www.univer.km.ua/visnyk/1366.pdf.
2. Бабінова О. Забезпечення самодостатності територіальних громад як необхідна умова сталого місцевого та регіонального розвитку. – Режим доступу: <http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2013/11/2009-1-17.pdf>.
3. Куц Ю. О. Якість надання управлінських послуг як чинник ефективності місцевого управління / Ю. О. Куц // Державне будівництво. – 2011. – № 2. – Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2011-2/index.html>.
4. Молодожен Ю. Б. Деякі аспекти визначення самодостатності органу місцевого самоврядування / Ю. Б. Молодожен // Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування. – 2013. – № 1. – Режим доступу: www.univer.km.ua/visnyk/1366.pdf.

Білаш І. А.

СУТНІСТЬ ТЕРИТОРІАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ В КОНТЕКСТІ ІННОВАЦІЙНОГО ПІДХОДУ

Постановка проблеми. Територіальне управління є узагальнюючим поняттям, що стосується управління розвитком територій: держави, регіонів, міст, селищ, сіл, адміністративно-територіальних одиниць тощо.

Головною метою територіального управління є забезпечення комплексного розвитку підвідомчих територій з метою підвищення ступеня задоволення соціально-економічних потреб їхнього населення.

Вклад основного матеріалу. Політика територіального розвитку передбачає: врахування особливостей та закономірностей функціонування і розвитку регіонів як відносно самостійних, цілісних систем; найбільш раціональне використання їх ресурсних можливостей; удосконалення правових, економічних, фінансових, організаційних та інших механізмів її реалізації та ін.

У свою чергу, слово “інновація” є синонімом нововведення чи новації. Ряд вчених розглядає інновацію як процес упровадження нових виробів, технологій, методів організації виробництва і праці та методів управління, інші як продукт діяльності – результат процесів упровадження нової техніки, технології, нових методів та ін.

До управлінських інновацій, які є предметом цієї магістерської роботи, відносяться сучасні економічні, психологічні, діагностичні, інформаційні технології, які дають змогу створити відповідні умови для оперативного й ефективного прийняття управлінського рішення.

В контексті державного управління інновація – це нововведення у певній галузі суспільної діяльності, що засноване на використанні новітніх досягнень науки і передового досвіду.

Виходячи з ролі державного управління у здійсненні модернізаційних процесів, основними функціями інновацій у державному управлінні є такі:

- інновації є каналом втілення в управлінську практику досягнень людського

інтелекту, постсучасних соціальних практик, результатів нових інформаційних технологій, що сприяє інтелектуалізації управлінської діяльності, підвищенню її наукомісткості, реалізації закономірностей інтелектуалізації управлінської діяльності;

– за допомогою інновацій розширюється коло управлінських функцій органів державної влади та якість їх реалізації, що сприяє задоволенню потреб кожної людини і суспільства загалом;

– інновації дають можливість залучати до управління нові ресурси, здійснювати управлінські функції з меншими затратами праці, ресурсів, часу;

– концентрація інновацій в управлінській сфері допомагає привести структуру та суть державного управління у відповідність із структурою соціальних потреб постіндустріального суспільства, що за своєю природою є інноваційним.

Інновації в регіональному управлінні – цінні форми і методи роботи органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, нові управлінські технології чи підходи щодо розв'язання регіональних проблем, які передбачають виявлення і використання латентних потенціалів системи регіонального управління та регіону як об'єкта управління, на основі емпіричного досвіду і новітніх наукових досягнень.

Висновки. Таким чином, сьогодні значною мірою питання інноваційного управління розроблене в економічній науці; низку наукових праць присвячено інноваціям у системі освіти; є роботи щодо інноваційних муніципальних технологій; останніми роками з'явилися наукові праці щодо інновацій в управлінні суспільним розвитком, що зумовлено усвідомленням потреби вироблення нових державно-управлінських механізмів.

Література:

1. Кашкар'юв Г.В. Використання інноваційних технологій як шлях покращення якості професійної підготовки магістрів [Електронний ресурс] / Г. В. Кашкар'юв. – Режим доступу: http://www.bdpu.org/scientific_published/2006/pedagogics_3_2006/33.doc/.../file.

2. Лобачева Г. К. Технологический менеджмент: учебно-методическое пособие / Г.К. Лобачева, Ю. Л. Беляева, А. П. Фоменко. – Волгоград : Изд-во ВолГУ, 2004. – 116 с.

3. Михненко А. М. Інновації в управлінні суспільним розвитком : навч. посіб. / А. М. Михненко, В. Д. Бакуменко, С. О. Кравченко. – К. : НАДУ, 2009. – 116 с.

Боруш А. А.

ГЕНЕЗА ПРИЧИН ВИНИКНЕННЯ КРИЗИ В РИНКОВІЙ ЕКОНОМІЧНІЙ СИСТЕМІ

Постановка проблеми. Перехід України від етапу відновлювального зростання економіки до етапу її сталого розвитку, який було призупинено світовою фінансовою кризою 2008 року, актуалізує проблему вибору оптимальних антикризових стратегій розвитку реального сектору економіки, який на сучасному етапі функціонування національної економіки відрізняється не тільки складністю організації господарських відносин, але і наявністю значної кількості ризиків і загроз, реалізація яких суттєво ускладнює і без того кризовий його стан.

Виклад основного матеріалу. Ринкові перетворення, подальша інтеграція України до складу глобального світового господарства і, нарешті, явища глибокої фінансової кризи в країні стали причиною виникнення в реальному секторі економіки ряду серйоз-

зних економічних проблем. У наявності масштабні розриви соціально-економічного, інвестиційно-фінансового та організаційно технологічного характеру, а також асиметрія у відносинах власності, розподілі, в системі управління.

Характеристика поняття «криза» у багатьох економістів, соціологів, політологів в основному збігається, однак загально визнаною дефініції досі немає. У перекладі з грецької «криза» означає «рішення». Криза, на думку А. Агангебяна, – має двоїстий характер, і не випадково китайці слово «криза» позначають двома ієрогліфами, перший з яких перекладається як «біда», а другий – «шанс для розвитку». Тому вчений характеризує зміст поняття «криза» як «перелом, будь-яка якісна зміна процесу, перехід від існуючого стану до іншого, яке суттєво відрізняється за основними параметрами» [1].

Зазначимо, що криза є критичним загостренням протиріч; таким становищем, при якому існує загроза основним цінностям, інтересам чи цілям зацікавлених сторін, раптова поява небезпечних ситуацій, які не можливо вирішити за допомогою звичайних технологій, які зазвичай застосовуються для вирішення проблем.

Трансформація причин появи економічних криз, а також утримання їх прояву і ступеню впливу на економічні системи визначається в процесі зміни етапів розвитку. Все це знайшло своє відображення у науковому осмисленні закономірностей і причин, що ініціюють економічну нестабільність. Існують різні, іноді діаметрально протилежні думки про природу, причини криз, ступінь проникнення її в економічні прошарки суспільства, погляди на засоби мінімізації наслідків кризи, пошук способів і шляхів його вирішення. Багато дослідників розглядають кризу не як процес, а як особливу точку, в якій без розриву кривої відбувається зміна однієї функції на іншу. Так, В. Ленгтон бачив причину «потрясіння» у надмірному використанні кредиту. Він особливо підкреслював вплив банківських кредитів на поширення кризи.

З огляду на зазначене вище, можна виділити два напрямки пояснення механізму розвитку феномена кризових явищ в економіці.

1. Напрямок, що визначає кризу в «широкому» розумінні, як результат функціонування складних і відкритих соціально-економічних систем, які відчувають постійну системну трансформацію на кожному етапі свого життєвого циклу.

2. Напрямок, що розглядає кризу у «вузькому» розумінні, як результат зміни фінансово-економічної компоненти розвитку. Кожний з двох напрямків розглядає по-різному етапи розвитку кризи, виходи з нього і механізми антикризових заходів.

Висновки. Отже, криза «в широкому значенні» виникає в результаті постійної зміни фаз турбулентності і стійкості функціонування економічних систем. У результаті змін у зовнішньому середовищі і взаємодії з системою господарювання процес зростаючої невідповідності: спочатку за параметрами, потім за структурними елементами системи, за процесами і засобами вирішення завдань, і завершується розвитком кризи основоположних принципів функціонування економічної системи, після чого постає питання про доцільність її існування.

Література:

1. Агангебян А. Экономика России на распутье... Выбор посткризисного пространства / А. Агангебян. – Москва : АСТ: Астрель; Владимир: ВКТ, 2010. – С. 67–90.
2. Ортіна Г.В. Стратегічні напрями державної політики щодо антикризової підтримки металургійної галузі України / Г. В. Ортіна // Вісник Національного університету цивільного захисту України (Серія «Державне управління»). – 2017. – № 2 (7). – Режим доступу: <http://vdu-nuczu.net/>.

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ НЕРУХОМОСТІ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Перехід національної економіки до сучасних форм ринкових відносин в умовах інформатизації і формування громадянського суспільства вимагає застосування досконалішої системи державного регулювання. Це, на думку провідних учених [1, 2, 3, 4] зумовлює розширення і поглиблення системних досліджень у галузі теорії і практики державного регулювання, зокрема ринку житлової нерухомості.

З метою сприяння стабільному розвитку ринку житлової нерухомості, для здійснення контролю над ринком і зниження ризиків інвестування в нерухомість, необхідно проаналізувати різні ціноутворюючі фактори, що виявляють вплив на попит та пропозиція нерухомості, а також знайти й визначити зв'язок між даними факторами.

Виклад основного матеріалу. Під ціноутворюючими факторами розуміється сукупність різних змінних аргументів (умов), які впливають на формування рівня, структури й динаміки цін, визначаючи їх підвищувальну або знижувальну тенденцію. В економічній літературі приводять різні класифікації факторів, що впливають на розвиток ринку нерухомості: внутрішні й зовнішні, макроекономічні й мікроекономічні і т.д. [2].

Державне регулювання ринку нерухомості має локалізоване значення, оскільки його об'єкти нерухомі, унікальні і їх цінність у великому ступені залежить від зовнішнього навколишнього середовища (політичної, економічної, соціальної, екологічної обстановки в державі й регіоні), і сегментований, оскільки різні користувачі мають різні потреби, різний платоспроможний попит [3].

У зв'язку з тим, що ринок житлової нерухомості являє собою сукупність регіональних ринків, які відрізняються за рівнем економічного розвитку, галузевою структурою економіки, демографічним фактором, ефективності інвестицій.

На механізми регулювання ринку житлової нерухомості впливають особливості конкретного історичного етапу в розвитку країни (перехід від планової економіки до ринкової), а також історичні особливості формування ринку нерухомості (наприклад «Закон про власність в Україні», який поклав початок приватизації, Земельний Кодекс, що став початком розвитку земельних відношенні і т.д.) визначають такі характеристики, як перерозподіл загального фонду нерухомості, співвідношення системи фінансування й особливості оподаткування нерухомості [1].

Галузева структура економіки країни впливає на структуру механізмів регулювання ринку нерухомості. Українська економіка орієнтована на добувний сировинний сектор. Надприбутки при максимально високих цінах сприяють концентрації потужних фінансових ресурсів у компаній, які, володіючи широкими інвестиційними можливостями, створюють девелоперські й будівельні компанії, інвестуючи засобу в проекти з нерухомості й земельні активи. У зв'язку з тим, що переорієнтація економіки вимагає тривалого часу, можна стверджувати, що ринок нерухомості буде залежати від фінансових вливань. Дану залежність можна пояснити тим, що прибуткова вартість компаній є деяким сигналом інвесторам і населенню. У період зниження прибутків на сировинному ринку, інвестори й населення починають відкладати покупки, уважаючись, що економічна ситуація в країні погіршиться. У зв'язку з негативними очікуваннями, кількість угод на ринку падає, ціни знижуються й на оборот.

Висновки. Таким чином, у зв'язку з високою часткою ринку нерухомості у ВВП України, колосальною вартістю національного багатства, матеріалізованого в

нерухомість, більшою кількістю робочих місць, створеним ринком нерухомості, рівень економічного розвитку країни є найважливішим чинником, що визначають розвиток як економіки в цілому, так і ринку нерухомості зокрема. Валовий внутрішній продукт (ВВП) є основним показником економічного розвитку країни, який свідчить про зростання ефективності використання виробничих ресурсів і про зростання середнього добробуту громадян.

Література:

1. Акерлоф Дж. Рынок «лимонов»: неопределенность качества и рыночный механизм / Дж. Акерлоф // Thesis. – 1994. – Вып. 5. – С. 91–104.
2. Олійник Н. І. Розвиток ринку житла в Україні: теорія та практика державного регулювання : монографія / Н. І. Олійник. – К. : НАДУ, 2011. – 288 с.
3. Коваленко Н.Я., Экономика недвижимости / Коваленко Н.Я., Петранева Г.А., Романов А.Н. – К. : Колос, 2007. – 240 с.
4. Лазарова Л. Особенности подхода к жилищной политике / Л. Лазарова // Экономист, 2006. – № 10. – С. 72-78.

**Бутенко І. О.,
Майстро С. В.**

НЕОБХІДНІСТЬ ТА НАПРЯМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПЕНСІЙНОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ З УРАХУВАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ

Постановка проблеми. Основою європейської моделі капіталізму (яку намагається реалізувати й Україна) завжди вважалися «соціальна справедливість» і «соціальний ринок». Означає це, насамперед загальнодоступність соціальних і суспільних благ. Наприклад, донедавна кожний житель Німеччини, навіть маючи невеликі доходи, міг розраховувати на забезпечену старість (і навіть на передчасний вихід на пенсію - в 55 років), медичне обслуговування світового рівня й інші гарантії за державний рахунок [2].

Виклад основного матеріалу. В умовах економічного підйому така модель німецького «соціального капіталізму» успішно працює, але в умовах економічної кризи (яка була в ЄС в 2008-2009 рр. та наявна в Україні в сучасних умовах) реалізація цієї моделі зіштовхнувся з певними проблемами.

Так, на думку Михасюка І., проблема узгодження між існуючими державними зобов'язаннями, витрати на виконання яких зростають у міру старіння населення, і верхніми межами оподаткування буде фундаментальною для більшості розвинених країн (і в тому числі в Україні) у найближчі десятиліття [3].

Тому однією з головних причин, через яку «європейська модель капіталізму», всупереч своїй первісній соціально орієнтованій природі, змушена ставати все жорсткішою, адже поглиблюється демографічна проблема [1].

Через старіння населення стає все важче виконувати так званий «договір поколінь». Сутність цього договору полягає в тому, що сьогодення активна частина населення згодна за рахунок своїх податків утримувати нинішніх пенсіонерів, знаючи, що в майбутньому також буде одержувати пенсії за рахунок податків наступного покоління. Але старіння населення свідчить про те, що сучасна молодь вже не зможе розраховувати на таку ж забезпечену старість, як у сучасних пенсіонерів [2].

Дослідження, проведене ЄС, показало, що в середньому 47% прогнозованих де-

мографічних змін можна зм'якшити завдяки перегляду пенсійної політики: необхідно підвищити пенсійний віковий ценз або, принаймні, зрівняти його для обох статей (чоловічої та жіночої) [1].

Україна вже зіштовхнулася із серйозними проблемами в соціальному захисті населення, обумовленими саме демографічним чинником. Україна (як і більшість східноєвропейських країн) переживає безпрецедентне скорочення чисельності населення (в 2000-2025 р. населення нашої країни, за прогнозами ООН, скоротиться на 20%) і швидке його старіння на тлі низького рівня доходів. Якщо в 1959 р. люди старше 60 років становили всього 10% населення України, то в 2001 р. цей показник збільшився до 21%, а в 2050 р., за прогнозами Інституту демографії й соціальних досліджень НАН України, досягне 32% [1].

Зокрема, саме зараз у пенсійний вік входить покоління народжених у післявоєнні роки (різке зростання народжуваності спостерігалось після 1947 г.). Замінити їх на робочих місцях буде нікому, оскільки в працездатний вік тільки починають вступати українці, що народилися в 1990-і роки, коли народжуваність досягла критичного мінімуму. Для економіки це означає значне збільшення навантаження на пенсійну систему. Вже сьогодні, за даними Інституту демографії, на 100 платників пенсійних внесків приходиться 86,2 пенсіонера, а в 2026 р. їхня чисельність зрівняється. В 2050 року 100 працюючих людей повинні будуть утримувати вже 127,9 пенсіонера. Всесвітній банк прогнозує, що до 2025 р. в Україні пенсійні витрати складуть 19% ВВП [1].

Природно, таких пенсійних виплат нинішня солідарна система забезпечити не зможе. Тому потрібно запроваджувати трирівневу пенсійну систему, яка функціонує в країнах ЄС. Так, в Польщі пенсійна система включає три рівня: державна солідарна система, 12 недержавних пенсійних фондів, добровільне пенсійне забезпечення (робітник регулярно вносить внески, які йдуть не на чужу пенсію зараз, а на його ж пенсію, але в майбутньому) [4].

Крім функціонування ефективної пенсійної системи, в ЄС вирішують демографічні проблеми за рахунок міграції всередині Євросони, оскільки сьогодні більша частина мігрантів із центральноєвропейських країн – членів ЄС задовольняє попит на певні спеціальності в країнах Західної Європи. Крім того, євроексперти пропонують “відв'язати” пенсії від середнього рівня зарплат і індексувати їх тільки в залежності від темпів інфляції: перегляд механізму індексації матиме більший ефект, ніж підвищення пенсійного віку [1].

Висновки. Запровадження наведених вище заходів в Україні, на наш погляд, може бути лише як тимчасові напівзаходи екстенсивного характеру, які не можуть замінити повноцінної пенсійної реформи, проводити яку в країні необхідно вже зараз (на основі існуючого європейського досвіду), щоб в майбутньому забезпечити необхідний рівень соціального захисту населення пенсійного віку.

Література:

1. Горбач Д. С пенсией веселой / Д.Горбач // Бизнес. – 2008. – №48 (827). – С. 21 – 24. - (1дек.).
2. Европейская и американская модели капитализма // Бизнес. – 2004. – №44 (615). – С.107–111. – (1 нояб.).
3. Державне регулювання економіки / [Михасюк І., Мельник А., Крупка М., Залога З.]. - К.: Атіка, Ельга-Н, - 2000. – 592 с.
4. Перковски С. В Украине большой дисбаланс между эффективностью труда и уровнем вознаграждения / С. Перковски // Бизнес. – 2008. – № 49 (828). – С. 16 – 17. – (8 дек.).

МЕХАНІЗМИ ІДЕНТИФІКАЦІЇ КРИЗОВИХ ПРОЦЕСІВ В РЕАЛЬНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ

Постановка проблеми. Динаміка економічних процесів останніх років засвідчує, що, переважно, несприятливі внутрішні умови розвитку реального сектору економіки при порівняно слабких міжнародних позиціях національного господарства вимагають: активного пошуку нестандартних шляхів виходу з кризи; розроблення та застосування засобів формування конкурентоспроможної національної економіки. У сучасних умовах на загальний характер розвитку реального сектору економіки могутній вплив здійснює система екзогенних факторів, пов'язаних із функціонуванням глобальної економіки, розширенням економічного простору діяльності національних господарюючих суб'єктів, розповсюдженням інформаційного потенціалу тощо. Про стан національної економічної безпеки можна судити по наявності кризових тенденцій в економіці. У свою чергу, кризи можна визначити за факторами їх прояву – найбільш значимим показниками, параметрам функціонування системи, що свідчить про наявність у ній гострих протиріч. Ряд ознак, що свідчать про настання кризової ситуації:

- наявність відхилень від нормальної ситуації;
- наявність загрози пріоритетним цілям і цінностям;
- дефіцит часу та інших ресурсів для реагування на загрози.

Виклад основного матеріалу. Головний аспект антикризової стратегії, насамперед, залежить від внутрішніх факторів і гранично допустимих величин, порушення яких призводить до кризових ситуацій. Основними видами кризових ситуацій є такі:

- зміна демографічної ситуації, що приводить до депопуляції населення;
- перевищення раціональних норм техногенного навантаження і погіршення еко-системи;
- падіння обсягів виробництва в реальному секторі економіки;
- зростання рівня безробіття;
- поява біженців, переселенців та іноземних робітників на територіях з надлишком трудових ресурсів, що призводить до міжнаціональної та соціальної напруженості, яка може перерости в конфлікти загальноукраїнського масштабу.

Для оцінки кризи можна використовувати показники економічної безпеки, суть яких полягає у порівнянні фактичних показників функціонування економіки з деякими заданими (пороговими) значеннями кожної підсистеми. Національним інститутом стратегічних досліджень проаналізовано існуючі підходи до інтегрального оцінювання рівня економічної безпеки України, визначено недоліки та рекомендовано підхід, що використовує мультиплікативну форму інтегрального індексу, одночасне нормування індикаторів та порогових значень, обґрунтування вагових коефіцієнтів для визначення інтегральних індексів економічної безпеки [1].

Очевидно, що для ідентифікації кризових процесів необхідна специфічна система показників. У реальних умовах абсолютна стійкість по кожному параметру мало ймовірна. Розвиток промислового комплексу представляє собою складний, динамічний і суперечливий процес, де в кожен момент часу відбуваються різні етапи і типи криз.

Пропоновані показники ідентифікації кризових процесів, в основному, кореспондують з прийнятими в економічній й науці, практиці і статистиці показниками. Кризова ситуація – це зміна стану економіки, запобігання якого вимагає втручання законодавчих і виконавчих органів влади та використання методів державного економічного регулювання територіального розвитку. Основні види кризових ситуацій:

- зміни в демографічній ситуації, що призводять до депопуляції населення, погіршення генофонду країни та регіонів;
- перевищення раціональних норм техногенного навантаження території при розміщенні об'єктів, що приводить до погіршення екосистеми;
- падіння виробництва на підприємствах реального сектора економіки більш ніж на 50-60 %;
- зростання безробіття, що приводить до необхідності масової перекваліфікації кадрів;
- поява біженців, переселенців та іноземних робітників на територіях з надлишком трудових ресурсів, що призводить до міжнародної та соціальної напруженості;
- високий і постійно зростаючий ступінь залежності промислового комплексу від міжрегіональних і зовнішньоекономічних зв'язків;
- низька забезпеченість фінансовими ресурсами (наприклад, дотації перевищують 30% фінансових коштів регіону);
- низька забезпеченість об'єктами інфраструктури, що обмежує можливість подальшого розвитку [3].

Зрозуміло, вибір показників може бути доповнений іншими показниками залежно від конкретних умов розвитку підприємств реального сектора економіки, типом і характером проведених перетворень, можливостями статистики. Новизна даного підходу полягає в угрупованні показників по підсистемах реального сектора економіки, в уточненні порогових значень показників, а також у визначенні порогових значень на макро рівні за ймовірністю виникнення кризової ситуації (висока, середня, низька).

Дотримуючись в цілому думки про те, що реформа в цілому стійка і тільки тоді, коли вона стійка за кожним важливим параметром [2], тим не менш, ми вважаємо, що в реальних умовах абсолютна стійкість за кожним параметром мало ймовірна. Розвиток будь-якого промислового комплексу є складним процесом, де на протязі певного часу можуть проходити різні кризові процеси.

Висновки. Таким чином, є доцільним вибрати перелік показників, що характеризують розвиток найбільш критичних в даний час кризових ситуацій. Показники дослідження кризових процесів в Україні свідчать про наявність у промисловому комплексі, як досить сприятливих, так і кризових тенденцій, однак, домінуючими є досить небезпечні тенденції зниження частки обробних виробництв у галузевій структурі валової доданої вартості, зношеність основних виробничих фондів, низька частка інвестицій і витрат на дослідження і розробки у ВРП висока питома вага збиткових підприємств. Причому, багато показників, що характеризують дані процеси, вийшли за меж критичних значень. І це говорить про необхідність прийняття антикризових заходів, незважаючи на відносно благополуччя інших показників.

Література:

1. Ортіна Г.В. Формування та реалізація цільової стратегії інноваційно-інвестиційного розвитку реального сектора економіки / Г.В. Ортіна // Інвестиції: практика та досвід. – 2013. - № 15. – С. 25-27.
2. Погребняк І. Ф. Формалізація проблем управління організаційної системи в умовах невизначеності [Текст] / І. Ф. Погребняк // Автоматика. Автоматизація. Електротехнічні комплекси та системи. [наук.-техн. ж-л / за наук. ред. А. М. Бражнік.]. – 2009. – № 1. – С. 151 – 156.
3. Савченко В. В. Потенціал національної економіки України : монографія / В. В. Савченко. – Чернівці: ЧДІЕУ МОН України, 2009. – 274 с.

КАТЕГОРІАЛЬНІ ОСНОВИ СУТНОСТІ РЕГІОНАЛЬНОГО ІНВЕСТИЦІЙНО-БУДІВЕЛЬНОГО КОМПЛЕКСУ

Постановка проблеми. Дослідження проблематики визначення категоріальної основи сутності регіонального інвестиційно-будівельного комплексу виходячи з двох основних підходів в науці: територіально - географічного і соціально-економічного може бути розглянутий як цілком самостійний суб'єкт економічних взаємин, носій своїх особливих інтересів, які можуть бути різні чи протиставлені інтересам різних суб'єктів і країни.

Виклад основного матеріалу. До розгляду сутності регіональної інвестиційно-будівельної комплексу ми підходимо як до економічної категорії, що представляє собою ієрархічно організовану систему понять, різного ступеня наближеної до сутності категорії «регіональна система». При цьому в досліджуваній категорії розкривається логічно обґрунтована сукупність субординованих і координованих відносно один одного в залежності від висловлюються ними економічних явищ понять, які характеризують багаторівневе розуміння регіональної системи.

Категоріальне ядро регіонального інвестиційно-будівельного комплексу складається з таких понять, як: «регіон», «інституційне середовище інвестиційної та будівельної сфери», «механізм регулювання регіонального розвитку». Методологічно обґрунтованими етапами на шляху формування категоріального ядра, на наш погляд, повинні бути наступні [3, с. 149]:

1. Багатоаспектне транс дисциплінарне вивчення сутності регіону, як теоретико-практичного конструкту. У зв'язку з цим розгляд регіонального економічного розвитку (в тому числі інвестиційної сфери) доцільно почати з детермінування змісту такої міждисциплінарної категорії, як «регіон».

2. Коротка характеристика економічної теорії регіону, в тому числі з точки зору інституційного підходу. Має практичний сенс в подальшому провести порівняльний аналіз понять «регіональний» і «мезоекономічних», заклавши основу для змістовно точного формування категоріального комплексу дослідження.

3. Опис інституційної структури регіонального інвестиційно-будівельного комплексу (далі РІБК) як категорії мезоекономіку. На наш погляд, необхідно дати визначення не тільки суб'єктно об'єктному складу досліджуваного явища, а й ідентифікувати фактори, що впливають на РІБК, тим самим наблизивши розуміння механізму регулювання даної підсистеми, а також заклавши методологічну основу для далекої формалізації і математичної інтерпретації виявлених причинно-наслідкових зв'язків.

Таким чином, подібне виконання описаних кроків через міждисциплінарний аналіз сукупності явищ дасть можливість сформулювати категоріальний фундамент справжнього дослідження. Розглядаючи регіон як міждисциплінарну категорію, не можна не відзначити різнобічність його змісту. Наприклад, в рамках географічної науки «регіон» визначається як територія суші зі специфічними фізичними і географічними параметрами, територіальна одиниця, яка визначається географічними кордонами.

Соціально-політичне трактування категорії «регіон» відображає його сутність як соціально-територіальної спільності, тобто сукупності соціальних, економічних, політичних факторів розвитку території в ході того чи іншого історичного процесу [2, с. 76]. В даному контексті зазвичай мається на увазі цілий набір характеристик таких як: етнічний склад населення, трудові ресурси, соціальна інфраструктура, соціально-психологічний клімат, політичні аспекти розвитку регіону та тощо.

Розглядаючи різні думки щодо змісту поняття «регіон», виділимо два основних підходи в науці: територіально географічний і соціально-економічний. Важливим визначником регіону з точки зору першого підходу виступає територія, в той же час соці-

ально-економічні особливості підкреслюються додатковими характеристиками абстрактної локальної спільності. Регіони представляються гомогенними територіями з чітко визначеними межами, в яких управління організовано на національному рівні [1, с. 51]. Нами зазначається, що регіон як соціально-економічна система може бути розглянутий як цілком самостійний суб'єкт економічних взаємин, носій своїх особливих інтересів, які можуть бути різні чи протиставлені інтересам різних суб'єктів і країни.

Висновки. Вивчивши перераховані вище підходи до поняття «регіон», нами запропонована уточнююча характеристика даного терміну. Регіони України, обмежені певними фізико-адміністративними умовами існування, характеризуються комплексністю, єдністю, спеціалізацією, регулюються сформованими політико-адміністративними органами управління. Територію можна уявити як великий економічний суб'єкт, де присутні різні форми власності та інші суб'єкти економічної діяльності, а також формуються власні відокремлені цілі щодо регіонального суспільного добробуту, соціального розвитку, модернізації продуктивних сил і промислової діяльності господарюючих суб'єктів, що входять до складу регіону в рамках його адміністративних кордонів. Таким чином, регіон - це територіально відокремлена одиниця макроекономічної системи, що утворює в сукупності з іншими одиницями конкурентне середовище на галузевих ринках товарів, послуг і капіталу, чий локальні цілі розвитку при міжтериторіальних протиріччях відповідають макроекономічним орієнтирам держави.

Мезотериторіальний рівень повинен розглядатися одночасно як елемент економічної системи в контексті просторової організації національного господарства, і як елемент соціально-економічної організації суспільства. Відповідно до теорії складних систем в будь-якій системі існують підсистеми. У регіональній економічній системі є: науково-технічна, інвестиційно-будівельна, ресурсо-видобувна, виробнича, соціальна підсистеми, а також підсистеми регулювання і управління. Проте кінцева мета функціонування підсистем повинна підкорятися меті функціонування всієї системи. Отже, важливим аспектом регіональної системи є внутрішній зв'язок, яка ніби фіксує особливості структури виробництва.

Література:

1. Асаул А., Лобанов О. Інституційні одиниці в регіональному інвестиційно-будівельному комплексі: критерії та методи виділення // Економіка України. 2010. – № 11. – С. 47–56.
2. Асаул А., Лобанов О. Перспективна модель розвитку регіональних інвестиційно-будівельних комплексів // Економіка України. – 2011. – № 7. – С. 72–82.
3. Горчаківська Г.В. Інвестиції як складова ефективної діяльності підприємств будівельного комплексу / Г.В. Горчаківська // Економіка будівництва і міського господарства. – 2009. – Т. 5. – № 3. – С. 147–151.

---

*Волченко К. Ю.,
Лабун В. М.,
Шведун В. О.*

СПЕЦИФІКА ЗАСТОСУВАННЯ МОДЕЛЕЙ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Досліджено специфіку державного регулювання ринку медичних послуг. Показано, що ринок медичних послуг має такі особливості: “інформаційний вакуум” й асиметричність інформації; ризик і нестабільність; неповне використання медичних послуг; особливості “принципу рівноправності” в отриманні меди-

чної допомоги; наділення деяких медичних послуг властивостями “суспільних благ”.

Виклад основного матеріалу. Зміст процесу державного регулювання ринку медичних послуг спирається на системний підхід, який, у свою чергу, ґрунтується на сукупності організаційних підсистем: законодавчої, організаційної, функціональної, соціальної, наукової, економічної, – що у комплексі забезпечує моделювання та збереження їх відповідного взаємозв’язку, співвідношення, субординації.

В нинішніх умовах серед моделей державного регулювання ринку медичних послуг традиційно виділяють наступні: Система Беверіджа, система Бісмарка, ринкова модель та модель Семашка.

Проаналізовано досвід структурної організації державного регулювання ринку медичних послуг в зарубіжних країнах.

Так, країнами, в основі державного регулювання ринку медичних послуг яких лежить система Беверіджа, є Великобританія, Італія, Канада, Скандинавські країни. Типовим представником Беверіджської моделі державного регулювання ринку медичних послуг є Великобританія. Країнами, в основі державного регулювання ринку медичних послуг яких лежить система Семашка, є постсоціалістичні країни. Країнами, в основі системи державного регулювання ринку медичних послуг лежить система Бісмарка, є Австрія, Бельгія, Нідерланди, Німеччина, Франція. Що стосується ринкової моделі охорони здоров’я, то її типовим представником є США [1].

Враховуючи особливості кожної з зазначених моделей державного регулювання ринку медичних послуг, а саме:

- у випадку моделі Беверіджа – монополія держави на медичні послуги;
- у випадку моделі Бісмарка – явність конкуренції між суб’єктами ринку медичних послуг однак нерівномірність територіального та соціального доступу до ринку медичної допомоги для різних категорій населення;
- у випадку ринкової моделі – взаємодія лікарів і пацієнтів як вільних суб’єктів ринку однак незабезпечення соціальних гарантій громадянам в отриманні медичної допомоги;
- у випадку моделі Семашка – кореляція доступності медичної допомоги з бюджетним фінансуванням – зазначено, що з жодної країни світу неможливо імпортувати модель системи охорони здоров’я без ґрунтовної її адаптації до національних умов. Відповідно, сучасна вітчизняна модель системи охорони здоров’я повинна враховувати зовнішні базові чинники: державний устрій, нормативно-правове забезпечення, стан економіки, соціокультурні особливості; рівень життя населення; та внутрішні чинники: характерні особливості власне системи й управління нею [2; 3].

Висновки. Таким чином, за допомогою зазначених моделей для успішного реформування державного регулювання ринку медичних послуг, його суб’єктів і їхніх взаємовідносин повинна бути створена інституційна матриця, яка б урівноважувала і конституційні основи держави, і конституційні гарантії прав громадян на охорону здоров’я й медичну допомогу.

Література:

1. Голяченко О. М. Реорганізація української охорони здоров’я в умовах перехідного періоду / О. М. Голяченко // Проблеми формування регіональної політики в галузі охорони здоров’я : матеріали наук. конф. Частина II. / За ред. В. О. Колоденка. – Одеса : ОФ УАДУ, 2001. – С. 53–62.
2. Дейкун М. П. Наукове обґрунтування деяких напрямів розвитку медичної допомоги на сучасному етапі соціально-економічних реформ / М. П. Дейкун // Лікарська справа. – 1999. – №6. – С. 131–134.
3. Надюк З. О. Перспективи розвитку государственного регулирования рынка медицинских услуг в Украине / З. О. Надюк // Zeszyty naukowe Politechnickiej Rzeszowskiej. Zarzadzanie I Marketing. – 2006. – z. 6. – №226. – P. 399-406.

СОЦІОТЕХНІКИ ТА ЇХ РОЛЬ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ РЕГІОНАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ

Постановка проблеми. Перетворення, що останнім часом відбуваються в українському суспільстві, пов'язані, перш за все, з наближенням України до стандартів Європейського Союзу, що, насамперед, передбачає впровадження принципово нових підходів до регіонального управління. Важливе місце у цьому процесі мають займати соціальні організатори, яких в європейській науковій традиції прийнято називати соціотехніками [1]. Проте в Україні соціального організатора як професії та виду діяльності на сьогодні не існує.

Виклад основного матеріалу. Як свідчить закордонний досвід [2, 3, 4], основними завданнями соціотехніків має бути: оцінка соціального капіталу на відповідній території, налагодження взаємодії з неформальними лідерами, органами публічного управління і засобами масової інформації, знаходження балансу інтересів представників різних соціальних груп, сприяння вирішенню соціальних конфліктів. Розглянемо ці напрями діяльності докладніше.

1. Оцінка соціального капіталу відповідної території. Свою діяльність соціальний організатор повинен розпочинати з аналізу території, з вивчення її історії, традицій і загальноприйнятих цінностей, діючих соціальних інститутів, соціально-демографічних особливостей, поширених форм соціальної взаємодії, людських ресурсів і соціальних проблем, важливих із соціальної точки зору закладів – установ культури, освіти, охорони здоров'я, дозвілля і спорту тощо.

Загальновідомо, що міста і села, селища і міські мікрорайони суттєво відрізняються один від одного не лише в міру розвитку економіки і регіональної інфраструктури, але і за можливостями та передумовами для накопичення соціального капіталу, зокрема за розвиненістю відносин між сусідами, за відсутністю або присутністю на території будинкових, вуличних комітетів, органів територіального самоврядування, клубів, інших самодіяльних організацій, що становлять основу будь-якого територіальної спільноти. Виходячи з цього, важливим напрямом діяльності соціотехніків є проведення оцінки території з точки зору можливостей сусідського спілкування, умов для об'єднання сусідів, для колективних форм дозвілля і громадських заходів.

У процесі своєї діяльності соціотехніком мають бути зважені і оцінені як існуючі «больові» точки і проблеми, так і достоїнства та переваги, які має територія та її населення. Для складання таких паспортів можна використовувати методи SWOT-аналізу, статистичного аналізу, соціологічного опитування, дані архівів, офіційних і неофіційних ЗМІ тощо. При цьому важливо виділити зони, де є очевидним утиск прав жителів, недоробка тих або інших державних або комунальних служб і установ, відсутність необхідних об'єктів соціальної інфраструктури. Створення таких паспортів має вирішальне значення для організатора. Вони дозволяють об'єктивно оцінити соціально-економічну ситуацію, визначити нагальні проблеми розвитку території та оцінити наявні людські, економічні, соціальні ресурси.

2. Робота з неформальними лідерами. Одним із напрямів діяльності соціотехніків є визначення регіональних лідерів громадської думки або просто активних жителів і надання їм допомоги для реалізації власних ідей.

3. Взаємодія з органами публічного управління. Зовнішні зв'язки – не менш важлива частина роботи, ніж налагодження відносин з місцевими активістами та пересічними громадянами. Тому робота організатора на території повинна розпочинатися з переговорів з депутатами місцевих рад як прямими представниками народу, і лише потім з виконавчими структурами і керівниками території. Результатом такої роботи повинен стати договір зі взаємними зобов'язаннями. Виконання такого договору повинне відбу-

ватися виключно за умов відкритості, систематичного інформування громади про досягнуті проміжні результати, виникаючі перешкоди і конфлікти на шляху до заявленої мети.

4. Пошук балансу між представниками різних соціальних груп та сприяння вирішенню соціальних конфліктів. Зазначимо, що об'єднання громадян завжди створюються заради якоїсь практичної мети. І жителі самі вибирають шлях до неї. Точний баланс цілей і доступних учасникам засобів – квінтесенція кожного соціального проекту регіонального розвитку, прояв унікальної соціальної творчості самих громадян. І дуже важливо, щоб ці засоби не нав'язувалися соціотехніками або представниками органів влади, а були продуктом спільної творчості всіх залучених до реалізації проекту осіб.

Організатор має виступати посередником між різними учасниками регіонального розвитку, стимулюючи активізацію населення, створення необхідної інфраструктури сусідських груп і об'єднань. При цьому він не повинен нав'язувати громадянам жодних рішень. В усіх випадках ухвалення остаточних рішень повинно здійснюватися самими жителями – це один із базових принципів діяльності соціотехніка.

5. Взаємодія зі ЗМІ. Зробити ЗМІ учасником процесу регіонального розвитку – одне із важливих напрямів діяльності організатора. Для досягнення результату за цим напрямом соціотехніку потрібно досягти взаєморозуміння і співпраці з їх головними редакторами, ввести їх у курс запланованих дій і зробити журналістів учасниками громадського самоврядування, а ЗМІ – майданчиком дискусій, способом об'єднання жителів.

Висновки. Підсумовуючи ж наведене, можна запропонувати таку технологію організації діяльності соціотехніків на певній території. 1. Складання паспорту території. 2. Налагодження взаємодії з громадськими лідерами та існуючими громадськими організаціями, аналіз їх діяльності і ресурсів. 3. Установлення контактів з органами публічного управління, проведення переговорів щодо існуючої стратегії регіонального розвитку. 4. Сприяння пошуку та об'єднанню всіх фізичних та юридичних осіб, зацікавлених у покращанні умов свого життя і діяльності. 5. Сприяння складанню проекту нової стратегії регіонального розвитку на основі балансу інтересів жителів і планів органів регіонального управління. 6. Проведення громадського обговорення цілей і завдань стратегії, напрямів її реалізації. 7. Аналіз нормативно-правової бази і лобіювання ухвалення необхідних для підтримки громадських ініціатив і процесу становлення інфраструктури місцевого громадянського суспільства активів. 8. Формування переговорних майданчиків з владою, виховання місцевого експертного співтовариства для проведення громадських експертиз, слухання проектів бюджету, створення фондів регіонального розвитку. 9. Моніторинг реалізації стратегії регіонального розвитку в ЗМІ, підведення підсумків на загальній конференції, зборах, оцінка ефективності виконаних соціальних проектів.

Література:

1. Kulesza M. Methods and Techniques of Managing Decentralization Reforms in CEE countries: The Polish Experience / M. Kulesza ; Petery G. (ed.) // Mastering Decentralisation and Public Administration Reform in Central and Eastern Europe, Budapest: Open Society Institute ; Local Government Initiative, 2002.– P. 189–217.

2. Minkler M. Community Organizing And Community Building For Health / M. Minkler. – New York : Brunswick, 2007. – 270 p.

3. Olenick J. Non-Profit Organization Operating Manual: Planning for Survival and Growth / J. Olenick, R. Olenick. – New York : Jossey-Bass, 1991. – 412 p.

4. Van Lin N. Social Capital. A Theory of Social Structure and Action / N. Van Lin. – Cambridge : Cambridge University Press, 2010. – 278 p.

STATE REGULATION OF PENDULUM MIGRATIONS IN UKRAINE: FEATURES AND PROSPECTS

Problem setting. State regulation is a necessary attribute of successful provision of social and economic development of regions and the country as a whole. One of the components of economic stability is the level of employment. Ukraine's universities are training specialists in various areas today, but it should be noted that not all professions are equally in demand in all regions. The supply on the labor market far exceeds the number of jobs that educated young people can attract. In particular, this statement is true for rural areas. This is mainly due to inadequate wages. Taking into account the above factors, the process of pendulum migration appears, and accordingly young specialists should be ready for territorial mobility. Accordingly, the prospects and peculiarities of state regulation of pendulum migration processes require additional scientific research.

Paper main body. In modern science, the term "pendulum migration" should be understood as a regular process of population movement from one settlement to another for the purpose of work or study [1]. The process of pendulum migration emerged and developed in the period of urbanization, when the gap between urban and rural cultures became the most pronounced. If earlier, before the growth in industrial cities, people in Ukraine were mostly engaged in subsistence farming, after the emergence of specialized devices and machines, labor productivity increased several times, and the need for human hands decreased. People in search of work began to travel to the nearest cities to feed their families. The role of the city in the development of society has increased. On the territory of a large part of the regions, especially in rural areas, the dynamics of job creation requiring specialists with higher education are significantly behind those in the labor market, while existing vacancies are not attractive enough for young economically active citizens in terms of the nature of the work, and first of all - a low level of wages. The imbalance of regional labor markets from the point of view of professional and qualitative conformity of supply and demand is a characteristic feature of certain regions of Ukraine. All this leads to the emergence of pendulum migration processes on the territory of the state.

Besides disproportions in the regional labor markets, additional factors such as a high level of transport infrastructure development, the ability to search for jobs in various regions via the Internet, and the possibility of interviewing an employer using computer communication tools affect the growth of the number of pendulum migration processes.

The main problem for the scientific study of such a process as a pendulum migration is the fact that it is quite difficult to calculate the number of such labor migrants. Unfortunately, the domestic scientific literature does not provide modern statistics on the number of people who study or work outside their localities. However, considering the military actions that take place on the territory of the Lugansk and Donetsk regions of Ukraine, as well as the annexation of the Crimea by the Russian Federation, it can be concluded that residents of these regions need work and sometimes temporary residence in other parts of Ukraine.

The migration intentions of Ukrainians are influenced by a whole complex of certain factors, among which there are two groups - "pushing out" and "attracting". It should be noted that everyone finds for himself personal reasons for making a decision regarding employment outside his residential area. These reasons depend on the material well-being of the family, on the level of the person's ambitiousness, his desire for professional growth and self-improvement. However, in modern conditions, it is common to identify such basic factors that influence the person's decision on territorial mobility: unemployment, lack of vacancies in the specialty, low wages, and the general situation in the region.

It is expedient to base the definition of the best methods of regulation of pendulum migration processes on two basic principles, the first - observance of the development priori-

ties of individual regions of the state and Ukraine as a whole, the second - conformity to human interests in terms of its rights and freedoms. In general, pendular migration movements in Ukraine are regulated by the action of market forces - demand and supply. Relatively high level of wages in some regions and low in others (in conjunction with the lack of demand for employment in certain professions) lead to the displacement of the population from villages to the cities of the region and beyond. The emerging problems associated with this process are solved by potential and real pendulum labor migrants, usually alone [2]. Constraints are practically absent or are not a priority.

Conclusions. The state regulation of the pendulum migration in Ukraine should be carried out in compliance with such principles as the protection of human rights and freedoms on the basis of unconditional observance of the norms of constitutional law, combining the interests of the individual, the region and the state, and provoking the development of social partnership at all levels. These principles will allow combining the interests of economically active citizens with the interests of the state and the tasks of socio-economic development of individual regions and Ukraine as a whole.

Literature:

1. Maltseva E.S. "Pendulum labor migration: state regulation or market self-regulation? [Mayatnikovaya trudovaya migratsiya: gosudarstvennoe regulirovanie ili rynochnaya samoregulyatsiya?]" Management issues, 2012, Web. <<http://vestnik.uapa.ru/ru/issue/2012/01/16/>>.

2. Report on the methodology, organization and results of a modular sample survey on labor migration in Ukraine [Zvit shchodo metodolohii, orhanizatsii provedennia ta rezultativ modulnoho vybirkovoho obstezhennia z pytan trudovoi mihratsii v Ukraini]. International Labor Organization. A group of decent work support and the ILO Bureau for Central and Eastern Europe. 2013. Print.

Дацій О. І.

УДОСКОНАЛЕННЯ СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Постановка проблеми. Визначення стратегії розвитку для промислового підприємства принципово залежить від конкретної ситуації, в якій воно перебуває. Існують загальні підходи до формування стратегії. В їх основі лежить комплекс стратегічних рішень, які є результатом творчого процесу щодо пошуку напрямів і способів розв'язання виробничо-господарської ситуації, містять у собі економічну, правову, організаційну, соціальну та психологічну складові та приводить до відповідних наслідків.

Виклад основного матеріалу. Сучасний стан економіки України обумовлює необхідність виникнення нових механізмів управління або постійного вдосконалення, адаптації вже наявних гнучких організаційних структур ефективного управління як для окремої виробничої структури, так і для всієї системи. Соціально-економічна природа управлінської діяльності в Україні має розглядатися в контексті закономірного процесу формування всесвітньої економічної системи. Зміни в економічному середовищі на рівні держави диктують нові вимоги до механізму управління підприємством.

Сутність глобалізації полягає у створенні єдиної світової економічної системи. Основна ідея цього процесу полягає у визначенні загальних характеристик товарів, ринків і споживачів, що не залежать від національних особливостей [1]. Метою стратегії управління фінансовими ресурсами підприємства в умовах глобалізації є стандартизація

законів, товарів, ринків, управлінських рішень стратегії глобалізації. Практична цінність стратегії глобалізації полягає в тому, що вона значно розширює межі спостереження, обговорення та аналізу, оптимізуючи тим самим свої витрати і результати діяльності, а, отже, зміцнюючи позиції промислового підприємства, перш за все, на внутрішньому ринку.

Основними принципами глобальної стратегії управління фінансовими ресурсами є [2]: оптимізація матеріальних і фінансових потоків на підприємстві; фінансування ефективного розвитку підприємства; контроль, аналіз і аудит, як усієї підприємницької діяльності, так і управлінських рішень, що приймаються в ході здійснення цієї діяльності; прогнозування можливих варіантів і напрямів розвитку фінансової стратегії промислового підприємства щодо структури, капіталу, заборгованості, рівня дивідендів, фінансових результатів, виробничого потенціалу та ін.

Стратегія управління є одним з найважливіших видів функціональних стратегій, необхідної для реалізації загальної стратегії розвитку підприємства. Стратегія управління – комплекс узгоджених управлінських рішень та заходів щодо їх реалізації, який визначає напрямок розвитку економічного об'єкту та особливості управління на різних етапах його розвитку. Це генеральний план дій підприємства, що охоплює питання теорії та практики формування фінансових ресурсів підприємства, забезпечення фінансової стійкості підприємства в умовах нестабільного економічного середовища, яку створюють геополітичні, геостратегічні й гео економічні, всі заглиблюються, протиріччя.

Фінансова стратегія є частиною загальної стратегії економічного розвитку підприємства, носить по відношенню до неї підлеглий характер, узгоджуючись з її цілями і напрямками в політиці на тривалу перспективу. Теорія фінансової стратегії досліджує об'єктивні закономірності ринкових умов господарювання, розробляє способи і форми виживання підприємства, співвідносячи його фінансово-економічні можливості з очікуваними результатами.

Виходячи зі стратегічної мети фінансових ресурсів підприємства, якою є забезпечення промислового підприємства необхідними в достатній кількості ресурсами, фінансова стратегія забезпечує формування та структуру цих ресурсів, ефективно їх використання, реальні облік, аналіз і контроль за існуючим фінансовим станом підприємства, а також, підготовку та розвиток фінансових можливостей свого і конкуруючих підприємств або партнерів по бізнесу, визначення ймовірності виникнення різних ризиків.

Основною перевагою глобальної фінансової стратегії є її універсальність, здатність до забезпечення оптимальної гнучкості її складових, альтернативності стратегічного фінансового відбору в ході постійного використання результатів науково-технічного прогресу, прогнозування ризиків, орієнтація на висококваліфікованих фінансових менеджерів.

Результатами реалізації фінансової стратегії промислового підприємства буде повнота виявлення і співвіднесення всіх витрат і доходів по її здійсненню за умови повної мобілізації внутрішніх і зовнішніх ресурсів, раціональному використанню прибутку, зростання оборотності оборотних коштів, оптимізації структури капіталу і, отже, повноцінний розвиток виробничої діяльності в довгостроковому періоді.

Фінансова стратегія окремого підприємства розробляється на підставі базової, з урахуванням специфіки його діяльності, фінансового стану, власних цілей, завдань і можливостей їх досягнення, сильних і слабких сторін і багатьох інших факторів.

Обґрунтована цінова стратегія, пов'язана із встановленням найпривабливішого співвідношення «ціна / якість» дасть змогу отримувати додаткові доходи. Фінансові стратегії, як ресурсні, тісно пов'язані із стратегіями ціноутворення.

Стратегія фінансування як функціональна стратегія є основою для вибору альтернативи, яка зумовлює природу та напрямки організації фінансових відносин поза межами і всередині організації.

Розробляється у формі плану (бюджету) або програми фінансового розвитку організації з урахуванням необхідних змін у структурі капіталу та фондів для досягнення

розроблених стратегій зростання та підвищення конкурентних переваг. Характеристика основних позицій матриці БКГ, яка дозволяє визначити стратегічні альтернативи розвитку підприємства.

В основу покладено багатofакторні регресійні моделі, що дозволяють порівняти дані, які характеризують діяльність підприємств однієї галузі. Сприяє прийняттю ефективних управлінських рішень, дає підприємствам змогу використовувати досвід інших суб'єктів господарювання та обирати найзручніші способи подальших дій для досягнення власних економічних вигод.

Глобалізація, яка прийняла незворотний характер, міняє сутність тих категорій, які існують у сфері її діяльності. Її основна мета – це уніфікація і стандартизація торкається всіх явищ і процесів.

Значимість глобалізації посилюється наступними ринковими чинниками: конкуренцією, національним стимулюванням іноземних інвестицій, інноваційною активністю і постійним розширенням мережі інформаційних технологій.

Модифікація концепції стратегії управління фінансовими ресурсами промислового підприємства залежить від складності економічної ситуації на внутрішньому і зовнішньому ринках, яка вже сформувалася, і можливості достовірного кількісного визначення параметрів довгострокової перспективи його розвитку.

Висновки. Розробка сучасної стратегії управління фінансовими ресурсами дозволить поліпшити показники, що характеризують ефективність діяльності підприємства. Розроблена концепція містить блок мети, задач, принципів та способів досягнення ефективного управління фінансовими ресурсами промислового підприємства, де відбувається формування основних положень ефективного управління фінансовими ресурсами промислового підприємства відповідно умовам зовнішнього середовища. Також передбачено включення експертного блоку, в якому містяться основні механізми досягнення ефективності управління фінансовими ресурсами та запропонована загальна система критеріїв його оцінки.

Застосування даної концепції дозволяє зміцнити фінансовий стан промислового підприємства та підвищити показники стійкості та конкурентоспроможності підприємства на внутрішніх та світових ринках.

Література:

1. Гуменюк В. Фінансова перспектива ЄС на 2014-2018 роки: способи впливу. Режим доступу: http://www.pasos.org/content/download/59849/234149/file/MAFF_Ukr.pdf.
2. Корж М. В. Стратегії міжнародного маркетингу в умовах глобалізації: дис. на здоб. наук. ступ. д-ра екон. наук : 08.00.02 / Корж Марина Володимирівна ; наук. кер. Ю. В. Макогон ; Донбаська держ. машинобуд. акад. (м. Краматорськ). – Краматорськ, 2010. – 181 с.

Діденко Н. Г.

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ПІДТРИМКИ ЗАЙНЯТОСТІ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕ- МІЩЕНИХ ОСІБ В МІСЦЕВИХ СПІВТОВАРИСТВАХ

Постановка проблеми. Станом на 5 лютого 2018 року, за даними структурних підрозділів соціального захисту населення обласних та Київської міської державних адміністрацій, взято на облік 1 493 057 переселенців або 1 218 611 сімей з Донбасу і Криму. За даними УВКБ ООН, пошук роботи та працевлаштування, участь у житті місцевої громади, толерантне ставлення з обох сторін є важливими потребами внутрішньо

переміщених осіб (ВПО) [1, с. 68], які потребують вирішення за активної участі органів державної та місцевої влади.

Виклад основного матеріалу. Незважаючи на прийняття низки постанов та документів (Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», Постанова Кабінету Міністрів України № 1094 «Про затвердження Комплексної державної програми щодо підтримки, соціальної адаптації та реінтеграції громадян України, які переселилися з тимчасово окупованої території України та районів проведення антитерористичної операції в інші регіони України, на період до 2017 року», Постанова Кабінету Міністрів України № 505 «Про затвердження Основних напрямів розв'язання проблем зайнятості внутрішньо переміщених осіб на 2015-2016 роки»), рівень зайнятості ВПО є невисоким і неефективним з точки зору використання їх кваліфікаційного та людського капіталу, хоча за сприятливих умов залучення переселенців до активної трудової діяльності може бути не лише способом підтримки їх матеріального стану, але і додатковим ресурсом розвитку місцевих громад, адже економічно активна частина переселенців створює нові підприємства, робочі місця, забезпечує виробництво кваліфікованими кадрами.

Як свідчить аналіз надання послуг ВПО Державною службою зайнятості, за 2014 - 2018 рр. отримали послуги 91,4 тис. громадян, працевлаштовано - 30,6 тис. громадян, проходили професійне навчання – 7,8 тис., брали участь у громадських та інших роботах тимчасового характеру – 10 тис. [2]. Безумовно, що наведені цифри є низькими по відношенню до загальної кількості переселенців і свідчать про невирішеність даної проблеми в Україні.

У науковій доповіді Інституту економіки та прогнозування НАН України «Вимушені переселенці та приймаючі громади: уроки для ефективної суспільної адаптації й інтеграції» (2016 рік) наводяться бар'єри щодо працевлаштування ВПО, до яких експерти відносять наступні:

- більшість регіонів, що прийняли значну кількість ВПО (Донецька, Дніпропетровська, Запорізька, Луганська, Харківська області та м. Київ), характеризувалися високим рівнем напруженості на ринку праці ще до початку масового припливу до них робочої сили з інших регіонів;

- працевлаштування переселенців може ускладнюватись низькою мотивацією представників групи до постійної зайнятості через відсутність житла, потребують доглядати за дітьми та особами похилого віку;

- проблема безробіття ВПО може посилюватися через демографічні чинники: значна частина переселенців – це жінки з дітьми або літні люди;

- однією з проблем, з якою стикаються ВПО при працевлаштуванні на новому місці проживання є низький рівень заробітної плати порівняно з тим, який вони отримували до переміщення;

- роботодавці не завжди готові брати на роботу переселенців, оскільки вони зацікавлені наймати працівників, що працюватимуть протягом довгого часу, а переселенець може шукати тимчасову роботу;

- поширеними є випадки невідповідності професійно-кваліфікаційного складу безробітних переселенців тим вакансіям, які пропонують роботодавці. Найбільш уразливими на ринку праці у приймаючих громадах вважаються працівники вугільної та металургійної промисловості через відсутність відповідного попиту на ринку праці в інших регіонах. Тому вкрай необхідним є організація професійної підготовки, перепідготовки або підвищення кваліфікації таких працівників за конкурентоспроможними спеціальностями у регіонах теперішнього проживання ВПО [3, с. 82-83].

Вважаємо, що наведені чинники мають як об'єктивний, так і суб'єктивний характер. Але, враховуючи кількість переселенців, в першу чергу саме державна підтримка зайнятості має бути більш активною і об'єднувати зусилля держави, місцевого самоврядування, роботодавців, безпосередньо ВПО, які у приймаючих громадах можуть

працювати як по найму, так і виступаючи підприємцями, створюючи нові виробництва та робочі місця.

Вважаємо, що крім розвитку таких основних напрямів державної підтримки ВПО як створення нових робочих місць, розширення співпраці з роботодавцями, які забезпечують зайнятість ВПО, охоплення професійною підготовкою, перепідготовкою та підвищенням кваліфікації внутрішньо переміщених осіб, слід активно підтримувати підприємницьку ініціативу ВПО та ефективно використовувати можливості відповідних міжнародних проектів (наприклад, проект ПРОМІС, угода між Міністерством України з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб з Німецькою асоціацією міжнародного співробітництва (GIZ) щодо програм перекваліфікації внутрішньо переміщених осіб «Професійна допомога ВПО при виході на ринок праці» тощо).

Автори дослідження «Внутрішньо переміщені особи: соціальна та економічна інтеграція в приймаючих громадах» [4] слушно пропонують для підприємців розширити доступ до постійної консультативної підтримки з усіх питань, пов'язаних із підприємництвом, навчанням (онлайн сервіси, наставництво з боку місцевих підприємців, тренінги, рівний-рівному); забезпечити доступність суб'єктів малого підприємництва до кредитних ресурсів, зокрема за рахунок розроблення та виконання регіональних програм мікрокредитування та за рахунок грантів для запуску малого та середнього бізнесу; надати можливості безвідсоткових кредитів для підприємців-початківців, а також сприяти зв'язкам із фінансовими інституціями для подальшої фінансової підтримки; надавати гранти на розвиток бізнес-інкубаторів, бізнес-центрів, бізнес-асоціацій тощо.

Одним з варіантів покращення ситуації з зайнятістю ВПО може розглядатися тимчасова зайнятість: програма «гроші за роботу», міні-вахта, громадські роботи, дистанційна робота.

Оптимальним форматом самозайнятості та працевлаштування ВПО можуть стати соціальні підприємства, що є специфічною формою бізнесу, в якому підприємницька діяльність є організаційно-фінансовим підґрунтям для вирішення соціальних проблем.

Серед пропозицій наукової доповіді Інституту промисловості НАНУ «Формування та реалізація системи інтеграції внутрішньо переміщених осіб у територіальні громади» (2017 р.) вважаємо актуальними пропозиції, які стосуються: інвестування проектів та програм розвитку підприємств, що активно працевлаштовують ВПО та надають їм допомогу – це можуть бути механізми надання їм державного замовлення, податкових пільг або податкових канікул; розвиток підприємництва ВПО шляхом організаційної підтримки, надання приміщень та земельних ділянок в оренду, пільгового кредитування та оподаткування; включення до місцевих бюджетів видатків для компенсації відсотків за кредитами для відновлення малого і середнього бізнесу підприємців із числа ВПО; залучення фінансової допомоги міжнародних донорів для реалізації інфраструктурних проектів, націлених на вирішення проблем ВПО та їх активного залучення до реалізації таких проектів (створення та експлуатація об'єктів житлово-комунального господарства, соціальної інфраструктури, побутового обслуговування тощо); підтримка та розвиток соціального підприємництва [5].

Висновки. Таким чином, вирішення проблем зайнятості ВПО як актуальне завдання державної та місцевої влади потребує чіткого плану дій з залученням всіх зацікавлених сторін та відповідним фінансовим та організаційним забезпеченням. Це дозволить поліпшити економічну і соціальну ситуацію не лише безпосередньо для ВПО, але і для місцевих співтовариств, спроможних використати ресурсний потенціал переселенців як чинника економічного та соціального зростання громади.

Література:

1. Семигіна Т.В., Гусак Н.Є., Трухан С.О. Соціальна підтримка внутрішньо переміщених осіб // Український соціум. -2015. - №2 (53) - С. 65-70.

2. Державна служба зайнятості[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.dcz.gov.ua/>.

3. Вимушені переселенці та приймаючі громади: уроки для ефективної суспільної адаптації й інтеграції : наукова доповідь / за ред. канд. соціол. наук О.М. Балакіревої ; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». – К., 2016. – 140 с.

4. Внутрішньо переміщені особи: соціальна та економічна інтеграція в приймаючих громадах / За матеріалами Вінницької, Запорізької, Івано-Франківської та Полтавської областей./ Автори: Валентина Смаль, Олексій Позняк, / Упорядник: Валерій Кокоть– Київ, 2016. – 93 с.

5. Формування та реалізація системи інтеграції внутрішньо переміщених осіб у територіальні громади: наукова доповідь[Електронний ресурс]. – Київ, 2017. – 185 с. – Режим доступу: ier.com.ua/publ/informacijni...ta.../2-1-0-63.

Долот В. Д.

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ФОРМУВАННЯМ МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ ЯК ОДНОГО З ДЖЕРЕЛ ФІНАНСУВАННЯ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Постановка проблеми. На сьогодні очевидним фактом є те, що існуюча система охорони здоров'я в державі з кожним роком погіршується. Незважаючи на відносно стабільний рівень фінансування галузі охорони здоров'я, використання бюджетних коштів проводиться неефективно і не прозоро, внаслідок чого галузь поступово занепадає. Адміністративні і лікувальні функції виконуються одними і тими органами, в результаті чого замість очікуваного високоякісного медичного обслуговування громадяни зустрічають байдужу до них, непрозору та недоступну їм монопольну систему охорони здоров'я, яка сама себе фінансує, контролює, і зрештою функціонує сама для себе.

Виклад основного матеріалу. Досвід держав із соціально орієнтованою ринковою економікою свідчить про те, що звільнення від адміністративних функцій органів, що здійснюють лікувальні функції, а також перехід від бюджетного фінансування системи охорони здоров'я до фінансування за принципом обов'язкового медичного страхування дозволяє забезпечити високу якість надання медичних послуг та належний рівень дотримання соціальних гарантій у сфері охорони здоров'я.

Медичне страхування є формою соціального захисту інтересів населення в охороні здоров'я, що виражається в гарантії оплати медичної допомоги при виникненні страхового випадку за рахунок накопичених страховиком коштів [3].

Медичне страхування дозволяє гарантувати громадянину безкоштовне надання певного обсягу медичних послуг при виникненні страхового випадку (порушення здоров'я) за наявності договору зі страховою медичною організацією. Ця організація несе витрати з оплати випадків надання медичної допомоги (ризик) з моменту сплати громадянином першого внеску до відповідного фонду.

Медичне страхування забезпечує право громадян, які працюють, і членів їх сімей на кваліфіковане медичне обслуговування, матеріальне забезпечення у разі захворювання та в інших випадках.

Мета медичного страхування – підвищення якості та розширення обсягу медичної допомоги шляхом: радикального збільшення асигнувань на охорону здоров'я; децентралізації системи управління фондами охорони здоров'я; матеріальної зацікавленості медичних працівників в кінцевих результатах їх праці; економічної зацікавле-

ності підприємств у збереженні здоров'я працюючих; економічної зацікавленості кожної людини в збереженні власного здоров'я. Саме так широко визначено мету в законі про медичне страхування [1].

Природньо, що перехід до медичного страхування породжує значну кількість проблем, вирішення яких стає надзвичайно актуальним. Так, зокрема, важливою проблемою є розробка методик розрахунку вартості відповідних послуг. Такі методики вкрай необхідні, з одного боку, страховим медичним компаніям для прогнозування свого розвитку з метою забезпечення рентабельності своєї діяльності, а з іншого боку – органам управління охороною здоров'я для розробки адекватних заходів регулювання ринку страхових медичних послуг. Для того щоб створити умови для розвитку системи медичного страхування в нашій країні, як відзначають багато фахівців, необхідно попереднє вирішення наступних юридичних, організаційних і фінансових завдань [2]. Вважаємо, що найбільш важливими серед них є такі:

- інтегрувати систему медичного страхування в основні принципи, структуру та органи управління існуючої системи державної охорони здоров'я;
- встановити юридичний статус застрахованих осіб, організацій, що страхуються, та установ, що забезпечують надання медичних послуг;
- розробити основні принципи і єдину систему ціноутворення, що буде застосовуватися в системі медичного страхування;
- розробити принципово нову інформаційну систему, що дозволить визначити ефективність та якість медичних послуг, що надаються в системі медичного страхування;
- запропонувати схеми та встановити розміри формування фінансових ресурсів для медичного страхування, маючи на увазі участь держави, підприємств, місцевих органів влади, населення;
- організувати дієву систему арбітражу на всіх рівнях управління охороною здоров'я.

Сам механізм страхування об'єктивно відображає властиві ринковим відносинам якості невизначеності і виникнення ситуацій, що можуть призводити до великих непередбачених втрат. Страхування є одним з основних способів, до яких вдаються фізичні особи і підприємства для компенсації втрат від ризикових ситуацій. Основна мета страхування полягає у зменшенні ризику (втрат від ризику), який повинні нести різні суб'єкти, в перекладанні ризику на тих, хто більш охоче (або, перебуваючи у більш вигідному становищі) готовий його нести. Механізм страхування включає в себе об'єднання ризиків і їх перерозподіл.

У той же час виникає своєрідне протиріччя. З одного боку, страхування відображає природу ринкових відносин, а з іншого – певною мірою деформує попит і пропозицію медичних послуг. Зокрема, існує такий серйозний наслідок страхування, як захоплення людини витратити на медичні послуги більше, ніж при інших умовах. Якщо пацієнт знає, що страхова компанія сплатить 80% вартості перебування в лікарні за кожен додатковий день, він може залишитися і далі в ній, хоча фактично вже цього не потребує. Можна припустити, що і лікарі, знаючи, що пацієнтові не доведеться платити повністю за рахунком, прописуючи навіть високовартісні ліки із сумнівною ефективністю, будуть менше коливатися.

Чим більшою еластичністю попиту за ціною будуть володіти медичні послуги, тим більшою мірою буде виявлятися ця закономірність. У ще більшій ступені це протиріччя проявиться, коли пацієнти зовсім не братимуть участь у витратах з надання медичних послуг.

Висновки. Таким чином, необхідно звернути увагу на те, що договір страхування зачіпає поведінку людей, що отримала назву морального ризику. Навіть за наявності можливості об'єднання та розподілу ризику страхові компанії можуть зіштовхнутися з ситуацією, коли вони будуть не в змозі страхувати деякі види ризиків.

Таке пов'язане з наступною причиною: наприклад, якщо особа застрахувалася від викрадення автомобіля і у разі звершення цієї події повинна отримати достатньо коштів для придбання нового, у неї може різко впасти інтерес до того, щоб замикати двері автомобіля на ключ. Однак якщо більшість автомобілів буде викрадено саме з цієї причини, то вартість страхування від викрадення для страхової компанії буде близька до ціни нового автомобіля і навряд чи можна буде знайти охочого отримати страховий поліс за такою високою ціною. Одним із шляхів вирішення цієї проблеми може стати часткове відшкодування збитків, тобто, якщо автомобіль буде викрадено, то її власникові буде відшкодовано лише частину його вартості. Таким чином, у власника все ж буде стимул замикати двері, причому власник автомобіля бере на себе частину ризику, що він має усунути без страхування.

Література:

1. Орда О.М. Нормативно-правова база формування ринку медичних послуг / О.М. Орда, В.М. Пономаренко, В.С. Швецов, С.В. Істомін, В.М. Бодак // Україна. Здоров'я нації, 2007. – № 1. – С. 81–84.
2. Пашков В.М. Механізм правового забезпечення правового господарського порядку на фармацевтичному ринку / В.М. Пашков // Журнал східноєвропейського права. – 2016. – № 27. – С. 40–47.
3. Попченко Т.П. Реформування сфери охорони здоров'я в Україні: організаційне, нормативно-правове та фінансово-економічне забезпечення: аналіт. доп. / Т.П. Попченко. – К. : НІСД, 2012. – 96 с.

Дубовик А. В.

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ НЕРУХОМОСТІ У КОНТЕКСТІ СУСПІЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Постановка проблеми. Одним із основних параметрів ринкових відносин виступає розвиток ринку нерухомості як важливий елемент господарської системи й трансформації у суспільному розвитку сучасного міста, що крім іншого займає найбільшу частку в структурі світового багатства. Реалізація будь-яких соціальних та економічних проектів неможлива без нерухомості (для розміщення виробничих потужностей, адміністративної частини тощо). Значущість ринку нерухомості для економіки країни зумовлена високими показниками доходів, зокрема до державного бюджету від продажу, оренди державної та комунальної нерухомості, а також податкових надходжень при укладанні відповідних угод [1].

Ключовою умовою розвитку ринку нерухомості, виходу його зі стану стагнації, й головним напрямом державного регулювання виступає забезпечення балансу цінової пропозиції із платоспроможним попитом. Встановлення такого балансу з боку держави сприятиме зростанню масштабів як житлового, так й комерційного будівництва, формуватиме сприятливі умови щодо розв'язання проблем соціального характеру [2; 3].

Виклад основного матеріалу. Забезпечення відповідного балансу потребує розроблення системи державного регулювання розвитку ринку нерухомості, що передбачає реалізацію комплексу заходів на всіх рівнях управління та орієнтована на збільшення ринкової пропозиції житла, зменшення цін на нього.

Так, на загальнодержавному рівні необхідним вбачається таке:

- 1) державне стимулювання будівництва доступного житла; створення механізму

безкоштовного виділення державою земельних ділянок під будівництво доступного житла; впровадження механізму державного замовлення на будівництво доступного житла;

2) впровадження механізму обмеження інвестиційного попиту на об'єкти житлової нерухомості для уникнення стрімкого і неконтрольованого зростання цін на ринку нерухомості;

3) закріплення на законодавчому рівні критеріїв доступного житла.

Щодо регіонального рівня, то, по-перше, формування умов для збільшення масштабів індивідуального житлового будівництва; по-друге, диференціювання нерухомості з підвищеною ставкою для житла, яке не використовується власником і не здається в оренду; по-третє, формування системи статистичного моніторингу цін на об'єкти житлової нерухомості.

На локальному рівні необхідним вбачається: по-перше, надання державної підтримки суб'єктам господарювання, які здійснюють будівництво доступного житла; по-друге, застосування показника собівартості будівництва як основи встановлення економічно і соціально обґрунтованої ціни на доступне житло; по-третє, сприяння формуванню конкурентного середовища на ринку житлового будівництва, зниження адміністративних бар'єрів, запровадження механізму державно-приватного партнерства у сфері будівництва доступного житла; по-четверте, збільшення державного фінансування щодо будівництва об'єктів доступного житла.

Висновки. Актуальним напрямом реалізації державного регулювання ринку нерухомості, який може забезпечити збалансування попиту і пропозиції щодо об'єктів житлової нерухомості, є збільшення купівельної спроможності громадян, які потребують поліпшення житлових умов. У зв'язку з тим, що на сьогодні найпоширенішими інструментами забезпечення підвищення платоспроможного попиту населення є державні програми у сфері житлові, а також механізм державного іпотечного кредитування (для здешевлення іпотечних кредитів), - необхідним є забезпечення збільшення фінансування відповідних програм.

Крім того, необхідним є продовження діяльності органів державної влади, орієнтованої на зменшення ринкової ставки кредитування на купівлю житла. Позитивний ефект матиме також скасування для громадян, які потребують поліпшення житлових умов і перебувають на обліку, від сплати державного мита при посвідченні договорів купівлі-продажу об'єктів нерухомого майна, які належать їм на праві власності. Доцільним є надання громадянам, які потребують поліпшення житлових умов і знаходяться на відповідному обліку, права на одноразове отримання майнового податкового вирахування у разі придбання ними об'єкту житлової нерухомості.

Література:

1. Білоброва Т.О. Закономірності та особливості циклічності розвитку ринків нерухомості / Т.О. Білоброва // Науковий вісник Полтавського університету споживчої кооперації України (Серія «Економічні науки»). – 2010. – № 4 (43). – С. 100-105.

2. Більовський О.А. Щодо стану ринку житла в Україні та заходи з його державного регулювання. Аналітична записка [Електронний ресурс] / О.А. Більовський. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1368/>

3. Драган І.О. Реалізація державного регулювання в сфері житлового будівництва: механізм фінансового забезпечення / І.О. Драган, Ю.В. Кучма // Науковий вісник Академії муніципального управління (Серія “Управління” [зб. наук.пр.] / [За заг. Ред. О. І. Дачія]. – Вип. 3, 2016. – К. : АМУ, 2016. – С. 16-26.

ГЕНДЕРНИЙ МАРКЕТИНГ АБО «PINK TAX» ЯК ПУБЛІЧНОУПРАВЛІНСЬКИЙ ЗАСІБ

Постановка проблеми. Гендерний маркетинг ґрунтується на тому, що приналежність до чоловічої або жіночої статі впливає на ставлення та вимоги людей до товарів і послуг. Власне кажучи, відбувається те, що маркетологи якомога ближче адаптують продукти до споживацьких звичок. Разом із тим, це засіб поділу споживачів на окремі зрозумілі ринку групи споживачів (жінки, чоловіки, діти), що дозволяє заробляти на кожній групі якомога більше грошей.

Виклад основного матеріалу. Споживча поведінка зумовлена низкою факторів, серед яких особливе місце посідають гендерні (або статеві) відмінності. Вони мають біологічну основу, які при цьому набули певних форм під час історичного і культурного розвитку людства [2]. При розробці рекламних кампаній і товарів для жінок маркетологи враховують їх емоційність і чуттєвість сприйняття, використовуючи такі слогани, як довіритися відчуттям. Крім того, маркетологи враховують той момент, що саме жінка вирішує, що купувати своїй дитині і чим її годувати. Тому у виробництві та рекламі продуктів для дітей найголовніший акцент робиться на здоров'ї. Другим способом спонукання до покупки є створення в продукті образу щасливого дитинства. Щодо чоловіків, то у товарах, що їм пропонуються, використовують холодні та темні відтінки, акцентується увага на силі тощо.

Уважне дослідження асортименту роздрібних та оптових точок продажу товарів (вітчизняних супермаркетів і магазинів) дозволяє стверджувати, що одні й тіж товари презентуються споживачам по різному. Для цього із самого початку бренди товарів використовують візуальні коди, наприклад, рожевий, червоний, синій (залежно від статі, нагоди тощо), а також шрифт. Це явище отримало назву «pinktax». При цьому, проте, певні товари за гендерною приналежністю можуть бути дорожчими, ніж їх аналоги. Слід також зауважити, що в Україні й досі має місце розрив між розміром заробітної плати жінок і чоловіків. Згідно із офіційними даними він становить 25% [1]. Тому будь-яка цінова дискримінація є особливо відчутною. Вихід із цієї ситуації – не підпадати під оману маркетологів, шукати альтернативний продукт, на виробництво якого може менше впливати гендерна складова (наприклад, використання класичних моделей товарів). Крім того, дієвим засобом у цій ситуації може служити звернення до дистриб'юторів продукту а також в інспекцію із захисту прав споживачів.

Висновки. Отже, проаналізувавши товари за гендерною приналежністю можна зробити висновок, що виробники цих товарів, реклама щодо них не йдуть врозріз з усталеними в суспільстві стереотипами сприйняття «чоловік і жінка». Використання їх образів будуються на зверненні до усталених гендерних конструктів. На жаль, непоодинокими є випадки, коли воно (використання) відбувається із застосуванням «pink tax» і збільшенням ціни на товари залежно від категорії її користувачів. Вирішення цієї проблеми знаходиться в площині публічного управління – як на державному рівні, так і на регіональному й організаційному.

Література:

1. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
2. Помаза-Пономаренко А.Л. Гендерна складова стабільного розвитку регіонів в умовах трансформації / А.Л. Помаза-Пономаренко // Науково-практичне забезпечення розвитку та співробітництва об'єднаних територіальних громад : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. – Дніпро : ДРІ НАДУ, 2016. – С. 169–173.

ОГЛЯД ПОГЛЯДІВ НА ВИЗНАЧЕННЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ В КОНТЕКСТІ ДЕРЖАВНОЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ

Постановка проблеми. Функціональне призначення галузі полягає у вирішенні ключових завдань щодо проведення фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи в усіх навчальних закладах, не лише за місцем проживання, роботи, а й у місцях масового відпочинку громадян, при проведенні реабілітаційної роботи серед інвалідів, забезпеченні розвитку олімпійських, паралімпійських видів спорту, підвищенні рівня нормативно-правового, кадрового, матеріально-технічного, фінансового, науково-методичного, інформаційного та ін. забезпечення, участі в міжнародній діяльності. Вирішення зазначених завдань обумовлює тенденцію до неухильного зростання значущості наукових досліджень, які провадяться з метою отримання нових знань і вирішення проблем розвитку фізичної культури і спорту за цими напрямками.

Виклад основного матеріалу. Науковці по різному тлумачать поняття «фізична культура» і «фізичне виховання». У Великій Радянській Енциклопедії дається таке трактування цього поняття: «Фізична культура і спорт – частина загальної культури суспільства, одна зі сфер соціальної діяльності...». В Українській Радянській Енциклопедії читаємо: «Фізична культура – частина культури суспільства, що включає систему фізичного виховання та сукупність соціальних наукових знань; матеріальних засобів, необхідних для розвитку фізичних здібностей людини...». У педагогічному словнику АПН України зазначено, що фізична культура «органічно включає в себе фізичне виховання і спорт, сукупність спеціальних наук, знань і матеріальних благ, створених для використання фізичних вправ з метою вдосконалення біологічного і духовного потенціалу людини» [30, с. 89]. Існують й інші думки щодо визначення цих понять. Так, фізичне виховання є частиною загального виховання, а фізична культура особистості розглядається як частина, завдання фізичного виховання. Усе це свідчить про соціальний характер поняття «фізична культура». Із соціологічного погляду освіта є частиною загальної культури суспільства, а фізичне виховання розглядається як частина фізичної культури, яка, у свою чергу, є частиною загальної культури суспільства.

Отже, сучасна науково-дослідницька робота в аналізованій сфері характеризується використанням різних підходів, серед яких:

- системний підхід – передбачає дослідження певного об'єкта як системи, що наділена елементним складом, структурою, функціями елементів і цілого, єдністю зовнішнього та внутрішнього середовища системи, законами розвитку її складових;
- інтеграційний підхід – спрямований на дослідження взаємозв'язків окремих підсистем та елементів системи; стадіями життєвого циклу об'єкта управління; рівнями управління по вертикалі; суб'єктами управління по горизонталі;
- структурно-функціональний підхід – націлений на дослідження стійких, закономірних зв'язків між елементами системи, зовнішніх проявів властивостей об'єкта (системи або її елемента) у певній системі відносин, певного способу взаємодії об'єкта з навколишнім середовищем;
- комплексний підхід – передбачає врахування взаємозв'язку між окремими аспектами систем управління (організаційними, правовими, соціальними та ін.);
- діалектичний підхід – полягає в дослідженні об'єкта, ґрунтуючись на принципі історизму, розгляді його в саморусі, змінах, розвитку, а суттєві взаємозв'язки між предметами та явищами реального світу пояснюються з позицій законів боротьби та єдності протиріч, взаємного переходу кількісних та якісних змін, заперечення;
- ситуаційний підхід – виходить з придатності і відповідно необхідності застосування різних методів управління в залежності від ситуації;
- поведінковий підхід – зорієнтований на підвищення ефективності систем уп-

равління за рахунок людських ресурсів і метою якого є допомога працівникам в усвідомленні власних можливостей та творчих здібностей;

– інноваційний підхід – спрямований на пошук можливостей швидкого реагування суб'єктом управління на зміни у зовнішньому середовищі, впровадження нововведень, реалізації нових технічних рішень, шляхів виробництва нових товарів і послуг;

– нормативний підхід – передбачає встановлення нормативів у підсистемах цільової, функціональної, соціальної спрямованості суб'єкта та об'єкта управлінської діяльності;

– адміністративний підхід – передбачає регламентацію характеристик і параметрів елементів системи управління;

– кількісний підхід – спрямований на перехід від якісних до кількісних оцінок параметрів к об'єкта за рахунок використання математико-статистичних методів.

У нашому дослідженні галузь фізичної культури і спорту розглядається із позицій системного підходу, як соціально-економічна система із складною структурою управлінського механізму, що у свою чергу вимагає уточнення і конкретизації вимагають поняття «фізична культура і спорт». Варто відзначити, у Законі України «Про фізичну культуру і спорт» (1963) зазначено таке: «Фізична культура – складова частина загальної культури суспільства, що спрямована на зміцнення здоров'я, розвиток фізичних, морально-вольових та інтелектуальних здібностей людини з метою гармонійного формування її особистості» [1]. У Законі України «Про фізичну культуру і спорт» (1993) закріплено, що фізичне виховання є головним напрямом упровадження фізичної культури і становить органічну частину загального виховання [там само].

Дослідження різних джерел дає змогу зробити висновок, що фізичне виховання – це складова частина загального освітнього процесу, педагогічний процес, в якому використовують елементи різних видів спорту, оздоровчі сили природи, гігієнічні чинники з метою розвитку фізичної культури особистості, надання знань, умінь та навичок. З цієї точки зору, замість багатозначного терміну «фізична культура» доцільно вживати термін «фізична культура особистості» або «фізична культура людини», що збігається з думкою багатьох фахівців [2].

Висновки. Отже, на сучасному етапі соціально-економічного розвитку вітчизняні державні установи, що займаються питаннями фізичного виховання і спорту, не спроможні без додаткових бюджетних асигнувань охопити недосяжне. Про це свідчать висновки Цільової комплексної програми «Фізичне виховання – здоров'я нації», де зазначено, що «наявна в Україні система фізичного виховання, фізичної культури й спорту перебуває в кризовому стані і не може задовольнити потреби населення». Декларування перспективних цілей і завдань можливе в концепціях, доктринах, документах, які мають науково-методичний, програмний і концептуальний характер. У правових же документах такі цілі мають бути конкретними, практико орієнтованими та корелюватися «план – факт (результат) – затрати – ефект». У цьому контексті актуальним є питання розробки дієвої організаційної структури державного управління галуззю, вітчизняного законодавства, яке враховувало б національні особливості, менталітет і духовну спадщину Українського народу, стан і перспективи розвитку галузі фізичної культури і спорту та соціально-економічні можливості держави.

Література:

1. Законодавча база фізичної культури та спорту в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nocukr.org/ua>.

2. Иванов О. В. Оптимізація розподілу фінансових потоків у спортивній організації / О. В. Иванов, Ю. М. Иванченко // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2003. – № 18. – С. 66–72.

3. Теория и методика обучения предмету «Физическая культура» : учеб. пособ. / Ю. Железняк, В. Минбулатов. – М. : Академия, 2006. – 272 с.

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ПОЛІТИЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ СУСПІЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Постановка проблеми. Однією із складових стабільного функціонування державного утворення його системи політичного управління виступає якість інструментарію по формуванню та реалізації влади.

Виклад основного матеріалу. Дотримуючись даного твердження, насмілимося умовно розподілити існуючі держави на три типи, поклавши основу класифікації наявність власного політико-управлінського досвіду країни.

Так, до першого типу держав належать країни із безперервним досвідом державного управління, себто держави, які ніколи не були підвладю іншим державним утворень. За час свого існування країни такого типу змогли накопичити багатий управлінський досвід та сформувані на його основі власну автентичну політико-управлінську теорію. До другого типу належать такі державні утворення, які мали власну державність але довгий час знаходились під владою інших держав. Це так звані “відновлені держави”. Ці країни мають певний досвід державного управління, однак не сформували власної політико-управлінської теорії.

Третій тип держав становлять ті державні утворення, що постали на політичній карті світу відносно недавно. Це “новітні держави”. Політичні утворення даного типу не мали змоги накопичити ні власного політико-управлінського досвіду, ні сформувані на його основі власної теорії. До таких держав, на наш погляд, належить Україна, яка вивчає досвід інших країн, плекає власні політико-управлінські традиції з метою побудови демократичної правової, міцної у економічному, політичному та військовому аспекті держави. Країни даного типу на шляху побудови власної політико-управлінської теорії не убезпечені від політико-управлінських помилок і на етапі свого становлення, як правило, намагаються будувати свою діяльність шляхом найменших втрат.

Можна стверджувати, що становлення державності в Україні набуло сталого та незворотного характеру, у той же час досягнення проголошених вітчизняним політичним істеблїшментом задач потребуватиме чималих зусиль. Так, політичному управлінню Україні на сучасному етапі притаманна низка особливостей, що ускладнюють прийняття політичних рішень. Насамперед, це пов'язано з реформуванням суспільних відносин та зниженням рівня життя значної частини населення країни, що, безумовно, призвело до зниження довіри до влади. Значною мірою порушено соціальну складову підтримки політичних рішень, яка за нормальних умов багатьох випадках сприяла зниженню вимог до них та полегшенню їх запровадження.

Доповнюють цю характеристику відповідні ознаки: у суспільній сфері: дисфункційність – відсутність цілісної і органічної системи, яка охоплює політичну автономію, власні політичні інститути, завершену пірамідально-ієрархічну структуру, соціальну солідарність і доцентрове тяжіння; аморфність і недорозвиненість соціальної і політичної структури. Низька самосвідомість окремих соціальних прошарків.

Висновки. Отже, стверджуємо, що будь-якому перехідному, у т. ч. сьогоднішньому українському суспільству, притаманні багатошаровість, наявність ознак різних типів політичних систем, різних політичних режимів. Сьогодні в Україні відбувається активний процес формування принципово нової системи політичного управління.

Література:

1. Брус Т. Аналіз політики і стратегічне планування / Т. Брус // Актуальні проблеми державного управління, 2000. – Вип. 2. – С. 167–173.
2. Бебик В.М. Базові засади політології: історія, теорія, методологія, практика : монографія. – К. : МАУП, 2000. – 384 с.

*Ісай Л. О.,
Кіяшко, М. А.,
Шведун В. О.*

ПІДХОДИ ДО УНІФІКАЦІЇ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РЕКЛАМНОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Дослідження сучасних тенденцій та механізмів розвитку українського рекламного ринку доводить, що перетворення реклами в якісно нову для України форму виробничих відносин – рекламний бізнес – являє собою перспективну основу для формування та реалізації механізмів державного регулювання вітчизняної рекламної діяльності. Особливо це стосується динаміки зміни обсягів рекламно-комунікаційного ринку протягом 2009–2017 років. Проте, на сучасному етапі спостерігається збільшення кількості недотримань рекламного законодавства на фоні бурхливого розвитку ринку реклами в Україні.

Виклад основного матеріалу. Узагальнення теоретичних засад державного регулювання в сфері рекламної діяльності дало можливість стверджувати, що, здебільшого, термін «державне регулювання» розглядається у вітчизняному законодавстві та у науковій літературі з позиції поєднання системного та суб'єктно-об'єктного підходів, що своєю чергою дозволило зробити припущення, що державне регулювання в сфері рекламної діяльності слід також розглядати як взаємозв'язки суб'єктів та об'єктів у межах реалізації регуляторного процесу, тобто, в якості системи.

Підсистема суб'єктів державного регулювання в сфері рекламної діяльності на сучасному етапі є розгалуженою і складається з органів законодавчої влади, органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та органів судової влади. Розвиток й удосконалення державного регулювання в сфері рекламної діяльності суттєво залежить від саморегулюючих громадських об'єднань і організацій. В якості об'єкта державного регулювання виступає рекламне середовище в цілому у вигляді ринку реклами, на якому функціонують всі його учасники [1; 3].

Окреслення методологічних основ розробки та впровадження механізмів державного регулювання в сфері рекламної діяльності дозволило визначити, що основою цих процесів доцільно вважати уніфікацію зазначених механізмів. У загальному випадку уніфікація може бути частковою, комплексною та випереджальною. Зокрема, випереджальний підхід до уніфікації механізмів державного регулювання в сфері рекламної діяльності є найбільш прийнятним [2].

При цьому уніфікація механізмів державного регулювання в сфері рекламної діяльності повинна мати такі ознаки:

- містити повну інформацію, необхідну для ефективного державного регулювання в сфері рекламної діяльності;
- має бути орієнтована на використання єдиного інституційного та нормативно-правового забезпечення для ефективного реалізації цілей державної політики в сфері рекламної діяльності;
- повинна забезпечити інформаційну сумісність усіх механізмів, що входять до складу уніфікації [3].

Висновки. У цілому, враховуючи те, що уніфікація механізмів державного регулювання рекламного ринку України, вона може охопити всі механізми, які забезпечують реалізацію функцій з державного регулювання в сфері рекламної діяльності стосовно класичної й інноваційної реклами та замінити їх уніфікованим об'єктом, в якості якого виступає відповідна модель уніфікації механізмів державного регулювання в сфері рекламної діяльності з виключенням створення інших об'єктів аналогічного призначення.

Література:

1. Сепер В. Основні чинники, що визначають специфіку національних систем державного регулювання реклами / В. Сепер // Статистика України. – 2009. – № 11. – С. 57–65.
2. Цветков В. В. Демократія і державне управління: теорія, методологія, практика / В. В. Цветков. – К. : Вид-во ТОВ «Юридична думка», 2007. – 336 с.
3. Шведун В. О. Уніфікація механізмів державного регулювання в сфері рекламної діяльності / В. О. Шведун // Вісник Національного університету цивільного захисту України. – 2016. – Вип. 1 (4). – С. 108–114. – (Серія “Державне управління”).

Калюжний В. С.

МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Постановка проблеми. Сучасне суспільство вступило в інформаційну фазу свого розвитку, при якій темпи, рівень і напрям громадського розвитку великою мірою визначатимуться інформаційними ресурсами. Соціальні зміни, що визначаються нині в усіх сферах державного управління, все більше переконують в тому, що саме інформація стає новим найважливішим національним надбанням, державним і особовим ресурсом. В умовах економічних відносин, інформація стає хоч і специфічною, але все таки товаром, а людина, що володіє необхідною інформацією, перетворюється на високооплачуваного фахівця.

Виклад основного матеріалу. Отже, як показує практика, володіти інформацією, мати доступ до неї ще не означає сформованості уміння користуватися нею, а тим більше уміння витягати з неї прибуток. Стало очевидним, в сучасній освітній системі слід ставити завдання підготовки людини до життя в умовах постіндустріального інформаційного світу. Іншою формою надання освітніх послуг стає створення на базі телекомунікаційних технологій системи дистанційного і віртуального навчання [2].

Таким чином, вищі навчальні заклади повинні йти в ногу з часом. Але звернемо увагу на те, що це процес головним чином трансформації лише форм навчання, що зачіпає у ряді випадків його зміст. А тим часом проблема кардинального перегляду і оновлення змісту вищої освіти придбала особливу актуальність і значущість. Аналіз літератури і власні спостереження показують, що в соціальному плані сучасний зміст вищої освіти, що відірваний від реальних потреб життя вичерпав усі ліміти екстенсивного зростання, працює не на розвиток особистості і суспільства, а на її стагнацію.

Шлях розв'язання назріваючої кризи в системі державного управління, вбачається в зміні освітньої парадигми системи вищої освіти. Основним завданням процесу підготовки фахівця стає не стільки надання інформації, скільки навчання способам її отримання і використання. Іншими словами, вищі навчальні заклади повинні надавати свої послуги не у вигляді навчання конкретному загально-науковому, спеціальному знанню, а й у вигляді передачі технологій отримання і застосування знань. Зміна освітньої парадигми саме в цьому напрямі здатна надати новий імпульс соціальному розвитку [1]. Проте така парадигма припускає новий підхід до організації взаємодії між суб'єктом і об'єктом системи вищої освіти і їх взаємовідношенням в навчальному процесі. При існуючій сьогодні освітній парадигмі має місце деяке розчинення індивіда в учбовому процесі. Він ототожнюється з певною соціальною групою: студентів або викладачів, яким і надається онтологічний статус суб'єктів соціальної взаємодії. Інши-

ми словами, взаємодія у рамках навчального процесу здійснюється між абстрактним, усередненим студентом і таким же викладачем.

Варто віддати належне, у рамках старої парадигми неодноразово робилися спроби організувати, так званий, індивідуальний підхід до навчання, який дозволив би врахувати особливості психіки, мислення конкретного індивіда і сприяв процесу його розвитку і самореалізації. Хоча експериментальна апробація навчальних методик з використанням індивідуального підходу давала досить добрі результати, практична реалізація завжди стикалася з організаційними труднощами, головна з яких полягала в необхідності проведення індивідуальної роботи в групах з великою кількістю студентів, які мають неоднаковий рівень підготовки, а також різний склад психіки.

Сучасний спосіб боротьби з цими труднощами бачиться в розширенні комп'ютерного тестування (за рівнем знань, за психічними характеристиками учнів) для наступної реалізації різних схем дистанційного навчання. Безумовно, застосування комп'ютерної діагностики значною мірою сприяє реалізації індивідуального підходу в навчанні, проте ефективність його традиційних форм більшою мірою визначалася наявністю контакту на особовому рівні між суб'єктом і об'єктом навчального процесу, чим диференціацією студентів [3].

Висновки. Безумовно, процес інформатизації призводить до певних негативних наслідків в області між особовою комунікації, серед яких можна, відмітити витіснення живого, невербального спілкування. У разі дистанційного навчання і студент, і викладач спілкується не з іншою особою, а з терміналом і абстрактним партнером. При цьому сам студент більшою мірою набуває властивість і якості суб'єкта навчання. Щоб зберегти контакт між суб'єктами освітнього процесу на особовому рівні, необхідно закласти у фундамент освітньої парадигми, що формується, принцип міжособової комунікації.

Література:

1. Кравченко Н. А. Система дистанционного обучения как один из факторов повышения уровня конкурентоспособности государства/ Н. А Кравченко // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия «Экономика». – 2007. – Том 20 (59). – № 1. – С. 90–95.

2. Сиченко В.В. Система та механізми управління інноваційним розвитком вищої освіти в Україні / В.В. Сиченко // Економічний форум. – 2011. – № 2. – С. 34–40.

3. Ушенко Н. В. Напрями відтворення людського капіталу та їх вплив на економічний розвиток країни // Формування ринкових відносин в Україні. – 2008. – № 9 (88). – С. 151–157.

Качний О. С.

ПРОГНОЗУВАННЯ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ ЯК ВАЖЛИВА ФОРМА ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ СИСТЕМ

Постановка проблеми. Одним з найважливіших важелів державного регулювання виступає прогнозування соціально-економічного розвитку. Державне прогнозування економічного і соціального розвитку регіону є науковим обґрунтованим передбаченням напрямів розвитку регіону, окремих галузей економіки, можливого стану економіки та соціальної сфери в майбутньому, а також альтернативних шляхів і строків досягнення параметрів економічного і соціального регіонального розвитку.

Виклад основного матеріалу. Необхідність прогнозування розвитку регіонів в умовах ринкової економіки зумовлено, насамперед, діяльністю держави як суб'єкта ринкових відносин, нездатністю ринкової економіки до саморегулювання, особливо в період криз; суспільним характером виробництва; ускладненням міжнародних, міжгалузевих і регіональних зв'язків; необхідністю підтримання раціональних пропорцій в народному господарстві.

Базою прогнозування соціально-економічного розвитку регіону є система досягнутих макроекономічних показників, державні соціальні стандарти і нормативи забезпеченості населення, національно-етнічні особливості регіону, характеристика розвитку соціальної інфраструктури, можливості потенційних інвесторів та інвестиційна привабливість регіону.

Прогнози соціально-економічного розвитку регіонів розробляються на довгостроковий, середньостроковий і короткостроковий періоди.

У прогнозах на короткостроковий періоди мають міститися: аналіз соціально-економічного розвитку регіону за минулий і поточний роки і характеристика головних проблем розвитку економіки і соціальної сфери; очікувані зміни зовнішньополітичної і зовнішньоекономічної ситуації та їх вплив на економіку регіону; оцінка впливу можливих засобів державної політики у прогностичному періоді на розвиток економіки і соціальної сфери; основні макроекономічні показники і баланси економічного і соціального розвитку, в тому числі у розрізі галузей економіки

У прогнозі на середньостроковий період відображається аналіз соціально-економічної ситуації в адміністративно-територіальних одиницях за попередній період, приводиться стан використання природного, виробничого, науково-технічного й трудового потенціалу, екологічна ситуація у відповідних адміністративно-територіальних одиницях.

Крім того, в прогнозі на середньостроковий період повинні бути визначені цілі, пріоритети економічного і соціального розвитку, пропозиції про напрямки державної політики; прогноз кон'юнктури на внутрішніх і зовнішніх ринках стратегічно важливих видів товарів і послуг, а також висновок про тенденції розвитку економіки країни протягом цього періоду.

Ми переконані в тому, що прогнозування регіонального соціально-економічного розвитку має базуватися на таких принципах: системності, багатоваріантності стратегічних і тактичних завдань; єдності кількісних і якісних характеристик прогнозу; оптимального поєднання різних підходів і методів, ієрархічності та програмності у виборі конкретних засобів вирішення соціально-економічних завдань; агрегованості основних індикаторів і показників регіонального прогнозу залежно від прогностичного періоду, послідовності і можливих етапів досягнення визначених цілей.

Система регіональних прогнозів повинна охоплювати проблеми розвитку продуктивних сил і виробничих відносин у регіоні й включати основні їхні види: демографічні прогнози (чисельність і структуру населення, трудові ресурси, міграційні процеси); прогнози природних ресурсів і їхнє освоєння (наявність ресурсів, ефективність їхнього використання, запаси); прогнози розвитку науки й техніки (розвиток фундаментальної науки, прикладні дослідження, впровадження наукових розробок у народне господарство); економічні прогнози динаміки виробництва і його структурних зрушень; оцінка розвитку галузей, складу й конкурентоспроможності їхньої продукції; економічні прогнози (стан природного середовища, комплекс заходів щодо запобігання або максимального пом'якшення негативного впливу господарської діяльності на навколишнє природне середовище); соціальні прогнози (зайнятість населення, безробіття, доходи населення тощо).

Зазначимо, що всі види розроблюваних регіональних прогнозів мають поєднуватися в такому документі, як схема-прогноз розвитку й розміщення продуктивних сил регіону, у якому повинні визначатися завдання й основні показники економічного й

соціального розвитку регіонів, забезпечення комплексного використання природних ресурсів, вирішення соціальних, економічних і екологічних проблем.

Висновки. Структурно у такій схемі має бути представлено: характеристику регіону і його місце в господарському комплексі України; аналіз двох груп ресурсного потенціалу регіону (соціально-економічної й природно-ресурсної та перспективи їх розвитку); основні напрямки комплексного розвитку економіки; соціальний розвиток і шляхи підвищення добробуту населення; формування територіальної структури господарства (детальне економічне районування); тенденції формування систем розселення й типів поселень, що відбувається в комплексі з вирішенням проблем розвитку й розміщення продуктивних сил регіону й під впливом соціально-економічних факторів; аналіз екологічної ситуації в регіоні, виявлення основних причин її погіршення; прогнози ситуацій, обумовлених розміщенням на території регіону потенційно небезпечних об'єктів, на яких зберігаються пожежо-, вибухо- і хімічно небезпечні речовини; наявність небезпечних природних явищ і процесів, викликаних метеорологічними, геологічними й гідрологічними причинами; прогнози інфекційних захворювань людей, захворюваність на соціально небезпечні хвороби; оцінку військово-економічного потенціалу господарства регіону, стан якого визначається розвитком базових галузей промисловості й у першу чергу оборонно-промислового комплексу й тієї частини науково-технічного комплексу, що обслуговує оборонні й мобілізаційні потреби регіону й держави; шляхи нарощування експортного потенціалу регіону, розширення зовнішньоекономічних зв'язків з регіонами близького й далекого зарубіжжя, прикордонного співробітництва.

Кірючкіна Є. О.

ФОРМИ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ І МОЛОДІЖНИХ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Постановка проблеми. На початку 1990-х рр. в Україні почався процес вибудовування нової системи взаємин між органами державної влади та молодіжними політичними і громадськими організаціями, що супроводжується впровадженням низки форм взаємодії, що дозволяють молодіжним організаціям впливати на молодіжну політику в державі.

Виклад основного матеріалу. Найпершою формою взаємодії влади та молодіжного руху стали особисті зустрічі представників політичної еліти з членами молодіжних організацій. Зародження такої форми діалогу влади і молоді доводиться на початок 90-х рр. ХХ ст.

Ще однією формою взаємодії органів державної влади і молодіжних організацій і рухів, ініційованою самою молоддю, яка виникла наприкінці минулого століття, стають акції прямої дії, що організуються переважно молодіжними політичними організаціями. Слід зазначити, що уперше екстремістські молодіжні політичні організації вводять таку форму у взаєминах з владою, як акції прямої дії, зокрема мітинги, демонстрації, пікетування, захоплення адміністративних будівель, голодування і т.д. Застосування даної форми залишається актуальним і в даний час, особливо для молодіжних політичних організацій, опозиційних до існуючого режиму.

До форм взаємодії влади та молодіжних громадських організацій можна віднести їх легалізацію як спосіб позиціонувати себе у політичній структурі суспільства.

Крім того, перспективною формою взаємодії органів державної влади та громадянського суспільства є молодіжний парламентаризм.

Найновачійнішою формою є проектна форма взаємодії влади і молоді, введена на підставі Стратегії розвитку державної молодіжної політики на період до 2020 р.. Застосування проектної форми передбачає формування організованої молоддю системи проектів, зрозумілих і затребуваних в молодіжному середовищі та суспільстві, що в підсумку спрямоване на формування умов для самоорганізації молоді, розвитку ініціатив, перетворення молоді в активного суб'єкта вироблення і реалізації молодіжної політики.

Однією з перспективних форм взаємодії органів державної влади з інститутами громадянського суспільства у формуванні і реалізації молодіжної політики є соціальне партнерство. Соціальне партнерство, що має суспільно позитивні цілі, в якому усвідомлено бере участь молодь, дозволяє:

- зміцнити соціальну солідарність;
- впровадити в молодіжне середовище цінності культури миру, ненасильства, толерантності, громадського діалогу;
- оснастити молодь партнерськими технологіями, що забезпечують високу ефективність самореалізації молодих людей, гармонізувати їх власну і суспільну життєдіяльність;
- створити умови для трансляції та відтворення партнерського досвіду як наступним, так і старшим поколінням;
- знизити ступінь соціальної напруженості в молодіжному середовищі, територіальних громадах, суспільстві в цілому;
- створити умови для повноцінної соціалізації молоді та її успішної інтеграції в суспільство;
- підвищити суб'єктність молодих людей в результаті генерування і реалізації їх соціальних ініціатив;
- забезпечити здійснення і захист прав молодих громадян; підвищити результативність заходів молодіжної політики; включити молодь в процеси публічного управління.

Висновки. Кожна з розглянутих форм має свої переваги і недоліки, сильні та слабкі сторони, про що мова піде у наступних розділах роботи. Впровадження цих форм, заснованих на демократичних засадах узгодження інтересів в процесі взаємодії органів влади та інститутів громадянського суспільства сприяє вдосконаленню і підвищенню ефективності державної молодіжної політики.

Література:

1. Гаєва Н. П. Форми взаємодії органів державної влади і об'єднань громадян // Органи державної влади України : монографія / за ред. В. Ф. Погорілка. – Київ : Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2002. – С. 483-505.
2. Канавець М. В. Взаємодія держави та молодіжних громадських організацій щодо підтримки соціальних ініціатив молоді / М. В. Канавець // Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія «Управління». Київ : Вид.-поліграф. центр Акад. муніцип. упр., 2009. – Вип. 3 (9) : Державне управління та місцеве самоврядування. – С. 181-188.
3. Кудренко Б. В. Основи та особливості взаємодії молодіжних організацій та об'єднань і органів державної влади / Б. В. Кудренко. – Режим доступу : www.dy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=181.
4. Молодіжна політика в Україні: аспекти державного та громадського розвитку / упоряд. О. Я. Хаснутдінов. – Київ : Б-ка Київ. міськ. орг. НДП, 2002. – 15 с.
5. Письменний І. В. Громадянський діалог як форма взаємодії між владою та суспільством / І. В. Письменний, Н. А. Липовська // Аспекти публічного управління. – 2015. – № 9. – С. 5-11.

МЕТОДИ ОЦІНКИ УСПІШНОСТІ РОЗВИТКУ ОРГАНІЗАЦІЇ

Постановка проблеми. Для управління ефективністю організації необхідна робота єдиних принципів і підходів до управління, вимірювання та оцінки розвитку та роботи організації в умовах постійних змін з урахуванням сучасних складних уявлень про успішну організацію.

Розглядаючи організацію як відкриту систему, слід виділити два напрямки оцінки її ефективності: оцінка ефективності всіх її підсистем і оцінка ефективності розвитку організації в зовнішньому середовищі. Визначимо принципові для аналізу стану організації моменти.

Виклад основного матеріалу. Виявлення сильних і слабких сторін організації (внутрішні фактори) і їх порівняння з можливостями і небезпеками ринку (зовнішні фактори) дозволяє оцінити реальні передумови її пристосування до внутрішньої структури, визначити потенціал адаптаційного управління і напрямки його реалізації. Компоненти адаптаційного потенціалу (організаційні, кадрові, технологічні та інформаційні ресурси) визначаються основними складовими підсистемами організації (персонал, економіка і фінанси, маркетинг, інновації) і одночасно є об'єктами управління і оцінки [1].

При оцінці і вимірі ефективності організації необхідно враховувати взаємозв'язок і взаємовплив параметрів роботи входять в організацію підсистем.

Робота організації в реальному масштабі часу повинна бути підпорядкована цільовим установкам стратегії розвитку організації.

Зв'язок між стратегічним, поточним і оперативним управлінням повинна базуватися на використанні методичного інструментарію, який забезпечує єдність підходів, оцінок, вимірювань.

Виділяють узгодження кадрового (готовність персоналу управляти організацією на основі чітко сформульованих вищих цілей і принципів управління), організаційного (дієздатність організації, її можливості у вирішенні стратегічних і поточних завдань), інформаційного (наявність ефективного інструментарію для збору, переробки та передачі необхідної інформації) потенціалу та ін., наприклад, визначення інформаційного потенціалу організації забезпечується наступним методичним інструментарієм: розвиненою системою управлінського і фінансового обліку; розвиненою прогнозно-аналітичною системою; хорошими професійними знаннями; ефективною системою електронної обробки даних [2].

Використання методичного інструментарію, який забезпечує єдність підходів, оцінок, вимірювання, засноване на принципах установлення зворотного зв'язку між видами управління. Серед найбільш популярних методів, що забезпечують зв'язок стратегічного та оперативного управління і використовуваних організаціями в якості інструментів, можна назвати: метод дерева цілей і проведення експерименту (при діагностиці проблеми); мережеві графіки, логічні методи, методи прогнозування (при виявленні та оцінці альтернатив розвитку); метод дерева рішень (при виборі альтернатив).

Розглянемо для прикладу єдність підходу організації до формування системи економічних показників і організаційних форм, яка переводить змістовно сформульовані цілі в область реального практичного управління об'єктами. Багаторівнева дерева цілей вимагає адекватної системи показників; кожен з них має власне місце і значення на конкретних ділянках діяльності організації; кожен показник по-своєму «працює» в загальному управлінському процесі. При управлінні поточною ефективністю мають справу не з власне цілями, а з показниками, кількісно характеризують стан та поведінку найбільш важливих для організації економічних об'єктів і що дозволяють в зв'язку з цим планувати, контролювати і регулювати роботу численних підрозділів [3].

Одними з головних показників є:

- прибуток (рентабельність) продукту;
- об'єм продажу;
- масштаби діяльності організації;
- наявність надійних партнерських відносин;
- наявність клієнтської бази (постійна клієнтура);
- кількість обертів оборотних коштів;
- належність до асоціацій, оскільки, наприклад, членство в асоціації надає різноманітні знижки в рекламі;
- наявність власної інфраструктури (власна приймаюча сторона, транспортні засоби);
- участь в державних програмах;
- репутація організації;
- плинність кадрів в організації.

Висновки. Використання інтегрованих систем планування, звітності та інформаційного забезпечення як бази для взаємопов'язаного управління розвитком і роботи організації [4].

Література:

1. Буева И.И. Формирование корпоративной культуры педагогических сообществ / И.И. Буева // Мир образования – образование в мире. – 2007. – № 3. – С. 73–79.
2. Ворожейкин Е.И. Управление социальным развитием организации: учебник / Е.И. Ворожейкин. – М.: ИНФРА-М, 2001. – 174 с.
3. Егоршин А.П. Основы управления персоналом : учеб.пособ. / А.П. Егоршин. – 4-е изд., перераб. и доп. – М.: ИНФРА-М, 2016. – 352 с.
4. Карпов А.В. Технология управления развитием персоналом : учебник для вузов / А.В. Карпов, Н.В. Ключева. – М.: Проспект, 2016. – 408 с.

Костюк С. В.

ОСНОВНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВИ ТА БІЗНЕСУ

Постановка проблеми. Метою соціального партнерства є створення такої системи співпраці та взаємодії між роботодавцями, державою, робітниками та їх представниками, що давала б можливість ефективно вирішувати виробничі та соціальні проблеми шляхом переговорів, компромісів, взаємоприйнятних рішень, заради досягнення громадської злагоди в суспільстві, узгодження соціально-економічних інтересів сторін партнерських відносин.

Виклад основного матеріалу. Соціальне партнерство є процесом узгодження на різних рівнях напрямків розвитку країни, регіону або окремих підприємств, при цьому принциповим елементом, навколо якого організований цілий комплекс діяльності партнерів, є можливість приділення уваги різноманітним інтересам соціальних груп при прийнятті рішень.

Можна виділити такі цілі соціального партнерства [1]:

- розвиток корпоративних відносин (удосконалення структури управління, підвищення гнучкості, реорганізація, реструктуризація);
- ліквідація протиріч (рівність усіх працівників, однакова можливість кар'єрного росту),
- соціальний розвиток (соціальний захист, пропаганда прямої залежності між ін-

тересами працівника і підприємства);

- зниження витрат (інноваційна діяльність, підвищення кваліфікації робітників);
- розвиток зовнішніх господарських зв'язків (розвиток каналів розподілу, вертикальна інтеграція).

Аналіз багатьох робіт, присвячених системі соціального партнерства, свідчить про недостатню розробленість теоретичних уявлень про принципи її формування.

Серед спроб визначення принципів соціального партнерства звернемо увагу на наукові розробки М. І. Ліборкіна, М. Г. Флямер, В. Л. Якимець. Вони стверджують, що одним з фундаментальних принципів соціального партнерства є відмова від монополізму і спроб вирішувати соціальні проблеми шляхом встановлення прямого державного або приватного контролю над ринком праці [2].

У той же час, українські науковці як принцип організації системи соціального партнерства визначають "...захист загальних, особливих і специфічних інтересів працівників на трьох рівнях: загальнонаціональному, регіональному, галузі і підприємства" [3, с. 54].

Оскільки система соціального партнерства є цілком певним механізмом регулювання (управління), то її організація ґрунтується на принципах, властивих всякому управлінню суспільними відносинами. Так, В. І. Кноррінг обґрунтовано відзначає, що принципи управління універсальні, тобто застосовні для дії на особу і для оптимального управління будь-яким соціумом - офіційним (виробничим, службовим, цивільним, суспільним) або неофіційним (сімейним, дружнім, побутовим) [4].

Соціальні об'єкти управління найбільш складні і відповідальні, а значить, актуальна і важлива роль цих принципів. Вони, пише В. І. Кноррінг, визначають закономірності формування керованої системи: її структуру, методи дії на колектив, формують мотивацію поведінки його членів, враховують особливості технології і технічного оснащення управлінської праці [4]. До найважливіших принципів системи соціального партнерства вказаний автор відносить, зокрема, наступні:

1) принцип правової захищеності управлінського рішення - він вимагає від учасників соціального партнерства знання чинного законодавства і ухвалення управлінських рішень тільки з врахуванням відповідності цих рішень чинним правовим актам;

2) принцип оптимізації управління - згідно цьому принципу система соціального партнерства повинна еволюційно розвиватися, удосконалюватися, в ній повинна зростати впорядкованість, оптимізуватися структурна організація;

3) принцип ефективності організаційної структури [5, с. 139].

Учений Ліпов В.В. до принципів соціального партнерства відносить:

- дотримання норм законодавства;
- наявність відповідних повноважень у представників сторін;
- рівноправність сторін у виборі проблем і форм обговорення питань;
- взаємна добровільність у прийнятті на себе зобов'язань і угод;
- спільна відповідальність по зобов'язаннях [6, с. 127].

Заслуговують на увагу принципи соціального партнерства, розроблені Мірошниченком О.В. [7, с. 107]: законність; рівноправність соціальних партнерів; загальнодержавне забезпечення демократичного розвитку партнерських відносин; вільний вибір тем для консультацій між соціальними партнерами; добровільний характер домовленостей, що затверджуються; відповідальність за невиконання укладених домовленостей; поточний та заключний контроль на всіх рівнях.

Висновки. Разом із тим, розглянуті класифікації принципів не є достатніми, оскільки носять лише узагальнюючий характер, не враховують специфіки ведення колективних переговорів, не опираються на мінімальні соціальні стандарти. У них відсутній

розрахунок балансу інтересів сторін учасників соціального партнерства і тому є доцільним більш ґрунтовно зосередитись на цій проблематиці.

Література:

1. Колосок А. М. Інституційне забезпечення соціального партнерства / А. М. Колосок // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 10. – С. 74-79.
2. Задорожний Г. В. Соціальне партнерство та його роль в становленні ринкової економіки в Україні: [зб.наук.пр]. / Г. В. Задорожний. – Харків : Харк. ін-т бізнесу і менеджменту, 2000. – 222 с.
3. Розвиток партнерства між місцевою владою та недержавним сектором у сфері надання громадських послуг: монографія / За ред. Ю.П. Лебединського; Кол. авт.: О.В. Берданова, В.М. Вакуленко, М.Д. Василенко та ін ; Укр. Акад. держ. упр. при Президентові України. - Ужгород : ПАТЕНТ, 2003. - 192 с.
4. Кнорринг В. І. Искусство управления / В. І. Кнорринг – М. : Бек, 1997.– 288 с.
5. Колосок А. М. Економічні аспекти функціонування соціально-трудоого партнерства / А. М. Колосок // Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції : [збір. наук. праць]. – Рівне: НУВГП, 2008. – Випуск XIV. – № 1. – С. 137-154. (Сер.: Зайнятість, праця та соціальна інфраструктура).
6. Задорожний Г. В. Соціальне партнерство та його роль в становленні ринкової економіки в Україні: [зб.наук.пр]. / Г. В. Задорожний. – Харків : Харк. ін-т бізнесу і менеджменту, 2000. – 222 с.
7. Мірошніченко О. В. Розвиток соціально-трудоого партнерства в Україні: методологія, методика аналізу, напрямки вдосконалення / О. В. Мірошніченко – К. : РВПС України, УІСД. – Вид-во ТОВ “ПРИНТ-ЕКСПРЕС”. – 2003. – 187 с.

Куденко А. С.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА У СФЕРІ КУЛЬТУРИ

Постановка проблеми. Правовими умовами впровадження державно-приватного партнерства в сфері культури виступає система нормативно-правових актів, які регулюють формування та реалізацію проектів на засадах державно-приватного партнерства в сфері культури.

Виклад основного матеріалу. Система нормативно-правових актів у сфері державно-приватного партнерства в Україні умовно поділена на нормативно-правові акти, які регулюють загальні питання взаємовідносини державних органів влади та бізнесу, спеціальні та галузеві.

До загальних законодавчих актів у сфері державно-приватного партнерства належать Конституція України, Цивільний кодекс України, Господарський кодекс України, Закон України “Про управління об’єктами державної власності”, Закон України “Про оренду державного та комунального майна”, Закон України “Про передачу об’єктів права державної та комунальної власності”, Закон України “Про режим іноземного інвестування”, Закон України “Про здійснення державних закупівель тощо. Усі вищезгадані базові нормативно-правові акти регулюють загальні питання взаємовідносини державних органів влади та бізнесу й не містять конкретних положень щодо регламентації державно-приватного партнерства.

Спеціальна група досить численна: тільки на загальнодержавному рівні налічу-

ється декілька десятків законів та підзаконних нормативно-правових актів в сфері державно-приватного партнерства. До спеціальних законів відносять Закон України “Про державно-приватне партнерство” від 01.07.2010 № 2404-VI, Закон України “Про концесії” від 16.07.1999 № 997-XIV, Закон України “Про фінансовий лізинг” від 16.12.1997 № 723/97-ВР, Закон України “Про внесення змін до деяких законів України з метою стимулювання концесійної діяльності” від 03.02.2004 № 1414-IV, Закон України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гарантування прав концесіонерів” від 23.12.2010 № 2880-VI тощо.

Для більш детального нормативного регулювання та з метою оперативного вирішення окремих питань розвитку державно-приватного партнерства закони підкріплені указами та розпорядженнями Президента України, постановами та розпорядженнями Кабінету Міністрів України, наказами центральних органів виконавчої влади, рішеннями місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування. Важливим нормативно-правовим актом є Розпорядження Кабінету Міністрів України “Про схвалення Концепції розвитку державно-приватного партнерства в Україні на 2013-2018 роки” від 14.08.2013 № 739-р, який обґрунтовує партнерство влади та бізнесу, визначає пріоритети їх реалізації: транспорт, енергетика, промисловість, будівництво, сільськогосподарська інфраструктура, житлово-комунальна інфраструктура (опалення, водопостачання та водовідведення, переробка відходів тощо), охорона здоров'я, освіта, культура, туристична інфраструктура, наука тощо.

Галузеву групу становлять закони та підзаконні акти, які визначають засади взаємодії держави та приватних партнерів в рамках державно-приватного партнерства в окремих сферах: паливно-енергетичному комплексі, будівництві та експлуатації автомобільних доріг, комунальному господарстві, охороні здоров'я, культурі тощо. Так, до законів з питань державно-приватного партнерства у паливно-енергетичному комплексі належить Закон України “Про особливості оренди чи концесії об'єктів паливно-енергетичного комплексу, що перебувають у державній власності”, щодо будівництва та експлуатації автомобільних доріг – Закон України “Про концесії на будівництво і експлуатацію автомобільних доріг”, у житлово-комунальному господарстві – закони України “Про особливості передачі в оренду чи концесію об'єктів у сферах теплопостачання, водопостачання та водовідведення, що перебувають у комунальній власності”, “Про державне регулювання у сфері комунальних послуг” тощо.

Висновки. Повноцінне функціонування державно-приватного партнерства у сфері культури забезпечується чітким виконанням усіх органів влади своїх обов'язків, які закріплені у Конституції України та інших нормативно-правових актах. Слід зазначити, що на сьогодні законодавство України не представлено спеціальними законами, які регламентують порядок розробки та реалізації проектів державно-приватного партнерства у сфері культури. Реалізація зазначених проектів у сфері культури здійснюється на підставі Закону України “Про державно-приватне партнерство”, інших законів та підзаконних нормативно-правових актів.

Література:

1. Вінник О. Договірні відносини державно-приватного партнерства: проблеми правового регулювання / О. Вінник // Вісник Вищої ради юстиції: електрон. наук.-пр. вид., Нац. ун-т “Одеська юр. акад.”. – К. : 2013. – № 2 (14). – С. 90–107.
2. Державна політика в соціогуманітарній сфері: підручник / авт.кол. В. А. Скуратівський, В. П. Трощинський, П. К. Ситник та ін. – К. : НАДУ, 2010. – 284 с.
3. Дубок І.П. Нормативно-правове забезпечення державно-приватного партнерства в сфері культури України / І. П. Дубок // Ефективність державного управління : зб. наук. пр. – Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2016. – Вип. 1–2 (1). – С. 257–265.

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Постановка проблеми. Держава і підприємництво вступають у певні відносини, в яких кожна зі сторін має значний вплив. Держава має потребу в підприємстві, оскільки ринкова система забезпечує її матеріальними ресурсами, послугами і товарами, фінансовою підтримкою державних програм тощо. Підприємництво забезпечує зайнятість населення і підвищення його життєвого рівня. У свою чергу, підприємництво має потребу в державі, оскільки йому необхідне законодавство, що регламентує правила економічної діяльності, її безпеки, захисту і стабільності, а також функціонування монетарної системи, стабільної економічної і соціальної інфраструктури. Підприємництво покладається на конституційний захист і державну підтримку.

Виклад основного матеріалу. Держава є суб'єктом економічних відносин, компетенції та можливості якої щодо створення сприятливих умов для започаткування і здійснення підприємницької діяльності є найширшими. Від ефективності економічної політики органів державного управління залежить можливість формування сприятливого та передбачуваного правового поля для розвитку підприємництва і реалізації права на неї, що у свою чергу є невід'ємним компонентом соціально-економічного розвитку та економічної безпеки держави, пріоритетною функцією органів державного управління в умовах ринкової економіки, реалізація якої необхідна для демократизації суспільства, забезпечення добробуту громадян, формування цивілізованого конкурентного середовища.

На скорочення кількості підприємств та рівня їх прибутковості вплинула низка проблем, серед яких складна політична ситуація, корупція, суперечливе та неоднозначне законодавство, високе податкове навантаження та, як наслідок цього, значна тінізація економіки. Тому питання удосконалення державного регулювання підприємництва на даний час є безперечно актуальним.

Державне регулювання підприємництва – це система правових, організаційних, адміністративних та регулятивно-контролюючих заходів держави, спрямованих на створення сприятливих умов для становлення та розвитку підприємництва (сприятливого підприємницького середовища) і на його підтримку, а також управління державним сектором економіки для забезпечення ефективності та конкурентоздатності національної економіки [5].

На сьогоднішній день малий бізнес в Україні займає 5–6% ВВП, але якщо врахувати тіньову економіку, то близько 30% населення зайняті в малому бізнесі. Влада не шанує своєю увагою і турботою малий бізнес, оскільки вбачає в ньому лише злісних неплатників податків і соціальних внесків. Основний аргумент чиновників: навіщо підтримувати те, що складає малу частку ВВП країни. При цьому у нас сьогодні зроблено все для того, щоб прибрати легальний малий бізнес. Одним із інструментів є норма Податкового кодексу, яка забороняє юридичним особам відносити до валових витрат придбання товарів і послуг малих підприємств, що працюють на основі спрощеної системи оподаткування. Усе це робиться для того, щоб створювати великі виробничі комплекси, а це повертає нас до радянського типу розвитку економіки. Уряд не хоче співпрацювати з малим бізнесом, незважаючи на позитивний світовий досвід. Варто наголосити на Податковому кодексі, який був прийнятий наприкінці 2010 р. і вступив в силу з 1 січня 2011 р. Цей документ передбачає тимчасове спрощення системи оподаткування за єдиним податком, до моменту прийняття законодавчо-нормативного документу, що буде регулювати оподаткування малого бізнесу, більш того, ним створюється більше податкове навантаження на малий бізнес, ніж раніше, а можливості співпраці малих підприємств із середніми та великими значно скорочуються внаслідок низки нововведень По-

даткового кодексу [3,4].

Метою державної політики у сфері розвитку малого і середнього підприємництва в Україні є:

- 1) створення сприятливих умов для розвитку малого і середнього підприємництва;
- 2) забезпечення розвитку суб'єктів малого і середнього підприємництва з метою формування конкурентного середовища та підвищення рівня їх конкурентоспроможності;
- 3) стимулювання інвестиційної та інноваційної активності суб'єктів малого і середнього підприємництва;
- 4) сприяння провадженню суб'єктами малого і середнього підприємництва діяльності щодо просування вироблених ними товарів (робіт, послуг), результатів інтелектуальної діяльності на внутрішній і зовнішній ринки;
- 5) забезпечення зайнятості населення шляхом підтримки підприємницької ініціативи громадян [2].

Для розвитку малого підприємництва в Україні необхідне вдосконалення системи кредитно-фінансової підтримки малих підприємств, особливо кредитування суб'єктів малого бізнесу. Особливо це стосується таких аспектів:

- налагодження технології кредитування суб'єктів малого підприємництва банківськими структурами;
- посилення ролі держави у фінансово-кредитній підтримці малого підприємництва, особливо місцевих органів влади;
- розробка механізму участі держави в розподілі ризиків при кредитуванні суб'єктів малого підприємництва;
- удосконалення норм кредитування підприємств з урахуванням специфіки та потреб малого підприємництва;
- внесення змін у Закон України «Про державну підтримку малого підприємництва»;
- розробка та прийняття законопроекту «Про фінансування і кредитування суб'єктів малого підприємництва», який би враховував особливості кредитування малих підприємств;
- прийняття адекватної заставної законодавчої бази;
- удосконалити систему кредитування підприємств, коли замість застави гарантом повернення грошових коштів є поручитель;
- удосконалення нормативно-правового механізму взаємодії небанківських фінансових організацій і малих підприємств з питань видачі позики малим підприємствам і індивідуальним підприємцям;
- розробка концептуальних підходів, теоретичних засад та організаційно-економічного механізму фінансово-кредитної підтримки малого підприємництва в Україні, а також в окремих її галузях [1].

Важливою особливістю розвитку та державного регулювання малого бізнесу в Україні є відсутність акцентів на соціальній значимості малого підприємництва, його здатності швидко розширювати попит на робочу силу. При цьому мале підприємництво розглядається в рамках державної політики виключно в економічній площині.

Висновки. Розвиток та ефективне функціонування підприємницької діяльності є досить тривалим процесом, який повинен здійснюватися з урахуванням економічного та правового становища країни, існуючих проблем, що перешкоджають діяльності підприємств. Аналізуючи вітчизняну законодавчу базу підприємництва можна сказати, що вплив держави на нього з одного боку доволі значний, а з іншого – недостатньо ефективний. З огляду на це, необхідна розробка та впровадження дієвих механізмів державного регулювання, які б стимулювали підприємницьку діяльність.

Література:

1. Банера Н.П. Необхідність державної підтримки малого підприємництва в кризових умовах / Н.П. Банера // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2015. – Вип. 3. – С. 14-16.
2. Закон України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4618-17>.
3. Поліщук О.В. Проблеми розвитку малого бізнесу в Україні / О.В. Поліщук, В.В. Цимбал [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <file:///C:/Users/Oleksandr/Downloads/392-1521-1-PB.pdf>.
4. Полятикiна Л.І Дiяльнiсть малих пiдприємств в умовах диверсифiкацiї виробництва / Л.І. Полятикiна [Електронний ресурс].– Режим доступу : <http://repo.sau.sumy.ua/bitstream/123456789/1991/1/Полятикiна%20Л.%20І.%20Дiяльнiсть%20малих%20пiдприємств.pdf>.
5. Сливченко Я. В. Шляхи вдосконалення державного регулювання розвитку підприємництва в Україні / Я.В. Сливченко // Магістр. – 2015. – С. 17–19.

Литвинов І. І.

МЕТОДИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ РЕГІОНУ

Постановка проблеми. Для забезпечення стійкого і збалансованого розвитку регіону необхідною є розробка системи інструментів державного впливу на економіку регіонів.

Вклад основного матеріалу. Серед основних методів державного управління соціально-економічним розвитком регіону в Україні слід виділити: балансовий, прогнозно-цільовий, нормативний.

При використанні балансового методу використовуються різні територіальні баланси. Великим значенням володіє міжгалузевий баланс регіону, узагальнюючий основні показники стійкості і збалансованості розвитку і дані, необхідні при проведенні аналізу та управлінні регіональної соціально-економічної системою.

Прогнозно-цільовий метод використовується для орієнтування розвитку регіональної економіки. Використання даного методу, можна поділити на чотири етапи:

- проведення аналізу поточного стану економіки;
- розробка й обґрунтування цілей;
- розробка раціональної стратегії соціально-економічного розвитку регіону;
- ресурсне забезпечення розроблених заходів.

Розглядаючи нормативний метод державного управління соціально-економічним розвитком регіонів нашої країни, треба зазначити, що першочерговими у списку документів, що регламентують соціально-економічний розвиток будь-якої країни та регіону, є аналіз і прогноз соціально-економічного розвитку регіону в цілому, а також окремих його галузей, великих багатогалузевих комплексів, різних сфер життєдіяльності суспільства. Тому прогнозування соціально-економічного розвитку регіону виступає відправним пунктом для подальшої розробки документів, що регламентують розвиток регіону. Результати прогнозування застосовуються державними органами в процесі обґрунтування цілей і завдань соціально-економічного розвитку, процесі розробки і обґрунтування прийнятої соціально-економічної політики.

У сукупності ж нормативний метод державного управління соціально-

економічним розвитком регіону в Україні треба поділити на три базові елементи:

- державні документи, що забезпечують орієнтування господарюючих суб'єктів, діяльність яких локалізована на території регіону, в умовах очікуваної в майбутньому економічної ситуації;
- державні документи, що забезпечують активне втручання органів влади в процеси розвитку господарюючих суб'єктів;
- законодавчі акти, що регламентують діяльність господарюючих суб'єктів в регіоні.

Висновки. Таким чином, система представлених методів служить основою для вирішення глобальних завдань управління, виходячи з поточних потреб в забезпеченні сталого і збалансованого розвитку регіону.

Література:

1. Дорофійенко В. В. Особливості соціально-економічного розвитку регіонів України / В. В. Дорофійенко, М. В. Макаренко // Вісник Академії митної служби України. Сер. : Державне управління. – 2011. – № 2. – С. 171–177.
2. Єліневський В. Ю. Теоретичні засади розвитку соціально-економічного потенціалу регіону / В. Ю. Єліневський // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія : Економіка і менеджмент. – 2016. – Вип. 1. – С. 140–145.

---

*Майстро Р. Г.,
Шульга Б. А.*

НЕОБХІДНІСТЬ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ЯК ОСНОВИ ЇЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

Постановка проблеми. Перед незалежною Україною, як суверенною державою з 1991 року постало невідкладне завдання розробити і реалізувати самостійну стратегію соціально-економічного розвитку, яка повинна прокласти шлях до її перетворення в розвинену країну постіндустріального типу, здатну забезпечити високий рівень життя населення. Світовий досвід свідчить, що в економічно розвинутих країнах світу вирішальною умовою забезпечення стабільного довгострокового економічного розвитку є інновації. А темпи та напрямки економічного розвитку України на інноваційній основі в значній мірі залежать від ефективності та результативності державного управління.

Виклад основного матеріалу. Стан інноваційної діяльності в Україні залишається стагнаційним та потребує запровадження активних стимулюючих заходів з боку держави.

Адже, якщо в 1992 р. Україна займала 9-е місце в світі за рівнем впровадження інновацій, то на сьогодні держава опустилася нижче 90-го місця в глобальному рейтингу [4], а в рейтингу глобальної конкурентоспроможності, який щорічно готує Всесвітній економічний форум (ВЕФ), Україна в 2017 р. посіла 81 серед 144 країн [1].

Для оцінки конкурентоспроможності економіки кожної з країн використовувалися відкриті статистичні дані, а також результати спеціального опитування декількох тисяч працюючих в цих країнах менеджерів різних компаній. Рейтинг, заснований на Індексі глобальної конкурентоспроможності (GCI) включає 110 показників, розділених на 12 категорій: інститути, інфраструктура, макроекономічне середовище, охорона здоров'я і початкова освіта, вища освіта і професійна підготовка,

ефективність товарного ринку, ефективність ринку праці, розвиток фінансового ринку, технологічна готовність, розмір ринку, розвиток інновацій. Варто відзначити, що Україна піднялася в рейтингу-2017 завдяки поліпшенню таких показників, як макроекономічне середовище та інфраструктура. Також Україна традиційно займає досить високі позиції за такими показниками, як охорона здоров'я, освіта, ринок праці, проте поки здебільшого за рахунок масового охоплення населення і розміру країни, але не за рахунок якості [1].

Однак в рейтингу глобальної конкурентоспроможності є основоположні показники, за якими Україна стабільно, з року в рік, знаходиться на вкрай низькому рівні. А саме: за якістю інституційного середовища (державні інститути), розвиненістю фінансового ринку, а також за інноваційною складовою (недостатнє використання новітніх технологій).

Тьєрі Гейгер, старший менеджер групи з дослідження глобальної конкурентоспроможності ВЕФ, вважає, що низька оцінка такої складової індексу, як державні інститути, не «дозволяє в належній мірі відчутти позитивний ефект від переходу України на другу стадію розвитку - орієнтованих на ефективність економік» [3].

Глобальний індекс інновацій (Global Innovation Index) Корнельського університету, бізнес-школи INSEAD та WIPO дозволяє оцінити здатність країн світу створювати сприятливе середовище для інновацій, а також результат інноваційної діяльності. Індекс складається з 84 субіндексів, згрупованих за наступними напрямками: інститути; людський капітал і дослідження; інфраструктура; розвиненість ринку; розвиненість бізнесу; розвиток технологій і економіки знань; розвиток творчої діяльності.

У Глобальному індексі інновацій-2017 (ГІІ) розглядається вплив заходів стимулювання інновацій на економічне зростання і розвиток. Як країни з високим рівнем доходів, так і країни, що розвиваються намагаються спровокувати зростання за допомогою різних інноваційно-орієнтованих стратегій. Однак не всім країнам вдається однаково успішно нарощувати потенціал в області інновацій [2].

Так, в 2017 р в рейтингу Глобального індексу інновацій Україна зайняла 50-е місце, що на шість позицій вище, ніж в 2016 р. [5].

Аналіз субіндексів Глобального індексу інновацій свідчить про те, що основними недоліками, які заважають інноваційному розвитку України, є недостатня ефективність державного управління і регуляторного контролю, низька якість верховенства права, несприятливе бізнес-середовище, ускладнений режим сплати податків і банкрутства підприємств, недостатня енергоефективність та екологічність виробництва, низькі темпи формування капіталів, недостатній рівень конкуренції на внутрішньому ринку, низький рівень розвитку кластерів [2].

Україна має будувати постіндустріальну економіку. Відповідно єдиний варіант, який пропонує сучасна економічна теорія, – це орієнтація на інновації, залучення інвестицій саме у високотехнологічні, інноваційні сфери розвитку. До докризових темпів економічного зростання Україна зможе повернутись тільки за умов поліпшення демографічної ситуації і значного приросту продуктивності праці. Останнє можливо тільки за рахунок нової хвилі інновацій і модернізації існуючих виробничих потужностей.

Слід зазначити, що без розробки і реалізації на державному рівні інноваційної стратегії розвитку економіки не може бути досягнуто мети – увійти до двадцятки найрозвинутіших країн світу. Адже це завдання може бути вирішено тільки за умов виробництва і експорту конкурентоспроможної високотехнологічної продукції.

Для цього державна політика в інноваційній сфері повинна втілюватися в наступній послідовності:

- розробка та ухвалення державної стратегії інноваційного розвитку економіки України;
- ухвалення на основі вказаної стратегії концепції удосконалення інно-

ваційного законодавства;

- ухвалення нової редакції спеціального закону про інноваційну діяльність, який має комплексно і збалансовано регулювати інноваційну сферу, як необхідну складову сучасного економічного розвитку країни;
- систематизація законодавства про інноваційну і науково-технічну діяльність в Інноваційному кодексі України та його ухвалення Верховною Радою України.

Висновки. Отже, забезпечення нової якості розвитку економіки України, підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках та забезпечення стабільного довгострокового економічного зростання на основі інноваційної моделі розвитку потребують активізації дій держави шляхом удосконалення існуючих інституційно-правового, фінансово-економічного, організаційно-адміністративного та інших механізмів формування та реалізації державної політики.

Література:

1. Всемирный экономический форум: Рейтинг глобальной конкурентоспособности 2017–2018 / [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://gtmarket.ru/news/2017/09/03/6873>.
2. Глобальный инновационный индекс 2017 г. / [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.wipo.int/econ_stat/ru/economics/gii/.
3. Загоруйко Ю. Кому нужна конкурентоспособность / Ю. Загоруйко [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://zn.ua/ECONOMICS/komu_nuzhna_konkurentosposobnost-1126.html.
4. Радыш В. По уровню инноваций Украина опустилась на 90-е место в мире / В. Радыш. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.business.ua/articles/companies/Po_urovnyu_innovaciy_Ukraina.
5. Global innovation index. The local dynamics for innovation [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.globalinnovationindex.org/content.aspx?page=gii-full-report>.

---

*Мельниченко О. А.,
Удовиченко Н. М.*

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДОХОДІВ НАСЕЛЕННЯ: СУТНІСТЬ І ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЙОГО РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ

Постановка проблеми. Першочерговою задачею населення загалом є максимальне задоволення усе зростаючих потреб, що вбачається проблематичним без адекватного підвищення власних доходів – "сукупності офіційних і тіньових доходів, які населення отримує у грошовій та/чи натуральній формі відповідно до наявних умов і може використати на власний розсуд" [2, с. 138]. Розмір доходів впливає на життя зараз і у майбутньому, оскільки визначає пропорції між поточним споживанням і заощадженням, розмір соціальних виплат (передусім, пенсій), доступність благ як безпосередньо для отримувачів таких доходів, так і для членів їхньої родини. При цьому слід зважати на те, що розмір доходів залежить не лише від "статі, віку, освіти, класової приналежності, старанності, типу населеного пункту та регіону проживання [1, с. 20], а і від державного регулювання економічних і соціальних процесів. Означене, зрештою, й обумовлює актуальність даного дослідження.

Виклад основного матеріалу. Проведені узагальнення публікацій за даною про-

блематикою та результати власних досліджень дозволили виділити:

1. Ознаки поняття "державне регулювання доходів населення":

– *форма впливу*: державна політика (Сенів Л., Халецька А.); державне управління (Смаглюк В.); державне регулювання (Кролевець О., Рябчук О., Федірко Н.);

– *об'єкт впливу*: доходи населення (Кролевець О., Сенів Л., Федірко Н., Халецька А.); рівень життя індивідів (Рябчук О.); добробут населення (Сенів Л.);

– *предмет впливу*: перерозподіл доходів (Федірко Н.); розвиток економіки та соціальної сфери в цілому (Рябчук О.); умови розширеного та рівномірного доступу до використання ресурсів (Смаглюк В.);

– *спосіб впливу*: економічні, правові та адміністративні форми і важелі (Федірко Н.); взаємопов'язані податкові важелі та інструменти (Рябчук О.);

– *цілі впливу*: удосконалення системи розподільчих відносин; становлення середнього класу (Смаглюк В.); зменшення диференціації доходів; підвищення рівня життя громадян; забезпечення передбачуваного зростання доходів населення та відтворення робочої сили (Федірко Н.); нормальне відтворення робочої сили; посилення мотивації найманих працівників до трудової діяльності; надання допомоги тим, хто не може забезпечити собі певного рівня доходів (Сенів Л.).

2. Пріоритетні напрями підвищення результативності державного регулювання доходів населення:

– *трудові доходи*: підтримка реального сектора вітчизняної економіки задля збереження існуючих і створення нових високопродуктивних робочих місць; захист працівників від необґрунтованих звільнень, неповної офіційної зайнятості та застосування жорсткої системи важелів і механізмів інтенсифікації праці; розміщення в сільських районах промислових підприємств і закладів системи соціального захисту населення; встановлення безпосередньої залежності заробітної плати від кількості та якості праці кожного працівника, його трудового внеску; створення умов для відновлення відтворювальної та стимулюючої функції заробітної плати; визначення розмірів і напрямів використання незарплатних складових оплати праці; недопущення затримок з виплати оплати праці; встановлення системи примусової сплати відсотків роботодавцем найманим працівникам за період затримки виплати заробітної плати; легалізація закордонної трудової діяльності громадян України; застосування дієвого механізму індексації заробітної плати;

– *доходи від підприємництва та самозайнятості*: пільгова (спрощена) система оподаткування; спрощення руху капіталів і трудових ресурсів; упорядкування контролю та нагляду за діяльністю господарюючих суб'єктів, встановленням лімітів і квот, граничних і фіксованих цін, бар'єрів для злиття й поглинань; сприяння залученню капіталів в "точки" й "сектори зростання"; звільнення на 1–3 роки від сплати податку того прибутку, що спрямовується на фінансування заходів з технічного переозброєння підприємства і супроводжується збільшенням обсягу виробництва конкурентоспроможної продукції; звільнення від сплати мита або зниження митного тарифу для обладнання, інструментів, сировини, які імпортуються з метою використання в наукових дослідженнях і розробках при відповідному встановленні фінансових санкцій за нецільове використання цих матеріальних цінностей; упровадження механізму надання податкових пільг для реалізації інвестиційних та інноваційних проектів у формі податкового кредиту, який підлягає поверненню у випадку невиконання інвестором проектних зобов'язань;

– *доходи від власності*: гарантування своєчасного та повного повернення внесків і відсотків по депозитних рахунках; недопущення односторонньої зміни валюти, в якій розміщувались кошти на депозитному рахунку; запровадження страхування банківських вкладів населення; упорядкування процедур (зокрема, приватизації та оренди, зміни прав власності); попередження рейдерства та штучного банкрутства підприємств;

– *пенсії, соціальні допомоги*: перегляд методики встановлення прожиткового

мінімуму; позбавлення пільг тих, хто неправомірно ними користується і спрямування зекономлених коштів на соціальну підтримку нужденних; позбавлення пільг тих, хто неправомірно ними користується і спрямування зекономлених коштів на соціальну підтримку нужденних;

– *сукупні доходи*: перехід від популізму до реальних (в т.ч. непопулярних) заходів, спрямованих на істотне покращання наявної ситуації; зниження надмірної диференціації населення за доходами; подолання бідності; забезпечення макроекономічної стабільності завдяки грошовій емісії, стерилізації грошової маси, нормі обов'язкових резервів, операціям на відкритому ринку, обліковій ставці НБУ; захист майнових прав фізичних та юридичних осіб; захист території та її населення від зовнішньої військової агресії; забезпечення правопорядку на території, верховенства права та рівності усіх перед законом; формування легальних джерел отримання доходів як альтернативи поширеній нині тіньовій діяльності населення; прийняття нових правил конфіскації та арешту доходів, одержаних злочинним шляхом.

Висновки. Тлумаченням поняття "державне регулювання доходів населення", пропонованими вітчизняними науковцями, притаманні такі ознаки: форма, об'єкт, предмет, спосіб, цілі впливу. На підставі результатів дослідження сутнісних характеристик вживаного поняттєвого апарату дістало подальшого розвитку тлумачення поняття "державне регулювання доходів населення", під яким слід розуміти діяльність органів державної влади з вироблення, реалізації та вдосконалення регуляторного впливу на взаємовідносини у ланцюгу "держава – бізнес – населення", що обумовлює розмір номінальних і реальних доходів населення, а з тим – рівень та якість його життя. Підвищення результативності державного регулювання у цій царині можливе завдяки реалізації комплексу заходів за пріоритетними напрямками, які визначаються видами доходів населення: трудові доходи, доходи від підприємництва та самозайнятості, доходи від власності, пенсії, соціальні допомоги, сукупні доходи. Продовження наукових розвідок за даною проблематикою сприятиме подальшому вдосконаленню методологічного забезпечення державного регулювання доходів населення.

Література:

1. Малиш Л. О. Соціальні детермінанти уявлень населення України про дії уряду з регулювання нерівності у доходах. *Наукові записки. (Серія "Соціологічні записки")*. 2010. Т. 109. С. 17–25.

2. Мельниченко О.А. Доходи населення: сутність та види, напрями та засоби державного регулювання. *Аналітика і влада*. 2013. № 8. С. 131–139.

Миколаєць А. П.

ІНОЗЕМНИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Постановка проблеми. Дослідження проблематики формування місцевого самоврядування вимагає врахування іноземного досвіду про роль і значення проблеми місцевого самоврядування в Європі, де застосувались три моделі: англосаксонська (англійська), континентальна (французька) та змішана (гібридна).

Виклад основного матеріалу. Основою формування спільноти є наявність спільних інтересів ведення спільного господарства для виробництва деяких громадських послуг на основі спільної муніципальної власності, що не підлягає поділу.

Зв'язок самоврядування з юридичною особою територіальної громади визнача-

лася наявністю якогось представницького органу. Представницькому органу підпорядковувалася виконавча управа, створена на основі найму професіоналів [1].

Аналізуючи минуле і сьогодення місцевого самоврядування можна зробити висновок, що найбільше застосування знайшли три моделі: англосаксонська (англійська), континентальна (французька) та змішана (гібридна).

У Великобританії склався тип місцевого самоврядування, який отримав назву англосаксонського. Англійські вчені вважали, що при місцевому самоврядуванні - «на місцеві виборні органи лягає відповідальність за те, щоб в даній місцевості, відповідно до закону, а й з розумінням особливостей місцевих умов, здійснювалося завідування важливими галузями громадського управління під наглядом центрального уряду, для якого нормальний шлях втручання і спонукання полягає в зверненні до загальних судів». Одна з характерних рис цієї системи самоврядування - відсутність на місцях повноважних представників уряду, якими опікуються місцеві виборні органи. В основу законодавчої бази по муніципалітетам покладено прецедентний тип законодавства.

Континентальна (французька) модель ґрунтується на принципах організації самоврядування у Франції, закладених в кінці XVIII – початку XIX століття. Для Франції характерний високий рівень централізації місцевого самоврядування. Це проявляється в розвитку системи адміністративного контролю центральної влади над місцевими органами, бюрократичної субординації та тощо. Практично континентальна модель являє собою піраміду, по якій відбувається передача директив та інформації, і, в рамках якої на центральні органи працює ціла мережа агентів на місцях.

Місьцеве (комунальне) самоврядування або змішана модель відповідає німецькій доктрині та означає, що державні завдання вирішуються особами публічного права. Інакше кажучи, держава делегує частину своїх функцій органам самоврядування. Самоврядування і земля є не єдиними суб'єктами державного управління: громади і райони виконують покладені на них функції або як інститути самоврядування, або від імені держави за розпорядженням державного органу в рамках делегованих їм функцій. Громада в Німеччині виконує на своїй території під свою відповідальність усі адміністративні функції, за винятком тих випадків, коли законом виконання цих функцій доручено іншим структурам управління [2, с. 125]. Громада регулює сферу своєї діяльності за допомогою статуту, який не повинен суперечити закону, громада має право самостійно вирішувати завдання на місцевому рівні під свою відповідальність, але відповідно до закону.

Питання про природу прав місцевих колективів (громад, громадських організацій, органів територіального самоврядування) неминуче приводить нас до проблеми співвідношення суспільства і його інститутів з державою, визначення міри суспільної свободи індивіда, меж повноважень в рамках яких, колективи громадян, що становлять громадянське суспільство, можуть, незалежно від зовнішніх по відношенню до даного спільноті сил, і під свою відповідальність, вирішувати місцеві справи [2, с. 376].

Місьцеве самоврядування відрізняється від державного більш конкретним і адресним характером діяльності. Саме адресність і конкретність визначають якість соціальних послуг. Самоврядування надає можливість населенню брати участь у вирішенні справ, що стосуються території, тобто створює велику, ніж в минулому, можливість для перетворення маси населення в суб'єкти суспільного розвитку.

Висновки. Про роль і значення проблеми місцевого самоврядування в Європі, свідчить той факт, що, по меншій заходів, в дво столітній дискусії між школами «громадськості» і «державою», де тільки зараз намітилася тенденція до певного зближення. Пов'язуючи теорію місцевого самоврядування з розвитком громадянського суспільства, Дж. Л Штейн писав: «Самоврядування є перша форма, з розвитком якої досягає свого здійснення ідея вільного управління, як організованої і повноважної участі громадян у функціях виконання взагалі і управління особливо воно виникає не стільки завдяки вільній і самостійній волі окремих громадян, скільки завдяки природі цих відносин породжуючи необхідність участі. Звідси випливає, що система цього самоврядування ґрун-

тується на системі цих природних факторів, які її породжують» [2, с. 98].

Література:

1. Громадські організації в Україні : стат. бюл. за 2008 рік. К. : Держ. ком. статистики України, 2009. – Режим доступу : http://civic.kmu.gov.ua/civic/control/uk/publish/article?showHidden=1&art_id=114206
2. Гонюкова Л. В. Суспільно-політичні об'єднання: теорія і практика : навч.-метод. посіб. для вищ. навч. закл. / Л. В. Гонюкова, Б. М. Максимець. – К. : Генеза, 2009. – 240 с.
3. Дзюбка І. С. Політологія / І. Дзюбка, К. Левківський. – К. : Вища шк., 2002. – 372 с.

Мороз В. М.

**ПРОГНОЗУВАННЯ В ДЕРЖАВНОМУ УПРАВЛІННІ:
ПОТЕНЦІАЛИ ІНСТРУМЕНТАРІЮ ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ
ПРАКТИКИ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ**

Постановка проблеми. Серед шляхів удосконалення системи державного управління, які були опрацьовані в контексті формування умов для підвищення економічної стійкості держави, система довгострокового прогнозування була визначена як один з пріоритетних напрямів діяльності уряду [1]. На думку Т.О. Стеценко, прогнозування та програмування соціально-економічного розвитку є складовими механізми державного управління та одним з найвагоміших інструментів у забезпеченні досягнення цілей та реалізації завдань економічної політики держави [6, с. 287].

Виклад основного матеріалу. За результатами аналізу змісту наукової літератури слід визнати той факт, що питання прогнозування та програмування суспільно-економічного розвитку, знайшли своє відображення переважно у межах системи економічних наук. Теорія прогнозування і програмування у системі економічних дисциплін займає проміжне місце між економічною теорією, з одного боку, та прикладними економічними дисциплінами – з іншого. Це пов'язано, насамперед, з тим, що основою для проведення відповідних наукових досліджень є сукупність статистичних показників та система методів їх аналізу. З появою науки державного управління, до компетенції якої входять у тому числі і питання розробки теорії прийняття державно-управлінських рішень, політичного прогнозування, методів державного управління тощо [3, с. 183], проблематика соціально-економічного прогнозування перестає бути прерогативою економічних наук, а акцент у її дослідженні дедалі зміщається до кола інтересів державно-управлінської науки. У межах науки державного управління проблематика державного прогнозування та стратегічного планування розвитку держави під тим чи іншим кутом зору була висвітлена у роботах таких вчених як В.Д. Бакуменко, М.М. Білинська, С.І. Вировий, В.Б. Дзюндзюк, А.О. Дегтяр, Л.Д. Дрюченко, Д.Б. Єльчанінов, Ю.Г. Кальниш, Ю.В. Ковбасюк, Ю.Б. Молодожен, С.М. Серьогін, Ю.П. Сурмін, В.В. Тертичко та багатьох інших. Окремі аспекти проблематики використання інструментарію прогнозування в системі механізмів державного управління були розглянуті у межах інших напрямів наукових пошуків [4]. Не дивлячись на порівняно велику кількість наукових публікацій відповідного тематичного спрямування, окремі питання соціально-економічного прогнозування, все ще залишаються відкритими для подальших наукових пошуків.

Ступінь точності прогнозу не завжди піддається визначенню, це обумовлено

можливістю втручання у соціальний процес нових, які не мали місце у попередній соціальній практиці, чинників та залежить від рівня професійної підготовки безпосередньо самого суб'єкта оцінювання. Слід звернути увагу, що «будь-яка національна економічна система є відкритою (незамкненою), а тому є схильною до впливу світових тенденцій у виробництві товарів і послуг, розвитку науки і техніки тощо. Основною характеристикою розвитку економіки є економічне зростання, під яким розуміють збільшення обсягу та якості вироблених товарів і послуг. Економічне зростання це нелінійний процес, який демонструє, крім поступального, коливальні процеси з різними періодами (будь-яка економічна система є чутливою до коливальних змін)» [5, с. 177], а, отже, точність опрацьованого прогнозу, особливо в контексті його розбудови на підґрунті лінійної залежності, є досить умовною. Разом з тим, слід розуміти той факт, що на етапі інтенсивного розвитку суспільно-економічної системи (перебування системи в активній фазі трансформаційних перетворень) найбільшій значущості набуває не стільки точність прогнозування скільки знання напрямів (тенденцій) розвитку системи. Цікавою, в контексті порушеного питання, є думка В.І. Клісторина, який не принижуючи значущості критерію точності та надійності прогнозу, звернув увагу на загальну умову його характеристики як успішного: «особливо успішним слід вважати той прогноз який «вгадує» зміну тенденцій, тобто визначає точки перелому та інші якісні характеристики динаміки системи» [2, с. 40]. Отже, знання можливих особливостей (напрямів) зміни поведінки об'єкта прогнозування (об'єкта управління), незважаючи на деяку цілком очікувану кількісну неточність окремих значень, може бути корисною при опрацьованні сценаріїв розвитку системи в цілому.

Висновки. Огляд існуючої практики прогнозування напрямів трансформації суспільно-економічних відносин, у поєднанні з теорією і практикою індикативного управління соціальним розвитком, засвідчує про недостатню ефективність використання потенціалу соціальних (економічних) прогнозів у державному управлінні. Скоріше за все це пов'язано з невисокою точністю раніше опрацьованих прогнозів, які свого часу не були підтверджені практикою відповідних соціальних змін (економічних перетворень). На нашу думку, активне використання інструментарію прогнозування для передбачення змін у соціальних установках людей та стані суспільства (економіки) дозволить суб'єктам державного управління не тільки отримати інформацію щодо можливих напрямів зміни стану об'єкту прогнозування (управління), а і забезпечить підвищення рівня ефективності у використанні наявних у органів державного управління потенціалів. Разом з тим, слід пам'ятати про існування загальнометодологічних проблем та необхідності підвищення якості методичних засобів соціальної прогностики. Першим кроком, в контексті удосконалення існуючої практики застосування методу прогнозування в державному управлінні, повинен стати ґрунтовний методологічний аналіз та оцінка способів складання соціальних (економічних) прогнозів які використовуються. Другим кроком, повинно стати як можна більш точне визначення можливостей і межі кожного з методів прогнозування у поєднанні з опрацьованням шляхів їх розвитку за напрямом підвищення їх результативності. Крім того, «належить знайти і досить надійні прийоми експериментальної перевірки опрацьованих прогнозів, особливо довгострокових, та прийоми попередньої перевірки тих засобів, які пропонуються для їх удосконалення» [7, с. 543].

Цілком очевидно, що вище наведені висновки не вичерпують проблематики прогнозування в державному управлінні, а отже можуть бути доповнені у межах інших напрямів наукових пошуків. Серед найбільш корисних, в контексті необхідності вирішення питання наближення соціально-економічних стандартів України до загальноєвропейських, на нашу думку є ті з досліджень, зміст яких, пов'язано з опрацьованням прогнозів зміни показників Human Development index та Global Competitiveness Index для України.

Література:

1. Про затвердження Державної програми розвитку внутрішнього виробництва / Постанова КМУ від 12.09. 2011 р. № 1130 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 86. – ст. 3139.
2. Клисторин В.И. О точности и надежности прогнозов / Клисторин В.И. // Всероссийский экономический журнал. – 2011. – № 12. – С. 40–47.
3. Малиновський В.Я. Державне управління : навч. посіб. / Малиновський В.Я. – К. : Атіка, 2003. – 576 с.
4. Мороз В.М. Прогнозирование как элемент системы государственного управления развитием трудового потенциала Украины / В.М. Мороз // Вестник государственного и муниципального управления. – 2012. – №4 – С. 150– 56.
5. Никишин Е.С. Долгосрочное прогнозирование экономического развития России / Никишин Е.С., В.Р. Окорочков // XXIX неделя науки в СПбГТИ : материалы межвузовской научной конференции Ч. VII. – СПб., 2001. – С. 177 – 178.
6. Стеценко Т.О. Управління регіональною економікою : навч. посіб. / Т.О. Стеценко, О.П. Тищенко – К.: КНЕУ, 2009. – 472 с.
7. Тощенко Ж.Т. Социология / Тощенко Ж.Т. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2005. – 640 с.

Немченко К. К.

ПОНЯТТЯ, СКЛАД І СТРУКТУРА ЗАСОБІВ ВИРОБНИЦТВА

Постановка проблеми. У сучасних умовах господарювання перед підприємствами, постає наступна проблема :для ефективної діяльності на майбутній період, виробництву будь-якого виду продукції необхідна наявність і взаємодія трьох елементів: засобів праці, предметів праці і живої праці.

Виклад основного матеріалу. Сільськогосподарські підприємства мають бути забезпечені необхідною кількістю відповідних засобів виробництва і насамперед засобами праці, які називають основними засобами виробництва. Вони беруть участь у виробництві протягом кількох робочих циклів або років, і їх вартість переноситься на собівартість виробленої продукції або виконаної роботи відповідними частинами, хоча вони до кінця використання зберігають свою натуральну форму [1].

Предмети праці називають оборотними засобами. Вони беруть участь у виробництві протягом лише одного виробничого циклу і їх вартість переноситься на собівартість продукції або виконаних робіт повністю (корми, насіння, нафтопродукти тощо). Для наступного виробничого циклу оборотні засоби повинні бути поновлені в натуральній формі [3].

У грошовому виразі основні та оборотні засоби становлять виробничі фонди. Між основними та оборотними фондами у кожному господарстві має бути раціональне співвідношення для здійснення нормального виробничого процесу [2].

Існує єдина класифікація основних фондів у сільськогосподарських підприємствах. Вони, зокрема, поділяються на виробничі й невиробничі фонди (будівлі житлового і культурно-побутового призначення та ін.). Основні виробничі фонди, у свою чергу, складаються з фондів сільськогосподарського і несільськогосподарського призначення (промислових виробництв, торгівлі, будівництва тощо) [3]. Особливе значення для виробництва в сільськогосподарських підприємствах мають основні виробничі фонди сільськогосподарського призначення.

Вони поділяються на:

- будівлі (тваринницькі, ремонтна майстерня та ін.);

- споруди (меліоративні споруди, греблі, дороги тощо);
- передавальне устаткування (наприклад, трубопроводи);
- машини і обладнання, в тому числі: силові машини і обладнання (трактори, силові установки); робочі машини і обладнання (комбайни, сільськогосподарські машини, обладнання тваринницьких ферм, ремонтних майстерень, гаражів і т. ін.); вимірювальні прилади і лабораторне обладнання; обчислювальна техніка; інші машини і обладнання [2];

- транспортні засоби (автомобілі, гужовий і водний транспорт, тракторні і автомобільні причепа, автокари та ін.);

- виробничий і господарський інвентар;

- робоча худоба;

- продуктивна худоба;

- багаторічні насадження;

- капітальні витрати для поліпшення земель (крім споруд) та інші основні засоби.

У сільськогосподарських підприємствах переважають основні виробничі фонди. Серед них більше половини становлять будівлі і споруди, а машини і обладнання – 10-20 %.

Оцінюють основні засоби декількома методами [1]:

- за первісною вартістю, яка складається з фактичних витрат на придбання або будівництво основних засобів, на транспортування у господарство, монтаж і установку обладнання [2]. За первісною вартістю основні засоби облічуються на балансі господарства. Але ця вартість не враховує наступних змін цін на подібні засоби виробництва і матеріали. Це має істотне значення за високих темпів інфляції.

- щоб усунути цей недолік, основні засоби час від часу переоцінюють і нову ціну на старі основні засоби називають відновлювальною вартістю. Отже, відновлювальна вартість – це вартість відтворення основних засобів за сучасними цінами. Переоцінка їх здійснюється за постановами Уряду в усіх галузях суспільного господарства.

- за залишковою вартістю, яка дорівнює первісній або відновлювальній вартості без зносу основних засобів [3].

Висновки. Рівень використання основних фондів у господарствах визначається показником фондівіддачі (вартість валової продукції на грн. виробничих основних фондів) або оберненим йому показником – фондомісткості. Для поліпшення виробничої структури основних фондів можливе впровадження таких заходів:

- оновлення та модернізація устаткування;

- механізація та автоматизація виробництва;

- правильна розробка проектів будівництва та високоякісне виконання планів будівництва підприємств;

- ліквідація обладнання, яке не використовується та встановлення обладнання, що забезпечить правильніші пропорції між його окремими групами.

Література:

1. Васильков В. Г. Організація виробництва : навч. посіб. / В. Г. Васильков. – К.: КНЕУ, 2003. – 524 с.

2. Гриньов А. В. Організація та управління на підприємстві / А. В. Гриньов. – Харків: Вид. дім "ІНЖЕК", 2004. – 329 с.

3. Економіка підприємства : навч. посіб. / За ред. А. В. Шегди. – К. : Знання, 2005. – 431 с.

ФОРМИ ТА МЕТОДИ ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Постановка проблеми. Складовими елементами, які характеризують здійснення ефективної державної політики у сфері соціально-економічного розвитку є методи та форми, які визначають загальні напрямки регулювання соціально-економічних процесів, що відбуваються в суспільстві.

Виклад основного матеріалу. У сфері соціально-економічного розвитку державна політика реалізовується за допомогою адміністративних та економічних методів.

Адміністративні методи впливу реалізуються органами влади, які володіють державно-владними повноваженнями, шляхом втручання в економічну діяльність господарюючих суб'єктів. Вони базуються на силі й авторитеті державної влади і є сукупністю заходів заборон, дозволів та примусу (встановлення правил, ліцензування, квотування тощо), які прописані і регламентовані в законодавчо-нормативній базі і спрямовані на створення умов для функціонування ринкової системи та реалізації соціальних цілей суспільства. Адміністративний вплив держави на економічні процеси в суспільстві здійснюється для того, щоб забезпечити рівні та належні умови функціонування усіх господарюючих суб'єктів в країні; захистити їх права діяти в умовах вільної конкуренції; дати можливість отримати якнайповніший доступ до необхідної інформації; гарантування діяльності суб'єктів в таких умовах, які дають змогу найкращому розкриттю їх потенціалу та можливостей в умовах ринкової економіки.

Економічні методи характеризують використання фінансових ресурсів державними органами влади та окремими інституціями. В силу своїх особливостей ці методи безпосередньо впливають на ринкову ситуацію: попит, пропозицію та ціноутворення, а також опосередковано – на тих, хто виробляє та споживає продукцію, тобто економічне регулювання діє через ринок за допомогою ринкових механізмів. За допомогою економічних методів держава впливає на ринкові процеси, які у ній відбуваються, і спрямовує їх у русло реалізації власних інтересів. Ці заходи регулювання пов'язані або зі створенням додаткового матеріального стимулу, або зі зниженням небезпеки фінансової втрати. У цивілізованому суспільстві такі заходи повинні бути спрямовані на забезпечення інтересів населення та підвищення рівня його добробуту та якості проживання.

Основними формами, які визначають спрямування економічної системи країни і, в результаті, життєвий рівень населення є бюджетно-податкове, кредитно-грошове, цінове та адміністративно-економічне регулювання. Бюджетно-податкове регулювання, пов'язане з функціонуванням державних фінансів, формуванням державного бюджету та встановленням напрямів державних витрат і спрямоване на реалізацію основних цілей соціально-економічного розвитку країни.

Кредитно-грошове регулювання – діяльність держави, спрямована на забезпечення економіки повноцінною і стабільною національною валютою та регулювання грошового обігу відповідно до потреб економіки. Сюди ж варто віднести і створення умов для безперешкодного отримання необхідних кредитних ресурсів суб'єктами господарювання та населенням та умов для безболісного та швидкого повернення використаних кредитів тим, хто їх видавав.

Цінове регулювання – вплив держави на ринкове ціноутворення за допомогою законодавчих, адміністративних чи судових заходів з метою здійснення кон'юнктурної та структурної політики, приборкання інфляції, стимулювання виробництва, його модернізації, посилення конкурентноздатності національної економіки, пом'якшення соціальної напруги тощо. Таке регулювання може здійснюватися як на законодавчому рівні шляхом встановлення фіксованих цін в нормативному порядку, так і мати адміністра-

тивний та економічний характер.

Адміністративно-економічне регулювання, поєднує в собі як адміністративні, так і економічні методи впливу державної політики на діяльність суб'єктів господарювання в умовах соціально-економічного розвитку. Зокрема, до основних заходів, які здійснюються в рамках реалізації адміністративно-економічного регулювання, можна віднести роздержавлення та приватизація, макроекономічне планування та регулювання, визначення напрямів зовнішньоекономічної діяльності, заходи у сфері митної, податкової, кредитної та валютної політики, а також формування економічних та соціальних стандартів функціонування народногосподарського комплексу держави.

Висновки. Слід відмітити, що як і форми, так і методи державної політики у сфері соціально-економічного розвитку на загальнодержавному та регіональному рівнях визначаються, з одного боку, економічною політикою, здійснюваною в країні, а з іншого, – регіональною політикою, що враховує особливості розвитку регіонів.

Література:

1. Бандур С. І. Сучасна регіональна соціально-економічна політика держави: теорія, методологія, практика [Текст] / С. І. Бандур, Т. А. Заяць, І. В. Терон. – К. : РВПС України НАН України ; ТОВ «ПРИНТ ЕКСПРЕС», 2002. – 250 с.

Поленніков М. О.

ФОРМУВАННЯ ПРИНЦИПІВ СОЦІАЛЬНО-ОРІЄНТОВАНОЇ ДЕРЖАВИ

Постановка проблеми. Соціальне ринкове господарство на основі конкурентної економіки врівноважує вільну ініціативу індивідів з соціальним прогресом, що вимірюється також в термінах соціальної безпеки. Завданням економічного порядку є синтез економічної конкуренції, технічного і соціального прогресу. Ідея врівноваження стала настільки домінувати в німецькій концепції економіки, що в ФРН був заснований Німецький банк врівноваження (Deutsche Ausgleichbank) [1, с. 201]. Ідеєю створення даної установи є те, що в завдання держави входить забезпечення врівноваження і приведення в рівновагу потреб людини, навколишнього середовища і умов дії конкурентного ринку.

Вклад основного матеріалу. Соціальне ринкове господарство є «ліберальний принцип порядку в економіці». Виступаючи у вересні 1955 на 10-й асамблеї МВФ і Світового банку, Л. Ерхард визначив секрет «економічного дива» Німеччини прагненням вирішити задачу звільнення від господарської розрухи і потреби за допомогою лібералізації господарської політики, давши простір розвернутися господарським силам всього народу [2].

Учений Л. Ерхард ні противником лібералізму, але він вважав, що держава повинна нести відповідальність за соціальні наслідки проведеної ним економічної політики. Однак на відміну від прихильників класичного лібералізму Л. Ерхард не вважав за можливе самоусунення держави від впливу на економічне життя. Тому Л. Ерхард ставить питання про особливу відповідальність держави за створення і підтримання рамкових умов, необхідних для нормального функціонування ринкової економіки, і в цьому він солідарний з позицією «ордолібералів». Думки Л.Ерхарда про роль держави в економіці таке: «Споконвічною і найголовнішим завданням держави залишається створення рамок порядку, всередині яких громадянин повинен мати право вільно рухатися».

Якщо сконцентруватися на комплексній реалізації принципів конкурентного по-

ряду, то держава несе відповідальність за:

- 1) непорушність інституту приватної власності, що є основою конкурентного порядку;
- 2) стабільність грошового обігу;
- 3) відкритість ринку та вільний доступ на ринок для всіх господарських суб'єктів;
- 4) свободу укладення договорів між ними та створення таких правових умов, при яких вони несуть повну майнову відповідальність за результати своїх дій;
- 5) сталість економічної політики [3, с. 14].

Критерієм ефективності держави не є масштаби його активності, а зміст і спрямованість цієї активності. Адекватна реакція на «збої» ринку повинна полягати не в підміні ринку державним регулюванням, а в усуненні причин, що викликають ці «збої». Головна соціальна завдання економічної політики держави повинна полягати не в роздачі необхідних благ, а в забезпеченні умов вільної діяльності індивідів, що створюють ці блага. Таким чином, роль держави полягає не у вилученні у громадянина частини його доходів, а потім в їх соціальному розподілі і повернення в якості соціальних послуг, а в створенні умов для того, щоб кожен мав можливість отримати освіту, професію, роботу і місце. Якщо одночасно з підтримкою ринкового господарства ми не вимагатиме вільної конкуренції і відкритих ринків, то завдання захисту ринкового господарства стане нездійсненним і програма, яку ми могли б протиставити можливого успіху різних варіантів і комбінацій колективізму - неоліберальна програма «соціального ринкового господарства», - просто зависне в повітрі. Необхідно підкреслити, що на відміну від витонченої в даному разі теорії чиста конкуренція є абсолютно непрактичним ідеалом. Мова йде скоріше про те, щоб розробити поняття «практично діюча конкуренція».

Однак економічну філософію і політику соціального економічного порядку не можна просто звести до «ордолібералізму». Л. Ерхард поділяв позицію про особливу відповідальність держави за створення і підтримання такого порядку, але не вважав, що одна політика «господарського порядку» в змозі вирішити проблеми захисту суспільства від влади і детальної регламентації господарського життя [2]. Цю небезпеку розуміли і самі представники ордолібералізму. В.Ойкен відзначав, що «перетворення ліберальної держави в економічне означає як для державної, так і для господарського життя дуже багато», проте він сам говорить про процес розкладання, свідченням чого є, на його думку, вся економічна політика Новітнього часу, коли « держава діє не стільки з власної волі, скільки під тиском груп інтересів [2]. Його дії стають залежними від волі економічних груп, яким воно все більше служить в якості інструменту ».

Висновки. Поділяючи цю точку зору вважаємо, що влада розпоряджається господарськими благами та в кінцевому рахунку вона має формувати життя людей.

Література:

1. Бондаренко А.В. Соціальне інвестування як фактор забезпечення соціально-економічного розвитку держави / А.В. Бондаренко, Л.О. Омелянович // Вісник Донбаської національної академії будівництва і архітектури. – 2009. – № 5 (79). – С. 201-203.
2. Кужель В.В. Очікуваний результат соціальної відповідальності бізнесу та його вплив на стратегічний розвиток економіки агропродовольчої сфери [Електронний ресурс] / В.В. Кужель // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2014. – № 3. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2014/n3.html>.
3. Гришова І.Ю. Імплементация принципів соціально-орієнтованого бізнесу в площину економічного розвитку потенціалу харчових підприємств / І.Ю. Гришова, Т.С.Шабатура // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2014. – № 3. – С. 13-22. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2014/n3.html>.

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ ЗАСАДИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Однією з відмінних особливостей ХХІ ст. є посилення та взаємопов'язаність (узаємоспричинюваність) економічних, суспільно-політичних, природних, техногенних та кризових явищ і процесів, що становлять загрози для безпечного соціального розвитку на всіх рівнях адміністрування. Справедливо, що за цих умов, і враховуючи призначення держави, підвищена відповідальність за вектор і темп такого розвитку покладається, насамперед, на державні органи, які утворюють цілі ієрархічні структури із допоміжними їм інституціями.

В Україні інституційні, структурно-організаційні та правові зміни в зазначених державних органах і системах відбуваються як реакція на збільшення виявів відповідних ризиків, загроз і небезпек у соціальній сфері, які відзначаються взаємозумовленістю. Проте цю реакцію, на жаль, можемо охарактеризувати як «із запізненням» або «не інтенсивно протікаючу».

Попри численні реформи, спрямовані на структурно-функціональне вдосконалення системи державного управління соціальним розвитком, його поступальність не забезпечено. До основних причин такої ситуації варто віднести недосконалість, зокрема несистемність, чинного законодавства в означеній сфері, а також формування організаційно-інституційного механізму державного управління, представленого державними та іншими інституціями, які залучаються до реалізації державної політики соціального розвитку в регіонах. Усе це вказує на необхідність здійснення виваженої модернізації системи державного управління в соціальній сфері та визначення науково обґрунтованих підходів і механізмів щодо забезпечення безпечного й ефективного функціонування цієї системи, розкриття та повноцінного використання соціального потенціалу.

Виклад основного матеріалу. Організаційно-інституційний механізм державного управління соціальним розвитком варто розглядати з позиції його структури та функціональності. Це дозволяє представити вказаний механізм як сукупність інституцій різних рівнів публічного управління, послідовність етапів проектування структур, детального аналізу й визначення системи цілей, продуманого виділення організаційних одиниць (відділів).

Засобами організаційного механізму управління державою соціальним розвитком в умовах ризиків є такі: 1) узгодження державних і регіональних інтересів; 2) сприяння укладенню договорів транскордонного співробітництва та розвитку окремих регіонів, а, відтак, застосування гібридних засобів; 3) надання необхідних консультацій та інформації; 4) моніторинг ризик-середовища; 5) прогнозування регіонального розвитку з урахуванням ризиків; 6) розроблення концепцій, стратегій, програм, прогнозів і планів розвитку регіонів (проблемних, перспективних тощо) та інших нормативно-правових документів.

Крім того, організаційно-інституційний механізм державної регіональної політики потрібно визначати, насамперед, у контексті соціального управління. Це зумовлено тим, що соціальний механізм державної політики розвитку регіонів покликаний забезпечувати підтримку зразків моралі в суспільстві, взаємозв'язок між різними верствами населення, соціальними групами, відтворювати моделі поведінки. Одним з найсучасніших форм прояву організаційного та соціального механізмів державної регіональної політики є залучення громадськості, які дозволяють, як справедливо свідчить В. Бульба, змінювати пріоритети державноуправлінських функцій, зокрема з контрольно-регулятивної на користь стабілізаційно-адаптивної [1, с. 227]. Останній в поєднанні з організаційно-інституційною й інформаційною складовою сприяє досяг-

ненню дієвого, а головне безпечного функціонування держави та розвитку регіонів через постійне оновлення й урахування внутрішніх і зовнішніх ризиків. Слід пам'ятати, що реалізація такої взаємодії безпосередньо та повністю залежить від волі й участі держави.

Висновки. Отже, інституціональні засади державного управління соціальним розвитком регіонів може бути розглянуто як основні *системо утворювальні елементи державних систем* (підсистеми, ланки, органи державної влади центрального та регіонального рівня, громадські ради тощо), а також *базові нормативно-правові документи*, що визначають правовий режим діяльності цих державних систем, межі та засоби забезпечення соціального розвитку регіонів, а також детермінують його кількісно-якісні показники та сутнісні зміни в даних системах, які інституціоналізуються під впливом дії зовнішніх і внутрішніх факторів.

Література:

1. Бульба В. Г. Соціальні функції держави : монографія / В. Г. Бульба ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Харк. регіон. ін-т держ. упр. – Х. : Вид-во Асоц. докторів наук держ. упр., 2011. – 264 с.

Помогайбог Б. В.

БАЗОВІ МОДЕЛІ ОЦІНКИ РИЗИКІВ ЗА ПРОЕКТАМИ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА

Постановка проблеми. В умовах об'єктивного існування ризиків за ДПП-проектами і пов'язаних з ними втратами виникає потреба в певному механізмі, який дозволив би найкращим з можливих способів урахувувати ризик при прийнятті та реалізації господарських рішень. Таким є механізм управління ризиками, який можна охарактеризувати як сукупність методів, прийомів і заходів, що дозволяють певним чином прогнозувати настання ризикових подій і застосувати заходи до виключення або зниження негативних наслідків настання таких подій.

Виклад основного матеріалу. Управління ризиками є одним із найскладніших завдань процесу реалізації ДПП-проектів, а тому повинно здійснюватись впродовж усього життєвого циклу проекту та будуватися на певній методиці та послідовності дій, спрямованих на виявлення, оцінку і запобігання ризику або ж його мінімізацію до прийняттого рівня.

Підґрунтям управління ризиками має стати вертикальний аналіз ризиків, оскільки завдяки його результатам можливе належне структурування ДПП-проекту та забезпечення високого рівня його життєздатності.

Вертикальний аналіз ризиків передусім передбачає ідентифікацію ризиків – процес виявлення, опису й документального відображення ризиків, здатних вплинути на реалізацію всього проекту ДПП.

Інструментами ідентифікації ризиків виступають:

- 1) стандартизація каталогу ризиків (класифікація ризиків), що означає систематизацію множини ризиків на підставі певних ознак і критеріїв, які надають змогу поєднати множину ризиків у певні групи;
- 2) побудова матриці ризику, яка описує причину появи та наслідки настання ризику.

Щодо стандартизації ризиків слід зазначити, що існуючі у вітчизняній практиці підходи щодо угруповання ризиків та їх класифікації, до тепер виглядають безсистем-

ними. Причиною тому слід визнати відсутність чітко визначених критеріїв угруповання ризиків та їх систематизації.

Для більш чіткого розуміння значимості критеріїв та їх вагомості при угрупованні ризиків першочергово варто уточнити зміст даного поняття. Критерій (грец. *criterion*) – ознака, на базі якої формується оцінювання якості об'єкта процесу. Звідси, на думку автора, під критеріями визнання та угруповання ризиків за ДПП-проектами слід розуміти сукупність фундаментальних критеріїв оцінки, які мають стати підґрунтям визначення часткових та інтегральних показників життєздатності проектів державно-приватного партнерства.

Щодо угруповання ризиків, які виникають унаслідок впливу внутрішніх чинників, то слід зазначити, що кожен проект державно-приватного партнерства є унікальним, і зокрема, економічні, соціально-екологічні та технічні ризики можуть варіюватися в залежності від сфери застосування, специфіки проекту, рівня модернізації тощо. Тож, угруповання зазначених ризиків за ДПП-проектами потребує індивідуального підходу.

При розгляді ризиків і переговорів стосовно позицій сторін щодо розподілу ризиків для партнерів ДПП-відносин вкрай важливо зрозуміти фактори появи ризиків, а саме умов та явищ, які можуть знизити або посилити ефективність реалізації зазначених проектів. Визначення можливих факторів та чинників появи ризиків передбачає таке:

- збір та обробку даних по всіх аспектах проекту;
- оцінка ймовірності настання ризикових подій;
- визначення площин підвищеного ризику;
- визначення впливу ризику.

Спочатку мають визначатись найбільш імовірні та небезпечні ризики, поступово переходячи до найменш імовірних [1, с. 8].

Оскільки угруповання ризиків за ДПП-проектами запропоновано здійснювати за PEST-класифікацією, то і аналіз факторів впливу на зміну інвестиційного середовища варто здійснювати за методикою PEST-аналізу.

Подальшим етапом вивчення ризиків є їх оцінювання. Оцінювання ризику – це якісний та кількісний опис виявлених ризиків. Даний етап передбачає визначення міри ризикованості державно-приватного партнерства та величини можливих втрат при реалізації ризикової ситуації.

Для практичних цілей оцінки ризиків згідно Методик, кожен вид ризику підлягає віднесенню або до категорії ризиків, які підлягають кількісній оцінці або до категорії ризиків, які підлягають якісній оцінці.

Ризики що підлягають якісній оцінці, це такі для яких:

- 1) вартість або рівень зусиль, витрачених на кількісну оцінку ризику, значно перевищують користь від кількісної оцінки; або
- 2) ступінь невизначеності настільки велика, що будь-які зусилля для кількісної оцінки ризику будуть спекулятивними.

Якісний підхід заснований на використанні суб'єктивних визначень для виявлення ризиків, тому якісні методи здебільшого дають змогу провести логічний аналіз можливих подій та їхніх наслідків. Їх головною перевагою є можливість застосування вже на ранніх стадіях розроблення проекту, починаючи з моменту створення концепції, а основним недоліком – неможливість ранжувати ризики на основі якоїсь методики [2, с. 97].

Ризики що підлягають кількісній оцінці - це ті види ризиків, для яких реалістично визначити числове значення.

Отже, кількісні методи оцінки ризиків за ДПП-проектами дають змогу обчислювати абсолютні й відносні значення проектного ризику. Ключове місце при кількісній оцінці займає розробка системи показників оцінки рівня ризику. До такої системи пока-

зників ризику можна віднести: показник імовірності виникнення втрат; показник абсолютної величини можливих втрат; інтегральні показники ризику; порівняльні показники різних рівнів ризику. Структура системи показників ризику залежить від обраного методу його кількісної оцінки [1, с. 10].

Висновки. Кількісні методи дають змогу кількісно оцінити вплив ризику на основні фінансово-економічні показники результативності проекту, й це є їхньою безумовною перевагою. Однак, якщо вони не ґрунтуються на якісному аналізі, їх застосування може звестися до формального маніпулювання цифрами, котре може вводити в оману користувачів інформації. Тому на різних етапах реалізації ДПП-проектів варто поєднувати методи як якісної, так і кількісної оцінки.

Література:

1. Афанасьєва Л.М. Методичний підхід до управління ризиками в проектах державно-приватного партнерства / Л.М. Афанасьєва // Бізнесінформ. – 2015. – № 10. – С. 8–18.
2. Бабяк Н.Д. Контролінг ризиків проектів державно-приватного партнерства / Н.Д. Бабяк // Фінанси України. – 2014. – № 6. – С. 95–111.

---

*Пономаренко В. І.
Помаза-Помаренко А. Л.*

ВЕНДІНГ: СОЦІАЛЬНА ЗНАЧУЩІСТЬ І КОРИСНІСТЬ

Постановка проблеми. Вендінг набув широкого поширення у світі, як зручний і не дуже вимогливий спосіб вести торгівлю або надавати послуги. Це порівняно новий, стабільний і вигідний бізнес, який є на сьогоднішній день одним з найбільш динамічних і перспективних у світі. Тому завданням України є врахування загальносвітової тенденції та заохочення до ведення вендінгового бізнесу, зокрема молоді.

Виклад основного матеріалу. Вендінг (англ. vending) – це продаж товарів і послуг за допомогою автоматизованих систем (власне, автоматів). Історія сучасних торгових апаратів налічує понад 100 років. Перший автомат був запатентований в США в 1888 році, який спеціалізувався на продажу жувальної гумки. Потім почали з'являтися пристрої, які продавали також цукерки та цигарки. У 50 рр. ХХ ст. торгові апарати не тільки наливали сік і воду в стаканчики, але й самі готували чай і каву. У колишньому СРСР вендінг теж був присутній у вигляді автоматів з газованою водою.

Вендінгові автомати сьогодні можна побачити практично скрізь. Це, насамперед, кавові автомати, термінали поповнення й оплати рахунків, снекові апарати тощо. Вендори (власники бізнесу) розширюють асортимент видів вендінгових автоматів, зокрема щодо зарядки хай тек пристроїв (мобільних телефонів, ноутбуків, mp3-плеєрів тощо).

Зважаючи на предмет нашого дослідження, можемо зазначити, що останній вид вендінгу – перспективний напрям молодіжного бізнесу (стартапу). Він є зовсім новим для України, навіть для міст з півмільйонним населенням, і пов'язаний із наданням популярних і широко затребуваних у повсякденному житті послуг, а саме: підзарядкою телефонів і батарей, рекламою. Усі перераховані вище послуги сьогодні може надавати один вендінг апарат. У класі вен - машин для сфери послуг, цей апарат унікальний у своєму роді, тому що окремо створені і працюють апарати для чищення та полірування взуття з платіжними ситсемами, працюють термінали для підзарядки телефонів (без підзарядки батарей), створені і працюють скроллерні системи для демонстрації реклам-

них постерів.

Дана модель дуже помітна своїм зовнішнім виглядом і яскравістю. На вендінговому автоматі може розміщуватися до 20 рекламних зображень, які рухаються із зупинкою на десять секунд і мають потужне внутрішнє освітлення. Відвідувачі закладу (кафе, ресторану, ТРЦ, салону краси, тренажерного залу тощо) протягом 20 хв. і більше можуть зарядити свій мобільний телефон, спостерігаючи при цьому рекламну інформацію на сіті-лайт. Такий креативний рекламний носій має виразний вигляд, його видно на відстані 10–15 метрів, що не може не «зачепити» потенційних рекламодавців, а власникам вендінг-апарату мати досить не поганий дохід від продажу рекламних площ кожен місяць.

В умовах високо конкурентного рекламної середовища, пошук найбільш ефективних рекламних носіїв – постійний процес. Завдання реклами – привернути увагу споживача. Клієнти висувають все більше вимог до якості проведення рекламних кампаній. Їх приваблюють сучасні, а головне, нові форми подачі реклами. Саме завдяки своєму утилітарному призначенню і корисності людям, рекламна ефективність інформації, що позиціонується на скроллерних дисплеях в апараті набагато вище, ніж у аналогічних за розміром носіїв.

Уже один той факт, що відвідувач як мінімум два рази – при вході і при виході, побачить установлений вендінг-апарат у холі біля входу або в якому-небудь іншому привабливому місці, збільшує в два рази рекламну ефективність цього апарату. При цьому в свідомості відвідувачів чітко встановлюється такий психологічний ланцюжок: (при вході) здивування від нового, стильного і незвичайного механізму – рекламного носія – запам'ятовування інформації на тлі подиву і несподіванки – розуміння для чого механізм працює і, що його можна використовувати для свого блага (підзарядити мобільний телефон).

Крім того, корисність і значущість такого апарату полягає в тому, що він може бути використаний як радіоточка, і здатен надавати wi-fi більше ніж 50 чоловікам на відстані до 2 метрів.

Вендінг-апарат не вимагає щоденного обслуговування в процесі експлуатації, оснащений потужним безшумним двигуном, що працює від мережі 220 В, корпус виконаний зі сталі, а також має антивандальні захисні системи. Дуже часто в повсякденному житті ми стикаємося з ситуацією, коли терміново потрібно подзвонити або ж нам телефонують, а батарея в телефоні розряджається. Це викликає переживання, стурбованість, нервовість і може завадити вирішенню важливих питань. У цьому випадку якраз і приходиться на допомогу вендінг-станція або апарат, який залежно від комплектації може підзарядити від 12 до 60 найпоширеніших моделей телефонів.

Висновки. Отже, вендінг-апарат забезпечує можливість зарядити мобільний телефон у зручний спосіб за помірну плату – на вендінг станції, для повноцінного користування всіма функціями мобільного пристрою. Він дозволяє вирішити проблему, пов'язану з економією найважливішого людського ресурсу – часу.

Крім того, до соціальних характеристик вендінгу віднесені такі: для молоді розвиток вендінг-ідеї є перспективним напрямком ведення бізнесу, особливо на стартовому етапі, реалізація якої можлива за допомогою франшизи.

Література:

1. Вендінг [Електронний ресурс] // Вільна енциклопедія Вікіпедія. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Вендинг>.

ДЕРЖАВНА ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА ПІДПРИЄМСТВ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ

Постановка проблеми. Аграрні підприємства функціонують в умовах економічної нестабільності та цінової невизначеності, тому важливою умовою їх розвитку є державна фінансова підтримка. Однією з проблем розвитку сільськогосподарського виробництва в Україні є його недостатня державна підтримка. Сучасний вплив держави на галузі АПК характеризується недосконалістю, необґрунтованістю та недофінансуванням, що потребує перегляду форм і методів державної підтримки агропромислового комплексу.

Виклад основного матеріалу. Підтримка держави здійснюється у різноманітних напрямках, але завжди має загальнонаціональний характер. Основні засади бюджетного фінансування сільського господарства в Україні визначені в Законах України «Про державну підтримку сільського господарства України», «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2020 року», а також у «Державній цільовій програмі розвитку українського села на період до 2020 року» тощо. Мета сучасної аграрної політики нашої країни полягає у гарантуванні продовольчої безпеки країни, утвердженні пріоритетного розвитку агропромислового виробництва, створенні сучасного конкурентоспроможного агропромислового виробництва, виході на агропромисловий ринок світу. Безумовно, жоден із цих напрямів неможливо втілити в життя без державної фінансової підтримки розвитку аграрного сектору економіки. Механізму державної підтримки АПК є недосконалість механізмів отримання та розподілу бюджетних коштів і порушення бюджетної дисципліни під час їх використання. Щорічна зміна порядку та механізмів виділення коштів з державного бюджету, їх громіздкість, запізніле затвердження і постійне протягом року внесення до них змін спричиняють несвоєчасне отримання коштів державної фінансової підтримки, неефективне їх використання і повернення наприкінці року до державного бюджету [1, 2].

Вагомим недоліком вітчизняної практики державного стимулювання аграрного сектору є також те, що нині практично згорнута реалізація заходів, спрямованих на підтримку дрібних сільськогосподарських підприємств, які відчувають найбільший дефіцит фінансових ресурсів.

Отже, спостерігається монополізація аграрного виробництва, формування великих агрохолдингів, які поступово витісняють із ринку дрібних виробників. Міністерство аграрної політики та продовольства України розробило проект стратегії розвитку аграрного сектору «3 + 5», який включає в себе такі основні напрями, як земельна реформа, реформа державної підтримки та реформа державних підприємств. Метою реформи державної підтримки є пряма підтримка дрібних виробників, створення умов для їхнього успішного господарювання та розвитку. Розглянемо більш детально напрями, способи та результати реформи державної підтримки.

Безпосередню пряму фінансову підтримку фермерам уповноважений надавати Український державний фонд підтримки фермерських господарств. Цей фонд надає фінансову підтримку на поворотній основі, тобто це безвідсотковий кредит на 5 років. Гарантією повернення коштів стає застава майна фермера. Фінансова підтримка надається на конкурсних засадах:

1) новоствореними фермерськими господарствами та фермерськими господарствами з відокремленими фермерськими садибами, фермерськими господарствами, які провадять господарську діяльність та розташовані у гірських населених пунктах, на поліських територіях, – строком від трьох до п'яти років для виробництва, переробки і збуту виробленої продукції, провадження виробничої діяльності;

2) іншим фермерським господарствам – строком до п'яти років для придбання техніки, обладнання, поновлення обігових коштів, зокрема для придбання маточного поголів'я сільськогосподарських тварин (телиць, нетелей, корів, свиноматок, ярок, вівцематок, кізочок та козоматок) та проведення оцінки відповідності виробництва органічної продукції (сировини), виробництва та переробки сільськогосподарської продукції, будівництва та реконструкції виробничих і невиробничих приміщень, для закладення багаторічних насаджень, розвитку кредитної та обслуговуючої кооперації, зокрема для сплати пайових внесків до пайових фондів сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, утворених фермерськими господарствами самостійно або разом з членами особистих селянських господарств, зрошення та меліорації земель [3, 4].

Необхідно швидко інтегрувати малих виробників в організований ринок, створити для них режими пільгового і навіть «нульового» оподаткування, пріоритетної підтримки, вищого за ступенем довіри контролю – нагляду. Потрібна кропітка робота з ними щодо кооперування та організації в спілки. Слід чітко відмежувати середній бізнес, який не виходить за межі сільських громад та націлений на одержання більшої доданої вартості не з авансованої гривні, а з гектара. Цей тип господарювання є головним в питанні самоспроможності сільських громад і також потребує особливих податкових підходів. Це вимагає податкового примирення з великим агробізнесом. Він повинен розуміти, що держава диференціює податкове навантаження не проти них, а для збереження малого і середнього бізнесу на селі. Натомість вони позбавляться ноші соціальних угод та одержать велику кількість надійних малих партнерів [5].

Висновки. Отже, державна підтримка агропромислового комплексу є неодмінною умовою його сталого розвитку та забезпечення продовольчої безпеки держави. Державна фінансова підтримка аграрних підприємств в нашій країні характеризується недосконалістю і недостатністю фінансування галузевих складових АПК, тому її слід здійснювати шляхом відповідного фінансування галузі, виходячи з підвищення експортного потенціалу та конкурентоспроможності аграрного виробництва. Потребують перегляду підходи до розподілу державних коштів в аграрній сфері, застосування адекватних механізмів здійснення та підвищення ефективності державної підтримки аграрних підприємств. Велике значення в цьому питанні матиме спрямування державної підтримки в бік дрібних сільськогосподарських підприємств, в бік розвитку фінансово-кредитних установ, які мають стати основним джерелом фінансових ресурсів, для забезпечення інвестиційно-інноваційного розвитку аграрного сектору національної економіки.

Література:

1. Конєва І.І Державна фінансова підтримка підприємств АПК: стан та стратегія розвитку /І.І. Конєва // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2016. – Вип. 14. – С. 802-806.
2. Про Державний бюджет України на 2017 рік : Проект Закону [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=60032&pf35401=406086>.
3. Комарова І.В. Фінансове забезпечення аграрного сектора України за рахунок бюджетних коштів / І.В. Комарова // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2011. – № 4(16). – С. 161–165.
4. Стратегія розвитку аграрного сектора «3 + 5» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://minagro.gov.ua/node/16025>.
5. Проект Єдиної комплексної стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій на 2015–2020 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://minagro.gov.ua/node/16025>.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА ГРОМАДЯН НА ЖИТЛО

Постановка проблеми. Одним з основних напрямів державної політики на сучасному етапі розвитку українського суспільства стала реалізація прав громадян на житло, що знайшло своє закріплення у Конституції України та інших нормативно-правових актах.

Виклад основного матеріалу. Право на житло, як можливість володіння, користування та розпорядження ним, в даний час, вважається належною нормою цивілізованого суспільства. Відповідно до Конституції України кожен має право на житло, а держава створює умови, за яких кожний громадянин матиме змогу побудувати житло, придбати його у власність або взяти його в оренду, громадянам, які потребують соціального захисту, житло надається державою та органами місцевого самоврядування безоплатно або за доступну для них плату відповідно до закону.

Право громадянина на житло, як й інші конституційні права, є невідчужуваним, непорушним і рівним для всіх без будь-яких обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками, і воно не може бути скасоване і обмежене.

Держава не бере на себе зобов'язання щодо надання безкоштовного житла всім громадянам, вона лише забезпечує виконання додаткових гарантій щодо реалізації громадянами права на житло, а гарантування права на житло фактично означає створення сприятливих умов для громадян, за яких вони зможуть належно реалізувати свої житлові права.

Держава повинна створювати умови для надання кредитів для будівництва чи придбання житла; вона може запровадити надання одноразової цільової допомоги для такого будівництва. Органи місцевого самоврядування мають надавати громадянам, які перебувають на квартирному обліку відповідно до законодавства можливість будувати житло шляхом виділення для цього земельних ділянок. Підприємства, установи та організації усіх форм власності у прийнятних для них формах, що не суперечать законодавству, можуть будувати чи придбавати житло для громадян, які перебувають з ними у трудових або інших відносинах. Крім цього, підприємства, установи та організації усіх форм власності можуть надавати у найм громадянам, які перебувають з ними у трудових або інших відносинах, житло із житлового фонду спеціального призначення, що перебуває у їх власності, на прийнятних для сторін умовах, що не суперечить законодавству.

Формами реалізації громадянами своїх житлових прав та покращення власних житлових умов є:

- активна діяльність громадянина, який потребує покращення житлових умов, у процесі надання жилих приміщень та їх користуванні;
- утримання від дій, що порушують житлові права інших громадян;
- володіння, користування і розпорядження житловими приміщеннями відповідно до вимог норм чинного законодавства;
- звернення з вимогами до уповноважених органів державної влади, місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб щодо належної реалізації житлових прав громадян.

Оскільки право громадянина на житло передбачене як Конституцією України, ЖК України, низкою Законів України, Указами Президента України, Постановами Кабінету Міністрів України так і іншими нормативно-правовими актами, можна виокремити такі шляхи реалізації права на житло особами, які потребують покращення жит-

лових умов:

– безоплатного отримання житла згідно із загальною чергою, позачергово, першочергово;

– отримання соціального житла, що можливе лише за наявності відповідного житла, тобто при високих темпах будівництва житла в регіоні;

– побудова житла, придбання його у власність, взяття в оренду або прийняття участі в реалізації державних (регіональних) житлових програмах.

За джерелами фінансування шляхами реалізації прав громадянами, які потребують покращення житлових умов є:

– повне фінансування з державного чи місцевого бюджету;

– часткове залучення державних (муніципальних) коштів та приватних коштів (державні або регіональні житлові програми);

– купівля житла за власні, приватні кошти (шляхом накопичення власних коштів вдома, на банківських депозитах, отримання кредиту від забудовника, отримання іпотечного кредиту в фінансових установах).

Конституційне право громадянина на житло можна вважати належно реалізованим лише за наявності в громадянина житла, що відповідає встановленим нормами чинного законодавства вимогам, та придатне до проживання в ньому.

Висновки. Враховуючи те, що житлове законодавство сьогодні перебуває в стані кардинального оновлення, необхідним є дослідження на теоретичному рівні низки питань, пов'язаних з реалізацією права на житло.

Література:

1. Конституція України від 28.06.96 р.

2. Димченко О.В. Житлово-комунальне господарство в реформаційному процесі: аналіз, проектування, управління : монографія. Х. :Харківський національний університет міського господарства ім. О.М. Бекетова, 2009. 356 с.

Романенко Є. О.

ДИСЦИПЛІНАРНІ ПОКАРАННЯ УРЯДОВЦІВ

Постановка проблеми. Закон № 2190-VIII "Про внесення змін до деяких законів України щодо окремих питань проходження державної служби" встановив, що дія закону "Про державну службу" не поширюється на голів місцевих державних адміністрацій, їх перших заступників та заступників.[1] Голови місцевих державних адміністрацій більше не будуть держслужбовцями категорії "А". Тому Кабінет Міністрів Постановою від 27 грудня 2017 р. № 1087 затвердив Порядок здійснення дисциплінарного провадження стосовно членів Кабінету Міністрів України та їх заступників, керівників інших центральних органів виконавчої влади та їх заступників, керівників місцевих органів виконавчої влади та їх заступників на яких не поширюється дія законодавства про державну службу.[2]

Виклад основного матеріалу. Дисциплінарне провадження стосовно керівника органу виконавчої влади порушується за дорученням Прем'єр-міністра України. У дорученні Прем'єр-міністра України зазначається підстава для порушення дисциплінарного провадження, прізвище, ім'я та по батькові, найменування посади керівника органу виконавчої влади, стосовно якого порушується дисциплінарне провадження, строк здійснення дисциплінарного провадження та перелік органів виконавчої влади, представники яких входять до складу дисциплінарної комісії. Строк здійснення дисципліна-

рного провадження визначається з урахуванням строку притягнення до дисциплінарної відповідальності, встановленого законодавством.

Дисциплінарне провадження здійснюється дисциплінарною комісією яка складається з голови та членів комісії. Персональний склад дисциплінарної комісії затверджується розпорядчим актом керівника органу, визначеного головним виконавцем доручення Прем'єр-міністра України. Члени дисциплінарної комісії здійснюють свої повноваження на громадських засадах. Засідання дисциплінарної комісії є правоможним, якщо в ньому бере участь не менше двох третин її складу. Дисциплінарна комісія у межах наданих повноважень приймає рішення більшістю голосів її членів, присутніх на засіданні. Рішення дисциплінарної комісії оформлюються протоколами. Дисциплінарна комісія за результатами дисциплінарного провадження надає пропозиції Прем'єр-міністру України.

У разі потреби до здійснення дисциплінарного провадження можуть залучатися експерти (за згодою), працівники державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій (за погодженням з їх керівниками). До участі у здійсненні дисциплінарного провадження не повинні залучатися особи, які особисто заінтересовані у результатах такого провадження.

Дисциплінарне провадження здійснюється з метою повного, всебічного та об'єктивного з'ясування обставин вчинення дисциплінарного проступку, виявлення причин та умов, що сприяли його вчиненню, встановлення наявності (відсутності) вини, її ступеня, а також інших обставин, що потребують з'ясування.

У разі коли дисциплінарне провадження стосується інформації з обмеженим доступом, таке провадження здійснюється з урахуванням положень Законів України "Про державну таємницю", "Про інформацію", "Про захист персональних даних" і "Про доступ до публічної інформації" за відповідними правилами діловодства.

Члени дисциплінарної комісії несуть персональну відповідальність згідно із законом за неповноту і необ'єктивність висновків за результатами дисциплінарного провадження та розголошення інформації, що стосується такого провадження.

На членів дисциплінарної комісії поширюються норми Закону України "Про запобігання корупції" в частині запобігання корупційним та пов'язаним з корупцією правопорушенням, врегулювання конфлікту інтересів та правил етичної поведінки.

Членам дисциплінарної комісії надається право:

- отримувати від керівника органу виконавчої влади, стосовно якого здійснюється дисциплінарне провадження, інших осіб, яким можуть бути відомі обставини, що стали підставою для порушення дисциплінарного провадження, пояснення, консультації, зокрема шляхом їх запрошення на засідання дисциплінарної комісії;

- ознайомлюватися і вивчати відповідні документи та долучати їх до матеріалів дисциплінарного провадження;

- отримувати та збирати згідно із законодавством інформацію, пов'язану з дисциплінарним провадженням, від інших юридичних та фізичних осіб.

Керівник органу виконавчої влади, стосовно якого здійснюється дисциплінарне провадження, має право:

- отримувати інформацію про підстави для здійснення такого провадження;

- надавати усні або письмові пояснення, робити заяви, подавати скарги, клопотання про долучення до матеріалів дисциплінарного провадження документів, які стосуються здійснення дисциплінарного провадження, про опитування інших осіб, яким відомі обставини, що стали підставою для порушення дисциплінарного провадження;

- отримувати правову допомогу адвоката або іншого уповноваженого ним представника;

- ознайомлюватися з матеріалами дисциплінарного провадження.

За результатами дисциплінарного провадження стосовно керівника органу виконавчої влади члени дисциплінарної комісії складають акт, в якому зазначаються:

- факти, причини та умови, що призвели до вчинення дисциплінарного проступку;
- результати оцінки дій або бездіяльності;
- факти невиконання або неналежного виконання посадових обов'язків, вчинення дисциплінарного проступку з посиланням на положення відповідних нормативно-правових актів;
- ступінь вини, характер і тяжкість дисциплінарного проступку, обставини, за яких він був вчинений, тяжкі наслідки (у разі наявності);
- обставини, що пом'якшують чи обтяжують відповідальність;
- наявність заохочень, дисциплінарних стягнень;
- заяви, клопотання, пояснення, зауваження;
- висновок про наявність чи відсутність дисциплінарного проступку та підстави для притягнення до дисциплінарної відповідальності;
- пропозиції щодо виду дисциплінарного стягнення чи закриття дисциплінарного провадження.

Акт підписується членами дисциплінарної комісії не пізніше останнього дня строку, визначеного у дорученні Прем'єр-міністра України. Члени дисциплінарної комісії мають право викласти свою окрему думку, яка додається до акта.

Керівник органу виконавчої влади, стосовно якого здійснюється дисциплінарне провадження, має право ознайомитися з актом після його підписання членами дисциплінарної комісії. Про дату і місце ознайомлення з актом такому керівнику повідомляється не пізніше ніж за два календарних дні.

Ознайомлення з актом оформлюється відповідним записом на останній сторінці акта із зазначенням дати, найменування посади, прізвища, імені та по батькові, підпису керівника органу виконавчої влади, стосовно якого здійснюється дисциплінарне провадження, а також зауважень до нього (у разі наявності).

У разі коли під час ознайомлення з актом до нього не висловлені зауваження або керівник органу виконавчої влади, стосовно якого здійснюється дисциплінарне провадження, не прибув у визначений для ознайомлення строк без поважних причин, акт вважається таким, що не має зауважень.

У разі відмови керівника органу виконавчої влади, стосовно якого здійснюється дисциплінарне провадження, підписати такий акт складається відповідний акт, який додається до матеріалів дисциплінарного провадження.

Висновки. За результатами здійснення дисциплінарного провадження стосовно керівника органу виконавчої влади дисциплінарна комісія подає на розгляд Прем'єр-міністра України акт та відповідні матеріали, які є документами для службового користування.

На підставі акта дисциплінарної комісії з урахуванням пояснень керівника органу виконавчої влади, стосовно якого здійснювалося дисциплінарне провадження, Прем'єр-міністром України на розгляд Кабінету Міністрів України в межах строку притягнення до дисциплінарної відповідальності, встановленого законодавством, вноситься подання щодо застосування до такого керівника дисциплінарного стягнення.

За результатами розгляду подання Прем'єр-міністра України Кабінетом Міністрів України приймається рішення про застосування відповідного дисциплінарного стягнення або звернення до суб'єкта призначення про застосування дисциплінарного стягнення до керівника органу виконавчої влади, стосовно якого здійснювалося дисциплінарне провадження.

Матеріали дисциплінарного провадження зберігаються в структурному підрозділі з питань кадрового забезпечення Секретаріату Кабінету Міністрів України.

В Кабміні вважають, що затвердження цього порядку дозволить навести лад у системі урядування та надати механізм дієвого контролю з боку Прем'єр-міністра за дисципліною

Література:

1. Про внесення змін до деяких законів України щодо окремих питань проходження державної служби. Закон України від 9 листопада 2017 року № 2190-VIII.
2. Про затвердження Порядку здійснення дисциплінарного провадження стосовно міністрів та їх заступників, керівників інших центральних органів виконавчої влади та їх заступників, керівників місцевих органів виконавчої влади та їх заступників, на яких не поширюється законодавство про державну службу. Постанова Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2017 р. № 1087.

Caniga B. C.

СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКІ АСПЕКТИ ПРОХОДЖЕННЯ СОЦІАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У ЛАВАХ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Постановка проблеми. Вплив суспільства на індивіда відбувається через соціальні групи, спільності, які є своєрідною ланкою між суспільством та індивідами, що пов'язує їх і опосередковує. З соціально-філософської точки зору загальні особливості української державної моделі на сучасному етапі трансформації суспільства найсуттєвіше впливають як на сучасні соціальні утворення, так і на особу і її соціалізацію. Україна, як посттоталітарна держава опинилась перед фактом багатьох гострих соціальних суперечностей. Зниження життєвого рівня населення, криміналізація суспільства, виникнення численних соціальних патологій – це значно загострює напружену ситуацію, породжує найбільш невдалі варіанти розвитку подій [1].

Унаслідок цього, в сучасних умовах української дійсності соціальні норми, цінності, зразки поведінки починають орієнтуватися на принципово іншу систему відліку. Соціалізація військовослужбовців проходить як процес взаємодії індивіда і військово-соціального середовища, що здійснюється в ході реалізації суспільного інтересу щодо забезпечення воєнної безпеки держави і спрямованого на формування особистісного компоненту системи військової діяльності. Розуміється концентрований вираз світогляду морально-психологічних і духовних якостей, потреб та інтересів військовослужбовця, що реалізуються під час військової діяльності, мотивованих інтересами захисту держави та спрямованих на виконання військового обов'язку.

Виклад основного матеріалу. Збройні сили, як інститут політичної системи держави діалектично взаємопов'язані з матеріальним та духовним життям суспільства, яке, в свою чергу, зумовлює їх соціальний характер, склад та функції. Збройні сили обов'язково повинні виступати гарантом захисту цілісності держави, в чому і полягає суспільна значимість армії, особливо в умовах перехідного суспільства. В умовах нестабільності Збройні сили мають виступати як сила, що захищає конституційні органи влади, зберігає баланс між груповими, національними та загальнолюдськими цінностями й інтересами.

Військовослужбовці розглядаються як особи певного соціально-професійного типу, який має сукупність властивостей, що виражає належність індивіда до військово-професійної соціальної групи і на формування якого, перш за все, і спрямований процес соціалізації в умовах Збройних сил. Процес соціалізації військовослужбовця не обмежується рамками військового середовища, військові глибоко та органічно включені у систему суспільних відносин. Його особа розглядається як особистість, що функціонує в системі відносин та діяльності всього суспільства, і ця діяльність має суто специфічні риси.

Соціалізація військовослужбовців не може розглядатись лише в межах військового аспекту, військовослужбовці є особою взагалі, особою громадянина та особою військовослужбовця зокрема. Незалежно від соціально-політичної спрямованості, етнонаціональних і релігійних пріоритетів військовослужбовцю повинна бути властива сукупність рис, якостей, які дозволяють йому успішно виконувати свої службово-професійні обов'язки, сприяючи тим самим реалізації функціонального призначення Збройних сил у цілому.

Це негативно відображається і на рівні військово-професійних якостей військовослужбовця. Поряд з цим йому притаманні внутрішня диференційованість, обумовлена широким спектром службово-посадових і військово-професійних відносин, статусів. Разом з тим, по відношенню до індивіда, це лише одна із сторін, що його характеризують [2]. Військовослужбовець є носієм, як правило, декількох соціальних статусів, їх зміст можуть бути варіативними, залежно від належності індивіда до різних соціальних груп, рівня його соціальної активності, вікових, світоглядних та інших особливостей.

Соціалізація військовослужбовців полягає в процесі формування соціальної суті військового, оскільки особистісне буття військовослужбовця відбувається на рівні його соціального функціонування. Виходячи із природи і призначення Збройних сил, а також з основних особливостей процесу соціалізації, важливими є ті основні соціально-типові утворення особи, які формуються і розвиваються в її структурі в процесі впливу служби та характеризують її і як повноцінного члена суспільства, і як захисника Батьківщини.

Соціальність військовослужбовця розуміється як концентрований вираз його поглядів, якостей, потреб та інтересів, що реалізуються під час військової діяльності. Основу типових військово-соціальних рис особи військового складають військово-професійні якості, які характеризують готовність і здатність військовослужбовця діяти відповідно до призначення Збройних сил. Основна увага має бути зосереджена на суперечностях, зміст, характер і гострота яких опосередковані сучасним станом розвитку українського суспільства, військово-соціальної системи в Україні [3].

Йдеться про ту групу суперечностей, формування або загострення яких викликане впливом зовнішніх факторів: соціально-політичних, соціально-економічних, правових, демографічних, духовних. Заходи щодо реформування Збройних сил здійснюються без урахування активізації особи в суспільних перетвореннях, що вступає в суперечність з домінуючою ціннісною орієнтацією і внутрішніми настановами індивіда. Соціальний розвиток суспільства і особи на сучасному етапі характеризується домінуванням негативних тенденцій в усіх аспектах життя [4]. Кризові явища в усіх сферах життєдіяльності суспільства, їх вплив на військову діяльність зумовлюють необхідність оптимізації соціалізації на сучасному етапі суспільних трансформацій.

Висновки. Соціалізація військовослужбовців має проходити в керунку вдосконалення, покращення функціонування військово-соціальної системи. Її основу повинно складати приведення у відповідність і узгодження потреб та інтересів держави, Збройних сил з інтересами й потребами військовослужбовців. Важливим є максимальне наближення їх до оптимального співвідношення, коли ступінь гостроти суперечностей дозволить вести мову про ефективне функціонування Збройних сил як соціального інституту. Безпосередня діяльність щодо оптимізації функціонування Збройних сил в контексті соціалізації повинна базуватися на принципах пріоритету гуманістичної спрямованості, системності та комплексності перетворень.

Література:

1. Мамонов І. Публічне управління, державне управління, соціальна політика та місцеве самоврядування як складові соціального управління / І. Мамонов // Державне управління: теорія та практика. – 2012. – № 2. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Dutp_2012_2_4.pdf.

2. Мартиненко В. Нова парадигма публічного управління – об’єктивний імператив XXI століття (теоретико-методологічний аспект) / В. Мартиненко // Публічне управління: теорія та практика : зб. наук. пр. Асоц. докт. н.здерж.упр. – Х. : Вид-во «Док-Наукдержуп», 2011. – №3(7). – С. 4–16.

3. Марченко О. Індивідуалізація і соціалізація у системі неперервної освіти: історико-педагогічний аспект / О. В. Марченко // Вісн. Черкас. ун-ту. Сер. Пед. науки. - 2010. - Вип. 183, ч. 2. – С. 65–70.

4. Парубчак І. Гуманітарні аспекти концепції державного управління процесами політичної соціалізації особи в Україні/ І.О. Парубчак// Демократичне врядування, 2012. –Вип. № 10.– С. 112–126.

Свідерський Д. О.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Державна соціальна політика - важлива складова та необхідний елемент функціонування держави в умовах ринкової економіки. Більше того, в умовах сучасної економічної кризи широкомасштабна державна соціальна політика має істотно пом'якшити негативні соціальні наслідки для населення України.

Вклад основного матеріалу. У чинному законодавстві України поняття державної соціальної політики означає політику держави, направлену на забезпечення прав і гарантій людини у сфері рівня життя, головною метою якої є - надання кожному членові суспільства, незалежно від соціального походження, національної або расової приналежності, можливості вільно розвиватися, реалізувати свої здібності.

Сучасна концепція державної соціальної політики вкладає в це поняття більш широкий зміст: це система заходів правового, соціально-економічного й організаційного характеру, що гарантується та реалізується державою для досягнення гідного життя людини, тобто його матеріальної забезпеченості на рівні стандартів сучасного розвитку суспільства [2].

Закріплення в Конституції гарантій соціального спрямування відповідає положенням міжнародно-правових актів: Загальної декларації прав людини; Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права; Конвенції про права дитини [1].

Належне функціонування державної соціальної політики потребує наявності ефективної організаційно-правової структури, яку можна представити у вигляді чотирьохрівневої системи [5]:

1) рівень державного управління, який містить заходи та дії національного (глобального) характеру, спрямовані на управління соціальним розвитком України, визнає загальну стратегію розвитку системи соціального захисту населення;

2) рівень галузевого управління - являє собою систему соціального захисту за професійною ознакою і включає мережу відомчих соціальних установ, де заходи носять прикладний характер;

3) рівень регіонального управління - включає заходи щодо соціальної політики, які враховують регіональну специфіку, природні умови, соціально-економічне розміщення продуктивних сил, етнічно-національні фактори та містить конкретні регіональні програми соціального захисту населення, що узгоджуються з державними;

4) місцеве управління соціальною політикою включає заходи, спрямовані на реалізацію соціального захисту на рівні міст і районів, що носять винятково прикладний характер.

Державна соціальна політика на загальнонаціональному рівні реалізується наступними законодавчими органами державної влади: Президентом України, Верховною Радою України, комітетами Верховної Ради України з питань соціальної політики і праці, зі справ пенсіонерів, ветеранів і інвалідів. Безпосереднє управління соціальним захистом населення здійснюється виконавчими органами державного рівня: Кабінетом Міністрів України, Міністерством праці та соціальної політики, Радою у справах інвалідів при КМУ, Управлінням з питань соціальної політики при КМУ, Державною службою зайнятості та ін.

Галузеве управління соціальною політикою здійснюється міністерствами і відомствами України. Органи соціальної політики представлені профспілками, компетенція яких поширюється на підприємства галузей. Заходи щодо соціального захисту працівників знаходяться в компетенції підприємств і регулюються за допомогою колективних трудових договорів.

Основною задачею регіонального управління є реалізація державної соціальної політики в окремих адміністративно-територіальних одиницях України. Для цього в структурі органів місцевого самоврядування створені відділи і управління по соціальному захисту населення, функціонують обласні служби зайнятості та обласні управління праці та соціального захисту населення.

Місцеве управління соціальним захистом населення діє в рамках регіонального. Система органів управління складається з районних і міських установ соціального захисту, аналогічних за змістом регіональним органам. Місцевий рівень є останнім у вертикалі системи соціального захисту населення і виконує специфічну роль сполучної ланки між об'єктом соціального захисту - населенням - і всією системою соціального захисту.

Сучасна система регулювання соціально-трудових відносин у розвинутих країнах характеризується: зміною форм організації праці і взаємовідносин найманих робітників і роботодавців у процесі виробництва; посиленням згуртованості робітників та профспілкового руху; розвитком демократичних процедур управління суспільством [4]. Це сприяло виникненню та розвитку нової форми реалізації державної соціальної політики — соціального партнерства, яке передбачає взаємодію між урядом, підприємцями і особами найманої праці з метою запобігання соціальних конфліктів шляхом досягнення у ході переговорів компромісних рішень. Тому доцільним є удосконалення та реформування державної соціальної політики в Україні в напрямку посилення соціального партнерства [3].

Ситуація, що склалася зараз в Україні є загрозливою для розвитку національної економіки, і вже негативно відбилася на роботі вітчизняних підприємств основних галузей економіки, привела до зростання безробіття. Інструментом для мінімізації й подолання наслідків кризи для населення повинно бути вироблення спільних дій і дотримання конкретних зобов'язань сторін так званого «соціального партнерства», а саме: збереження робочих місць і кваліфікованих кадрів; виплата заробітної плати в розмірах і в строки, передбачені законодавством і колективними договорами; процес соціального діалогу повинен бути прозорим, публічним й дорадчим.

Висновки. Отже, перед державою стоять першочергові завдання соціального захисту населення шляхом переходу від надання пільг та дотацій до адресної грошової допомоги малозабезпечених верств населення, підняття розміру мінімальної заробітної плати до рівня прожиткового мінімуму, зниження рівня інфляції, проведення виваженої політики у сфері регулювання ринку праці, зайнятості та всієї системи соціального забезпечення.

Література:

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - № 30. - С. 381-418.

2. Гончарова С.Ю., Отенко І.П. Соціальна політика: навч. посіб. / С.Ю. Гончарова, І.П. Оленко. - Х.: ХДЕУ, 2003. - 200с.
3. Коваль Л. Посередники соціального діалогу / Коваль Л. // Урядовий кур'єр. – 19 листопада. - № 217 (3877). – 2008. – С. 5.
4. Михеев В.А. Основы социального партнерства: теория и политика / В.А. Михеев. — М., 2001. — С. 297.
5. Скуратівський В.А., Палій О.М., Ліанова Е.М. Соціальна політика: навч. посіб. / В.А. Скуратівський, О.М. Палій, Е.М. Ліанова. - К.: УАДУ, 1997. - 360с.

---

*Севаст'янова А. О.,
Шведун В. О.*

ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

Постановка проблеми. В нинішніх умовах дуже актуальною є формулювання пропозицій щодо впровадження заходів інноваційного та інвестиційного характеру, орієнтованих на розвиток державного управління у сфері охорони здоров'я.

Виклад основного матеріалу. Основною розробки комплексу заходів щодо вдосконалення державного управління у сфері охорони здоров'я України є оцінка відповідного нормативно-правового й організаційного забезпечення.

Всю чинну нормативно-правову базу у сфері охорони здоров'я, у тому числі і в реалізації права громадян на охорону здоров'я, можна поділити на види, до яких належать такі документи: Конституція України; міжнародні нормативно-правові акти, ратифіковані в Україні; Цивільний Кодекс, кодифіковане законодавство, закони України; Укази й Розпорядження Президента України, нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України; Рішення Конституційного Суду України; відомчі нормативно-правові акти, які видаються Міністерство охорони здоров'я України, іншими міністерствами й відомствами і стосуються системи охорони здоров'я та надання медичної допомоги населенню; нормативно-правові акти місцевих органів державної та виконавчої влади, що стосуються охорони здоров'я; внутрішні нормативно-правові акти лікувально-профілактичних закладів охорони здоров'я [1].

Що стосується організаційного забезпечення державного управління у сфері охорони здоров'я в Україні, то відзначено, що реалізація державної політики охорони здоров'я покладена на органи державної виконавчої влади. При цьому Міністерство охорони здоров'я України є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я, забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері створення, виробництва, контролю якості та реалізації лікарських засобів, медичних імунобіологічних препаратів і медичних виробів, у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, протидії їх незаконному обігу, а також забезпечує формування державної політики у сфері санітарного та епідемічного благополуччя населення.

З огляду на вищезазначене, вдосконалення потребує державний механізм регулювання ціноутворення на ринку медичних послуг в Україні. Зокрема, різноманітність лікувально-профілактичних закладів, що надають медичні послуги, і їх оснащення зумовлюють потребу індивідуального розрахунку собівартості та ціни послуги з використанням методу ціноутворення за фактичними витратами лікувально-профілактичного закладу. Це потребує розробки індивідуальної цінової політики для кожного лікуваль-

но-профілактичного закладу чи приватно практикуючої фізичної особи.

Крім того, існує об'єктивна необхідність формулювання інноваційних аспектів державного управління у сфері охорони здоров'я України: інновації з надання медичної допомоги (удосконалення процесу надання медичної допомоги, підвищення професійної кваліфікації медперсоналу та покращання умов надання медичної допомоги); удосконалення наявних і винахід нових лікарських засобів; підвищення рівня медичної освіти; удосконалення нормативно-правового забезпечення; покращання інформаційного забезпечення та впровадження інновацій у галузі медичного страхування.

Також необхідно виокремити інвестиційні пріоритети державного управління у сфері охорони здоров'я в Україні. Зокрема, їх встановлення повинно здійснюватися з урахуванням того, що відсоток обсягу витрат на охорону здоров'я у відношенні до ВВП відповідно до рекомендацій Всесвітньої організації охорони здоров'я повинен складати не менше 5 % для національних систем охорони здоров'я. Крім того, для досягнення ефективних умов інвестиційного типу розвитку ринку медичних послуг необхідно забезпечувати взаємодію державного та приватного секторів економіки, основними критеріями якого вважаються такі: обсяг інвестицій (рівень капіталізації) повинен становити 20–25 % від галузевого обороту; частка прямих іноземних інвестицій повинна складати не менше 15–17 % від обсягу внутрішніх інвестицій; ступінь зношування основних фондів не повинен перевищувати 30–35 % [2].

При цьому одним з основних напрямів інвестування в розвиток сфери охорони здоров'я України повинна бути підтримка фармацевтичного бізнесу та враховувати.

Висновки. У цілому, згідно з чинним законодавством, державою повинні створюватися пільгові умови інвесторам, які здійснюють інвестиційну діяльність у найбільш важливих для задоволення суспільних потреб напрямках.

Література:

1. Москаленко В. Ф. Право на охорону здоров'я у нормативно-правових актах міжнародного та європейського рівня / В. Ф. Москаленко, Т. С. Грузева, Г. В. Іншакова. – Х. : ВВП „Контраст”, 2006. – 296 с.
2. Надюк З. О. Державне регулювання ціноутворення на ринку медичних послуг в Україні / З. О. Надюк // Економіка і держава. – 2008. – № 5. – С. 64–67.

Сеїдова Е. Г.

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. У сучасних умовах аграрний сектор залишається одним із найважливіших секторів економіки. Стабільний розвиток аграрних підприємств гарантує продовольчу безпеку держави, сприяє перетворенню аграрного сектору на високо-ефективний та конкурентоспроможний сектор економіки на внутрішньому та зовнішньому ринках, формує ефективний ресурс зовнішньоекономічної діяльності, створює надійне джерело бюджетних надходжень і потужний виробничо-економічний потенціал для розвитку економіки держави загалом. Проте, в силу підвищеної чутливості до впливу різного роду негативних чинників нестабільності, сільське господарство потребує певної державної підтримки.

Виклад основного матеріалу. Міністерством аграрної політики та продовольства розроблено і урядом України схвалено державну програму «Єдина комплексна стратегія розвитку сільського господарства та сільських територій на 2015-2020 р.р.», загаль-

на мета якої полягає у підвищенні конкурентоспроможності аграрного сектору економіки і сприянні сталому розвитку сільських територій відповідно до міжнародних і європейських стандартів [1].

Аграрний сектор є важливою складовою економіки України, від функціонального стану якого в прямій залежності знаходиться продовольча безпека та незалежність держави, розвиток внутрішнього й зовнішнього ринків, а отже і рівень життя населення. За офіційними статистичними даними, у 2016 р. частка сільського господарства становила 13,7 % у загальному обсязі валової доданої вартості (2383,2 млрд. грн.) усіх галузей економіки України і склала 277,2 млрд. грн. Слід відмітити, що частка галузей рослинництва і тваринництва у загальному обсязі валової продукції сільського господарства склала відповідно 73 % та 27 %, а аграрних підприємств – 57 %. Це пояснюється тим, що загальні обсяги виробництва продукції рослинництва в натуральному обліку збільшились (зерна на 30 %, соняшнику у 5,4 рази), а продукції тваринництва – навпаки скоротилися в 2-3 рази проти рівня 1990 року [3, 5].

За рахунок усіх джерел фінансування в 2016 р. в економіці України освоєно 359,2 млрд. грн., що на 31,5 % більше порівняно з попереднім роком. У сільському господарстві задіяно інвестицій 50,4 млрд. грн., що на 67 % відповідно більше проти 2015 року. Власні кошти товаровиробників у структурі інвестицій в основний капітал сільського господарства займають 66 %, кредити – 23, прямі іноземні інвестиції – 3, кошти державного бюджету – 1,02 млрд. грн. або 2 %, інші джерела – 6 %. Як бачимо, переважаюча частина інвестицій формувалася на рівні господарських структур, тоді як в державах Євросоюзу визначальну роль у формуванні інвестиційних ресурсів виконує держава.

Крім прямих видатків, у 2016 році передбачається надання кредитів за бюджетною програмою "Формування державного інтервенційного фонду Аграрним фондом, а також закупівлі матеріально-технічних ресурсів для потреб сільськогосподарських товаровиробників" за спеціальним фондом у сумі 1,4 млрд. грн., як було і у 2015 році, хоч виконання за цією програмою склало 0,85% [2].

Також передбачена традиційна програма кредитування фермерів на суму 15,82 млн грн, яка менша на 40% за обсяги 2015 року, збережено програму "Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі на умовах фінансового лізингу" в обсязі 3,82 млн. грн. Загалом, зміни бюджету 2016 року стосуються катастрофічного скорочення обсягів фінансування та зміщення пріоритетності програм за обсягами фінансування. Фактично на рівні 2015 року заплановано виділення коштів на програми: забезпечення діяльності Аграрного фонду, загальне керівництво; видатки на фінансову підтримку та екологічні програми. У порівнянні з 2014 роком, виключено видатки за бюджетними програмами: фінансування аграрної освіти, підтримки розвитку садівництва та виноградарства, держпідтримки тваринництва, виставкові заходи тощо. Вилучено соціальні програми; на 30% зменшено видатки на науку [4].

Оскільки можливості бюджету були і залишаються обмеженими, реальну підтримку сільське господарство одержувало шляхом застосування непрямих механізмів підтримки, а саме спецрежимів оподаткування у вигляді ФСП (4 група платників єдиного податку з 2015 р.) та ПДВ.

Кардинальна зміна системи оподаткування сільськогосподарської діяльності передбачена Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2016 році» від 24 грудня 2015 року №909.

Верховна Рада встановила перехідний (до 1 січня 2017 року) спеціальний режим сплати ПДВ при реалізації великої рогатої худоби і молока з пропорцією 20% – до держбюджету, 80% – на спеціальний рахунок виробника для подальшого використання; при реалізації зернових і технічних культур – співвідношення 85% на 15%; при реалізації іншої сільгосппродукції – 50% на 50% відповідно.

Аграрний сектор дав змогу частково згладити наслідки фінансово-економічної кризи в країні 2014-2015 років. Проте його «допомога» у відновленні економічного зростання в національному господарстві була б значно відчутнішою, якби держава виділяла достатню фінансову підтримку на розвиток сільськогосподарського виробництва.

Висновки. Отже, державна підтримка агропромислового комплексу є неодмінною умовою його сталого розвитку та забезпечення продовольчої безпеки держави. Державна програма фінансової підтримки аграрних підприємств в нашій країні характеризується недосконалістю і постійним недофінансуванням. Тому подальші реформи мають бути спрямовані на послаблення або припинення підтримки виробництва згідно квот. Кошти, що вивільняються, мають бути спрямовані на активну підтримку фермерських господарств та інвестовані в освіту, інфраструктуру й інновації в галузі. Уряд має бути наполегливішим у пріоритетності фінансування охорони довкілля та сталого використання природних ресурсів.

Література:

1. Єдина комплексна стратегія розвитку сільського господарства та сільських територій на 2015-2020 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=248517114.
2. Про державний бюджет України на 2016 та 2017 рік : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
3. Про державну підтримку сільського господарства : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
4. Радченко О. Державна підтримка сільського господарства України в період системних перетворень / О. Радченко // Міжнародний науковий журнал. – 2016. – Вип. 2. – С. 47-53.
5. Статистичний збірник: Сільське господарство України за 2016 рік / Відп. за вип. Прокопенко О.М. – К. : Держстат України, 2017. – 246с.

Скорлупін О. Г.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ В РІЗНИХ КРАЇНАХ СВІТУ

Постановка проблеми. Економічна теорія розглядає соціальний захист населення як багаторівневу, ієрархічно організовану систему заходів, спрямованих на мінімізацію соціальної напруги і соціальних конфліктів в суспільстві, а також на забезпечення ефективного розвитку економіки.

Виклад основного матеріалу. У світі існують різні моделі державної політики соціального захисту населення з метою визначення оптимального її варіанту для можливої подальшої реалізації в Україні.

Американська модель державної політики соціального захисту населення — найбільш лібералізований з варіантів які існують в світі, і базується на принципі відокремлення соціального захисту від функціонування вільного ринку й захисті лише тих категорій громадян, які не мають інших доходів, крім соціальних виплат. При цьому забезпечується досить високий рівень і якість життя основної частини населення [1].

У країнах-членах Європейського Союзу домінують чотири основні моделі соціального захисту населення: континентальна (німецька), англосаксонська, скандинавська (шведська) і південно-європейська. Ця типологія зафіксована в документах Європейської комісії [4].

Континентальна (німецька) модель, яка представлена в Німеччині, Франції, Австрії, характеризується високим рівнем перерозподілу ВВП через державний бюджет (біля 50%), створенням розвиненої системи соціального захисту на основі залучення коштів держави та підприємців і жорстким зв'язком між рівнем соціального захисту та тривалістю професійної діяльності (величина страхових виплат визначається насамперед величиною страхових внесків). В її основі лежить соціальне страхування, послуги якого фінансуються переважно за рахунок внесків роботодавців і застрахованих працівників. Для малозабезпечених членів суспільства, що не мають можливості отримувати страхові соціальні виплати (наприклад, через відсутність страхового стажу), національна солідарність реалізується через принципи соціальної допомоги.

Скандинавська (шведська) модель (Швеція, Норвегія, Фінляндія, Данія) — найбільш соціалізована модель. Вона відзначається високою часткою ВВП, яка розподіляється через бюджет (понад 50-55%), акумулюванням державою значних фінансових ресурсів, домінуванням ідеї рівності та солідарності в здійсненні соціальної політики, активною упереджувальною політикою, профілактичними заходами у сфері зайнятості, жорсткою політикою доходів, високим рівнем соціального захисту населення, що забезпечується за державні кошти [2].

Дорожнеча скандинавської моделі соціального захисту компенсується високим ступенем соціальної захищеності населення, відсутністю шокуєчих контрастів між багатством і бідністю, і, відповідно, високою політичною й соціальною стабільністю, низьким рівнем бідності в цих країнах. Так, після перерозподілу суспільного доходу через систему податків і соціальних виплат (33% держбюджету йде на соціальні потреби) плюс соціальні видатки муніципальних бюджетів і виплати з пенсійних і інших страхових фондів, до категорії бідних потрапляє лише 5,6% населення (для порівняння, аналогічні показники в США складають відповідно 27% і 17%) [4].

Англосаксонська модель представлена в Європі Великою Британією та Ірландією, а поза її межами – Канадою, і є проміжною між лібералізованою американською й соціально орієнтованою шведською та німецькою моделями. Для неї характерним є активніше, ніж для першої моделі, регулювання соціальних процесів з боку держави, проте нижчий, ніж в останніх двох моделях, рівень оподаткування й перерозподіл ВВП через держбюджет (не більше 40%). Крім того, має місце приблизно рівний розподіл витрат на соціальне забезпечення між державою та приватним сектором, пасивна державна політика на ринку праці [1].

Англосаксонська модель базується на таких принципах:

- 1) принцип універсальності системи соціального захисту - поширення її на всіх громадян, які потребують матеріальної допомоги;
- 2) принцип одноманітності й уніфікації соціальних послуг і виплат, що полягає в однаковому розмірі пенсій і медичного обслуговування, а також умов їх надання;
- 3) принцип розподільної справедливості.

Так, фінансування сімейних виплат і охорони здоров'я здійснюється з державного бюджету, а інших соціальних виплат - за рахунок страхових внесків найманих робітників і роботодавців. На відміну від континентальної, ця модель включає в себе соціальне страхування з досить низькими соціальними виплатами й соціальну допомогу, яка в цій системі грає домінуючу роль.

Південно-європейська модель соціального захисту представлена в Італії, Іспанії, Греції й Португалії. В цих країнах системи соціального захисту були створені або вдосконалені лише протягом останніх десятиліть. Дану модель можна інтерпретувати як перехідну. Як правило, рівень соціальної захищеності в цій моделі відносно низький, а завдання соціального захисту часто розглядається як справа родичів і сім'ї. Тому соціальна політика носить переважно пасивний характер і орієнтована на компенсацію втрат у прибутках окремих громадян.

Характерною рисою даної моделі є асиметрична структура соціальних видатків.

Так, наприклад, в Італії найбільшу частку соціальних видатків займає пенсійне забезпечення (14,7-15,4% ВВП при середньоєвропейському рівні 12,5%), тоді як на підтримку сім'ї, материнства, освіти й політику зайнятості витрачаються порівняно незначні кошти (біля 0,8-1%) [3].

Істотною проблемою є також одночасне існування недостатньо соціально-гарантованих секторів в економіці й секторів, де гарантованість соціальних послуг значно вища (зокрема, в силу рівня розвитку профспілкового руху).

Японська модель державної політики соціального захисту передбачає проведення політики вирівнювання доходів, особливу політику використання робочої сили (система довічного найму з певними сучасними модифікаціями), домінування психології колективізму, солідарності в доходах, досягнення консенсусу між різними суб'єктами у вирішенні соціально-економічних проблем, виділення питань підвищення життєвого рівня населення в ранг національних пріоритетів [1].

Висновки. Модель соціального захисту населення в Україні часів адміністративно-командної економіки характеризувалася превалюванням ідеї вторинності соціальної сфери щодо виробництва; жорстким контролем з боку держави соціальних відносин; зрівняльним принципом розподілу, низьким рівнем доходів; визнанням зарплати, отриманої на державних підприємствах, їх основним джерелом; заохоченням колективних форм споживання, у тому числі в «натуральному вигляді» (надання безоплатних житла, відпочинку, соціальних послуг), на шкоду більш ринковим грошовим трансфертам [3]. Як результат, держава виступала в якості єдиного суб'єкта соціального захисту, державний бюджет був фактично єдиним джерелом його фінансування, а особисті та особисто-групові форми захисту практично повністю заперечувалися соціалістичною ідеологією. Сукупність цих факторів було несприятливим підґрунтям для реформування системи соціального захисту в незалежній Україні.

Література:

1. Дідківська Л.І. Державне регулювання економіки / Л.І. Дідківська, Л.С. Головка — К.: Знання-Прес, 2002. — 214 с.
2. Іванова О.Л. Соціальна політика: теоретичні аспекти / О.Л. Іванова — К.: Академія, 2003. — 107с.
3. Моделі соціальної політики держави [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://diplomz.co.ua/other/3574/>
4. Моделі соціального захисту в державах ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0F>.

**Стеценко І. М.,
Капральчук С. В.,
Шведун В. О.**

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Активна державна політика щодо регулювання зайнятості населення спрямована на: стимулювання попиту на робочу силу і передбачає надання таких послуг: безпосереднє працевлаштування безробітних; перенавчання та перекваліфікація; допомога в пошуку роботи; організація громадських робіт; стимулювання самозайнятості. Пасивна державна політика щодо регулювання зайнятості населення орієнтована на надання фінансової підтримки незайнятих громадян і передбачає компенсацію втрат доходів внаслідок безробіття; надання допомоги по безробіттю; надання

державних субсидій.

Виклад основного матеріалу. Механізм державного регулювання зайнятості населення традиційно містить такі складові:

- формування правової бази регулювання ринку праці;
- розробка та впровадження механізмів реалізації програм зайнятості.

Зокрема, до системи таких програм відносяться:

- державні та регіональні програми зайнятості;
- програми громадських робіт;
- програми перепідготовки та перекваліфікації;
- програми державної допомоги по безробіттю;
- програма створення першого робочого місця для молоді;
- створення мережі центрів та служби зайнятості [2].

При цьому основними функціями служби та центрів зайнятості є такі:

- реєстрація безробітних і визначення статусу безробітного;
- надання консультацій та інформації незайнятим громадянам;
- надання фінансової підтримки безробітним;
- організація професійної підготовки та перепідготовки безробітних;
- аналіз і прогнозування стану ринку праці;

- розробка і впровадження механізмів стимулювання створення робочих місць для окремих категорій громадян, які не здатні конкурувати на ринку праці (інваліди, молодь, багатодітні матері), в тому числі шляхом бронювання робочих місць та встановлення квот робочих місць;

- створення інформаційно-довідкової системи ринку праці, що передбачає формування банку даних професій, робочих місць, вакансій;
- створення нових робочих місць [1].

Що стосується формування Державного фонду сприяння зайнятості населення та управління його коштами, то джерелами надходжень грошових коштів до зазначеного фонду є наступні:

- відрахування від фондів оплати праці всіх підприємств і організацій;
- відрахування від сум заробітної плати працюючих громадян;
- державні субсидії.

Витрачаються кошти фонду на надання допомоги по безробіттю, фінансування навчання та перекваліфікації, організацію громадських робіт, реалізацію заходів програми зайнятості; розвиток і впровадження гнучких форм зайнятості (зокрема, використання режиму неповного робочого часу; створення нестандартних робочих місць та організації праці); організацію системи професійного навчання та перекваліфікації.

Відповідно до потреб ринку здійснюється перенавчання безробітних. При цьому визначаються базові навчальні заклади, розробляються програми навчання, фінансується навчання.

Крім того, в рамках Єдиної технології обслуговування незайнятого населення діє програма єдиної інформаційно-аналітичної системи служби зайнятості, яка чітко визначає критерії надання соціальних послуг незайнятим громадянам та їх соціального захисту [3].

Висновки. Таким чином, основою для здійснення регулятивних заходів у сфері зайнятості є оцінка та прогнозування динаміки трудових ресурсів, а також стану і тенденцій на ринку праці. З цією метою складають такі трудові баланси: загальнодержавний баланс трудових ресурсів; баланс ринку праці. Такі баланси розробляються на загальнодержавному та регіональному рівнях, вони є складовою частиною Програми економічного і соціального розвитку країни (регіону).

Література:

1. Бражко О. В. Вплив людського потенціалу на соціально-економічний розвиток України / О. В. Бражко // Економіка та держава. – 2009. – № 7. – С.97–99.

2. Демуш О.Б. Сучасні теоретико-методичні основи формування ринку праці / О.Б. Демуш // Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє. – Тернопіль : Вид-во "Економічна думка", 2005. – С. 113–122.

3. Єсінова Я. / Економіка праці та соціально-трудова відносини : навч. посіб. / Н. І. Єсінова. – К. : Кондор, 2004. – 432 с.

Хряпинський А. П.

КРИТЕРІЇ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Постановка проблеми. Першим важливим чинником ефективного регулювання територіального розвитку є застосування державного регулювання тільки в тих випадках, коли відсутні достатні права або ресурси для того, щоб вирішити ту чи іншу проблему територіального розвитку самостійно, не вдаючись до підтримки з держави. У кожному конкретному випадку потрібно доводити, що державне втручання є не просто бажано, а необхідним, безальтернативним.

Виклад основного матеріалу. Серед ключових критеріїв державного регулювання територіального розвитку виділяються наступні.

1. Легітимність. Будь-які дії з регулювання територіального розвитку повинні виходити тільки з раніше прийнятих законів і не повинні суперечити спеціально прийнятим нормативно-правовим актам.

2. Регіональна ініціатива і регіональне виконання. У переважній більшості випадків конкретні заходи державного регулювання територіального розвитку повинні ініціюватися суб'єктами держави та муніципальними утвореннями. Чим більше ініціативна зацікавленість територій в державному регулюванні їх розвитку і чим активніше вони беруть участь в цьому процесі, тим більше впевненість в отриманні позитивних результатів. У той же час не виключені ситуації, коли держава в загальних інтересах територіального розвитку має саме проявити владну ініціативу і самостійно реалізовувати її на території, але згоду суб'єкта і його участь в реалізації вважає за необхідне.

3. Конкретно-цільовий характер. Державне регулювання повинно виходити з наявності відповідного приводу, але здійснюватися тільки при впевненості в тому, що їхні дії приведуть до досягнення кількісно вираженої мети. При цьому необхідні результати повинні характеризувати самі дії на відміну від параметрів зміни регіональної ситуації.

4. Облік віддалених і пов'язаних результатів. На відміну від господарських утворень регіональні системи є більш складними й інерційними, а регіональні відтворювальні цикли за часом взагалі непорівнянні з господарськими. Особливості протікання процесів територіального розвитку не дають підстав розраховувати на швидкий результат. Потрібно відокремлювати поточні та приватні зміни від сутнісних і віддалених змін, які можуть відбутися тільки після проходження змін по всьому ланцюгу територіальних зв'язків.

5. Встановлення часових меж. Державне регулювання територіального розвитку по відношенню до конкретного регіону може бути тривалим, але не повинно бути вічним. Кожен регіон, який отримує державну підтримку, повинен розраховувати на неї тільки як на стимул подолання кризової ситуації. Тому кожне рішення по державному регулюванню територіального розвитку в кожному конкретному випадку має супроводжуватися оголошенням його часових меж і обґрунтуванням його тривалості з урахуванням гостроти і змісту даної регіональної ситуації.

6. Адекватність реакцій об'єктів державної підтримки. Держава має право розраховувати на те, що дії по підтримці одного з регіонів матимуть наслідком і адекватну реакцію об'єкта такої підтримки. Це можуть бути зустрічні ініціативи по вирішенню кризової регіональної ситуації, ведення режимів економії ресурсів, активізація використання всіх власних джерел розвитку тощо.

7. Системна обґрунтованість з урахуванням всіх видів державної підтримки визначеної території. Практично кожен регіон вже користується тими чи іншими преференціями. Крім того, принцип системної обґрунтованості передбачає безальтернативність власне державної підтримки як реакції на відсутність у того чи іншого регіону власних ресурсів розвитку.

8. Адресність, гранично допустима локалізація. Державна селективна підтримка окремих регіонів має бути конкретно-адресною та мати своїм об'єктом найбільш депресивні, стагнаційні і інші території та конкретні населені пункти.

9. Розгорнуте процедурне забезпечення. Тільки розробка спеціальних організаційних механізмів, доведених до детальних процедур, закріплених в нормативних актах, розуміється як обов'язковий принцип, здатний підтримувати державне регулювання територіального розвитку в режим нормальної організаційної діяльності.

10. Відповідальність і контроль. Режим особливої відповідальності і контролю необхідний, оскільки, по-перше, заходи державного регулювання територіального розвитку завжди пов'язані з використанням загальнодержавних ресурсів, по-друге, мають своїм предметом політично і соціально значущі регіональні процеси і, по-третє, зачіпають інтереси як одного регіону, так і всієї сукупності регіонів держави [1–3].

Висновки. У цілому, відповідальність за конкретні дії стосовно державного регулювання територіального розвитку повинні нести три сторони: державні структури, що відповідають за прийняття відповідних рішень, державні органи, які виконують ці рішення, органи влади і управління, які отримують державну підтримку.

Література:

4. Беленький П. Регіональна політика збалансованого соціально-економічного розвитку / П. Беленький, О. Другов // Регіональна економіка. – 2005. – № 1. – С. 96–106.

5. Герасимчук З. В. Регіональна політика сталого розвитку: методологія формування, механізми реалізації / З. В. Герасимчук. – Луцьк : Надстир'я, 2001. – 528 с.

6. Регіони України: проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку : монографія / за ред. З. С. Варналія. – К. : Знання України, 2005. – 498 с.

Целен А. А.

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Постановка проблеми. Підвищення ролі сільських територій в здійсненні стратегічних соціально-економічних перетворень вимагає застосування комплексного інтегрального підходу до розвитку села як соціально-територіальної підсистеми суспільства, що виконує ряд найважливіших народногосподарських функцій, в тому числі виробничу, демографічну, соціально-культурну, екологічну, рекреаційну.

Виклад основного матеріалу. Сталий розвиток сільських територій – це процес якісних змін, спрямованих на стабільне соціально-економічне зростання сільських територій, підвищення ефективності сільської економіки, рівня зайнятості та якості життя сільського населення на основі реалізації комплексу економічних, соціальних і екологі-

чних заходів державного та місцевого рівня.

Серед ключових чинників сталого розвитку сільських територій одне із провідних місць займає гармонізація соціальних, економічних та екологічних складових відповідно до інституціонального середовища [3, с. 51].

Аграрний сектор є важливою складовою економіки України, від функціонального стану якого в прямій залежності знаходиться продовольча безпека та незалежність держави, розвиток внутрішнього й зовнішнього ринків, а отже і рівень життя населення. За офіційними статистичними даними, у 2016 р. частка сільського господарства становила 13,7 % у загальному обсязі валової доданої вартості (2383,2 млрд. грн.) усіх галузей економіки України і склала 277,2 млрд. грн. Слід відмітити, що частка галузей рослинництва і тваринництва у загальному обсязі валової продукції сільського господарства склала відповідно 73 % та 27 %, а аграрних підприємств – 57 %. Це пояснюється тим, що загальні обсяги виробництва продукції рослинництва в натуральному обліку збільшились (зерна на 30 %, сояшнику у 5,4 рази), а продукції тваринництва – навпаки скоротилися в 2-3 рази проти рівня 1990 року [6].

Функції сільських територій різноманітні та полягають у такому: виробнича функція, задоволення потреб суспільства в продовольстві та сировині, продукції для різних галузей та видів господарської діяльності; соціально-демографічна функція відтворення сільського населення, забезпечення сільського господарства та інших галузей економіки трудовими ресурсами, значним людським капіталом; культурна та етнічна функція зберігання самобутньої національної культури, народних традицій, звичаїв, обрядів, фольклору, досвіду ведення сільського господарства та освоєння природних ресурсів, охорона пам'яток природи, історії та культури, розташованих на сільських територіях; екологічна функція, підтримання екологічної рівноваги в аграрних регіонах та на всій території країни, утримання заповідників, заказників, національних парків та ін.; рекреаційна функція, створення умов для відновлення здоров'я і відпочинку міського та сільського населення; функція соціального контролю над територією, сприяння сільського населення державним органам у забезпеченні громадського порядку та безпеки в поселеннях й територіях. [3, с. 344].

Основними чинниками формування та функціонування сільських територій є: регіональні (ресурсні, чинники місця розміщення, умови розвитку; функціональна сумісність різних видів діяльності на певній території); управлінські, що включають рішення та обґрунтування щодо стратегій розвитку сільських територій; самоорганізації; невизначеності. При цьому сільські території мають певні обмеження (імперативи) ефективного розвитку та функціонування: недосконале законодавство, недостатня державна підтримка, у т.ч. фінансова та інвестиційна; слабе інформаційне забезпечення та соціальна захищеність селян.

Основними завданнями сталого розвитку сільських територій є: створення на сільських територіях господарських систем, що саморозвиваються на підставі формування економічного обороту місцевих ресурсів у результаті розвитку конкурентоспроможного та екологічно гармонійного сільського господарства, диверсифікації сільськогосподарського виробництва, підвищення економічної активності населення, відродження традиційних та розвиток нових виробництв, розвиток сучасної виробничої та інформаційної інфраструктури, розвиток місцевої промисловості з переробки сільськогосподарської сировини, всебічний розвиток кооперації у виробничій, збутовій, фінансовій та інших сферах, зміцнення ринкового простору та відповідних виробничо-збутових зв'язків; розвиток місцевого самоврядування для формування соціально_організованого та відповідального громадянського суспільства на селі; підвищення привабливості проживання населення на сільських територіях; підвищення конкурентоспроможності сільських територій. Сталий розвиток будь-якої території визначається сукупністю соціально-економічних і природно-екологічних чинників [4, с. 19].

Основою визначення цих чинників є методологія системного аналізу, що дозво-

ляє їх розкрити та виявити всі взаємозв'язки між ними. Тільки після цього, представляється можливою розробка стратегії вирішення проблем сталого розвитку будь-якої конкретної сільської території.

У загальному розумінні всі чинники, що визначають умови та потенційні можливості розвитку сільських територій, можна розділити на чотири наступних групи:

– чинники виробничо-економічного розвитку, пов'язані з рівнем розвитку сільськогосподарського виробництва та його станом в умовах ринку, розвитком інших видів виробництва та сфери послуг;

– чинники соціально-економічного розвитку, пов'язані з сільським населенням, його культурою та способом розселення, рівнем зайнятості сільських жителів та їх доходів, їх соціальним забезпеченням;

– чинники збереження природного, культурної та духовної спадщини, пов'язані з об'єктами природи (земельними, водними та іншими природними ресурсами), багато в чому визначають можливості та економічну цінність території;

– чинники інституційних перетворень, пов'язані з відносинами володіння, розподілу та користування земельними, водними ресурсами [1,2].

Висновки. Сталий розвиток сільських територій, вирішення соціальних проблем сільського населення є одним з основних умов безконфліктного, демократичного розвитку суспільства, його економічного та соціального благополуччя й тому має стати пріоритетним напрямом розвитку держави.

Література:

1. Богданов Д.С. Завдання сталого розвитку сільських територій / Д.С. Богданов // Агросвіт. – 2017. - № 7. – с. 60-62.

2. Малік М.Й. До питання сталого розвитку сільських територій / М.Й. Малік // Економіка АПК. – 2014. – № 5. – С. 51–55.

3. Павлов О.І. Сільські території України: функціонально_управлінська модель: монографія /О.І. Павлов. – Одеса: Астропринт, 2009. – 344 с.

4. Саблук П.Т. Розвиток сільських територій в контексті забезпечення економічної стабільності держави / П.Т. Саблук // Соціально-економічні проблеми розвитку українського села і сільських територій: матер. VII річних зборів Всеукраїнського конгресу вчених економістів_аграрників. – К., 2005. – 19 с.

5. Статистичний збірник: Сільське господарство України за 2016 рік / Відп. за вип. Прокопенко О.М. – К.: Держстат України, 2017. – 246с.

Черкаська В. В.

ПРОБЛЕМИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

Постановка проблеми. Дослідження проблематики сталого розвитку аграрного сектору вимагає врахування комплексного взаємодії реальних економічних, соціальних, політичних і екологічних процесів, що складають його основу, що, в свою чергу, передбачає використання методології інституціонального аналізу, облік динаміки інституційного фону, рівня сформованості інститутів, як формальних, так і неформальних.

Виклад основного матеріалу. Дія неформальних інститутів пов'язане з ситуаціями, коли економічні агенти в процесі прийняття рішень орієнтуються на розумові конструкції, сформовані виходячи з минулого досвіду, отриманого стосовно конкретних інституційних умов. Сучасні протиріччя між системою неформальних інститутів, характерною для сільської місцевості, і перспективним стійким розвитком аграрної сфери

України зокрема, обумовлені, на наш погляд, двома основними причинами.

По-перше, пряме перенесення західних інститутів в українську середу, активно пропагував на початку 90-х рр. в якості основи формування ринкових відносин, відкидалося через нерозуміння їх людьми, вихованими в умовах адміністративно-командної системи і несумісності цих інститутів до встановлених культурних і ідеологічними установками [1, С. 121]. В результаті безкомпромисне нав'язування норм і правил ринкового господарювання, призвело до формування неформальних інститутів, що перешкоджають розвитку аграрної сфери на сучасному етапі.

По-друге, катастрофічні наслідки політики «шокової терапії» ще більше погіршили ситуацію стрімким зростанням недовіри уряду, рівень якого не відновлено до цих пір, що ускладнює проведення реформ, обмежує передбачуваність реалізації тих чи інших державних проектів.

У результаті, значна динаміка інституційних змін, безперервний процес реформування сільського господарства, породив особливий нестабільний інституційний фон, що обмежує можливості прогнозування розвитку галузі [2]. При цьому категорія «сталій розвиток» увібрала в себе не тільки питання традиційної економічної науки, а й широке коло проблем, що включає соціальні, інституційні та політичні перетворення, необхідні для забезпечення зростання аграрного виробництва регіону та якісного поліпшення умов життя широких верств сільського населення, поведінка яких не вкладається в рамки ринкової теорії, заснованої на принципах індивідуалізму, раціоналізму, повної інформованості і ефективності ринків.

Соціальні інститути, як стійкі форми організації сумісної діяльності людей, є істотним ланкою, що сприяє забезпеченню сталого розвитку сільських територій [3, с. 342]. Однак в умовах кризової ситуації соціальні та економічні інститути діють неузгоджені, не здатні організувати громадські інтереси, налагодити функціонування соціальних зв'язків, як в масштабі всього суспільства, так і на рівні окремих спільнот, в тому числі – аграрного сектору.

Сучасні економічні агенти, особливо в аграрній сфері, діють в умовах високих трансакційних витрат, погано певних прав власності і ненадійних контрактів, в умовах ризику і невизначеності. Реакція на недосконалість інституційного середовища існування сільгосптоваровиробників лежить в основі формування тіньової економіки, а також різного роду квазіринкових відносин в аграрному секторі та суміжних галузях.

Отже, що відбувається трансформація інституційного середовища є як імпульсом до розвитку нових соціально-економічних відносин, так і причиною відставання аграрної сфери, загострення проблеми продовольчої безпеки.

Проведення аграрної реформи на початкових етапах було пов'язано з переділом власності. Більшість підприємств АПК стало приватними, і вирішення питань з управління господарською діяльністю повністю перейшло до їх власникам. Значно посилюється при цьому неефективне використання сільгоспугідь багато в чому стало результатом недосконалість земельного законодавства, який не забезпечує економічної та екологічної відповідальності сільгоспвиробників.

Держава як елемент інституційної структури не може бути пасивним спостерігачем цього процесу, так як це призводить до дестабілізації агроекономічної ситуації, як з-за об'єктивних умов перехідного етапу, так і внаслідок суб'єктивних інтересів учасників сфери перерозподілу.

За роки реформ сформувалася багатоукладна економіка, почали діяти ринкові інститути приватної власності на землю, форми господарювання, системи кредитування і страхування ризиків, які становлять базу для реального реформування сільського господарства. У зазначених умовах формування інституційного середовища аграрного сектора, що включає розвиток норм і правил, інститутів-організацій, передбачає підвищення ефективності функціонування його підприємств за рахунок удосконалення

внутрішніх і міжгосподарських відносин, а також їх фінансового оздоровлення. Важливе завдання державного регулювання при цьому полягає в використанні інституту приватної власності в інтересах всього суспільства, розвитку соціальної функції приватної власності.

Висновки. Сформована сукупність заходів державної підтримки все ще не носить системного характеру, часто стає причиною дискусій не тільки в питаннях обсягів фінансування, але і необхідності багатьох діючих напрямків розміщення коштів. На наш погляд, перспективним в даний час є розвиток форм і методів державного регулювання, виходячи з принципів системності, комплексності впливу і можливості отримання кумулятивного ефекту.

Література:

1. Дідьківська Л.І., Головка Л.С. Державне регулювання економіки: навч. посіб. – К. : Знання-Прес, 2000. – 209 с.
2. Загальнодержавна Комплексна програма підтримки та розвитку українського села “Добробут через аграрний розвиток” на 2005 – 2010 роки. – Режим доступу: <http://darukraine.com.ua/docs/dar220805.pdf>.
3. Кириленко І.Г. Трансформація соціально-економічних перетворень у сільському господарстві України: проблеми, перспективи. – К. : ННЦ ІАЕ, 2005. – 452 с.

**Чорний С. В.,
Шведун В. О.**

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У МОЛОДІЖНІЙ СФЕРІ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Сучасне положення молоді в Україні визначається наступними факторами: мінімальна участь молоді в об'єднаннях громадян, повільне зростання цивільної та національної свідомості, активності молоді; відсутність системи ціннісних орієнтацій; низький рівень інформованості молоді з питань участі у всіх сферах громадського життя, процесі формування й реалізації державної політики у молодіжній сфері; нелегальна зовнішня трудова міграція частини молоді; низький рівень правової освіти молоді й знання шляхів захисту своїх прав; відсутність рівності можливостей і стартових умов для всієї молоді.

Виклад основного матеріалу. Молодіжну політику, на думку Н. Головатого, можна розглядати як своєрідний механізм, за допомогою якого держава, політичні партії, громадські організації й інші соціальні інститути вступають у взаємини з молодим поколінням [1]. Цей механізм може функціонувати ефективно лише тоді, коли зусилля всіх суб'єктів будуть скоординовані, а роль координатора здатна виконати лише держава.

Визнаючи неминучість концептуального плюралізму підходів до розуміння феномена молодіжної політики, В. Ченцов пропонує вживати терміни «державна молодіжна політика» і «недержавна молодіжна політика», що, в свою чергу, включає суспільну молодіжну політику й асоціальну молодіжну політику, тобто політику антигромадської спрямованості (злочинність, екстремізм). У цьому випадку зазначений дослідник спирається на два критерії: суб'єктність та цілеполагання [4].

В Україні державна політика у молодіжній сфері була заснована починаючи з грудня 1992 року через прийняття Декларації «Про загальні принципи державної молодіжної політики в Україні» від 15 грудня 1992 року № 2859-ХІІ. Із цього моменту в на-

уці всі частіше вживається термін «державна молодіжна політика» і рідше «молодіжна політика» [3].

Зокрема, серед негативних факторів ризику, що нині домінують у молодіжному середовищі, необхідно виділити такі: зменшується абсолютна чисельність і частина молоді в структурі населення у зв'язку з негативними демографічними процесами; погіршується стан фізичного та психічного здоров'я молодого покоління, що може привести до якісного зниження репродуктивного, інтелектуального, економічного потенціалу суспільства; триває маргіналізація та криміналізація молодіжного середовища, збільшується кількість молодих людей, схильних до правопорушень; знижується якість освіти; відбувається деградація структури зайнятості, руйнування трудової мотивації молодих працівників. Молоді люди інтегруються переважно в сферу обміну та перерозподілу товарів і послуг, воліють робочі місця, що не потребують високої професійної кваліфікації; частина підприємців не перевищує 2–3% від чисельності всієї молоді, молоді люди практично не представлені в малому й середньому бізнесі; відбувається деформація духовно-моральних цінностей, розмиваються моральні обмежники на шляху до досягнення особистого успіху; слабо розвивається культура відповідальної цивільної поведінки [4].

Висновки. Виходячи з вищезазначеного, державну політику у молодіжній сфері також можна визначити як сукупність заходів законодавчого й виконавчого характеру, спрямованих на реалізацію потреб молоді, її адаптацію в сучасному суспільстві. Виразити й захистити інтереси молодих людей, не протиставляючи, а співвідносячи їх із загальним публічним інтересом, – найважливіше завдання й функція державної політики у молодіжній сфері.

Література:

1. Головатий М. Ф. Молодіжна політика в Україні: проблеми оновлення / М. Ф. Головатий. – К. : Наукова Думка, 1993. – 236 с.
2. Дегтяр А. О. Державно-управлінські рішення: інформаційно-аналітичне та організаційне забезпечення : монографія / А. О. Дегтяр. – Х. : Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2004. – 224 с.
3. Декларація Верховної Ради України «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні» від 15.12.1992 № 2859-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2859-12>
4. Ченцов В. Українська молодіжна політика від Кравчука до Кучми / В. Ченцов, К. Колесніков // Бористен. – 2006. – № 12. – С. 12–13.

**Шведун В. О.,
Ахмедова О. О.**

СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ ТА МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В ТУРИСТИЧНІЙ ІНДУСТРІЇ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. В нинішніх умовах актуальним і важливим є розроблення науково-практичних рекомендації щодо вдосконалення та впровадження механізмів державного управління в туристичній індустрії регіонів України.

Виклад основного матеріалу. Розкриття сутності механізму державного управління в туристичній індустрії в загальному контексті дало можливість стверджувати, що він є комплексом взаємопов'язаних елементів, які забезпечують реалізацію державної політики щодо туристичної індустрії та суміжних галузей з метою якісного задоволення

потреб споживачів відносно організації дозвілля, забезпечення соціально-економічного розвитку територій, а також нейтралізації та уникнення негативних наслідків від туристичних потоків. Цей механізм містить такі складові, як цілі та принципи, суб'єкти, функції, практична реалізація, об'єкти, наслідки впливу.

Механізм державного управління в туристичній індустрії України, повинен ґрунтуватися на залежності від державної політики у сфері туризму та курортів, у якості об'єкта управління повинен містити туристичну індустрію та має являти собою замкнуту систему, зворотні зв'язки якої відображають залежність подальших пропозицій щодо вдосконалення державної політики у сфері туризму та курортів від прибутковості туристичної індустрії, конкурентоспроможності України на внутрішньому та зовнішньому туристичних ринках, а також загального соціально-економічного стану цієї території [1; 2].

Цей механізм містить такі складові:

- принципи, пріоритети, перспективи, цілі державного управління в туристичній індустрії;
- суб'єкти державного управління в особі центральних органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, громадських професійних організацій;
- функції державного управління в туристичній індустрії;
- практична реалізація державного управління туристичною індустрією;
- об'єкт державного управління – туристична індустрія як міжгалузевий комплекс;
- обсяги прибутковості туристичної індустрії, соціально-економічний стан та рівень конкурентоспроможності регіону в якості наслідків впливу державного управління.

При цьому необхідним є формування стратегії розвитку державного управління в туристичній індустрії України, яка спирається на відповідні стратегічні пріоритети, під якими слід розуміти міжфункціональні цілі державного планування, визначені відповідно до складових комплексної державної політики у сфері туризму та курортів, з урахуванням особливостей усіх областей зазначеної території, виконання яких є критично важливим для державного управління в туристичній індустрії визначеного регіону.

Відповідно, необхідно виокремити шляхи соціально-економічної державної підтримки реалізації стратегії розвитку державного управління в туристичній індустрії України через співставлення окремих статей видатків обласних бюджетів зі складовими комплексної державної політики у сфері туризму та курортів [1–3].

Висновки. Таким чином, дослідження тенденцій розвитку державного управління в туристичній індустрії України дозволило зазначити в нинішніх умовах потребу формування дієвих механізмів у межах визначеного стратегічного розвитку.

Література:

1. Білотіл О. М. Розробка ефективного механізму державного управління в туристичній індустрії Причорноморського регіону України / О. М. Білотіл // Наукові праці. – 2015. – Вип. 252. – Т. 263. – С. 24–30. – (Серія «Державне управління»).
2. Білотіл О. М. Формування стратегії розвитку державного управління в туристичній індустрії Причорноморського регіону України / О. М. Білотіл // Теорія та практика державного управління. – 2015. – Вип. 3 (50). – С. 65–70.
3. Шведун В. О. Особливості розвитку індустрії туризму в Україні : монографія / О. А. Мельниченко, В. О. Шведун. – Х. : НУЦЗУ, 2017. – 154 с.

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ В СФЕРІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ Й СПОРТУ ЯК СКЛАДОВА ДЕРЖАВНОЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

Постановка проблеми. Ефективне державне регулювання в сфері фізичної культури й спорту є важливою складовою частиною державної соціально-економічної політики.

Визначення цілей і завдань державної політики в області фізичної культури й спорту й закріплення їх у відповідних нормативних актах визначає багато факторів. При цьому окремі автори використовують поняття «мотивів» залучення держави в спорт. Першорядне значення, на їхню думку, має насамперед форма державного устрою, а також «історичні традиції, політичні й соціально-економічні умови, система суспільних і культурних цінностей, демографічні й освітні характеристики.

Виклад основного матеріалу. В законодавстві України про фізичну культуру й спорт визначено мету й завдання, а отже, й державну політику, у розглянутій області суспільних відносин. Згідно із цією нормою, метою законодавства про фізичну культуру й спорт було «всебічний розвиток людини, затвердження здорового способу життя, формування потреби у фізичному й моральному вдосконалюванні, створенні умов для занять будь-якими видами фізичної культури й спорту, організації професійно-прикладної підготовки, профілактики захворювань, шкідливих звичок і правопорушень». Ціль правового державного регулювання розглянутих суспільних відносин лише як створення умов для розвитку масових і індивідуальних форм фізкультурно-оздоровчої й спортивної роботи в різних підприємствах, установах, організаціях і з різними категоріями населення. Подібний підхід був застосований і в Законі про спорт Франції 1984 р., що передбачав розвиток фізичної й спортивної активності й у якості мети правового регулювання розглянутої сфери суспільних відносин [1].

На наш погляд, це значно звужує розуміння необхідності правової регламентації максимально можливого числа суспільних відносин в області фізичної культури й спорту. Так, у рамках Ради Європи прийнята Конвенція про насильство й невартуповедінку глядачів на спортивних заходах (особливо під час футбольних матчів), безпосередньо присвячена координації зусиль держав-членів Ради Європи й інших держав-учасників Європейської культурної конвенції, що підписали дану Конвенцію, з метою «попередження й приборкання насильства й невартої поведінки глядачів» шляхом вироблення й перетворення в життя спеціальних заходів. Цей документ безпосередньо спрямований на забезпечення профілактики правопорушень в області фізичної культури й спорту, необхідність якої визнано в якості однієї з найважливіших цілей правового державного регулювання фізичної культури й спорту.

Грунтуючись на вищесказаному, можна зробити висновок, що визначення компетенції державних органів у сфері фізичної культури й спорту прямо залежить від законодавчо певних мети і завдань державної політики в розглянутій області суспільних відносин [2].

Немаловажне значення для розуміння сутності державної політики в сфері фізичної культури й спорту має аналіз принципів цієї політики.

Питання про принципи державної політики в області спорту має як теоретичне, так і практичне значення. Теоретичне пов'язане з виявленням сутності, соціальної ролі й класифікації принципів, а практичне – з розробкою механізму їх реалізації. І в тому, і в іншому випадку мова йде про фундаментальні основи державної політики й практики управління взагалі й в області фізичної культури й спорту, зокрема. У зв'язку із цим аналіз соціально-політичної сутності й змісту принципів (з погляду повноти справжнього дослідження) є невід'ємним компонентом вивчення державно-правових

проблем фізичної культури й спорту в Україні.

Слід підкреслити, що державна політика й державне регулювання невіддільні одне від одного й взаємозалежні між собою. Відоме твердження, що політика є мистецтво управління. За своїми масштабами впливу політика держави охоплює всі сфери життя суспільства, у тому числі фізичну культуру й спорт. Тут також проявляється двоїстий характер державного регулювання. З однієї сторони державне регулювання фізичної культури й спорту має соціально-політичну сутність, наповнюється політичним змістом, а з іншого – носить організаційний характер, практичну спрямованість. По суті державне регулювання фізичної культури й спорту є практичне перетворення в життя політики держави в цій області.

Висновки. Принципи державної політики в області фізичної культури й спорту знаходять своє об'єктивне вираження (фіксування) у правовій формі, у зв'язку із чим здобувають юридичний характер і виступають у якості офіційних орієнтирів для відповідних суб'єктів правовідносин у цій галузі. Принципи, як і мета державного регулювання, неодмінно повинні бути закріплені в законодавчих актах держави. Тільки в цьому випадку вони переходять із області наукових категорій у площину їх практичної реалізації. Особливо це важливо для формування правової бази системи фізичної культури й спорту, де принципи державної політики виступають у вигляді вихідних установок для правового регулювання відносин в області спорту [3].

Іншою важливою властивістю принципів державної політики в області фізичної культури й спорту є те, що вони надають стабільність організаційній структурі й функціонуванню системи регулювання даною галуззю. Це особливо важливо в сучасний період, коли вже склалися всі державні інститути в Україні й створені сприятливі передумови для стабілізації системи регулювання фізичною культурою й спортом і її функціонування в умовах ринкових відносин.

Література:

1. Вавренюк С. А. Теоретико-правові основи державного управління фізичною культурою і спортом в Україні / С.А. Вавренюк / Теорія та практика державного управління : зб. наук. праць. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2014. – Вип. 3 (46). – С. 210–215.

2. Гасюк І.Л. Еволюція організаційно-правових основ державного управління фізичною культурою і спортом на українських землях наприкінці ХІХ ст. та в радянський період / І.Л. Гасюк // Університетські наукові записки: часопис ХУУП. – Х. : Вид-во ХУУП – 2009. – № 4 (32). – С. 261-272.

3. Гуськов, С.И. Спортивный маркетинг : учеб. пособ. / С.И. Гуськов. – К. : Олимпийская литература, 2001. - 258 с.

Щепкін О. О.

НЕОБХІДНІСТЬ ТРАНСФОРМАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ НА ГЛОБАЛЬНОМУ РІВНІ

Постановка проблеми. Сучасні реалії розвитку світової економіки потребують значного переосмислення напрямків реалізації соціальної політики, а, відповідно, постановки нових завдань та формування нових механізмів реалізації державної політики соціального захисту населення.

Виклад основного матеріалу. Вигоди глобалізації розподіляються в світі дуже нерівномірно. На тлі безпрецедентного багатства – гнітюча бідність і нерівність між

країнами та всередині країн. Нерівність відбувається і в розподілі доходів: 1 млрд. осіб, які живуть в розвинених країнах, одержують 60 % усіх доходів світу, а 3,25 млрд. осіб у країнах з низьким рівнем доходів заробляють менше 20 % доходів [2].

Вигоди й можливості глобалізації залишаються сконцентрованими у відносно невеликій кількості країн, і навіть в межах цих країн розподіляються нерівномірно. Крім того, в останнє десятиліття поглибилась невідповідність між успішними зусиллями з розробки правил, які сприяли б відкритості і розширенню глобальних ринків, і не дуже активними діями на підтримку соціальних цілей, таких як умови праці, права людини, скорочення масштабів бідності тощо.

Тобто, дослідження процесу глобалізації економіки свідчить, що він справляє неоднозначний вплив на соціальну сферу. Лібералізація обміну, нові форми міжнародного поділу праці, зростання руху капіталів, посилення конкурентної боротьби дозволяють досягати економічного зростання в багатьох країнах світу, сприяють розширенню зайнятості, зниженню рівня бідності і підвищенню добробуту. При цьому якість життя більшої частини населення світу покращилася внаслідок зростання доходів на душу населення, збільшення тривалості життя і підвищення рівня освіти. Частка населення світу з середнім рівнем розвитку людського потенціалу зросла з 55 % в 1975 р. до 66 % в 1997 р., а з низьким – скоротилася за цей період з 20 % до 10 % [3].

З іншого боку, зростання обсягів торгівлі та капіталовкладень на глобальному рівні здійснюється з великою швидкістю, але в основному в інтересах більш динамічних і могутніх країн. Для великої кількості працюючих (основної складової економічно активного населення) глобалізація означає невпевненість у збереженні робочого місця та погіршення умов праці. Як у бідних, так і у багатих країнах, економічна перебудова і послаблення інститутів соціального захисту призвели до посилення нестабільності зайнятості і доходів. Конкуренція на світових ринках примушує роботодавців використовувати більш гнучку політику в галузі праці і укладати з працівниками не вигідні трудові угоди. Закони про звільнення працівників пом'якшені в Бельгії, Франції, Німеччині і Великій Британії. В Нідерландах, Іспанії та Великій Британії децентралізована система укладання колективних договорів про оплату праці сприяла зростанню безробіття [4].

Отже, прогресуючий процес глобалізації економіки, надаючи першість економічній ефективності та доцільності, може супроводжуватися негативними соціальними наслідками. В зв'язку з цим дедалі більшого значення набуває соціальний захист населення.

Досвід розвинених країн підтверджує, що глобалізація світової економіки та зростання відкритості національних економік приводять не до згортання економічної ролі держави, а до посилення її управлінських функцій. За умов лобіювання керівництвом розвинених країн інтересів своїх товаровиробників, що широко практикується останнім часом, ключова роль держави має полягати в стимулюванні використання переваг глобалізації з однієї сторони і в протидії її негативному впливові – з іншої. Така політика має сприяти посиленню конкурентних переваг національної економіки та ефективності соціальної політики. Вона має стати невід'ємною складовою системи забезпечення національної безпеки держави.

Тобто, на сучасному етапі світового економічного розвитку соціальний захист, що раніше трактувався і практично здійснювався в межах окремих країн, набирає наднаціонального та транснаціонального характеру. Це сталося з кількох причин. Економічна конкуренція між державами змушує їх скорочувати кошти на соціальний захист з метою підвищення конкурентоспроможності (соціальний демпінг). Міжнародний міграційний тиск змушує перерозподіляти доходи між країнами, щоб запобігти політичним наслідкам масових міграцій. Спільність ринків капіталу та праці сприяє виникненню наднаціональних органів, що забезпечують на наднаціональному рівні захист громадянських прав, які заперечуються або ігноруються на національному рівні [5].

Наднаціональний характер соціального захисту набирає принаймні дві форми: наднаціональний перерозподіл доходів і наднаціональне правове регулювання. Наднаці-

ональний перерозподіл доходів, як одна з форм міжнародного соціального захисту на субглобальному рівні ефективний у Європейському Союзі, коли фонди цього утворення забезпечують певний рівень підтримки бідніших регіонів за рахунок заможніших. Це ще раз доводить тотожність підходів дослідників процесів розвитку і тих, хто наголошує на необхідності створення глобального рівня управління. У щорічній доповіді ООН «Людський розвиток» декларується: «Людське суспільство дедалі більше набуває глобального виміру. Рано чи пізно воно створить глобальні організації, які забезпечать систему прогресивного оподаткування (від багатих до бідних націй), яку підтримує ООН» [1].

Отже, в умовах глобалізації політичні, економічні, технологічні, екологічні зміни, що є необхідною передумовою розвитку людини, спричиняють трансграничний рух капіталу, виробничих потужностей, товарів і послуг та переміщення робочої сили, викликаючи певні зміни в соціальній сфері. Як наслідок, на початку XXI століття глобалізація, підвищуючи ефективність економіки, потенційно загрожує демонтажем всієї створеної протягом минулого сторіччя соціальної надбудови. Це може в перспективі призвести до нового загострення класових відносин, але тепер вже в планетарному масштабі.

Висновки. Таким чином, в сучасному світі зростає роль як регуляторів і координаторів соціальної політики на регіональному і глобальному рівні міжнародних організацій, зокрема, ООН, Міжнародної організації праці, Всесвітнього банку, Міжнародного валютного фонду, СОТ та ін. В умовах глобалізації економіки регулювання соціальної політики виходить за національні межі і повинно відбуватися на регіональному рівні – в межах інтеграційних утворень, та на глобальному рівні – в межах міжнародних організацій та міжнародних програм.

Література:

1. Глобалізація соціального захисту [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://referatua.org.ua/category_content.php?c=state_regulation&id=200&s=2.
2. Кисільова Т. М. Соціальна політика в умовах глобалізації / Т. М. Кисільова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/table/jalilo18/011.htm>
3. Лукашевич В. М. Глобалистика: учебное пособие. – 3-е издание, переработанное и дополненное. – Львов: «Новий світ – 2000», 2006. – 540 с.
4. Сіденко С. В. Соціальні проблеми глобалізації / С. В. Сіденко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ecolib.com.ua/article.php?book=19&article=2298>.
5. Скуратівський В.А. Основи соціальної політики : навч. посіб. / В. А. Скуратівський, О.М. Палій. – К. : МАУП, 2002. – 200 с.

Ярошович В. І.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ УТВЕРДЖЕННЯ ДЕМОКРАТІЇ

Постановка проблеми. Молодь швидше за інших соціальних груп через специфіку віку і ставлення до життя засвоює і приймає нові цінності та при цьому більше інших відчуває потребу в соціальній і культурній ідентичності. Прагнення ототожнити себе на рівні самосвідомості з чимсь цілим, а також різниця у сприйнятті та засвоєнні норм культури в порівнянні з іншими соціальними і віковими групами сприяє трансформації системи традиціоналізму і формування відповідних форм поведінки. Цей процес підсилюється змінами в суспільстві, які, як правило, стимулюють виникнення нових цінностей, посилюють протистояння між цінностями традиційної культури.

Виклад основного матеріалу. Індивідуальні та групові адаптації молоді

відрізняються, а також, спостерігається прагнення з боку молоді ототожнити себе на рівні самосвідомості з цілим, адаптуватися в більшості. Відбувається самоідентифікація молодої людини, «стираючи» таким чином, його індивідуальність, що дозволяє у низці випадків не розділяти групову та особистісну соціалізацію сучасної молоді, припускаючи, що вона часто відмовляється від власних поглядів та стратегій [1].

У період інтенсивних суспільних змін молодь ігнорує соціальний досвід, напрацьований попередніми поколіннями, що в свою чергу несе в собі, на нашу думку, як позитивні, так і негативні аспекти. З одного боку молодь заперечує застарілі цінності, неактуальні для сучасних реалій, але з іншого боку заперечення минулого може призвести до невизначеності. Виступаючи суб'єктом процесу соціалізації, молодь змушена конструювати принципово нові стратегії на основі соціальних реалій, відмовляючись від колишніх, орієнтованих на консервативних нормах та цінностях в період інтенсивних суспільних реформ [2].

У сучасної молоді та старшого покоління істотно відрізняється система цінностей; у молодого покоління, що має чітку орієнтацію на систему ринкових відносин, на одне з перших місць виходить така цінність, як гроші. Від наявності або відсутності грошей залежить не лише задоволення матеріальних потреб, а й духовних, таких, як освіта, спорт, розваги та дозвілля, при цьому сповільнюється процес соціалізації молоді, яка не має достатніх грошових ресурсів для задоволення своїх суб'єктивних потреб. Повільне перетворення старих і виникнення нових цінностей сприяє втраті самоідентифікації соціальними групами і окремими особистостями.

Молодь, як соціальна група, що задіяна в процесах, які відбуваються в суспільстві, доводиться випробувати на собі суспільні процеси [3]. Даний стан погіршується, на нашу думку, зниженням авторитету сім'ї у житті сучасних молодих людей, тобто ідентифікація із сім'єю, як референтною групою, утруднена. Найбільш схильною до впливів соціальних змін і при цьому досить мобільною є студентська молодь. Виступаючи носієм власних культурних і соціальних норм та цінностей, вона уособлює соціокультурну спільність, об'єднану за принципом отримання вищої освіти та ідентифікацією себе із відповідною соціальною групою [4, с. 31].

Висновки. Молоді люди керуються певними цінностями, традиціям і поведінкою, властивою студентській молоді, але в той же час, як ми зазначаємо, володіють різним суспільним становищем, належністю до різних субкультур, а так само різними моделями поведінки та соціальними цінностями, надбаними в процесі соціалізації. Отримання вищої освіти з одного боку сприяє успішній соціальній адаптації, а зміна статусу, порушення звичного стилю життя часто сприяють вибору нетрадиційних соціально-адаптивних стратегій, що в тому числі й частково суперечать суспільним.

Література:

1. Балакірева О. Державна молодіжна політика як важливий напрям діяльності владних інститутів щодо розв'язання проблем молоді в сучасній Україні / О. М. Балакірева, В. А. Головенько // Укр. соціум. - 2008. - №6. - С. 149-150.
2. Парубчак І. Особливості використання менеджменту в реалізації молодіжної політики органами державної влади / І.О.Парубчак // Ефективність державного управління: зб. наук. праць ЛРІДУ НАДУ; за заг. ред. Загорського В.С., Ліпенцева А.В. – Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2010. – Вип. № 23. – С. 306-312.
3. Парубчак І. Застосування європейського досвіду реалізації державної молодіжної політики в Україні на сучасному етапі / І.О. Парубчак // Публічне управління: теорія та практика : зб. наук. пр. Асоціац. Докторів наук з державного управління. – Х. : Вид-во “ДокНаукДержУпр”. – 2012. – 204 с. – С. 157–163.
4. Подолян Я. Політична соціалізація молоді в умовах трансформації українського суспільства : автореф. дис... канд. політ. наук: 23.00.02 / Подолян Яна Віталіївна ; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2008. – 20 с.

СЕКЦІЯ 5

МЕХАНІЗМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В ЕКОЛОГІЧНІЙ СФЕРІ

Більовський М. О.

ПРОБЛЕМИ ТА СУПЕРЕЧНОСТІ РОЗВИТКУ ВІДНОВЛЮВАНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ ТА ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Україна має значний потенціал для розвитку відновлюваної енергетики, ефективне використання якого дозволило б істотно скоротити частку екологічно шкідливого виробництва енергії в загальному енергобалансі країни, підвищити енергоефективність та енергозбереження в усіх сферах суспільного життя.

Виклад основного матеріалу. Ще у 2014 р. було прийнято «Національний план дій з відновлюваної енергетики на період до 2020 р», згідно з яким частка альтернативної генерації в Україні до 2020 р. повинна скласти 11% від загального обсягу виробництва [3].

В запланованому показнику враховується виробництво електроенергії на гідроелектростанціях, які побудовано ще до незалежності України (їх частка в загальному обсязі виробництва в сучасних умовах становить 5-6%), виробництво електроенергії вітровими і сонячними електростанціями, а також генерація, яка працює на біомасі (їх частка в загальному обсязі електрогенерації практично не змінилася і склала в 2016 р. лише 1%) [1]. При цьому темпи зростання виробництва відновлюваної енергії недостатні для того, щоб досягти запланованого показника. Адже існують певні проблеми та суперечності, які стримують активізацію розвитку «зеленої» енергетики в Україні. Так, виробничі потужності джерел відновлюваної енергії складають в загальній генерації близько 8-10% (наприклад, в Австрії - 55%) [2]. При цьому в Україні енергію вітру і сонця перетворюють в електроенергію в основному великі промислові установки, а частка малих виробників в особі приватних домогосподарств несуттєва. Об'єктивною перешкодою на шляху розвитку відновлюваної енергетики в Україні є складна процедура започаткування бізнесу в цій сфері (наприклад, відсутність «єдиного вікна»), відсутність доступних кредитних ресурсів, недостатність економічних стимулів.

Інша проблема полягає в тому, що промислове виробництво відновлюваної енергетики розвивається виключно за рахунок гарантованого Законом «Про електроенергетику» тарифу, який прив'язаний до євро (який постійно знецінюється) в рамках III енергопакету ЄС. З цієї причини після введення в експлуатацію об'єктів відновлюваної енергії повернення вкладених в будівництво електростанцій коштів лягає на плечі кінцевого споживача дорогої відновлюваної енергії. Чим більше «зеленої» енергії в загальній генерації, тим дорожче для споживачів електроенергія [2].

Теоретично, для того щоб в Україні відновлювана енергетика почала розвиватися такими ж темпами, як у світі, потрібно або підвищити діючі тарифи (що недоцільно через падіння платоспроможності населення та ще більшого зниження конкурентоспроможності промислових споживачів енергії), або запровадити відповідні механізми державного регулювання щодо забезпечення взаємовігідної співпраці з кредитно-фінансовими установами та інвесторами з приводу доступного та довгострокового (10-12 років) інвестування в об'єкти відновлюваної енергетики та відповідну інфраструктуру, в тому числі з-за кордону.

Слід зазначити, що майже всі потужності сонячних та вітрових електростанцій

побудовані в останні роки фінансували українські інвестори, можливості яких обмежені. А зарубіжні інвестори поки що неохоче інвестують в розвиток української відновлюваної енергетики з огляду на існуючі реалії. Наприклад, тільки на оформлення земельної ділянки під об'єкт відновлюваної енергетики, а також затвердження, виготовлення і погодження з усіма відомствами проекту землеустрою, може знадобитися біля 2 р.

Крім того, Національна комісія з регулювання енергетики та комунальних послуг (НКРЕКП) встановила в 2017 р. в кожній з областей країни єдину вартість так званого нестандартного приєднання до розподільних мереж (коли потужність об'єкта понад 160 кВт, а відстань до точки приєднання перевищує 300 м). При цьому ціна підключення для СЕС генераційною потужністю від 160 кВт до 5 мВт зросла в кілька разів: з 50 тис. євро за 1 мВт до майже 200 тис. євро. Як наслідок, вартість приєднання до енергомережі об'єктів відновлюваної енергетики складатиме до 30% загальних витрат проекту [1].

Ще одна проблема - отримання дозволу на будівництво, а потім акту введення електростанції в експлуатацію: лише після того, як вона побудована і введена в експлуатацію, інвестор може звернутися в НКРЕКП за ліцензією на виробництво електроенергії і наданням «зеленого» тарифу.

А от, наприклад, у Євросоюзі цей порядок встановлений з точністю до навпаки: спочатку підприємець отримує тариф і підписує договір, а потім об'єкт вводиться в експлуатацію. При такій послідовності є гарантія, що, побудувавши станцію, підприємець зможе виробляти енергію за «зеленим тарифом». Це питання дуже важливе для іноземних інвесторів, адже послідовність дій прямо пов'язана з фінансовими ризиками та можливими втратами [1].

Великі інвестори (в тому числі іноземні) при поточних ризиках будуть вкладатися лише в об'єкти відновлюваної енергетики з рівнем рентабельності вище 30%, який забезпечити в сучасних українських реаліях та наведених вище проблемах складно. Окрім того, враховуючи той факт, що «зелений» тариф, згідно з законодавством, в Україні буде діяти до 2030 р., інвесторам, в тому числі іноземним незрозуміло, як забезпечити відповідну прибутковість відновлюваної енергетики після цієї дати. Отже, сучасна державна політика не сприяє залученню стратегічних, в тому числі іноземних інвесторів в «зелену» енергетику України. А без залучення іноземних інвесторів до 2020 р. збільшити майже вдесятеро частку відновлюваної енергії в загальній генерації неможливо.

Висновки. Таким чином, розвиток відновлюваної енергетики в контексті реалізації державної політики енергоефективності та енергозбереження в Україні має бути спрямований на: встановлення чітких «правил гри» на енергетичному ринку, які не повинні змінюватись в довгостроковому періоді (в тому числі після 2030 року); зниження та встановлення чіткого тарифу на підключення до енергомереж; спрощення процедури виділення земельних ділянок під будівництво об'єктів відновлюваної енергетики; забезпечення відповідних умов для залучення доступних довгострокових фінансово-кредитних ресурсів, що сприятиме розвитку відновлюваної енергетики в Україні в довгостроковій перспективі.

Література:

1. Бажан А. Что мешает развитию зеленой энергетики в Украине [Електронний ресурс] / А. Бажан.. – Режим доступу: <http://hyser.com.ua/economics/179541-179541>.
2. Дубовик С. Доступна ли зеленая энергетика Украине / С. Дубовик. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.facenews.ua/columns/2017/314434/>.
3. Національний план дій з енергоефективності на період до 2020 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до стор. : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/n0001824-15/paran2#n2>.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПЕРЕДАЧІ ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК У ВЛАСНІСТЬ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Постановка проблеми. Згідно ч. 2 ст. 2 Цивільного кодексу України «учасниками цивільних відносин є держава Україна, територіальні громади, іноземні держави та інші суб'єкти публічного права. Метою формування об'єднаних територіальних громад є сприяння розвитку окремих територій через прийняття самостійних владних рішень [3].

На нинішньому етапі в Україні вже створено 698 об'єднаних територіальних громад. При цьому слід зазначити, що найактивніше вони формуються у межах Дніпропетровської та Житомирської областей.

Враховуючи необхідність вдосконалення та спрощення процесів об'єднання територіальних громад, Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України ініціювало прийняття необхідної законодавчої бази. Так, одним з ключових законів в цьому контексті став Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» від 05.02.2015 № 157-VIII. Цей Закон регулює «регулює відносини, що виникають у процесі добровільного об'єднання територіальних громад сіл, селищ, міст, а також добровільного приєднання до об'єднаних територіальних громад» [1].

Виклад основного матеріалу. Починаючи з 1 лютого 2018 року Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру повинна розпочати передачу земельних ділянок, що розташовані за межами населених пунктів, у власність територіальних громад.

У загальному випадку процедура передачі земель у власність територіальних громад складається з чотирьох етапів:

- територіальна громада складає і направляє клопотання до обласного управління державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру;
- Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру здійснює інвентаризацію земель, які не були раніше передані у користування;
- проведення реєстрації перевірених ділянок землі у Державному земельному кадастрі;
- передача цих ділянок у комунальну власність територіальної громади.

Передбачається, що після передачі земель територіальним громадам функції щодо розпорядження землями більше не будуть розподілені між різними органами виконавчої влади. Місцеві ради матимуть можливість ефективного впливу на процес раціонального використання земель.

Висновки. Указаний підхід, запропонований урядом, потребує суттєвих витрат і є тривалим. По-перше, у ст.117 Земельного кодексу України зазначено, що Державна служба України з питань геодезії, картографії може передавати в комунальну власність тільки визначені земельні ділянки, а не землі в цілому [2]. Це свідчить про необхідність проведення значної кількості робіт землевпорядного характеру з метою встановлення меж ділянок, а також проведення їх реєстрації в Державному земельному кадастрі з відповідним присвоєнням кадастрового номера. З іншого боку, передача земельних ділянок, що розташовані за межами населених пунктів, у власність територіальних громад дозволить прискорити темпи інвентаризації державних земель.

Слід при цьому врахувати, що в державному бюджеті на 2018 рік передбачено 453 млн. гривень на проведення земельної реформи Державною службою України з питань геодезії, картографії.

Література:

1. Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» від 05.02.2015 № 157-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/157-19>.
2. Земельний кодекс України від 25.10.2001 № 2768-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2768-14/page>.
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

Гавришук Є. В.

ДЕРЖАВНОУПРАВЛІНСЬКІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ, ВІДТВОРЕННЯ Й ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ РЕГІОНУ

Постановка проблеми. Земельна реформа покликана прискорити перехід аграрного виробництва до ринкових умов господарювання. При цьому законодавчими актами встановлено, що земельна реформа „... є складовою частиною економічної реформи, здійснюваної в Україні у зв'язку з переходом економіки держави до ринкових відносин. Завданням цієї реформи є перерозподіл земель з одночасною передачею їх у приватну та колективну власність, а також користування підприємствам, закладам і організаціям з метою створення умов для рівноправного розвитку різних форм господарювання на землі, формування багатокладної економіки, раціонального використання та охорони земель” [1]. Разом із тим, земельна реформа, яка є складовою аграрної реформи, в Україні фактично здійснюється понад 25 років і немає консолідованості в її провадженні.

Виклад основного матеріалу. У цілому в Україні спостерігається висока аграрна освоєність та розораність земельного фонду, а внаслідок екстенсивного господарювання, деградації сільсько-господарських угідь має місце надзвичайно низький рівень їх продуктивності. Виробництво валової продукції сільського господарства в розрахунку на 1 га сільгоспугідь в Україні в останні роки становило в середньому 270 євро, тоді як у країнах-членах ЄС – понад 2 тис. євро. Тобто, землемісткість вітчизняного сільського господарства в середньому у 8 разів вища, ніж у країнах Євросоюзу [2].

З огляду на викладене проблеми раціонального і екологічно стабільного землекористування, оптимізації угідь, охорони земельних ресурсів країни дедалі частіше стають предметом наукових досліджень результати яких запроваджуються у практиці аграрного виробництва. В цьому контексті постає завдання обґрунтування методологічних підходів, аналізу і оцінки системи показників, які характеризують принципи раціонального використання, напрями відновлення та збереження родючості земель сільськогосподарського призначення, стимулювання їх охорони в регіоні. Тут слід наголосити, що реформування земельних відносин та системи землекористування, до цього часу, практично не дало позитивних виробничих результатів і не вирішило основного завдання – забезпечення раціонального екологічнобезпечного та ефективного використання і всебічної охорони земельних ресурсів.

Для оцінки стану земельних ресурсів використовується система показників, що характеризують їх використання та охорону, зокрема:

- утворення, розміщення (в організованих та неорганізованих місцях складування) та наявність токсичних відходів (тис. тонн);
- наявність токсичних відходів у сховищах організованого складування (поховання), зокрема I, II, III та IV класу небезпеки (тис. тонн);
- частка використаних промислових токсичних відходів у загальному обсязі

- утворених промислових токсичних відходів (в %);
- частка знешкоджених промислових токсичних відходів у загальному обсязі утворених промислових токсичних відходів (в %);
  - частка промислових токсичних відходів, направлених у місця організованого складування у загальному обсязі утворених промислових токсичних відходів (в %);
  - частка промислових токсичних відходів, направлених у місця неорганізованого складування, у загальному обсязі утворених промислових токсичних відходів (в %);
  - сільськогосподарське освоєння та розораність земель (млн.га);
  - вміст залишкових кількостей пестицидів у ґрунті на землях сільськогосподарського призначення, зокрема з перевищенням гранично допустимих концентрацій (в %);
  - внесення добрив (зокрема, мінеральних та органічних) на всіх землях сільськогосподарських підприємств (тис. ц);
  - удобрена площа під урожай (тис. га);
  - частка удобреної площі від усієї площі під урожай (в %) [3, с. 29-30].

Висновки. Отже, дослідження оцінки ефективності використання і збереження земельних ресурсів передбачає використання системного аналітичного підходу із застосуванням методики вивчення основних напрямів: економічної, екологічної та соціальної ефективності земельних ресурсів. У процесі аналізу оптимального землекористування слід враховувати принципи природокористування: врахування законів природи; єдності використання й охорони природних ресурсів; зональності природних умов і ресурсів; застосування науки і техніки в землекористуванні. При цьому важливим є поліпшення якості землі як природного ресурсу та засобу виробництва (інтенсифікація), яка на практиці досягається збільшенням у структурі земельних ресурсів частки високородючих ґрунтів. Адже земля за умови правильного використання не тільки не зношується, а й підвищує родючість.

Література:

1. Помаза-Пономаренко А. Л. Розвиток системи державного регулювання земельно-орендних відносин [Електронний ресурс] / А. Л. Помаза-Пономаренко // Актуальні проблеми державного управління. – 2013. – № 2. – С. 74-80.
2. Романович Р. А. Особливості трансформації і використання земельних ресурсів регіону / М. А. Лендел, Р. А. Романович // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія „Економіка”, 2007. – № 21. – С. 70-80.
3. Тихонов А. Г. Економіко-екологічні аспекти інтенсифікації у землеробстві / А. Г. Тихонов. – К. : Урожай, 1990. – 152 с.

Горюнов В. В.

ІНСТИТУЦІЙНІ АСПЕКТИ ПУБЛІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН

Постановка проблеми. Особливість правового регулювання участі суб'єктів (органів державної влади) у земельних правовідносинах полягає в тому, що воно повинно бути комплексним правовим інститутом, тому що найбільшою мірою відчуває на собі вплив публічного права.

Державна влада в якості суспільно-політичного інституту є легітимним офіційним волевиявленням держави, її органів і посадових осіб щодо здійснення їх функцій і повноважень шляхом прийняття і реалізації правових актів [3].

У той же час, в Україні й досі триває реформування у земельній сфері. Зважаючи на розроблений і затверджений пакет реформ у системі державного управління в цій сфері (2010 р. і 2015 р.), можемо зазначити, що воно торкається, насамперед, зміни інституційної складової цієї системи [2]. Усе це вказує на необхідність більш ґрунтовного дослідження обраної теми.

Виклад основного матеріалу. Важливою ознакою виконавчої влади є її організуючий характер [1]. У ній зосереджена вся реальна практична робота щодо здійснення законів, актів вищого керівництва. Вона переводить політичні проблеми в організаційні, об'єднує зусилля громадян, наводить порядок, підтримує його в нормальних та екстремальних умовах [там само].

У продовження відзначимо, що орган виконавчої влади створюється з метою безпосереднього здійснення конкретного виду державної діяльності; виконує діяльність, що характеризується чітко визначеною державною спрямованістю, цілями, завданнями та функціями, певним обсягом компетенції (прав і обов'язків); реалізує свою діяльність з допомогою визначених державою форм і методів; має певну організаційно-правову форму, внутрішню структуру та зовнішні зв'язки.

За підставами класифікації органів виконавчої влади виділяють: а) за характером компетенції: органи загальної, галузевої, міжгалузевої та внутрішньогалузевої компетенції; б) за організаційно-правовими формами: уряди, міністерства, державні комітети, служби, головні управління, інспекції, агентства, департаменти, адміністрації, відділи; в) за порядком вирішення підвідомчих спорів; колегіальні органи виконавчої влади (уряд) та єдиноначальні (міністерство) [1].

Отже, суб'єктами виконавчої влади в Україні є орган загальної компетенції – вищий у системі органів виконавчої влади – Кабінет Міністрів України; органи спеціальної компетенції – центральні органи державної виконавчої влади; місцеві органи державної виконавчої влади [1; 3]. Особливістю управління в сфері земельних ресурсів органами загальної компетенції полягає в тому, що вони здійснюють цю діяльність поряд з вирішенням інших завдань і виконують її як самостійно, так і спільно зі спеціально уповноваженими органами в даній сфері [там само].

Основоположне значення для визначення повноважень компетенції органів державної влади в галузі земельних відносин мають Земельний кодекс України, Закони України «Про плату за землю», «Про основи містобудування», «Про планування і забудову територій», «Про землеустрій», «Про охорону земель», «Про порядок виділення в натурі (на місцевості) земельних ділянок власникам земельних часток (паїв)», «Про державний контроль за використанням та охороною земель», «Про оцінку земель», «Про розмежування земель державної та комунальної власності», «Про використання земель оборони», «Про захист конституційних прав громадян на землю» та іншими земельними законами, які діють у відповідності із Конституцією України [2].

Разом із тим, ці правові документи потребують доопрацювання в напрямку врахування інституційно-публічної складової. Повноваження органів державної влади щодо здійснення публічної політичної діяльності мають більш узагальнюючий (комплексний) характер і визначаються апріорі в Конституції України, зокрема у вигляді засад політичної організації суспільства і функціонування державного механізму. Проте ці засади потребують уточнення, зважаючи на загальносвітові тенденції та вимоги часу, зокрема в межах прийнятих загальних законів (щодо функціонування державно-приватного механізму та кожної гілки влади у земельній сфері в сучасних реаліях) і галузевих законів (щодо форм громадської участі в забезпеченні розвитку цієї сфери).

Висновки. Отже, актуальність проблеми класифікації органів державної влади у сфері земельних відносин пов'язана, з одного боку, з питаннями визначення їх статусу, а з другого – із розробкою такої системи інституційної структурної координації їх дій, яка б забезпечила публічність (прозорість, зрозумілість і чіткість) й ефективність функціонування всього механізму державного регулювання в означеній сфері.

Література:

1. Pomaza-Ponomarenko, A.L. and Krukow, O.I. Theory and history of public administration, Kharkiv: NUCPU, 2016, p. 40.
2. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rada.gov.ua/>.
3. Швець В.Д. Органи державної влади України як суб'єкти земельних правовідносин : дис. ... за спец. 12.00.06 – земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсне право / Віктор Дмитрович Швець. – НАН України Ін-т держ.та права ім. В.М. Корецького, К., 2008. – 104 с.

Драган І. О.

**РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА
У СФЕРІ ЕКОЛОГООРІЄНТОВАНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ**

Постановка проблеми. Аналіз теоретичних досліджень та узагальнення практичного досвіду показує, що сталий еколого-економічний розвиток неможливо забезпечити винятково економічними інструментами держави [3; 4]. В той час як в розвинених країнах переважає точка зору про вигідність природоохоронної і ресурсозберігаючої діяльності для людини, суспільства і держави, в Україні склався стереотип ставлення до екології, відтворення як до зайвих витрат. Це обумовлює здійснення процесів управління економікою і природоохоронною діяльністю відокремлено, провокує появу і поглиблення екологічних проблем.

Виклад основного матеріалу. Ключовою причиною негативних екологічних тенденцій є недооцінка реальної економічної вартості природних ресурсів і послуг, що призводить до їх надмірного споживання, забруднення середовища, відсутності екстернальних витрат в ціні. При цьому екологізбалансований варіант на практиці програє традиційним рішенням. Недоліком системи управління природними ресурсами України є недосконалість економічних механізмів і законодавчої бази, регулюючих їх використання. При цьому регіони України, що володіють унікальним ресурсним потенціалом не здійснюють ефективного ресурсокористування і отримують бюджетні трансферти. У зв'язку з цим, особливої актуальності в сучасних умовах набуває подальший розвиток інституціоналізації сфери використання природних ресурсів [2; 4].

Досягнення збалансованого розвитку еколого-економічних процесів може бути забезпечено шляхом впровадження інноваційних механізмів, розробки гнучкіших і адаптованих до сучасних умов інструментів стимулювання. Однією з таких альтернатив є розвиток партнерських відносин бізнесу і влади, в рамках яких держава відіграє роль ініціатора та засновника, делегуючи відповідальність професійним менеджерам шляхом створення спеціальних інститутів, що організаційно відокремлені від держави (агентства, державні корпорації) [5]. Такий підхід, внаслідок децентралізації державних функцій, визначає певне підвищення ефективності управління конкретною галуззю, у зв'язку з чим знижує рівень керованості бюджетної системи та потребує дієвого та ефективного фінансового контролю.

Враховуючи такі положення, перелік основних характеристик державно-приватного партнерства у сфері використання природних ресурсів необхідно доповнити наступними елементами: про державно-приватне партнерство можна вести мову тільки при зміні форми управління природоресурсним об'єктом; органи влади залишають за собою право контролю над природоресурсними об'єктами; органи влади зали-

шають за собою право встановлювати ціни та стандарти якості ресурсів та продукту (послуги), отриманого на основі його використання; за органами влади залишається відповідальність за стан природоресурсного об'єкту; місцеві органи влади несуть зобов'язання перед приватним оператором щодо надання гарантій повернення інвестицій у випадку розірвання попередніх домовленостей за їх ініціативи.

Висновки. Аналіз міжнародного досвіду реалізації механізму державно-приватного партнерства [1] дозволяє зробити висновок, що основними чинниками, які стримують інтерес бізнесу до участі в такому форматі взаємовідносин, є високі інституційні і комерційні ризики, а також законодавчі і соціально-економічні обмеження щодо отримання приватними інвесторами прийнятної прибутковості на вкладені кошти. Проте, чимало суспільно важливих проектів, які здатні приносити прибуток протягом тривалого часу (наприклад, будівництво мостів, доріг, аеропортів тощо), зазнають менших ризиків, пов'язаних із змінами ринкової кон'юнктури, і є найбільш перспективними щодо реалізації механізму державно-приватного партнерства.

Література:

1. Дутко Н.Г. Європейський досвід державно-приватного партнерства [Електронний ресурс] / Н.Г. Дутко. – Режим доступу: <http://www/academy.gov.ua/ej11/txts/10dngdprv.pdf>
2. Драган І. О. Корпоратизація управління природними ресурсами / І.О. Драган // Наук. вісник Академії муніц. управління (Серія “Управління” [зб. наук.пр.] / [За заг. Ред. В. К. Присяжнюка, В. Д. Бакуменка]. Вип. 3, 2013. – К. : ВПЦ АМУ, 2013. – С. 41-49.
3. Стратегія забезпечення сталого розвитку України // Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. м. Київ, 20 травня 2008 р. – У трьох частинах / РВПС України НАН України. – К.: РВПС України НАН України, 2008. – Ч. 1. – 308 с.
4. Хвесик М.А. Інноваційні домінанти сталого розвитку України / М.А.Хвесик, І.К.Бистряков // Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. – 2011. – 2. – С. 188-199.
5. Закон України «Про державно-приватне партнерство» від 01.07.2010 № 2404 // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 40. – Ст.524.

Крюков О. І.

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ В КОНТЕКСТІ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПАРАДИГМИ

Постановка проблеми. Питання екологічної безпеки є в Україні надзвичайно актуальним оскільки вони є складовою загальної системи національної безпеки визначає та визначають стан захищеності особи, суспільства, держави від несприятливого екологічного впливу, що зумовлено природними та антропогенними чинниками. Останнім часом спостерігається підвищення екологічної небезпеки для здоров'я і життя людини у різних регіонах України внаслідок техногенної діяльності, небезпечних природних процесів, воєнного конфлікту на сході України.

Виклад основного матеріалу. Головною передумовою прийняття ефективних управлінських рішень у системі забезпечення національної безпеки держави є об'єктивне й своєчасне виявлення найбільших загроз і ризиків у всіх сферах життєдіяльності суспільства. Це, у свою чергу, зумовлює необхідність здійснення ґрунтовного аналізу й оцінки всіх процесів, що стосуються сфери національної безпеки України.

Термін «*національна безпека*» досить новий у сфері міжнародних відносин, він

почав широко використовуватися тільки після закінчення Другої світової війни. за весь післявоєнний період проблема національної безпеки зводилася до [1]:

- захисту своїх територій від зовнішніх посягань;
- оборони від впливу ідеологічних противників;
- розширення союзів і структур іноземної допомоги, яка ґрунтувалася на балансі

Схід – Захід;

- використання зброї, військових з'єднань, глобальної військової присутності та таємних операцій як інструменту зовнішньої політики;
- дипломатичних зусиль щодо обмеження гонки озброєнь.

Отже, публікація низки наукових статей, а також результати численних дискусій призвели до того, що екологічну безпеку було включено до концепції національної безпеки деяких держав. При цьому основними аргументами були :

- глобальна екологічна криза, пов'язана зі зростанням навантажень на життєзабезпечуючі системи й відтворювальні природні ресурси планети, деградацією довкілля та підривом стійкості біосфери, є такою ж серйозною загрозою, як і традиційні загрози воєнного характеру;

- екологічна криза загрожує не тільки гідному існуванню людини, але й самому життю;

- для держави екологічна криза пов'язана зі скороченням свободи політичного вибору, яка обумовлена транскордонним характером екологічних проблем;

- загострення екологічної ситуації в різних регіонах світу стає причиною соціальної та політичної нестабільності, міждержавних протиріч та насильницьких конфліктів [2].

Висновки. Отже, трансформація парадигми безпеки відбувалася за такими основними напрямками. По-перше, поняття безпеки в останні роки набуло більш широкого і холистичного значення. Раніше аналітики з питань безпеки обмежувалися відносно вузьким колом проблем, особливо військово-силовим балансом між різними державами та блоками, а також здатністю цих утворень захистити свій суверенітет. Невійськові джерела нестабільності в економічній, соціальній, гуманітарній та екологічній сферах набули характеру загрози миру і безпеці. Гуманітарні та етичні питання, які раніше відігравали досить обмежену роль у світовій дискусії про безпеку, зараз посідають у ній центральне місце. Поняття безпеки в останні роки розширилося й набуло більш гуманістичного характеру, спрямованого на інтереси людини. Нова парадигма безпеки людини має два основних аспекти: захист від хронічних загроз, таких як голод, епідемії та репресії, а також захист від раптових і згубних катаклізмів, що порушують повсякденне життя.

По-друге, сьогодні зростає визнання нерозривного зв'язку між безпекою держави та добробутом її громадян. Стає зрозумілим, що могутні з військово-стратегічної точки зору держави не обов'язково є міцними та стабільними.

По-третє, сучасна еволюція поняття безпеки виявляється в посиленні акценту на міжнародному співробітництві, на відміну від більш традиційної опори на суперництво та конфлікти. Вже визнано, що основні фактори, які загрожують міжнародній, державній та особистій безпеці, за своїм походженням є транснаціональними і не можуть бути ефективно ліквідовані за допомогою односторонніх дій.

Література:

1. Качинський А. Б. Екологічна безпека України: системний аналіз перспектив покращення : монографія / А. Б. Качинський. – К., 2001. – 251 с. – (Серія «Екологічна безпека»).

2. Екологічна безпека держави: державно-управлінський вимір : монографія / В. А. Андронов, С. М. Добровська, В. Г. Ковальчук, О. І. Крюков та інші – Х., НУЦЗУ, 2016. – 227 с.

МОРСЬКА ПОЛІТИКА РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА: ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ І ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ

Постановка проблеми. Польща є морською державою і її зовнішня політика не обмежується лише континентальними справами. Як країна-член ЄС Республіка Польща (РП) реалізує свої інтереси на морях і океанах. Насамперед йдеться про морський транспорт, дослідження моря, експлуатацію морських ресурсів, торгівлю. Така діяльність вимагає від уряду поглиблення співпраці з зарубіжними партнерами щодо подальшого розвитку міжнародного морського права, торгівельного права та низки інших аспектів у цій сфері.

Виклад основного матеріалу. Під морською політикою слід розуміти цілеспрямовану діяльність з метою ефективного використання можливостей та переваг, які виникають у зв'язку з приморським положенням країни. До морської політики належать юридичні, управлінські і фінансові інструменти координування і підтримки діяльності щодо раціонального використання морських ресурсів. Зрозуміло, що така діяльність не може негативно впливати на природні ресурси, має характеризуватися збалансованістю і реалізуватися відповідно до спільно напрацьованих принципів [1].

За реалізацію морської політики РП відповідає Голова Ради Міністрів, який за допомогою Міжвідомчої групи з питань морської політики РП, а також міністра з питань морського господарства, керує структурами урядової адміністрації у цій сфері. Велику роль і цій справі відіграють також самоврядні органи на рівні воєводств, міст і приморських гмін, які активно беруть участь у реалізації завдань в межах своєї компетенції.

Основними суб'єктами реалізації морської політики у РП на сьогодні є: 1) Територіальні органи морської адміністрації (три морські управління); 2) Митна служба РП (митні палати і управління); 3) Прикордонна служба (відділи, застави і дивізіони); 4) Державні пожежні управління (у приморських воєводствах); 5) Військовий флот РП; 6) Морська служба гідрологічно-метеорологічна; 7) Морська служба пошуку і рятувництва; 8) Окружні інспекції морського рибальства; 9) Портові інспекції (Прикордонна ветеринарна інспекція, Прикордонна санітарно-епідеміологічна інспекція); 10) Регіональні управління водного господарства.

Географічне положення, зумовлене виходом РП до Балтійського моря, визначає специфіку польської морської політики. Країна має безпосередній доступ до берегової лінії протяжністю 788 км. Балтійське море є простором, де перетинаються економічні, екологічні та військові інтереси низки держав. Більшість балтійських країн розглядають Балтійське море як джерело багатства, комунікації, або безпеки. Важливою перевагою акваторії Балтійського моря є можливість морських перевезень, у які задіяні не лише балтійські країни [2].

Здійснення спільної морської політики в басейні Балтійського моря має давні традиції і РП завжди демонструвала готовність до спільного вирішення проблем, пов'язаних з використанням потенціалу Балтійського моря. На сьогодні це питання набуло нового звучання, зокрема завдяки євроінтеграційним процесам.

Здійснення міжнародного торговельного обміну та розвиток співпраці з іншими країнами зумовлюють специфіку чинного в РП міжнародного морського права, морського права і торговельного права та перспективи їх розвитку. Зокрема, завдання в галузі міжнародної морської політики РП реалізує на засадах багатосторонньої угоди, підписаної 10 грудня 1982 р. в Монтего-Бей. У питаннях охорони морського середовища, то головним правовим документом для РП є Хельсінська конвенція із захисту морського середовища району Балтійського моря, підписана 9 квітня 1992 р. Значну роль у цьому питанні відіграють також інші міжнародні політико-економічні договори та угоди за участю РП [3].

Глобалізаційні та євроінтеграційні процеси впливають на зміну принципів зовнішньої політики. Морські райони, в тому числі прибережні території, значною мірою визначають добробут цілої Європи, оскільки є джерелом продуктів харчування, енергії, формують комунікаційні торговельні шляхи, а також є місцями проживання та об'єктами туризму. Ці передумови вплинули на визначення місії морської політики РП, головним завданням якої стало досягнення максимальної користі для народного господарства і громадян у зв'язку з збалансованим використанням морських ресурсів, а також шляхом ефективного використання особливостей географічного положення.

РП активно бере участь в реалізації основних завдань морської політики, до яких можна зарахувати: 1) розвиток освіти, науки та морських досліджень; 2) розвиток морських портів та їх охорону; 3) сприяння розвитку морського транспорту; 4) оптимізацію енергетичної безпеки держави; 5) збалансований розвиток морського рибальства; 6) збалансоване використання природних ресурсів морей та океанів; 7) покращення стану морського середовища і охорону морського берега; 8) покращення морської безпеки; 9) оптимізацію морського управління [3].

У цьому напрямку РП співпрацює з такими міжнародними організаціями, як ООН, Міжнародна Морська Організація, Міжнародна Океанографічна Комісія (UNESCO IOC). Додатково, як країна-член ЄС, РП зобов'язана до реалізації завдань щодо морської політики, на основі правових документів ЄС, які врегульовують питання функціонування морських районів. Одним з таких документів є «Стратегія ЄС для регіону Балтійського моря», яка набрала чинності в червні 2009 року.

Слід також згадати напрямок регіональної співпраці, який пов'язаний з співпрацею з такими організаціями як Рада Держав Балтійського Моря (CBSS), Комітет Просторового Розвитку Регіону Балтійського Моря (Komitet VASAB), Хельсінська Комісія (HELCOM). РП є активним учасником та лідером розвитку співпраці з балтійськими сусідами. За її ініціативою у 1973 році підписано Конвенцію щодо рибальства і охорони живих ресурсів (т.зв. Гданська конвенція), за результатами якої утворено спеціальну Міжнародну Комісію Рибальства Балтійського Моря, а в 1992 році РП стала членом Ради Держав Балтійського Моря і Вишеградської Групи [4].

Морська політика є важливою складовою загальнодержавної політики. Зокрема, суспільно-політична трансформація, започаткована в 1989 році, а також вступ РП до ЄС в 2004 році, вплинули на істотні зміни в реалізації морської політики. Динаміка трансформаційних процесів, підтримка з боку європейських партнерів, а також залучення коштів ЄС, дозволило здійснити фундаментальні перетворення в морському господарстві. Пошук нових економічних механізмів, впровадження технологічних інновацій, зміцнення економічного потенціалу, а також підтримка приморських регіонів стали важливою ціллю органів, які покликані реалізовувати морську політику РП. Ключовим правовим документом в цьому контексті є закон «Про засади здійснення політики розвитку» від 6 грудня 2006 року, а документом, який конкретизує, розвиває і визначає напрямки розвитку стала Довготермінова Стратегія Розвитку Держави «Польща 2030», в якій знайшло своє віддзеркалення проблематика, пов'язана з морським господарством.

Висновки. В географічному вимірі морська політика реалізується на трьох рівнях: міжнародному, державному і регіональному. Її головним завданням є раціональне використання наявних ресурсів з огляду на географічне положення, а також стимулювання і підтримка соціально-економічного розвитку приморських територій. Завдяки географічному положенню, значному людському капіталу та розвинутій інфраструктурі, найбільш заангажованим регіоном РП в реалізацію морської політики є Поморське воєводство.

Література:

1. Międzyresortowy Zespół do Spraw Polityki Morskiej RP, Polityka morska Rzeczypospolitej Polskiej do roku 2020, Warszawa, grudzień 2014.

2. Szubrycht T., Bałtyckie wymiary bezpieczeństwa. – Gdynia: Akademia Marynarki Wojennej, 2010.

3. Ministerstwo Infrastruktury, Założenia polityki morskiej Rzeczypospolitej Polskiej do roku 2020, Warszawa, wrzesień 2009, s. 6.

4. Palmowski T. Strategia UE dla regionu Morza Bałtyckiego jako kolejny krok ku integracji bałtyckiej, Przekształcenia struktur regionalnych : aspekty społeczne, ekonomiczne i przyrodnicze, Wrocław, 2010, s. 361-372.

---

*Майстро С. В.,
Бадалов Н.*

НЕОБХІДНІСТЬ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ВІДНОВЛЮВАНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Висхідні джерела енергії поступово виснажуються. Епоха нафти та природного газу незабаром завершується, що призводить до підвищення цін на ці види енергоресурсів. Оскільки Україна імпортує більше половини енергоресурсів, то важелі енергетичної стабільності нашої держави лежать у площині інтенсивного розвитку відновлюваної енергії.

Вклад основного матеріалу. Науковці стверджують, що Україна здатна виробляти відновлювану енергію з сільськогосподарських культур (рапсу, сої, кукурудзи, цукрового буряку) близько 4 млн. т біодизеля, 1 млн. т біометанолу, 5 млрд. м³ біогазу. Значні можливості має Україна у виготовленні пального з зернових і мелясних спиртів. Вироблений з меляси біогаз значно дешевший від природного газу. Так, собівартість 1000 м³ біогазу становить 111,4 гривні, або 22 долари, що майже вдесятеро дешевше, ніж коштує газ [1]. З таким потенціалом можна значно мінімізувати імпорт в країну нафти та природного газу. Крім того, в українській сировині для виробництва біопалива зацікавлені країни ЄС. Так, за даними міжнародного агентства Oil World, через нестачу власної сировини біодизельна галузь ЄС щороку імпортує з України більш як 250 тис. т ріпакового масла [3]. Тобто експорт біодизельної сировини з України може стати перспективним і високоприбутковим напрямком співпраці національних виробників і переробників та країн ЄС. Україна має всі шанси стати повноцінним гравцем європейського ринку біопалива, з огляду на можливості національного агросектору. І подальший ріст вирощування ріпаку й виробництва з нього масла дозволить вітчизняним аграріям і переробникам зайняти свою нішу на європейському ринку альтернативних видів палива.

Однак, незважаючи на наявність значної кількості законодавчих актів, ринок біопалива в Україні ще, на жаль, не сформовано через відсутність чіткої державної політики в сфері альтернативного палива і дієвого механізму формування ринку біопалива. І це незважаючи на те, що ще з 14 січня 2000 р. існує Закон України „Про альтернативні види рідкого й газового палива”, де передбачено наступне: надання податкових і кредитних пільг виробникам біопалива й сировини для нього, розробка стандартів на різні види такого палива й навіть відповідальність за реалізацію або виробництво традиційного нафтового палива під видом альтернативного. Метою цього Закону є підвищення рівня екологічної й енергетичної безпеки України, зменшення залежності національної економіки від імпорту нафтопродуктів, забезпечення всіх секторів економіки біопаливом власного виробництва, а також виконання Україною міжнародних зобов'язань у сфері охорони навколишнього природного середовища й дотримання вимог, передбачених Кіотським протоколом до Рамкової Конвенції ООН про зміну клімату.

Крім того, Громадська колегія при Міністерстві аграрної політики, зініціювала

розробку і схвалила „Програму зменшення залежності України від імпорту нафти за рахунок виробництва біодизеля”. Її суть полягає в щорічному вирощуванні 12 млн. т ріпаку, виготовленні з нього 4 млн. т біодизеля і 8 млн. т високобілкової макухи. Це сприятиме створенню майже 200 тисяч робочих місць і виробництву товарної продукції на 15-17 млрд. грн., в загальному обсязі якої 30% складає чистий прибуток [2]. Однак, за великим рахунком, державна політика розвитку ринку біопалива в Україні наповнена лише деклараціями, такими як: "Україна, проголосивши свій політичний вибір по вступу в ЄС, повинна провадити й споживати щорічно біля 520 тис. т біопалива".

Загальний обсяг інвестицій у розвиток біодизельної галузі країни передбачений на рівні EUR170 млн., але джерела коштів не вказані, відсутні механізми заохочення інвесторів вкладати кошти в біовиробництво. Крім того, найбільша на сьогодні перепона до формування ринку біопалива в Україні - відсутність стандартів на біопаливо й на устаткування для його виробництва, шляхів і строків вирішення якої теж не вказано. Україна може і повинна нарощувати потенціал відновлюваної енергетики, отримуючи енергію сонця, вітру, води та направляючи її на потреби суспільства. Уважаємо, що на виконання існуючих державних програм необхідно запровадити певні пільги і преференції для учасників процесу за прикладом США і країн Європи, державі також необхідно дати чіткий сигнал щодо підтримки розвитку відновлюваної енергетики, що це незворотний процес і, отже, є надійне поле для вкладання довгострокових інвестицій.

Висновки. Держава має сприяти об'єднанню зусиль виробників, енергетиків, учених, владних структур для визначення та реалізації першочергових заходів з вирішення нагальної для держави енергетичної (соціально-економічної, екологічної) проблеми. Розвиток ринку відновлюваної енергетики - це той шлях, який призведе до стабілізації в енергетиці, інтенсивного розвитку економіки, оздоровленню екології та започаткує процес відродження України.

Література:

1. Кириченко Б. Закінчиться нафта. Що далі? / Б. Кириченко // Сільські вісті. – 2006. – 9 червня. – № 66 (17897). – С. 2.
2. Мороз О. Кукурудза і біоетанол – перспектива енергетики і екології України // Сільські вісті. – 2006. - 5 грудня. - №141 (17972). – С.1, 3.
3. Рапсовая дискриминация / Т. Шмидт, Г. Титаренко, И. Совершенная // Бизнес. –2006. –20 марта. - № 12 (687). - С.140-143.

**Назаренко О. Ю.,
Шведун В. О.**

ПЕРЕДУМОВИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИКИ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Ефективне державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності в сфері електроенергетики відіграє ключову роль для подальшого розвитку України, яка повинна орієнтуватися на зовнішні ринки енергоресурсів, урахувавши те, що вона має необхідний потенціал для активізації інтеграційних процесів у контексті розвитку інфраструктури цієї сфери та приєднання до європейських енергетичних систем.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі спостерігається трансформація поточної моделі оптового ринку електроенергії України до моделі, що побудована за

принципом балансуючого ринку, на основі двосторонніх договорів у межах Об'єднаної енергетичної системи Європейського Союзу на єдиному економічному просторі України за участю потужних виробників і споживачів електричної енергії, а також інших суб'єктів господарювання України, що одержали відповідний статус

Відповідно, постає необхідність урахування поточної трансформації існуючої нині моделі оптового ринку електроенергії України до моделі балансуючого ринку на основі двосторонніх договорів з урахуванням перспектив інтеграції енергетичного сектору України до європейського енергетичного простору та європейської системи забезпечення енергетичної безпеки [1; 3].

Ключовими особливостями ефективного розвитку державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в сфері електроенергетики в Україні в сучасних умовах є такі: прозорість державного регулювання сектору електроенергетики; лібералізація відносин суб'єктів господарювання на ринку електроенергетики; відсутність дискримінації в ціноутворенні; створення сприятливих умов для розвитку конкуренції на ринку електроенергії; ефективне регулювання функціонування монополій природного походження, забезпечення захисту суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності від проявів монополізму; забезпечення безперешкодного доступу суб'єктів господарювання до зовнішнього ринку електроенергетики та електричних мереж; стабільність зовнішньоекономічної політики держави стосовно сфери електроенергетики; впровадження новітніх технологій, розбудова та модернізація інфраструктури сфери електроенергетики відповідно до міжнародних й європейських вимог; інтеграція вітчизняного енергетичного сектору до європейського енергетичного простору та системи забезпечення енергетичної безпеки. При цьому необхідним є впровадження якісно нового підходу до побудови механізму державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в сфері електроенергетики, який містить такі компоненти: суб'єкти, принципи, пріоритети, технології, методи, заходи та об'єкти регулювання.

В описаному механізмі, на відміну від існуючих, у якості технології виступає модель структурних перетворень державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в сфері електроенергетики, яка ґрунтується на дотриманні державної зовнішньоекономічної політики України в сфері електроенергетики та передбачає перехід до повномасштабного конкурентного ринку електроенергії з паралельним зниженням обсягів споживання електроенергії на внутрішньому ринку, що дозволить підвищити конкурентоспроможність України на зовнішніх ринках електроенергії та сприятиме її інтеграції до європейської енергетичної системи з метою підвищення обсягів експорту електроенергії до країн ЄС [2; 4].

Висновки. Отже, проведені дослідження дозволяють обґрунтувати теоретичні засади та практичні рекомендації щодо удосконалення механізмів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в сфері електроенергетики в Україні.

Література:

1. Бурлака В. Г. Энергоэффективность как составляющая конкурентоспособности Украины / В. Г. Бурлака // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 8 (134). – С. 99–109.
2. Ващенко Ю. В. Адміністративно-правовий статус енергетичного регулятора в Україні: сучасний стан та перспективи реформування у контексті європейської інтеграції : монографія / Ю. В. Ващенко. – К. : Юрінком Інтер, 2015. – 286 с.
3. Улида В. Ю. Система державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності / В. Ю. Улида // Вісник Національного університету цивільного захисту України. – 2015. – Вип. 2 (3). – С. 132-139.
4. Улида В. Ю. Механізм державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в сфері електроенергетики / В. Ю. Улида, В. А. Андронов // Інвестиції : практика та досвід. – 2016. – № 9. – С. 89-92.

ДЕРЖАВНОУПРАВЛІНСЬКІ АСПЕКТИ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ВЛАДИ В КОНТЕКСТІ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Постановка проблеми. Питання екологічної безпеки в світі постало дуже гостро. Для вирішення екологічних проблем необхідними є наукові підходи до вирішення екологічних проблем та розробка дієвих державно-управлінських механізмів їх реалізації. Національна політика екологічної безпеки повинна передбачати дії державної влади щодо збереження навколишнього середовища та екологічної безпеки, що забезпечує захищеність життєво важливих інтересів людини, суспільства, довкілля та держави від реальних або потенційних загроз.

Виклад основного матеріалу. Впровадження дієвих механізмів національної екологічної безпеки – це перший крок до вирішення та попередження екологічних та техногенних катастроф.

В основі територіальної організації суспільства з урахуванням безпеки життєдіяльності населення мають бути відповідні статті Конституції України, закони, які регулюють відношення в даній сфері: територіальний устрій України базується на її державній цілісності, розмежуванні повноважень між місцевими та державними органами влади, праві її громадян на життя і здорове навколишнє середовище. При цьому вважається, що організація регулювання безпеки та захисту населення і регіонів від надзвичайних ситуацій, стихійних лих та екологічних катастроф ґрунтується на нових інформаційних технологіях, автоматизації управління безпекою, результатах математичного моделювання.

Діяльність адміністративних органів, що мають справу з питаннями природно-техногенної й екологічної безпеки, спирається на закони й підзаконні акти, які видаються відповідними державними органами. Вони у своїй діяльності також користуються різними стандартами і нормами, виробленими на підставі практики. Загальними рисами всіх цих механізмів є обмеження (у рамках відповідних законів) небезпечної промислової та іншої діяльності, що може призвести до негативних соціальних або екологічних наслідків.

Важливу роль тут відіграють процедури ліцензування, відсутність або недостатній розвиток яких у сфері безпеки на національному та наднаціональному рівнях можуть серйозно вплинути на рівень безпеки населення держави [48].

Особливого значення нині набуває робота структурних підрозділів Міністерства оборони України, які повинні брати активну участь у розв'язанні багатьох нормативно-правових задач, пов'язаних із забезпеченням безпеки населення та територій від надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру, екологічних катастроф. До компетенції цих підрозділів входить:

- займатися систематизацією нормативно-правових актів в даній сфері;
- ініціювати розробку органами державної влади нових нормативно-правових актів;
- проводити в межах своєї компетенції нагляд, контроль і перевірку за дотриманням нормативно-правових актів у повсякденному житті та при ліквідації надзвичайних ситуацій.

Серед першочергових організаційно-управлінських проблем техногенної безпеки України можна виділити такі:

- розробка національної політики та законодавчої бази у цій сфері;
- створення цілісної системи державного управління безпекою;
- посилення контрольних функцій з боку держави за дотриманням техногенної безпеки;
- створення системи державних резервів;
- впровадження нової системи навчання й атестації фахівців у сфері промислово-

природної безпеки.

Оскільки за будь-яких заходів щодо підвищення безпеки уникнути аварій все ж таки не вдається, необхідно передбачити заходи на випадок виникнення аварій. Ці заходи мають ґрунтуватися на аналізі сценаріїв надзвичайних ситуацій, залучати широкий спектр питань щодо організації аварійних робіт як на самому об'єкті, так і в прилеглих районах, територія і населення яких зазнали шкідливого впливову.

Висновки. Отже, наразі в Україні спостерігається абсолютна гегемонія галузевого управління природокористуванням, тому державна система екологічного нормування, як спеціально організована нормативно-правова діяльність з розробки і затвердження екологічних норм, правил і регламентів господарської діяльності не може набути належного розвитку. Важливо вирішити питання про співвідношення між законом і нормативними відомчими актами. На жаль, сьогодні реальна влада перебуває в руках відомств. Вони розробили під себе такі нормативні акти, які зводять нанівець зусилля, спрямовані на покращення екологічного стану довкілля.

Утворення державної системи екологічного нормування має стати наріжним каменем екологічної безпеки України. Нормативи гранично допустимих концентрацій шкідливих сполук, що забруднюють атмосферне повітря, воду, ґрунти, встановлюються для оцінки стану навколишнього природного середовища та гарантії екологічної безпеки громадян України [50].

Література:

1. Сергеев Г. Управление риском: роль социальных факторов в возникновении крупных промышленных аварий // Проблемы безопасности при чрезвычайных ситуациях. - М. : ВИНТИ, 1993. - № 10. - С. 39-46.

2. Синякевич І.М. Принципи екологічної політики: погляд крізь призму глобальних екологічних загроз / І.М. Синякевич // Продуктивні сили України. – 2007. – № 2 (003). – С. 230-235.

3. Системний аналіз визначення пріоритетів в екологічній безпеці України / Качинський А. - К., 1995. - 46с. - (Препр. / Рада Національної безпеки при Президентові України. Нац. ін-т стратег. дослід.; Вип. 42).

Орлова Н. С.

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ ВОДНИХ РЕСУРСІВ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Постановка проблеми. Неузгодженість темпів економічного піднесення і вимог екологічної безпеки, домінування природомістких галузей з високою питомою вагою ресурсо- та енергомістких застарілих технологій, сировинна орієнтація експорту, мілітаризація виробництва, відсутність культури праці та споживання тощо призвели до формування техногенного типу економічного розвитку України. Водні ресурси в системі забезпечення сталого розвитку України є стратегічним і життєво важливим природним ресурсом, тому на сучасному етапі виникла необхідність формування і реалізації державної політики сталого водокористування, яка дасть змогу вирішити комплекс нагальних проблем.

Виклад основного матеріалу. Концепція «сталого розвитку» визначає взаємозв'язок і баланс економічних, соціальних, екологічних, інституційних та інноваційно-технологічних компонентів з метою максимізації добробуту людини без ускладнення можливостей для майбутніх поколінь задовольняти свої потреби, що визначається

сучасними науковцями як «сталий розвиток» [1].

Серед основних чинників, що забезпечують сталий розвиток, можна виділити такі: екологічний - визначає умови й межі відновлення екологічних систем унаслідок їх експлуатації; економічний - передбачає формування економічної системи, гармонізованої з екологічним чинником розвитку; соціальний - утверджує право людини на високий життєвий рівень в умовах екологічної безпеки й благополуччя.

У вересні 2015 року в рамках 70-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН у Нью-Йорку відбувся Саміт ООН зі сталого розвитку та прийняття Порядку денного розвитку після 2015 року, на якому було затверджено нові орієнтири сталого розвитку. Підсумковим документом Саміту «Перетворення нашого світу: порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року» було затверджено 17 Цілей Сталого Розвитку та 169 завдань [2]. Результатом локалізації цілей сталого розвитку до Українського контексту стала розробка національної системи ЦСР (86 завдань розвитку та 172 показники для моніторингу їх виконання), яка відображена у Національній доповіді «Цілі сталого розвитку: Україна».

У Національній доповіді «Цілі сталого розвитку: Україна» водна ціль №6. «Чиста вода та належні санітарні умови» знайшла своє відображення у наступних завданнях:

Завдання 6.1. Забезпечити доступність якісних послуг з постачання безпечної питної води, будівництво та реконструкцію систем централізованого питного водопостачання із застосуванням новітніх технологій та обладнання.

Завдання 6.2. Забезпечити доступність сучасних систем водовідведення, будівництво та реконструкцію водозабірних та каналізаційних очисних споруд із застосуванням новітніх технологій та обладнання.

Завдання 6.3. Зменшити обсяги скидання неочищених стічних вод, насамперед з використанням інноваційних технологій водоочищення на державному та індивідуальному рівнях.

Завдання 6.4. Підвищити ефективність водокористування.

Завдання 6.5. Забезпечити впровадження інтегрованого управління водними ресурсами.

Одним з основних законів, що регулює водні відносини, є Водний кодекс України. Відповідно до Водного кодексу усі води (водні об'єкти) на території України є національним надбанням Українського народу, однією з природних основ його економічного розвитку і соціального добробуту. Зазначено, що Водний кодекс, в комплексі з заходами організаційного, правового, економічного і виховного впливу, сприятиме формуванню водно-екологічного правопорядку і забезпеченню екологічної безпеки населення України, а також більш ефективному, науково обґрунтованому використанню вод та їх охороні від забруднення, засмічення та вичерпання [3].

Відповідно до Положення про Державне агентство водних ресурсів України, Державне агентство водних ресурсів України (Держводагентство) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра екології та природних ресурсів і який реалізує державну політику у сфері розвитку водного господарства та гідротехнічної меліорації земель, управління, використання та відтворення поверхневих водних ресурсів.

Основними завданнями Держводагентства є: реалізація державної політики у сфері управління, використання та відтворення поверхневих водних ресурсів, розвитку водного господарства і меліорації земель та експлуатації державних водогосподарських об'єктів комплексного призначення, міжгосподарських зрошувальних і осушувальних систем; внесення пропозицій щодо забезпечення формування державної політики у сфері розвитку водного господарства та гідротехнічної меліорації земель, управління, використання та відтворення поверхневих водних ресурсів [4].

Неефективність існуючої системи державного управління у сфері охорони вод та раціонального використання водних ресурсів зазначається у Розпорядженні Кабінету

Міністрів України «Про затвердження середньострокового плану пріоритетних дій Уряду до 2020 року та плану пріоритетних дій Уряду на 2017 рік» №275-р від 03 квітня 2017 року. Зокрема наголошується, що існуюча система не сприяє досягненню цілей і завдань сталого розвитку та потребує реформування шляхом переходу від адміністративно-територіальної моделі управління до басейнової, в якій одиницею управління виступає річковий басейн, а не його частина у межах адміністративної одиниці (інтегроване управління водними ресурсами за басейновим принципом).

Необхідність переведення водного господарства України на модель сталого розвитку обумовлена потребою в уповільненні негативних тенденцій використання водних ресурсів та прискоренні інноваційного оновлення матеріально-технічної бази водокористування. Проблема посилюється неоднаковою природою організаційних і технічних колізій водокористування в різних галузях національної економіки через специфіку технологічного процесу, водомісткість готової продукції і технічний рівень інфраструктури використання водних ресурсів.

Висновки. Державна політика інституційних змін у сфері водокористування повинна базуватися на достатньо обґрунтованій концептуальній основі. Такою має бути принцип компліментарності та екосистемний підхід, що дають змогу розглядати як єдине ціле водний об'єкт, його водозабір, повітряний простір над ним і діяльність з планування, дослідження та раціонального використання водних ресурсів з урахуванням можливості підтримки стійкого стану не тільки цих ресурсів, а й навколишнього середовища в цілому.

Література:

1. Трофимова В.В. Концепція сталого розвитку як основа постіндустріальних моделей розвитку / В. В. Трофимова // Інвестиції: практика та досвід, 2010. – № 8. – С. 33-37.
2. Орлова Н.С. Зелена економіка в умовах сталого розвитку / Н.С. Орлова // Менеджер. – Маріуполь. - 2015. – №1(69). – С. 45-50.
3. Водний кодекс України [Електронний ресурс]: Закон від 06.06.1995 № 213/95-ВР: - Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/213/95-%D0%B2%D1%80>
4. Положення про Державне агентство водних ресурсів України [Електронний ресурс]: Постанова Про затвердження Положення про Державне агентство водних ресурсів України від 20.08.2014 № 393: - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/393-2014-%D0%BF>.

Усік О. О.

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ В ГАЛУЗІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Постановка проблеми. На підставі природоохоронного права в Україні діє система державного управління в галузі охорони навколишнього природного середовища і природокористування. Це сукупність структурних елементів, які взаємопов'язані і виконують функції управління й контролю за процесами збереження і відновлення елементів природи, її систем, які складають єдине ціле – біосферу.

Виклад основного матеріалу. Державне управління в природокористуванні здійснюють органи загального управління – Кабінет Міністрів України, Президент України, Верховна Рада України, її Комітет з екології та раціонального використання природних ресурсів. Вони здійснюють екологічну політику держави.

Президент формує екологічну політику держави, оголошує за погодженням з

Верховною Радою зони надзвичайного екологічного стану, гарантує здійснення конституційних положень в галузі екологічних відношень між людиною, суспільством та природним середовищем.

Уряд реалізує визначену Верховною Радою України екологічну політику; забезпечує розробку і втілення державних, міждержавних екологічних програм; встановлює порядок розробки та затвердження екологічних нормативів, лімітів використання природних ресурсів, викидів і скидів забруднюючих речовин; встановлює порядок визначення плати та її граничні розміри за використання природних ресурсів, розміщення відходів; приймає рішення про організацію територій та об'єктів природно-заповідного фонду; керує зовнішніми зв'язками України в галузі охорони природного середовища; координує діяльність міністерств, відомств в питаннях охорони довкілля, які є органами спеціального управління і контролю в галузі природокористування [1].

Центральним органом виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища, є Міністерство екології та природних ресурсів України. Відповідно до Закону «Про охорону навколишнього природного середовища» воно:

- формує та реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища і використання природних ресурсів;
- здійснює державну екологічну експертизу стосовно об'єктів, рішення щодо затвердження (схвалення) яких приймається Кабінетом Міністрів України;
- організує моніторинг навколишнього природного середовища, створює і забезпечує роботу мережі загальнодержавної екологічної автоматизованої інформаційно-аналітичної системи забезпечення доступу до екологічної інформації;
- затверджує нормативи, правила, бере участь у розробці стандартів щодо регулювання використання природних ресурсів і охорони навколишнього природного середовища від забруднення та інших шкідливих впливів;
- керує заповідною справою, веде Червону книгу України;
- координує роботу інших спеціально уповноважених органів державного управління в галузі охорони навколишнього природного середовища та використання природних ресурсів;
- здійснює міжнародне співробітництво з питань охорони навколишнього природного середовища;
- видає документи дозвільного характеру та ін. [2, ст. 20].

З історії природоохоронного міністерства:

- 1991—1995 рр. — Міністерство охорони навколишнього природного середовища України;
- 1995—2000 рр. — Міністерство охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки України;
- 2000—2003 рр. — Міністерство екології та природних ресурсів України;
- 2003—2010 рр. — Міністерство охорони навколишнього природного середовища України;
- 2010 рр. — Міністерство екології та природних ресурсів України.

Міністерство спрямовує і координує діяльність таких центральних органів виконавчої влади:

1. Державна служба геології та надр України
2. Державна служба заповідної справи
3. Державне агентство водних ресурсів України
4. Державне агентство екологічних інвестицій України
5. Державна екологічна інспекція України [3].

Неабияку роль виконують місцеві органи самоуправління - обласні, районні, міські, селищні, сільські. Вони розробляють для своїх територій програми охорони

довкілля, здійснюють заходи з ліквідації наслідків екологічних аварій та катастроф, встановлюють на підлеглий їм території розміри плати за спеціальне (платне) користування природними ресурсами, погоджують проекти на розміщення, будівництво, функціонування будь-яких об'єктів, що можуть забруднювати довкілля.

Важливе значення в галузі управління екологічними відносинами мають громадські організації: Українська екологічна академія наук, Українське товариство охорони природи, Українська екологічна асоціація, Українська природоохоронна організація "Зелений світ".

Контроль за дотриманням вимог природоохоронного законодавства здійснює природоохоронна прокуратура, як загальнодержавного рівня, так і місцевого - обласні, районні, міські та районні у містах. Вони мають право контролю за виконанням вимог загальнодержавного природоохоронного законодавства, використання коштів для здійснення природоохоронних заходів.

До функцій управління, незалежно від рівня, віднесені: облік природних ресурсів, створення *кадастрів* – земельного, водного, лісового, родовищ корисних копалин, тваринного світу та інших; планування використання і відтворення природних ресурсів, здійснення моніторингу (спостереження, прогнозування) та інформування громадськості про стан довкілля; контроль за використанням і відновленням природних ресурсів; вирішення спорів про право природокористування; дотримання нормативів екологічної безпеки - ГДК, ГДР, ГДС, ГДЕН.

Висновки. Отже основною функцією управління природокористуванням є реалізація положень природоохоронного законодавства, контроль за дотриманням вимог екологічної безпеки, забезпечення проведення ефективних і комплексних заходів з охорони природи, раціональне використання природних ресурсів.

Література:

1. Прокопенко Л. Система органів державного управління охороною навколишнього середовища в Україні та можливість її адаптації до європейських вимог / Л. Прокопенко, Н. Тішкова // Аспекти публічного управління. – 2014. – № 5–6. – С. 41–48.
2. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25 черв. 1991 р. № 1264-ХІІ: зі змінами. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>.
3. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади: Указ Президента України від 9 груд. 2010 р. № 1085. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua/go/1085/2010>.

Федоров Ю. В.

ДЕРЖАВНЕ ПОЛІТИКА З ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ В ГАЛУЗІ ЕКОЛОГІЇ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Постановка проблеми. Здебільшого критичний стан навколишнього природного середовища в Україні, особливо в індустріально розвинутих регіонах, свідчить про неефективність та недосконалість системи державного управління в галузі охорони довкілля. У сучасних умовах для вирішення завдань охорони природного середовища великого значення набуває адаптація національної системи державного екологічного управління до європейських вимог.

Виклад основного матеріалу. Державне управління в галузі охорони навколишнього природного середовища відповідно до законодавства України здійснюють Пре-

зидент України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, спеціально уповноважені державні органи, а також місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування. Органи державного управління з регулювання відносин щодо охорони навколишнього природного середовища наділені відповідними повноваженнями [1, с. 303–304].

Слід зазначити, що до 2012 р. діяло Міністерство охорони навколишнього природного середовища України, до складу якого входила Державна екологічна інспекція України, та було головним органом у системі центральних органів виконавчої влади з питань охорони навколишнього природного середовища. Але Указом Президента України від 9 грудня 2010 р. №1085 «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» та постановою Кабінету Міністрів України від 20 жовтня 2011 р. №1074 «Про затвердження Порядку здійснення заходів, пов'язаних з утворенням, реорганізацією або ліквідацією міністерств, інших центральних органів виконавчої влади» були внесені суттєві зміни.

По-перше, після реорганізації Міністерства охорони навколишнього природного середовища України були утворені Міністерство екології та природних ресурсів України, Державна екологічна інспекція та Державна служба геології та надр України [2; 3].

По-друге, Указом Президента України від 9 грудня 2010 р. затверджувалась нова схема взаємодії центральних органів виконавчої влади, а саме на Міністра екології та природних ресурсів України покладалась спрямування та координація діяльності [4].

Заходи з оптимізації центральних органів виконавчої влади не могли не позначитись на регіональному рівні. Постановою Кабінету Міністрів України від 13 березня 2013 р. № 159 «Про ліквідацію територіальних органів Міністерства охорони навколишнього природного середовища України» були ліквідовані як юридичні особи публічного права всі територіальні органи міністерства [5].

Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища» (ст 15) відповідальність за стан навколишнього природного середовища на своїй території покладена на місцеві ради, в цьому зв'язку і коло повноважень, які вони мають, досить велике. Основними питаннями, що входять до компетенції місцевих рад, є:

- реалізація екологічної політики України, екологічних прав громадян;
- видання дозволів на розміщення на своїй території підприємств, установ, організацій;
- затвердження з урахуванням екологічних вимог проектів планування і забудови населених пунктів, їх генеральних планів;
- затвердження місцевих екологічних програм, організація дослідження навколишнього природного середовища;
- видання дозволів на спеціальне використання природних ресурсів місцевого значення;
- контроль за виконанням природоохоронного законодавства;
- припинення господарської діяльності підприємств, установ та організацій місцевого підпорядкування у разі порушення ними законодавства про охорону навколишнього природного середовища та ін. [3, ст. 15].

До компетенції виконавчих і розпорядчих органів місцевих рад належить:

- реалізація рішень місцевих рад;
- координація діяльності місцевих органів управління, підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності та підпорядкування;
- розробка місцевих екологічних програм;
- формування й використання коштів місцевих фондів охорони навколишнього природного середовища;

– прийняття рішень про організацію територій та об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення тощо [3, ст. 19].

Громадське управління в галузі охорони навколишнього середовища здійснюється громадськими об'єднаннями, якщо така діяльність передбачена їхніми статутами, зареєстрованими відповідно до законодавства України. Громадські природоохоронні об'єднання мають право:

- розробляти й пропагувати природоохоронні програми;
- утворювати громадські фонди охорони природи за погодженням із місцевими радами, за рахунок власних коштів і добровільної трудової участі членів громадських об'єднань виконувати роботи з охорони та відтворення природних ресурсів, поліпшення стану навколишнього природного середовища;
- брати участь у проведенні спеціально уповноваженими державними органами управління перевірок виконання підприємствами, установами та організаціями природоохоронних планів і заходів;
- проводити громадську екологічну експертизу, оприлюднювати її результати і передавати їх органам, уповноваженим приймати рішення;
- виступати з ініціативою проведення референдумів з питань, пов'язаних з охороною природи, використанням природних ресурсів та забезпеченням екологічної безпеки та інше [1, с. 310; 3, ст. 21].

В Україні ще не сформувалась національна система екологічного управління в її європейській системній цілісності державного, громадського і корпоративного екологічного управління. Нині домінує система державного управління, яка фактично «монополізувала» екологічну відповідальність, що призвело до послаблення відповідальності природокористувачів – суб'єктів господарювання і власників землі, основних фондів.

Висновки. Сучасна система державного управління охороною навколишнього природного середовища в Україні є неефективною та занадто централізованою. В таких умовах привести національну систему екологічного управління до європейських базових принципів не є можливим. Вкрай необхідним є проведення цілої низки реформ з орієнтацією на децентралізацію влади, а також приведення законодавчої бази до міжнародних європейських норм.

Література:

1. Чистов С.М. Державне регулювання економіки: навч. посіб. / С.М. Чистов, А.Є. Никифоров, Т.Ф. Куценко та ін. – 2-ге вид., доопрац. і доповн. – К.: КНЕУ, 2005. – 440 с.
2. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р.: зі змінами [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр>
3. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25 черв. 1991 р. № 1264-ХІІ: зі змінами [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>.
4. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади: Указ Президента України від 9 груд. 2010 р. № 1085 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua/go/1085/2010>.
5. Про ліквідацію територіальних органів Міністерства охорони навколишнього природного середовища України [Електронний ресурс]: Постанова Кабінету Міністрів України від 13 березня 2013 р. № 159. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua/go/159-2013>.

ZMIANY KLIMATU W EUROPIE I W POLSCE ORAZ ICH WPŁYW NA BEZPIECZEŃSTWO

КЛИМАТИЧНІ ЗМІНИ В ЄВРОПІ ТА ПОЛЬЩІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА БЕЗПЕКУ

Zmiany klimatyczne dotyczą całej Ziemi, stąd są również zauważalne w Europie. Najbardziej wrażliwe regiony Europy to południe kontynentu, basen Morza Śródziemnego, regiony najbardziej oddalone i Arktyka. Szczególne problemy dotyczą regionów górskich (zwłaszcza Alp), wysp, obszarów przybrzeżnych i terenów miejskich, a także gęsto zaludnionych terenów zalewowych[1].

W latach 2002-2011 temperatura powierzchni gruntów w Europie wynosiła średnio 1,3°C powyżej poziomu sprzed epoki przemysłowej, co oznacza, że wzrost temperatury w Europie przebiega szybciej w porównaniu ze średnią światową[2]. Odnotowuje się od szeregu lat większą częstotliwość niektórych ekstremalnych zjawisk pogodowych i częstsze fale upałów, pożary lasów i susze w Europie Południowej i Środkowej. Przewiduje się ponadto większe opady atmosferyczne i powodzie w Północnej i w Północno-Wschodniej Europie, a także większe ryzyko występowania powodzi i erozji obszarów przybrzeżnych, głównie w basenie Morza Śródziemnego (tabela 1). Większa liczba takich zjawisk doprowadzi w konsekwencji do zwiększenia skali klęsk żywiołowych, co z kolei spowoduje znaczące straty gospodarcze i problemy związane ze zdrowiem publicznym; wzrośnie także liczba ofiar śmiertelnych, przez co zmiany te wpływają bezpośrednio na zwiększenie ryzyka zagrożeń ludności krajów Europy[3].

Tabela1

Konsekwencje zmian klimatu w Europie.

Region świata	Przewidywany zakres zmian
Europa	- Przewiduje się, że zmiana klimatu przyczyni się do wzrostu regionalnego zróżnicowania Europy pod względem zasobów naturalnych i kapitałowych. Negatywnymi skutkami będzie ponadto większe ryzyko gwałtownych powodzi, częstsze powodzie przybrzeżne oraz wzmoczona erozja brzegów morskich (z powodu częstszych sztormów i podniesienia poziomu morza). - Na terenach górskich należy spodziewać się topnienia i zanikania lodowców, redukcji pokrywy śnieżnej, co przyczyni się do ograniczenia turystyki zimowej, jak również powszechnego wymierania gatunków fauny i flory (w niektórych obszarach do 60% do roku 2080 zgodnie ze scenariuszami wysokoemisyjnymi). - Dla obszaru południowej Europy, regionu szczególnie wrażliwego na zmienność klimatu, prognozuje się, że zmiana klimatu (wysoka temperatura powietrza, susze) spowoduje pogorszenie warunków życia, a także ograniczenie dostępności do wody, potencjału hydroenergetycznego rzek, turystyki letniej oraz produkcji rolniczej. - Przewidywane fale upałów i pożary, będące efektem zmiany klimatu, zwiększą ryzyko utraty zdrowia.

Źródło: IPCC 2007: Zmiana klimatu 2007. Raport syntetyczny, Wkład Grup roboczych I, II, III do Czwartego Oceniającego Międzyrządowego Zespołu ds. Zmian Klimatu, (red.) Główny zespół autorski, Pachauri R. K. i Reisinger A., Wyd. IOŚ, Warszawa 2009.

Zmiany klimatu nie pozostają obojętne wobec Polski. Polska leży w umiarkowanej strefie klimatycznej. Klimat Polski cechuje duża zmienność pogody oraz znaczne zmiany w przebiegu pór roku w następujących po sobie latach.

Na podstawie przebiegu średniej dobowej temperatury powietrza w Polsce wyróżnia się sześć pór roku: przedwiośnie (0-5°C), wiosnę (5-15°C), lato (powyżej 15°C), jesień (5-15°C), przedzimą (0-5°C), zimą (poniżej 0°C). Czas trwania pór roku jest zróżnicowany regionalnie: lato trwa od 60-70 dni w północnej części Polski do 100 dni na południowym wschodzie, w części środkowej, zachodniej i południowo-zachodniej, zima – od 10-40 dni nad morzem i na zachodzie do 3-4 miesięcy na północnym wschodzie, a w Tatrach nawet do 6 miesięcy.

Dwie ostatnie dekady XX wieku i pierwsze dziesięciolecie XXI wieku są najcieplejszymi w historii obserwacji klimatu w Polsce. We wszystkich porach roku obserwowany jest wzrost temperatury powietrza, z tym że zdecydowanie silniejszy jest w zimie, a słabszy w lecie. Zauważalny wzrost temperatur ekstremalnych ma miejsce począwszy od roku 1981.

Największy wpływ na warunki klimatyczne w Polsce wywierają w ostatnich trzydziestu latach ekstremalne zjawiska pogodowe, których obecne nasilenie się zauważalnie zmienia dynamikę cech klimatu. Wśród zjawisk termicznych niekorzystnych i uciążliwych dla ludności, środowiska i gospodarki należy wymienić pojawianie się, szczególnie od lat 90-tych dotkliwych fal upałów (ciągi dni z maksymalną temperaturą dobową powietrza $\geq 30^{\circ}\text{C}$ utrzymujące się przez co najmniej 3 dni) i dni upalnych (z temperaturą maksymalną $\geq 30^{\circ}\text{C}$), najczęściej występujących w rejonie południowo-zachodniej części Polski. Na większości obszaru Polski obserwuje się tendencje spadkowe liczby dni mroźnych i bardzo mroźnych. Na większości obszaru Polski nastąpiła zmiana struktury opadów. Zaobserwowano między innymi wzrost liczby dni z opadem o dużym natężeniu (opad dobowy ≥ 50 mm), szczególnie w południowych regionach, co skutkuje poważnym zagrożeniem powodziowym. Drugiej strony można zauważyć, że w ostatnim okresie, w całej Polsce wschodniej (od Wisły na wschód), wydłuża się okres bezdeszczowy, nawet o 5 dni/dekadę, co wpływa z kolei na zjawisko suszy hydrologicznej. Sytuację hydrologiczną pogarszają niskie opady śniegu w okresie zimy. W okresie chłodnej pory roku (X-IV) wyróżnia się wzmożony udział prędkości wiatru w porywach do 17 m/s stanowiących znaczne zagrożenie, w okresie lata (VI-VII) pojawiają się natomiast huraganowe prędkości wiatru. Obserwuje się coraz częstsze pojawianie się bardzo dużych prędkości wiatrów trwających wiele godzin lub nawet kilka dni [4].

Zmiany klimatu, a przede wszystkim towarzyszące im ekstremalne zjawiska pogodowe powodują szkody bezpośrednie i pośrednie mające wpływa zarówno na ludzi, jak i gospodarkę oraz środowisko.

Szkody bezpośrednie powstają w wyniku bezpośredniego oddziaływania czynników towarzyszących ekstremalnym zjawiskom pogodowym. Dotyczą utraty zdrowia i życia ludzi, zniszczenia infrastruktury technicznej, utraty zwierząt gospodarskich i plonów lub zniszczenia ekosystemów. Szkody pośrednie są z kolei wynikiem długoterminowych konsekwencji ekstremalnych zjawisk pogodowych i klimatycznych i obejmują obszar znacznie większy od dotkniętego samym zjawiskiem. Powstają w wyniku utraty zysków przedsiębiorstw spowodowanych kłopotami komunikacyjnymi, zmniejszenia produkcji pociągającej za sobą spadek konkurencyjności wybranych branż czy ograniczenia popytu na rynku dotkniętym zniszczeniami. Wpływ zjawisk pogodowych na powstanie szkód w różnych sektorach gospodarki zestawiono w tabeli 2.

Najwyższe straty często powodowane są na skutek wystąpienia całego kompleksu zjawisk. W infrastrukturze i leśnictwie straty mogą powstawać w wyniku występowania silnych wiatrów połączonych z opadami deszczu, gradu i wyładowaniami atmosferycznymi. Obecnie w Polsce największe szkody powodują powodzie i huragan-

owe wiatry. Powódź, która wystąpiła w Polsce w maju i czerwcu 2010 roku dotknęła aż 14 z 16 województw, zarówno tych z dorzecza Wisły jak i Odry. Łączna wartość strat spowodowanych powodzią w 2010 roku oszacowano na około 12,5 mld zł. Natomiast łączną wartość strat bezpośrednich spowodowanych przez niekorzystne zjawiska pogodowe i klimatyczne w Polsce w latach 2001-2011 oszacowano na ponad 56 mld zł [4, s. 15].

Tabela 2

Wpływ zjawisk pogodowych na różne sektory gospodarki

Sektor	Zjawiska pogodowe powodujące szkody
Rolnictwo, różnorodność biologiczna, zasoby wodne	powódź, huragan, piorun, susza, ujemne skutki przezimowania, przymrozki wiosenne, deszcz nawalny, grad
Leśnictwo	powódź, silne wiatry, susza, podtopienia i osunięcia gruntu, okiść, intensywne opady śniegu, piorun, grad, fale upału
Zdrowie, społeczności lokalne	fale upału, fale zimna, zdarzenia ekstremalne powodujące szkody psychospołeczne, uszczerbek na zdrowiu oraz utratę życia, osunięcia gruntu, susza
Infrastruktura	powódź, podtopienia, huragan, wyładowania atmosferyczne, gradobicie, osunięcia gruntu, szadź i opady śniegu, oblodzenie

Źródło: Strategiczny plan adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030, wyd. cyt., s. 14.

Uwzględniając zakres i charakter zmian klimatycznych widać wyraźnie, że problemów tych nie można pomijać przy współczesnych analizach bezpieczeństwa nie tylko w skali narodowej, ale i globalnej. To jeden z głównych czynników, który w najbliższych latach determinować będzie strukturę i kształt ekologicznej przestrzeni bezpieczeństwa.

Literatura:

1. Biała Księga, Adaptacja do zmian klimatu: europejskie ramy działania, Bruksela 2009, KOM(2009) 147.
2. Raport EEA nr 12/2012. Climate change, impacts and vulnerability in Europe 2012 (Zmiana klimatu, jej skutki i podatność na zagrożenia w Europie, 2012 r.).
3. Strategia UE w zakresie przystosowania się do zmiany klimatu, Bruksela, dnia 16.4.2013 COM(2013) 216 final.
4. Strategiczny plan adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030, Ministerstwo Środowiska, Warszawa, październik 2013.

СЕКЦІЯ 6
ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ, СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ТА
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Григоренко Н. В.

РОЛЬ ТА МІСЦЕ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ
У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Постановка проблеми. Державний сектор за допомогою публічних закупівель за рахунок виділених бюджетних коштів здійснює реалізацію державної політики, яка спрямована на забезпечення безпеки та захисту населення і територій, матеріальних і культурних цінностей та довкілля від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру в мирний час та в особливий період.

Виклад основного матеріалу. Публічні закупівлі мають наступні ключові риси [3]:

1. Нормативна урегульованість – замовники мають право здійснювати закупівлі виключно у формі та у спосіб, прямо передбачений законодавством України. Процедура організації та проведення публічних закупівель має чітко виражений адміністративний характер.

2. Цільове використання коштів – замовники мають право здійснювати закупівлі виключно на основі бюджетних призначень і на виконання тих соціально значущих завдань, які на них покладені.

3. Конкурсний характер – замовники зобов'язані здійснювати закупівлі на конкурсній та прозорій основі без будь-яких проявів дискримінації.

4. Економічна доцільність – замовники зобов'язані обрати того з учасників закупівель, який запропонував найнижчу ціну за свої товари, роботи, послуги, але при цьому повністю відповідає заявленим кваліфікаційним критеріям. Публічні закупівлі повинні забезпечити економію бюджетних коштів, а також недопущення корупції.

5. Інструмент економічної політики – за допомогою публічних закупівель та товарних інтервенцій держава може формувати рівень попиту та пропозиції на національному ринку тієї чи іншої продукції.

Основні засади Закону України «Про публічні закупівлі» від 25.12.2015 № 922-VIII та інші нормативно-правові акти дали можливість структурувати систему публічних закупівель, яка повинна забезпечувати ефективне та прозоре здійснення закупівель, створювати конкурентне середовище у сфері публічних закупівель, запобігати проявам корупції, підтримувати процес розвитку добросовісної конкуренції, наближати національне законодавство до передових міжнародних практик у сфері закупівель, визнаних державами-членами ЄС.

Переведення процесу закупівель в електронну форму через мережу Інтернет (електронна система торгів ProZorro) надає змогу безперешкодно здійснювати моніторинг-закупівель та контролювати процедуру закупівлі від моменту оприлюднення оголошення до укладення договору з переможцем торгів. Ця форма посилює антикорупційний ефект через запровадження електронного оцінювання тендерних пропозицій та електронного аукціону.

Дана система у сфері цивільного захисту сприяє вирішенню таких основних завдань: спрощення та підвищення інформаційної прозорості публічних закупівель; оптимізація

функціонування органів цивільного захисту і протидія корупції; підвищення ефективності взаємодії органів цивільного захисту та громадянського суспільства; підвищення прозорості діяльності органів цивільного захисту; модернізація системи інформаційного забезпечення органів цивільного захисту.

Проведення публічних закупівель у сфері цивільного захисту, швидкий обмін документами та інформацією передбачає запровадження нових інформаційно-комунікаційних систем в цій сфері; організацію підготовки фахівців, що можуть використовувати свої знання для прийняття важливих управлінських рішень з урахуванням технічних, економічних, екологічних, інформаційних аспектів.

Висновки. Отже, придбання замовником – органами та підрозділами ДСНС – товарів, робіт і послуг носить комплексний характер. Удосконалення адміністративно-правового регулювання правовідносин у сфері публічних закупівель, зміцнення нормативно-правової, науково-технічної і ресурсної бази, удосконалення державного управління будуть мати позитивний вплив на діяльність ДСНС в цілому.

Література:

1. Про публічні закупівлі: Закон України від 25 грудня 2015 р. № 922-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 9. – Ст. 89.
2. Про затвердження Порядку функціонування електронної системи закупівель та проведення авторизації електронних майданчиків: постанова Кабінету Міністрів України від 24.02.2016 № 166 // Офіційний вісник України. – 2016. – № 22. – Ст. 13.
3. Олефір А. О. Правовий механізм державних закупівель: стимулювання інноваційності виробництва медичної продукції : монографія / А. О. Олефір. – К. : Юстініан, 2014. – 447 с.

Ігнат'єв О. М.

РОЛЬ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ У ФОРМУВАННІ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО МОНІТОРИНГУ СТАНУ ПОТЕНЦІЙНО НЕБЕЗПЕЧНИХ ОБ'ЄКТІВ

Постановка проблеми. З метою реалізації політики забезпечення безпеки об'єктів необхідна достовірна та своєчасна інформація про стан потенційно небезпечних об'єктів (ПНО). Дієвим механізмом спостереження і контролю за об'єктами, прогнозування наслідків можливих надзвичайних ситуацій (далі – НС), впровадження превентивних заходів щодо зменшення їх масштабів є моніторинг [1].

Виклад основного матеріалу. В даний час в Україні система моніторингу і прогнозування НС функціонує у вигляді розрізнених регіональних, галузевих або самостійних функціональних підсистем, не об'єднаних в єдиний інформаційно-аналітичний комплекс [2]. Вона не забезпечує проведення систематичних і обґрунтованих досліджень тенденцій і характеру змін основних джерел загроз і вимагає кардинального удосконалення. На наш погляд, одним із шляхів підвищення ефективності системи моніторингу стану ПНО є аналіз даних соціальних мереж.

У соціальних мережах, на форумах, новинних і розважальних порталах, в блогах міститься багато цінного матеріалу, з якого можна добути інформацію про подію, аварію або несприятливу ситуацію щодо ПНО. Автоматичний аналіз текстів неможливий без лінгвістичних технологій. Крім того, для вирішення багатьох завдань корисні також статистичні методи, технології машинного навчання і поглиблений аналіз даних (data mining).

Пошук українських соціальних мереж показав, що, не дивлячись на хвилю протестів багатьох користувачів проти закриття російських соцмереж "Вконтакте" і "Однокласники", існують вітчизняні аналоги, де є можливість цілком комфортно спілкуватися в мережі. Найбільш популярними вітчизняними соціальними мережами сьогодні є такі:

- 1) **UkrOpen** - українська соціальна мережа, яка створена з нуля. Реєстрація на ресурсі дозволена користувачам з 13 років;
- 2) **Ц.укр** - виглядає як суміш "Фейсбуку" і "ВКонтакте". Назва походить від скорочення слів "Це Україна";
- 3) **UKRFACE** являє собою якийсь гібрид "ВК". Головна особливість даної соцмережі - доступність кримськотатарської мови;
- 4) **Українці** - одна з перших вітчизняних соцмереж з патріотичним ухилом. Створена в січні 2009 року;
- 5) **ВРеале (Vreale.net)** позиціонує себе як незалежна українська інтернет-спільнота;
- 6) **VsiTut.com** - соціальна мережа України "ВСЕ ТУТ" створена як волонтерський інтернет-проект і не належить ні до якої партії чи спільноти;
- 7) **FamalyUA** - вітчизняна соціальна мережа, в якій за запевненням творців взято та об'єднано все найкраще від інших аналогів;
- 8) **Сусиди** - соціальна мережа, яку спочатку робили на противагу російським "Вконтакте" і "Однокласники";
- 9) **Yachudo** - українська соціальна мережа, доступна також і англійська мова, але, на жаль, не доступна російська, що обмежує застосування даної соцмережі в Україні;
- 10) **GoogooDoo** - соціальна мережа, призначена для спілкування з друзями і однопольцями;
- 11) **Катапульта** - сайт знаходиться в тестовому режимі. Соцмережа пропонує не тільки спілкування, а й розкрутку заходів, рекламу товарів і послуг зацікавленим користувачам.

Запущені колись соцмережі Druzi.org.ua, Friends.ua, Drukar.com, Combine.pp.ua, Antiweb.com.ua, Connect.ua, Planet.pink.ua, WEUA більше не функціонують. Ukrface.net змінив адресу на Ukrface.com.ua, а Socialface.com.ua знаходиться на стадії розробки.

З метою аналізу неструктурованих даних соціальних мереж, слід розробити і впровадити програмні і апаратні засоби аналізу тональності тексту.

Висновки. Таким чином, з метою поліпшення ефективності моніторингу стану ПНО пропонується використовувати соціальні мережі, огляди преси і нових медіа (блогів, форумів). Такі системи дозволяють прогнозувати розвиток тих чи інших процесів у динаміці, що може надати неоціненну допомогу в запобіганні та вирішенні надзвичайних ситуацій.

Література:

1. Кравців С.Я. Ризик-орієнтований підхід у державному регулюванні у сфері техногенної та пожежної безпеки / С.Я. Кравців, О.М. Соболь, А.Г. Коссе // Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія. Державне управління : зб. наук. пр. – 2017. – Вип. 1 (6). – С. 336–341.
2. Кропотов П.П. Створення сучасної системи моніторингу безпеки – актуальна державна та наукова задача / П.П. Кропотов, В.В. Бегун, В.Ф. Гречанінов // Системи обробки інформації. – 2015. – Вип. 11 (136). – С. 199–206.

ЗНАЧЕННЯ ПРАВОВОГО ВИХОВАННЯ В ФОРМУВАННІ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ

Постановка проблеми. Правове виховання, перш за все, орієнтованого на формування правової культури, правового мислення, почуття поваги до Конституції, інших законів, до соціальних цінностей. Правове виховання має свою систему, свої завдання, основні засади, форми, методи та засоби.

Виклад основного матеріалу. Правове виховання – це процес засвоєння правових знань і формування навичок використання правових норм, розуміння ролі права в державі і в житті кожної людини. Це цілеспрямована діяльність педагога, вихователя по формуванню певних переконань та ціннісних орієнтацій, прищеплення поваги до закону, бачення закону великою соціальною цінністю, що відноситься безпосередньо до кожного індивіда, розвиток почуття відповідальності, непримиренності до свавілля та неправомірної поведінки. В результаті такої цілеспрямованої дії на свідомість формується досвід правомірної поведінки, навички виконання своїх службових обов'язків у суворій відповідності до вимог діючих нормативно-правових актів.

Правове виховання – це систематична і цілеспрямована діяльність державних органів та громадських організацій, юридичних закладів, що має формувати в майбутнього спеціаліста правову свідомість та сумлінне ставлення до законів нашої держави [1, с. 156].

Правове виховання розпочинається з дитинства і триває протягом усього життя. Тому його слід розглядати як багатогранний процес, ефективність якого залежить від багатьох об'єктивних і суб'єктивних чинників.

Висновки. В процесі правового виховання діють два суб'єкти – вихователь та виховуваний. Проте це не односторонній процес, тому що існує також зворотній вплив особи, що виховується на вихователя. Виховуваний не повинен лише пасивно сприймати інформацію, бо тоді ефективність процесу виховання буде значно нижчою. Тільки завдяки поєднанню у педагогічному процесі навчання і виховання, можна досягти високого рівня правової свідомості й правової культури. Визначальним у вихованні є не розвиток інтелекту і пам'яті, а розвиток почуттів, формування характеру.

Література:

1. Макушев П.В. Проблемивиховання та самовиховання майбутніх юристів / П.В. Макушев // Науковий вісник національної академії внутрішніх справ. – 2000. – № 1. – С. 157–160.

---

*Островець О. О.,
Савченко О. В.*

САМОСТІЙНА РОБОТА ЯК НЕВІД'ЄМНИЙ ТА БЕЗПЕРЕРВНИЙ ФАКТОР ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Постановка проблеми. Підготовка висококваліфікованих фахівців для органів та підрозділів цивільного захисту вимагає вдосконалення всіх форм навчального процесу, розвитку у здобувачів вищої освіти вищих навчальних закладів (далі - ВНЗ) Державної служби України з надзвичайних ситуацій (далі – ДСНС України) стійких навичок самостійного активного пошуку та засвоєння необхідних знань, умінь працювати з навчальною та науковою літературою, оволодіння методологією самоосвітньої діяльності. Рішення цих завдань неможливе без чітко організованої, методично та змістовно забез-

печеної самостійної роботи здобувачів вищої освіти як обов'язкової форми навчальної діяльності, сприяючої розвитку умінь вчитися самостійно.

Виклад основного матеріалу. Самостійна робота в аудиторний та особливо у позааудиторний час сприяє розвитку у здобувачів вищої освіти ВНЗ ДСНС України активності, ініціативності, самостійності, тобто розвитку якостей, котрі забезпечують фахівцеві мобільність, конкурентоспроможність і кар'єрну успішність. Організація позааудиторної самостійної роботи здобувачів вищої освіти ВНЗ ДСНС України є досить складною, більшою мірою самоуправляємою та опосередковано контрольованою викладачем формою навчання.

Під самостійною роботою здобувачів вищої освіти ВНЗ ДСНС України ми розуміємо планований, організований та здійснюваний під методичним керівництвом викладача, але без його безпосередньої участі процес виконання здобувачами вищої освіти комплексу завдань різного рівня складності в спеціально відведений для цього час (у нашому випадку цей час, відведений для обов'язкової самостійної підготовки здобувачів вищої освіти).

Самостійну роботу здобувачів вищої освіти ВНЗ ДСНС України характеризує ряд ознак, серед яких: 1) виконання самостійної роботи без безпосередньої допомоги викладача; 2) опора на власні знання та вміння, переконання та суб'єктний (життєвий) досвід, світогляд; вираження особистого відношення та висловлювання власної аргументації; прояв ініціативи та творчості; 3) напруга мислення, його розвиток, виховання волі та цілеспрямованості здобувача вищої освіти, викликані змістом самостійної роботи.

Зміст завдань для самостійної роботи відрізняється великою різноманітністю та включає пошук необхідних знань, їх осмислення, закріплення, формування і розвиток умінь та навичок, узагальнення та систематизацію знань. Самостійність пізнавальних і розумових дій, безумовно, сприяє глибокому засвоєнню навчального матеріалу, розвитку умінь виділяти основні поняття, встановлювати причинно-слідчі зв'язки, визначати головне. Тільки на основі такого осмисленого сприйняття навчального матеріалу розвивається вміння самостійно міркувати, доводити, будувати висновки та висловлювати свої судження, відстоювати свою позицію.

Працюючи самостійно, здобувачі вищої освіти ВНЗ ДСНС України не лише міцно та глибоко засвоюють предметний навчальний матеріал, але і розвивають навички дослідницької і професійної діяльності, здатність приймати відповідальні і конструктивні рішення в різноманітних надзвичайних ситуаціях.

Організація самостійної роботи здобувачів вищої освіти здійснюється з урахуванням дидактичних принципів, що відбивають специфіку цього напрямку діяльності у ВНЗ ДСНС України. Розглядаючи принцип, як керівну ідею, рекомендації, що направляють діяльність викладача та здобувача вищої освіти на досягнення поставлених цілей, ми пропонуємо наступну систему принципів, котрі сприяють формуванню у здобувачів вищої освіти умінь і навичок самостійної роботи: 1) принцип єдності навчальної, аудиторної, самостійної та позааудиторної діяльності здобувача вищої освіти; 2) принцип індивідуалізації і диференціації, котрий дозволяє максимально враховувати пізнавальні можливості, здібності та інтереси здобувачів вищої освіти; 3) принцип професійної спрямованості, сприяючий перекладу навчально-пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти у спеціально-професійну; 4) принцип свідомості і активності.

Слід зазначити, що для ефективного виконання здобувачами вищої освіти ВНЗ ДСНС України самостійної роботи потрібні планування та контроль з боку викладача об'єму самостійної роботи в робочих навчальних планах, розробки навчально-методичних посібників, спрямованих на її організацію та допомогу.

Особливо важливо сформувати у здобувачів вищої освіти ВНЗ ДСНС України процесуальну (навчальну) мотивацію, котра проявляється в розумінні ними корисності виконуваної роботи. Мотивом самостійної діяльності здобувача вищої освіти виступає потреба в нових знаннях, котра виникає в процесі вирішення пізнавальної задачі. Зале-

жно від курсу, на якому вчиться здобувач вищої освіти, специфіки навчального предмету, що вивчається, завдання для самостійної роботи можуть бути дуже різноманітними. При цьому важливо прагнути до того, щоб на 1-2 курсах метою самостійної роботи було розширення і закріплення знань та умінь. А на 3-4 курсах самостійна робота повинна сприяти розвитку творчого потенціалу здобувача вищої освіти, прояву його професійної спрямованості, вираженої спеціальної-професійної свідомості та мислення.

Залежно від місця, часу проведення, характеру керівництва з боку викладача, а також способу контролю результатів слід виділяти наступні види самостійної роботи здобувачів вищої освіти ВНЗ ДСНС України: самостійна робота під час основного аудиторного зайняття (лекцій, семінарів, практичного зайняття); систематичне читання та конспектування літератури з питань спеціалізації; підготовка до семінарського та практичного заняття, складання конспектів і планів для виступів; написання рефератів, курсових проектів; самостійна робота під контролем викладача у формі планових консультацій, творчих контактів, заліків та екзаменів; самостійне поглиблене вивчення питань навчальної програми, недостатньо висвітлених в навчальних посібниках; обробка та аналіз експериментальних даних, отриманих під час експериментів і спостережень для науково-дослідних робіт у рамках наукового товариства курсантів та студентів; позааудиторна самостійна робота при виконанні завдань навчального та творчого характеру; виконання проектів дослідницького характеру.

Висновки. Самостійна підготовка здобувачів вищої освіти ВНЗ ДСНС України організовується на усіх курсах в години, відведені розпорядком дня, в спеціально закріплених за навчальними групами аудиторіях, читальних залах, навчально-методичних кабінетах, спеціалізованих класах. Для самостійної підготовки здобувачі вищої освіти отримують дидактичні матеріали та навчальні посібники, наявні у бібліотеках і навчально-методичних кабінетах кафедр. Під час самопідготовки здобувачі вищої освіти мають можливість отримати індивідуальну консультацію у викладача, виконати додаткові завдання або контрольну роботу, пройти співбесіду або тестування, підготувати реферат, доповідь. Викладач, спостерігаючи за самостійною роботою здобувачів вищої освіти, отримує можливість визначити рівень сформованих знань, їх глибину, міцність і системність, розвиток пізнавального інтересу та здібностей, уміння застосовувати отримані теоретичні знання при вирішенні практичних завдань, що дозволяє своєчасно внести корективи в процес навчання.

---

*Яценко О. А.,
Лукиша Р. Т.*

СИСТЕМНЕ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ КУРСАНТІВ ТА СТУДЕНТІВ ВНЗ

Постановка проблеми. Сучасна парадигма «освітнього товариства» вимагає модернізації та інноваційного розвитку, що вирішальним чином залежить від рівня розвитку інтелектуального потенціалу. Соціальний запит на інтелектуальний потенціал зростає. Інтелект є системою, а управління інтелектуальним розвитком несистемний, і можна сказати, що воно відсутнє. Розвиток інтелектуального потенціалу здійснюється через інститут освіти, але за структурою і функціями, за змістом управлінської діяльності головний суб'єкт управління (міністерство освіти і науки України). Неможливо системно управляти інтелектуальним розвитком без критеріальних основ оцінки, яка повинна виходити з теорії інтелекту, але такої теорії немає, тим більше, в системному вигляді. Вирішення цих питань входить в завдання системного державного управління розвитком інтелектуального потенціалу курсантів та студентів ВНЗ України.

Виклад основного матеріалу. Протириччя між суб'єктом управління освітою і об'єк-

том (професійними середовищами) посилюються. Прогресує некомпетентність молоді, знижується її інтелектуальний рівень. Теорія інтелекту, що дозволяє достовірно оцінювати і передбачувати керувати його розвитком не розроблена. Системний аналіз не побудований як метод з яким алгоритмом системного конструювання, як метод параметричного управління. Відсутність системного управління негативно впливає на інститут освіти і тягне деструктивні зміни в інтелектуальних ресурсах суспільства.

Основна проблема – це протиріччя між системністю інтелекту (індивідуального і суспільного) і асистемністю управління розвитком інтелектуального потенціалу. Асистемність управління відноситься до суб'єкта управління: його структурно-функціональної організації щорозходиться з вимогами системності, управлінські впливи – зі способом організації об'єкта управління і організації освітнього процесу. Перша проблема: протиріччя між системністю інтелекту і відсутністю цілісної моделі його системної організації, як основи управління інтелектуальним розвитком молоді. Друга проблема: протиріччя між тенденціями зниження інтелектуального рівня молоді, зростання інтелектуальних девіацій і відсутністю критеріальною основи для оцінки і коригувальних впливів. Третя проблема: протиріччя між психокогнітивними законами інтелектуальної діяльності і способом управління освітнім процесом ВНЗ, і, у т. ч. способом управління інтелектуальним розвитком молоді. Ця проблема фіксує розбіжності освітнього процесу до законів мислення, пам'яті, уваги, з законами циклічності в розвитку пізнавальних здібностей, з законами вікових криз, під час яких перебудовується особистість людини і інтелектуальний апарат свідомості. У функціонуванні всієї системи освіти – в дошкільних установах, школах і вузах, в нормах і стандартах суб'єктів управління ці закони не враховані, як регламенти освітнього процесу. Четверта проблема: інституційні системні суперечності між суб'єктом і об'єктом управління по структурі, функціям, цілям, механізмам і процесам управління. Це протиріччя між адміністративним (вертикальним) управлінням структурами і когнітивним (горизонтальним) управлінням процесами на всіх рівнях інституційного управління в сфері вищої освіти.

Висновки. Розвиток інтелектуального потенціалу відбувається у несприятливих демографічних, економічних, фінансових, соціальних умовах за відсутністю вагомого керованого впливу держави на процеси інвестування в людський капітал, фінансування науки, освіти, системи підготовки та підвищення кваліфікації кадрів на виробництві; як наслідок, кількісно-якісні характеристики погіршуються, що відбивається на стані функціонування економіки держави.

Інтелектуальний потенціал використовується в національній економіці неповністю, неефективно, нераціонально, що погіршує перспективи прискорення інноваційного розвитку та економічного зростання. Подальше закріплення таких небезпечних тенденцій означатиме загрозу поступової деградації незатребуваної частини людського інтелектуального потенціалу, що супроводжуватиметься інтелектуальними та економічними втратами як для населення, так і для національної економіки загалом.

Принципові зміни можуть бути досягнуті лише завдяки вдосконаленню механізму державного регулювання використання та розвитку інтелектуального потенціалу на основі врахування кращого світового досвіду, детінізації його використання в економіці, реформування важелів мотивації за рахунок досягнення синхронізації та адекватності цінностей, інтересів, потреб зайнятого населення і стимулів, що пропонуються державою в інтересах активізації розвитку та використання інтелектуального потенціалу.

Література:

1. Семикіна М.В. Інтелектуальний потенціал та його роль у національній економіці / М.В. Семикіна, В.І. Гунько // Экономика и управление. Научно-практ. журнал : НАПКС. – Симферополь : РИО НАПКС, 2011. – № 1. – С. 50–56.

СЕКЦІЯ 7

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ І ТЕРИТОРІЙ ВІД НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ ТА ЗАПОБІГАННЯ ЇХ ВИНИКНЕННЮ

---

*Витрикуш Н. М.,
Дацько О. С.,
Параняк Н. М.,
Романів А. С.,
Мохняк С. М.*

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ КРАЇН ЄВРОПИ

Постановка проблеми. Філософією нинішнього ХХІ століття є задекларований на міжнародних конференціях сталий розвиток людства, який, перш за все, передбачає безпеку для людини, її захищеність від впливу природних, техногенних та інших небезпек. Внаслідок глобальних змін клімату, погіршення стану довкілля, демографічного зростання, інтенсифікації техногенного навантаження на природне навколишнє середовище, все більшу загрозу для людей, держав і світової економіки становлять природні надзвичайні ситуації. Статистика їх виникнення за останнє століття свідчить про тенденцію зростання частоти та інтенсивності стихійних лих, а також підвищення загроз для здоров'я і життя людей, спричинення збитків та шкоди територіям. При порівнянні даних спостережень з 1901 по 2017 роки зафіксовано, що у період з 1901 по 1910 рр. було зареєстровано 82 катастрофічних стихійних лих, а за останнє десятиліття з 2003 до 2013 роки їх відбулося більше 4000 [1]. Прогресуюче зростання надзвичайних ситуацій ставить перед державами світу завдання захисту населення і територій від їх руйнівного впливу. Такі обов'язки покладаються на структури цивільного захисту кожної країни, в тому числі України, і вдосконалення її організації, особливо в період війни на сході, є першочерговою задачею.

Виклад основного матеріалу. Організацію системи захисту населення у надзвичайних ситуаціях країн Європи вивчали і аналізували ряд вчених як нашої країни, так і з-за кордону. Серед них А. Качинський, Н. Нижник, Г. Ситник, В. Біловус. Цей досвід дуже емнісно узагальнив у своїх роботах О. Труш [2, 3]. Структури цивільного захисту різних країн дуже схожі між собою, відмінностями є поділ територій (наприклад, території можуть розбиватися на округи, зони, сектори, райони чи ділянки), а також мати різне підпорядкування і управління (наприклад, у Франції, Німеччині, Великобританії, Ізраїлі керівні функції покладені на Міністерство внутрішніх справ; у Швейцарії, Норвегії, Іспанії та Ісландії – на міністерства (департаменти) юстиції та поліції; а в Італії – на Міністерство захисту населення).

Відмінностями організації цивільного захисту багатьох європейських країн, порівняно з Україною, є покладення лівової частки зобов'язань і витрат на місцеві органи влади. Серед пріоритетних завдань є планування дій у надзвичайних ситуаціях, підтримання у постійній готовності формувань рятувальників, розвиток систем оповіщення органів управління. Для ефективного і успішного впровадження заходів запобігання і реагування на надзвичайні ситуації потрібне належне фінансування. У більшості країн світу, зазвичай, видатки на цивільний захист розподіляються між державним і місцевими бюджетами та приватним сектором. Наприклад, у Швейцарії витрати покриваються з державного бюджету – 46%, з бюджетів кантонів – 43 %, інші

витрати покладаються на комуни. У Німеччині, згідно спеціально прийнятому закону, основна частина витрат на заходи з підготовки системи захисту населення і територій у надзвичайних ситуаціях покладена на місцеві органи влади [3, 4]. Проаналізувавши фінансування систем цивільного захисту деяких європейських країн [5-11], було зауважено, що чим розвинутіша країна, тим більші кошти вона виділяє на системи захисту населення (табл.1). Для порівняння були обрані країни, близькі до України територіально і подібні соціально-політично, а також далекі і протилежні географічно і за розвитком. Для характеристики країн за рівнем життя був використаний інтегральний показник – Індекс людського розвитку (Human Development Index – HDI), який розраховується щорічно, з врахуванням основних характеристик людського потенціалу (грамотність, освіченість, тривалість життя) [8].

Таблиця 1

Фінансування структур цивільного захисту населення європейських країн

№ п/п	Країна	Індекс людського розвитку країни	Бюджети країн 2017 р., млрд. долар США в рік [11]	Витрати на цивільний захист з держбюджету, долар США в рік / на душу населення	Видатки на цивільний захист, % бюджету	
					державний	місцевий
1.	Швеція	0,913	274,8	20,7	0,076	0,25
2.	Словенія	0,890	20,2	1,27	0,013	0,066
3.	Італія	0,887	884,4	14,6	0,1	0,02
4.	Хорватія	0,827	25,79	1,06	0,017	0,081
5.	Румунія	0,802	58,5	0,39	0,013	-
6.	Сербія	0,776	16,5	0,497	0,0216	0,0234
7.	Туреччина	0,767	173,9	0,05	0,0023	0,0453
8.	Албанія	0,764	3,486	0,16	0,013	0,027
9.	Україна	0,743	35,6	2,52	0,3	-
10.	Молдавія	0,735	2,796	0,26	0,033	-

Розрахунок витрат був проведений з врахуванням тільки частки державних бюджетів країн через складність отримання величин місцевих кошторисів. Україна витрачає найбільше коштів в грошовому еквіваленті на душу населення серед інших європейських країн (0,3 % проти 0,0023-0,076 %). Це, перш за все, пояснюється потребою проводити заходи захисту цивільного населення під час воєнних дій.

Висновки. Право людини на захист від руйнівного впливу надзвичайних ситуацій є характеристикою соціального та економічного розвитку суспільства, яке у більшості країн гарантується законодавством. Надійне та належне функціонування структури цивільного захисту та наявність ресурсів для запобігання, боротьби з наслідками і відновлення після катастроф забезпечується належним її фінансуванням. У більшості європейських країн значну роль у цьому відіграють місцеві органи влади. Наша країна, сподіватимемося, також буде серед найрозвиненіших і належно захищатиме своїх громадян від різних надзвичайних ситуацій.

Література:

1. Human Development Report 2014 Sustaining Human Progress: Reducing Vulnerabilities and Building Resilience. Режим доступу: <http://hdr.undp.org/en/2014-report/consultations>.
2. Труш О. О. Досвід побудови та функціонування систем цивільного захисту

країн-членів Європейського Союзу Південної Європи / О. О. Труш // Теорія та практика державного управління: зб. наук. пр. – Х. : Вид-во ХарPI НАДУ “Магістр”, 2010. – Вип. 1 (28). – Режим доступу: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2010-1/index.html>.

3. Труш О. О. Досвід побудови та функціонування систем цивільного захисту країн – членів Європейського Союзу Західної Європи / О. О. Труш // Теорія та практика державного управління : зб. наук. пр. – Х. : Вид-во ХарPI НАДУ “Магістр”, 2009. – Вип. 4 (27). – С. 441–447.

4. New legislation to strengthen European policy on disaster management. European Commission-MEMO/13/1120 10/12/2013[Electronic resource]. — Access mode: [http:// europa.eu/rapid/press-release_MEMO-13-1120_en.htm](http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-13-1120_en.htm).

5. The Structure, Role and Mandate of Civil Protection in Disaster Risk Reduction for South Eastern Europe <https://www.unisdr.org/we/inform/publications/9346>.

6. <http://www.lv.ukrstat.gov.ua>.

7. http://hdr.undp.org/sites/default/files/HDR2016_RU_Overview_Web.pdf

8. Human Development Report 2016 – “Human Development for Everyone” (PDF). HDRO (Human Development Report Office) United Nations Development Programme. pp. 198–201. <http://hdr.undp.org>.

9. <http://www.dsns.gov.ua/ua/Finansovo-gospodarska-diyalnist.html>

10. <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/fields/2056.html>.

11. World Economic Outlook Database-October 2017, International Monetary Fund. Accessed on 18 January 2018.

**Гонтаренко Л. О.,
Парфьонов Г. А.**

НЕОБХІДНІСТЬ УПРАВЛІНСЬКОГО КОРЕГУВАННЯ ДІЯМИ НАСЕЛЕННЯ ПРИ НС

Постановка проблеми. Одна з головних управлінських функцій при НС, спрямувати населення на активну участь і допомогу службам з ліквідації. Розробив інформаційну стратегію, узгоджену політику співробітництва служб та органів влади з суспільством та ЗМІ, вдається використати інформацію для нейтралізації та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій.

Про інформаційну культуру йдеться у роботах М.В. Вуйма, А.Ю. Герасимова, Е.И. Громова. Про увагу та її інтерпретації писали в своїх працях писали Зігмунд Фрейд та Уільфред Біон та ін. Всі події висвітлюються в Інтернеті, безліч негативних постів та повідомлень, які в свою чергу запускають потік інших (частіше негативних) зауважень.

Виклад основного матеріалу. Будь-яка організація – державна, муніципальна, суспільна, комерційна – стикається з потоком негативу, який потребує розгляду, переоцінки дій, переробки та звітування і виправдання після цього. Мінімізувати моральний тиск та наслідки для служб, місцевих та державних органів влади – стає одним з вагомих напрямків діяльності та потребує значних сил, робочого часу та кадрового забезпечення. Працівники ЗМІ, що працюють в надзвичайних ситуаціях (НС), часто самі запускають недоброзичливе ставлення до роботи служб, перешкоджають їм.

Необхідно розробити тактику та стратегію суспільних відносин в надзвичайних ситуаціях. Застосовуючи PR, намагатися донести правильне розуміння мети та можливостей служб з ліквідації НС, спонукати до співробітництва населення з ними. Саме це надасть можливість побудови спільних інтересів служб з ліквідації та суспільства. Тре-

ба побудувати не тільки управлінську роботу протистояння негативу, а також підготовку з управління спостерігачами, потерпілими та населенням в кожній окремій НС.

Образ коментатора в новинах повинен носити інформаційний характер, але чим впевненіше його образ, тим більше сприймаються його слова на віру, не витрачаючи зусилля на вироблення власного судження. Якщо ведучий новин має переконливий образ авторитетного коментатора, ми разом з ним приймаємо уявлення про вже визначені добрі та погані суб'єкти новин. Таким чином ми не визначаємо всі об'єктивні данні.

Сьогодні екран телевізора або комп'ютера для людини став носієм інформації, створені ними поняття та образи із запропонованою швидкістю не дають змоги обдумати інформацію, самостійно прийняти рішення. Залишається лише споживання інформації та дорога до реального сприйняття. Для критичного засвоєння інформації, (до якого здатні 15-20 % населення, за думкою психологів) не залишено часу, тому сучасні способи масової інформації забезпечують керованість суспільством.

Інформаційний вплив на людину включає два компонента: інформаційний та психологічний, а також інформаційної взаємодії між людьми, групами та ін. Таким чином ЗМІ стають керівниками масової свідомості та джерелом впливу і визначенням завдань, вимог, пріоритетів, уявлень, значущості подій.

В реальних умовах, перебуваючи на масових заходах та подіях (мітинг, футбольний матч та ін.) людина перестає бути індивідуальністю та приймає авторитетну особу як орієнтир. Агресивні та деструктивні цілі, що в повсякденному житті пригнічуються, мають можливість реалізовуватися при делегуванні відповідальності лідеру, які супроводжуються невдоволенням та тривогою пов'язані з цим. За дослідженням було визначено, що за відсутності визначеного завдання в групі осіб підвищується тривога та починаються регресивні процеси.

Кількість інформації може бути більшою або меншою але абсолютним відображенням ситуації чи події бути не може. Отже, прийняття інформаційного рішення означає як відділення правильної інформації від неправильної (від дезінформації), так і розумне узагальнення, усунення зайвих деталей. В нашому випадку, сприйняття рішення залежить від поданої інформації. В такому випадку змінюється якість рішення, ступінь достовірності та рівень узагальнення. Унеможлиблюється аналіз різних джерел і застосування різних методів аналізу. Вплив джерела інформації залежить від його характеристик, які визначають повноту відображення ситуації, точність і детальність; достовірність відображення, область дії, якою є люди, групи та спільноти. Інформація може бути обмежена в просторі, часі, за складом ознак. Повнота відображення ситуації визначає здатність джерела інформації охопити всі об'єкти, ознаки, властивості, що знаходяться в зоні дії. За своєю природою будь яка інформація багатоальтернативна, однак людина схильна полегшувати процес сприйняття та осмислення до двуальтернативного (істинно або хибно). Частина загальної методики підготовки інформаційних рішень, це перетворення багатоальтернативного рішення в мінімум незалежних двуальтернативних рішень [1].

Висновки. Об'єктивному сприйняттю ситуації, а не тільки спогляданню та критиці дій рятувальників, сприяє першочергове інформування про НС від офіційних представників та експертів. Обов'язковим є включення ЗМІ та населення в допомогу під безпосереднім керівництвом рятувальників.

Література:

Бион У. Р., Внимание и интерпретация/ У. Р. Бион. — СПб.: Восточно-европейский институт психоанализа, 2010. — С. 106.

Фрейд З., Психология мас і аналіз людського Я/ З. Фрейд. — Мінськ, Білорусь, 1991. — 192 с.

Psychologie der Massen./ 15. Aufl. — Stuttgart: Kröner, 1982. — 156 p.

ЦИВІЛЬНИЙ ЗАХИСТ ЖИТЕЛІВ ГРОМАД В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Постановка проблеми. В Україні процес децентралізації розпочато у 2014 році з прийняттям Концепції реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади, Законів України «Про співробітництво територіальних громад», «Про добровільне об'єднання територіальних громад» та змін до Бюджетного і Податкового кодексів – щодо фінансової децентралізації [3].

Цей процес дозволив формувати відповідно до положень Європейської хартії місцевого самоврядування значний дієвий і спроможний інститут місцевого самоврядування на базовому рівні – об'єднані територіальні громади (ОТГ). На сьогодні уже створено 665 ОТГ, що об'єднали 3 118 громад (27,8% від загальної кількості місцевих рад станом на 01.01.2015 р.) та 5,7 млн осіб (13,4% загальної кількості населення України). А після проведення місцевих виборів ще у 40 ОТГ, які заплановані на 29 квітня 2018 р. загалом в Україні буде створено 705 ОТГ.

Виклад основного матеріалу. У процесі децентралізації, громади здобули ресурс, фінанси, повноваження – значний інструментарій і можливості для забезпечення повноцінного місцевого розвитку. Головна стратегічна мета реформи – створення комфортного та безпечного середовища для життя людини в Україні – може бути досягнута шляхом побудови ефективної системи влади на всіх рівнях (громада – район – область), передачею максимально можливої кількості повноважень на найближчий до громадянина рівень – громадам. А також – створення умов для динамічного розвитку регіонів і надання якісних та доступних суспільних послуг громадянам.

Реформа передбачає відповідальність органів місцевого самоврядування перед виборцями – за ефективність своєї роботи, а перед державою – за її законність. А це, насамперед, визначає необхідність побудови надійної системи цивільного захисту, структурними одиницями якої є територіальні громади.

За об'єктивними показниками теперішнє функціонування місцевого самоврядування в більшості територіальних громад не забезпечує належного рівня захисту населення і територій від НС. Малочисельна територіальна громада фактично не може реалізовувати надані їй законом відповідні повноваження насамперед через обмеженість або повну відсутність власних фінансових і матеріальних ресурсів на зазначені цілі.

З моменту свого створення ОТГ автоматично стає повноцінною ланкою територіальної підсистеми цивільного захисту, яка здатна самостійно забезпечити комплекс заходів з попередження і ліквідації надзвичайних ситуацій та їх наслідків, і, врешті, забезпечити комфортне та безпечне життя громадян. Ланка об'єднаної територіальної громади територіальної підсистеми єдиної державної системи цивільного захисту передбачає функціонування органів управління цивільним захистом та сил цивільного захисту.

Серед широкого спектру проблем у сфері ЦЗ територіальних громад особливе занепокоєння протягом тривалого часу викликає незадовільний стан протипожежного захисту сільської місцевості, де щороку виникає більше 35 % від загальної кількості пожеж із загибеллю близько 50 % людей, а прямі збитки сягають сотні мільйонів гривень [1]. У більшості населених пунктах не очищені території від непридатних до використання пестицидів та отрутохімікатів, які несуть загрозу здоров'ю людей та довкіллю; потребують суцільного очищення від вибухонебезпечних предметів часів минулих війн окремі земельні ділянок колишніх військово-тренувальних полігонів; практично не проводиться будівництво та укріплюються захисні дамби, що призводить до значних підтоплень територій, не утримуються на належному рівні захисні споруди ЦЗ.

Основними завданнями, які постали перед новоствореними об'єднаними тери-

торіальними громадами щодо побудови якісно нової, ефективної системи цивільного захисту на місцях є:

1. Побудова якісно нової, ефективної та орієнтованої на європейські стандарти системи цивільного захисту на територіях:

1.1. Формування постійно діючих структурних підрозділів цивільного захисту та пожежної безпеки в складі виконавчих органів спроможних громад на підставі визначених загроз та техногенного навантаження територій.

1.2. Впровадження на території спроможних громад комплексу заходів цивільного захисту, а саме: створення систем оповіщення населення, організації укриття населення у захисних спорудах цивільного захисту та його евакуації на випадок виникнення надзвичайних ситуацій у мирний час та в особливий період, організація хімічного захисту населення і територій від аварій та аварійних ситуацій.

1.3. Формування культури безпеки життєдіяльності населення, його обізнаності щодо прав і обов'язків у сфері цивільного захисту та готовності до свідомих практичних дій в умовах надзвичайних ситуацій.

2. Забезпечення належної протипожежної безпеки населених пунктів громад, збереження життя та здоров'я людей; мінімізація можливих матеріальних збитків:

2.1. Створення нових та реформування існуючих місцевих і добровільних пожежно-рятувальних підрозділів (пожежних частин) в об'єднаних територіальних громадах.

2.2. Спорудження на території об'єднаної територіальної громади будівлі «Центру безпеки громадян» модульного типу, який би дав змогу розмістити сили та засоби місцевих пожежно-рятувальних підрозділів.

2.3. Проведення професійної підготовки особового складу (працівників) місцевого пожежно-рятувального підрозділу.

2.4. Формування добровільної пожежної охорони та волонтерського руху; підготовка добровільних формувань, волонтерів та їх включення до розрахунку сил реагування на надзвичайні ситуації та пожежі.

Висновки. Уважаємо, що децентралізація влади в Україні та надання більш широких повноважень і ресурсів місцевим органам влади значно підвищить якість реалізації державної політики у сферах ЦЗ, запобігання та ліквідації наслідків НС, функціонування аварійно-рятувальних служб на місцевому рівні; також створить реальні механізми управління місцевим ланками Єдиної системи цивільного захисту України щодо забезпечення надійного захисту населення і територій від наслідків надзвичайних ситуацій.

Виконання ОТГ зазначених вище завдань сприятиме досягненню кінцевої мети реформи децентралізації у цій сфері – гарантування безпеки населення на відповідній адміністративній території від негативного впливу надзвичайних ситуацій природного, техногенного та воєнного характеру; належної протипожежної безпеки населених пунктів громади; забезпечення належного рівня надання послуг їх мешканцям по збереженню життя та здоров'я; зменшення можливих матеріальних збитків.

Література:

1. Аналітичний огляд стану техногенної та природної безпеки в Україні за 2016 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dsns.gov.ua/>.

2. Костенко В.О. Модернізація державної системи цивільного захисту в контексті європейської інтеграції України / В.О. Костенко // Державне управління та місцеве самоврядування. – 2013. – № 4 (19). – С. 107-115.

3. Реформа децентралізації [Електронний ресурс] // Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України «Урядовий портал». – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/diyalnist/reformi/reforma-decentralizaciy>.

4. Управління силами цивільного захисту під час ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій: конспект лекцій / Укладачі: В.О. Собина, І.М. Неклонський, В.О. Самарін, Д.В. Дяченко. – Х. : НУЦЗ України, 2015. – 166 с.

Федорчак В. В.

ОБҐРУНТУВАННЯ ІНТЕГРАЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ВИНИКНЕННЯ НС

Постановка проблеми. Для забезпечення ефективного державного управління системою щодо зниження ризиків і пом'якшення наслідків надзвичайних ситуацій у цілому необхідно виділити в ній ряд підсистем. Вони є складовими системи державного управління у досліджуваній сфері. Зважаючи на загальновідомі засади науки державне управління й урахувавши зазначене, можемо наполягати на необхідності розгляду цих підсистем з позиції їх статичної та динамічної. Крім того, вони потребують детального розгляду з позиції наукового визначення ролі та місця держави в управлінні сферою цивільного захисту.

Виклад основного матеріалу. Для забезпечення ефективного державного управління системою щодо зниження ризиків і пом'якшення наслідків надзвичайних ситуацій у цілому необхідно виділити в ній ряд підсистем, які можуть бути розглянуті з позиції їх статичної та динамічної. Вони, на наше переконання, складаються в інтеграційний механізм державного управління у досліджуваній сфері. На наше переконання, він представляє собою сукупність органів публічного управління, методів і засобів, за допомогою яких вони впливають (через заходи) на об'єкт державного управління для найбільш ефективного досягнення завдань, які становлять «дерево» (систему) цілей.

На підставі такого визначення можемо виокремити такі основні елементи інтеграційного механізму державного управління ризиками виникнення надзвичайних ситуацій, що варто віднести до керуючої його підсистеми, яка реалізує функції держави:

- органи державного та регіонального управління (загальної та спеціальної компетенції);
- кадрова складова (працівники підрозділів органів державного та регіонального управління);
- інформаційно-управлінська, зокрема інформаційно-аналітична складова (зв'язки, потоки, джерела тощо);
- низка методів державного управління ризиком виникнення НС (правові, організаційні, економічні й інформаційні);
- засоби, технології та інший допоміжний управлінський інструментарій, необхідний для управління ризиком виникнення НС.

Щодо методів державного управління ризиком виникнення надзвичайних ситуацій, то вони, на наш погляд, охоплюють таке:

- 1) систему моніторингу довкілля;
- 2) прогнозування та ліквідацію надзвичайних ситуацій на потенційно небезпечних промислових об'єктах та ін. [4].

Принагідно зауважимо, що в загальній концепції системи заходів протидії надзвичайним ситуаціям пріоритет повинен бути наданий комплексу заходів, спрямованих на визначення, зниження ризику виникнення НС і пом'якшення їх наслідків. Він

заснований на управлінні ризиками НС, яке неможливо без інформаційної й аналітичної підтримки підготовки та прийняття відповідних державноуправлінських рішень щодо попередження та ліквідації надзвичайних ситуацій. Для державного управління ризиком виникнення НС має здійснюватися моніторинг стану природного середовища й об'єктів техносфери, аналіз ризику і прогнозування надзвичайних ситуацій.

Система моніторингу, лабораторного контролю та прогнозування надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру є важливою складовою системи державного управління ризиками виникнення НС – інформаційно-аналітичною, яка об'єднує зусилля функціональних і територіальних підсистем ДСНС України в частині прогнозування можливості виникнення надзвичайних ситуацій і їх соціально-економічних наслідків.

Для своєчасного отримання достовірної інформації про стан навколишнього природного середовища та потенційно небезпечних об'єктів повинні бути здійснені такі заходи:

- 1) створений єдиний центр прийому й обробки інформації, що надходить від різних систем і органів виконавчої влади загальної та спеціальної компетенції;
- 2) постійно оновлювані відомчі системи спостереження за кількістю пунктів контролю та їх оснащення;
- 3) створені автоматизовані системи моніторингу та прогнозування, засновані на сучасних засобах дистанційного зондування, у тому числі повітряного і космічного базування;
- 4) створений банк даних про потенційно небезпечні виробництва і статистичних даних про аварії на них в інтересах оцінки (прогнозу) ризику НС;
- 5) розроблені й затверджені методики прогнозу виникнення та розвитку небезпечних природних і техногенних явищ.

На регіональному рівні (в окремо взятих регіонах) утворюються регіональні системи моніторингу НС, які об'єднують відповідні регіональні підрозділи органів виконавчої влади спеціальної компетенції, тобто ті, що належать до єдиної системи державного управління ризиками їх виникнення. Координацію діяльності таких регіональних систем здійснюють регіональні центри моніторингу, лабораторного контролю та прогнозування надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру регіональних центрів ДСНС України.

Застосування відповідного інструментарію щодо реалізації системи із зниження ризиків і пом'якшення наслідків надзвичайних ситуацій у відбувається в межах організаційно-інституціональної складової, представлені структурними підрозділами ГУ ДСНС України. З огляду на предмет нашого дослідження, відзначимо, що в рамках дослідження вимагає детермінації й оцінювання діяльність органів публічного управління, що функціонують у сфері цивільного захисту, здійснюючи при цьому прогнозування ризиків виникнення НС, а також усунення їх негативних наслідків. Компаративний аналіз сучасного стану виконання цих функцій буде здійснено в межах наступних наших наукових досліджень.

Висновки. Отже, вирішення наукової проблеми щодо визначення ризику виникнення НС знаходиться в площині міждисциплінарної науки «Публічне управління й адміністрування», зокрема такого її напрямку, як державне управління у сфері соціально-економічної безпеки України з точки зору цивільного захисту, системність якого (управління) безпосередньо пов'язана із урахуванням особливостей ризиків виникнення НС.

На наш погляд, має місце ланцюгова парадигмальність, яка полягає у такому:

- 1) ефективність забезпечення системи національної та цивільної безпеки залежить від вчасності та результативності державного управління ризиками виникнення НС;

2) реалізація державного управління у цій сфері вимагає обґрунтованого вибору необхідної концепції, у тому числі щодо аналізу таких ризиків.

Ця парадигмальність також передбачає формування та розвиток інтегрального механізму державного управління ризиками виникнення НС. Визначено, що він представляє собою сукупність органів публічного управління, методів і засобів, за допомогою яких вони впливають (через заходи) на об'єкт державного управління (ризик виникнення НС) для найбільш ефективного досягнення завдань, які становлять «дерево» (систему) цілей.

Література:

1. Антонов В. О. Об'єкти національної безпеки та їх особливості. Держава і право. Юридичні і політичні науки. 2013. Вип. 59. С. 65–71.
2. Бойко-Бойчук О. В. Механізми державного управління: узагальнена модель. URL: concept.at.ua/load/0-0-0-34-20.
3. Гур'єв С., Радиш Я., Терент'єва А. Завдання кризового менеджменту й управління надзвичайними ситуаціями в державному управлінні. Університетські наукові записки. 2012. № 2 (30). С. 285–290.
4. Домбровська С.М., Коврегін В.В., Помаза-Пономаренко А.Л., Колєнов О.М. Державне управління у сфері безпеки соціально-еколого-економічних систем. Харків: НУЦЗУ, 2017. 244 с.
5. Про правовий режим надзвичайного стану: Закон України від 16.03.2000 № 1550-III / Верховна Рада України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1550-14>.

**Черкашин О. В.,
Мішина В. О.**

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ ЩОДО НАВЧАННЯ НАСЕЛЕННЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ ЗАХИСТУ ВІД НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ ТА ЗАПОБІГАННЯ ЇХ ВИНИКНЕННЮ

Постановка проблеми. Проблема захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій та запобігання їх виникненню залишається досі актуальною. Прикладом є статистика виникнення пожеж в нашій країні за останні роки. Так, за п'ять років в Україні виникло 272411 пожеж, в яких загинуло 16756 людей, серед яких 484 дитини; отримали травми 8396 людей, з них 722 дитини; було врятовано 19157 людей та 1499 дітей. Найбільша кількість пожеж та загиблих у них людей зареєстровано в житловому секторі. Найчастіше гинули непрацюючі люди через необережне поводження з вогнем (80 % загальної кількості), із них більшість перебували в стані алкогольного сп'яніння. У 2008 р. Україна посіла третє місце серед країн світу за найбільшою кількістю загиблих людей у пожежах [3]. Отже, існує необхідність щодо вдосконалення навчання населення як складова захисту від надзвичайних ситуацій та запобігання їх виникненню.

Виклад основного матеріалу. Навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях, а також забезпечення та дотримання ними вимог пожежної безпеки визначено Кодексом цивільного захисту України (далі – Кодекс) [2]. Зокрема, у статті 39 Глави 10 Кодексу прописано, що навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях здійснюється: за місцем роботи – працюючого населення; за місцем навчання – дітей дошкільного віку, учнів та студентів; за місцем проживання - непрацюючого населення.

Також цією статтею організація навчання діям у надзвичайних ситуаціях покладається: 1) працюючого та непрацюючого населення - на центральний орган виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, Раду міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування, які розробляють і затверджують відповідні організаційно-методичні вказівки та програми з підготовки населення до таких дій; 2) дітей дошкільного віку, учнів та студентів - на центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти і науки, який розробляє та затверджує навчальні програми з вивчення заходів безпеки, способів захисту від впливу небезпечних факторів, викликаних надзвичайними ситуаціями, з надання домедичної допомоги за погодженням з центральним органом виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері цивільного захисту.

У статті 42 Глави 10 Кодексу прописано, що непрацююче населення самостійно вивчає пам'ятки та інший інформаційно-довідковий матеріал з питань цивільного захисту, правила пожежної безпеки у побуті та громадських місцях та має право отримувати від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, через засоби масової інформації іншу наочну продукцію, відомості про надзвичайні ситуації, у зоні яких або у зоні можливого ураження від яких може опинитися місце проживання непрацюючих громадян, а також про способи захисту від впливу небезпечних факторів, викликаних такими надзвичайними ситуаціями [2, с. 3].

За даними Державної служби України з надзвичайних ситуацій взимку показник трагічних випадків у житловому секторі стабільно зростає. Статистика свідчить про те, що найчастіше жертвами вогняної стихії стають літні люди, а також багатодітні сім'ї, та громадяни, які опинилися в складних життєвих умовах. Тільки з початку 2018 р. показник загиблих та постраждалих у пожежах становить вже 264 та 140 осіб відповідно [1].

Отже, одним із вирішальних напрямків роботи щодо запобігання виникненню надзвичайних ситуацій, в тому числі і пожеж може стати механізму взаємодії відповідних наглядових органів та служб на основі суб'єкт-об'єктного впливу «рятувальники – соціальні служби – правоохоронні органи» (див. рисунок 1):

Рис. 1. Механізм удосконалення взаємодії щодо навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях та запобігання їх виникненню

У ході підготовки до проведення профілактичної роботи з населенням необхідно послідовно реалізувати завдання двох етапів. На першому етапі слід провести інформаційну протипожежну роботу з представниками соціальних служб та правоохоронних

органів, а потім впровадити таку роботу об'єктам впливу. Щодо питань навчання дітей діям у надзвичайних ситуаціях та запобігання їх виникненню, в тому числі під час виникнення пожеж, можна ознайомитися у наших попередніх здобутках [4, 5, 6].

Висновки. Таким чином, можна констатувати, що запропонований механізм вдосконалення взаємодії щодо навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях та запобігання їх виникненню дозволить ефективно вплинути на формування у них рівня знань про пожежну безпеку, зокрема у власних будинках, а отже – зменшення кількості пожеж і загибелі у них людей. Все це – свідчення на користь теоретичної й практичної потреби досліджуваної теми.

Література:

1. Відомості щодо надзвичайних подій Державної служби України з надзвичайних ситуацій [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела: <http://www.dsns.gov.ua/ua/Nadzvichayni-podiyi/73146.html>.
2. Кодекс цивільного захисту України від 02 жовтня 2012 року № 5403-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5403-17/>.
3. Національна доповідь про стан пожежної та техногенної безпеки в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела: <http://www.dsns.gov.ua/>.
4. Черкашин О. В. Навчання молодших школярів пожежній безпеці: сучасний стан проблеми / О. В. Черкашин // Наукові записки Тернопільського національного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Педагогіка. – 2016. – № 3. – С. 182–189.
5. Черкашин О. В. Основи пожежної безпеки в системі навчання та виховання молодших школярів / О. В. Черкашин // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Серія : Педагогічні науки. – 2016. – Вип. 3 (85). – С. 152–157.
6. Черкашин О. В. Форми та методи виховної роботи з молодшими школярами при навчанні основ пожежної безпеки / О. В. Черкашин // Засоби навчальної та науково-дослідної роботи : зб. наук. праць / ред. кол.: акад. І. Ф. Прокопенко (голов. ред.) та інші; Харк. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди. – Вип. 45. – Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2015. – С. 105–114.

Шевчук Р. Б.

**ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
ПОПЕРЕДЖЕННЯМ Й ПОДОЛАННЯМ НАСЛІДКІВ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ**

Постановка проблеми. Сучасний розвиток економіки регіонів України супроводжується посиленням негативних впливів специфічних факторів екстремального характеру, що генеруються в надзвичайних ситуаціях (НС) різної природи. Це обумовлює пріоритет модернізації діючих в них систем економічних відносин і механізмів державного управління реакції на НС. Пануюча в цей час в сфері протидії НС оперативна концепція, націлена на заходи технічного й рятувального характеру, а також на ліквідацію НС, не дає видного ефекту. Необхідно реалізувати превентивний підхід, що дозволяє ефективно виконувати, насамперед, функції запобігання НС, заснований на комбінації централізованих, відомчих і тактичних елементів з ініціативними, територіальними й стратегічними в управлінні профілактикою й подоланням НС, де основною системою-

ворчою одиницею здійснюваних заходів повинен стати регіон. Основним способом забезпечення безпеки й сталого розвитку регіону повинен стати спеціальний економічний механізм державного управління попередженням й подоланням наслідків НС з специфічними функціями й структурами, методами й інструментами, джерелами й каналами досягнення цілей його суб'єктів. Необхідне розширення соціальної бази для підвищення ефективності дії цього механізму за рахунок консолідації органів державної влади й місцевого самоврядування, підприємств усіх секторів і галузей, громадських організацій і цивільних інститутів [3].

Виклад основного матеріалу. Система економічного механізму забезпечення державного управління попередження НС і подолання їх наслідків може характеризуватися наступним комплексом ознак, що визначають її функціонування й особливості управління нею:

- вертикальна цілісність, що означає єдиний орган управління при наявності відповідного кількості рівнів ієрархії, зміни в яких впливають на всю систему;
- горизонтальна цілісність, що представляє собою безліч компонентів, інтегрованих в одну систему при високому взаємозв'язку й взаємозумовленості даних компонентів;
- неадитивність, що визначає спільне функціонування різнорідних взаємодіючих елементів, та надає системі нові властивості і якості;
- емергентність незвідність, що характеризує, властивості окремих елементів до властивостей всієї системи в цілому, що обумовлює наявність нових агрегованих властивостей;
- твердість, що визначає регламентацію зміни параметрів за заданий проміжок часу, вплив на функціонування системи об'єктивних законів і суб'єктивних думок;
- надійність, що характеризує забезпечення безвідмовності дії системи управління в НС і економічного механізму забезпечення попередження НС і подолання їх наслідків, довгостроковість;
- проектних значень параметрів у період запланованого часу, стійке фінансове й матеріально-технічне забезпечення;
- безпека, що означає можливість функціонування без нанесення шкоди населенню й персоналу що брати участь у локалізації й ліквідації НС;
- невизначеність інформаційного забезпечення - імовірнісний характер стратегічних, тактичних, оперативних і локальних процесів, параметри яких впливають на досягнення цілей системи [3];
- взаємозв'язок із зовнішнім середовищем, що є відбиттям залежності від фінансування й матеріально-технічного забезпечення із зовнішніх джерел;
- відкритість, що визначає залежність системи функціонування в НС від інших систем.

В числі основних системоутворюючих факторів функціонування в умовах НС, які важливо враховувати при розробці методології формування й функціонування економічного механізму забезпечення попередження НС і подолання їх наслідків в екстремальних умовах, виступають наступні[2]:

- цільові – всі, що перебувають і залучаються для здійснення робіт з локалізації й ліквідації наслідків НС підприємства працюють для досягнення єдиної мети з урахуванням використання синергетичного ефекту;
- тимчасові – функціонування в період НС має поетапний характер, реалізовані заходи при цьому жорстко пов'язані за часом. Важливим завданням функціонування в НС є вихід з неї в гранично стислий термін;
- просторові, що означають територіальну приуроченість НС із врахуванням впливу вражаючих факторів на весь комплекс об'єктів розташованих на даній території. Це обумовлює необхідність проведення робіт на комплексній основі по відношенню значної кількості різноманітних об'єктів;

- політичні – забезпечення всебічної підтримки з боку органів управління найвищого рівня й громадськості. Недопущення політичних спекуляцій на основі НС;
- фінансові – забезпечення централізованого контролю на формуванням і використанні фінансових ресурсів на реалізацію ШНАВР і відбудовних робіт;
- правові – чітке розмежування повноважень між управлінськими органами й учасниками робіт з локалізації й ліквідації наслідків НС. Підтримка дисципліни й правопорядку в зоні НС;
- технічні, що означають централізоване управління технічними засобами з метою їх розподілу й зосередження для розв'язку найбільш важливих завдань;
- ретроспективні – поширення й використання минулого досвіду й раніше придбаних навичок для вирішення виникаючих проблем;
- функціональні – чіткий розподіл функцій, обов'язків і відповідальності між учасниками робіт з ліквідації наслідків НС;
- організаційні – безперервне управління й координація робіт, здійснення систематичного контролю над їхніми строками виконання, якістю й обсягами;
- зв'язковообмінні – здійснення систематичного прямого і зворотного зв'язку між органами управління й нижчестоящими структурами по всіх виникаючих питаннях [4].

Висновки. Облік системотворчих факторів при організації функціонування в період НС важливий для виявлення основних аспектів і характеру управлінського впливу на об'єкти управління.

Невизначеність ситуації в надзвичайних умовах, багатофакторність впливу на економіку, висока швидкість розвитку подій, а також необхідність на всіх рівнях управлінської ієрархії в НС прийняття самостійних, оперативних розв'язків обумовлюють необхідність завдання всім регіональним органам забезпечення попередження НС і подолання їх наслідків єдиної структури, параметрів та меж управлінського впливу.

Література:

1. Копан О.В. Безпека як силовий фактор державного управління / О.В. Копан // Право України. – К., 2001. – № 7. – С. 26–27.
2. Труш О.О. Метод побудови структур територіальних органів державного управління при запобіганні і ліквідації надзвичайних ситуацій / О.О. Труш // Актуальні проблеми державного управління: Зб. наук. праць. – Х.: Вид-во ХарПІ УАДУ “Магістр”, 2003. – № 2 (16): У 2-х ч. – Ч. 1. – С. 81–89.
3. Труш О.О. Механізми реалізації державної політики у сфері цивільного захисту в Україні // Теорія та практика державного управління, 2010. – Вип. 4 (29). – С. 420 – 426.
4. Приходько Р. В. Сучасний стан структури органів державного управління у сфері протидії виникненню і ліквідації надзвичайних ситуацій / Р. В. Приходько // Актуальні проблеми державного управління, 2011. – Вип. 1 (39). – С. 211–218.

СЕКЦІЯ 8 ДЕРЖАВНІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЖЕЖНОЇ ТА ТЕХНОГЕННОЇ БЕЗПЕКИ

Кравців С. Я.

ЗНИЖЕННЯ РИЗИКУ ГИБЕЛІ ЛЮДЕЙ ВІД ПОЖЕЖІ

Постановка проблеми. Підвищення ступеня захищеності населення і територій України від надзвичайних ситуацій, зменшення ризиків виникнення та мінімізація наслідків надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру [1, 2] належить до пріоритетних завдань єдиної державної системи цивільного захисту. Необхідність впровадження концептуальних засад управління ризиками виникнення надзвичайних ситуацій (далі – ризики) викликана наявністю небезпечних чинників техногенного та природного характеру, зокрема пожеж.

Виклад основного матеріалу. Проведемо аналіз другого кластеру визначеного в роботі [3] до якого входять Чернівецька, Херсонська, Полтавська, Запорізька, Дніпропетровська, Черкаська, Харківська, Одеська та Вінницька області. Визначивши інтегральний пожежний ризик людини загинути від пожежі $R_{\text{п}}$ за 2010-2016 роки, знайдемо залежність цього ризику від часу прямування пожежно-рятувальними підрозділами (ПРП) до пожежі (рис. 1).

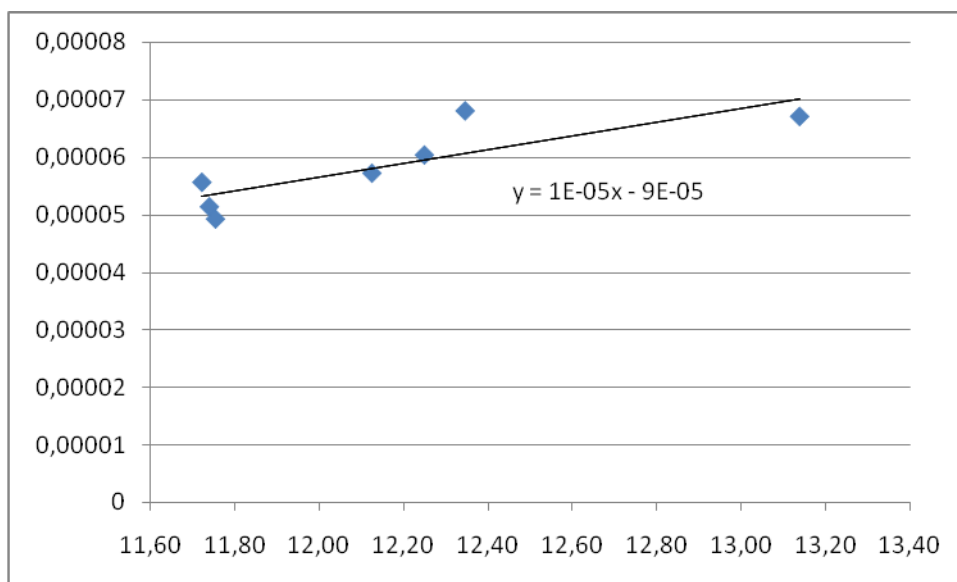

Рис. 1. Діаграма залежності пожежного ризику $R_{\text{п}}$ від часу прямування ПРП

За допомогою методу найменших квадратів проводимо лінію регресії, відповідно до якої рівняння регресії буде мати наступний вигляд

$$R_3 = (\tau_{\text{прям}} - 9)10^{-5} \quad (1)$$

Лінія тренда показує, що із збільшенням часу прямування ПРП ризик R_3 також зростає, тому задача мінімізації ризику переходить в задачу мінімізацію слідування пожежних підрозділів до місця виникнення пожежі. Цей час на пряму залежить від області обслуговування ПРП.

Висновки. Дана робота присвячена зниження пожежного ризику через мінімізацію часу прибування ПРП до місця пожежі. Знайдена пряма залежність між ризиком людини загинути від пожежі і часом слідування пожежних підрозділів до пожежі.

Література:

1. Кодекс цивільного захисту України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>.

2. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 22.01.2014 № 37-р «Про схвалення Концепції управління ризиками виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/37-2014-p>.

3. Кравців С.Я. Групування адміністративно-територіальних одиниць України по рівню інтегрального пожежного ризику за допомогою кластерного аналізу / С.Я. Кравців, О.М. Соболев // Проблеми надзвичайних ситуацій. – Харків: НУЦЗУ, 2017. – Вип. 26. – С. 79-86. – Режим доступу: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/6410/1/kravtsiv.pdf>.

Плотніков Р. О.

ДЕРЖАВНОУПРАВЛІНСЬКІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ

Постановка проблеми. Пожежну безпеку визначають як систему соціально-економічних і організаційно-правових заходів, спрямованих на охорону власності, захист життя, здоров'я і майна громадян, народногосподарського комплексу, пам'яток історії і культури, а також навколишнього середовища і природних багатств від пожеж і пов'язаних з ними небезпек [1]. Крім того, пожежну безпеку розглядають як «стан захищеності від пожеж особи, майна, всього суспільства і держави [2]». Власне, пожежна безпека – це вид (напрямок) національної безпеки, яка полягає у захищеності життя та здоров'я людей, майна та інших цінностей фізичних та юридичних осіб, національного багатства і навколишнього природного середовища, за якої забезпечуються своєчасне попередження, виявлення, припинення і нейтралізація пожеж та їх наслідків. Не дивлячись на достатньо велику кількість досліджень пожежної безпеки, слід наголосити, що в науковій літературі не вироблено єдиного підходу до розуміння поняття «пожежна безпека» (ПБ).

Виклад основного матеріалу. В якості основних критеріїв найчастіше використовуються «ймовірність виникнення пожежі на тому чи іншому об'єкті; ступінь тяжкості моральних, соціальних та економічних втрат; ступінь небезпеки наслідків пожежі і супутніх йому явищ; ступінь матеріального збитку, який заподіяний пожежами тощо [3]». Різниця в підходах до визначення ПБ зумовлює певні розбіжності

у напрямках її забезпечення.

У правовій площині ПБ визначають як «відсутність неприпустимого ризику виникнення і розвитку пожеж та пов'язаної з ними можливості завдання шкоди живим істотам, матеріальним цінностям і довкіллю».

На цій підставі вважаємо, що ПБ необхідно розуміти як динамічно стійкий стан, за якого об'єктивно відсутні або виключені причини та умови, що породжують процес неконтрольованого горіння, а у випадку виникнення останнього, припиняється його розповсюдження та заподіяння шкоди навколишньому середовищу, інтересам особистості, колективів, суспільства і держави притаманним йому вражаючими факторами та їх вторинними проявами. Це дає право стверджувати про існування окремої підгалузі державного управління – державне управління пожежною безпекою.

Зазначимо, що в Україні за роки незалежності в межах досліджень різних галузей науки приділялась певна увага дослідженню такого явища, як державне управління ПБ. Таким чином, державне управління ПБ є складним багатоаспектним і багатоплановим процесом. Його характеристика за всіма основними етапами наукового дослідження складної системи (теорія – методологія – методика – прикладні дослідження – упровадження – широке використання на практиці) може бути здійснена науковцями та практичними працівниками різних предметних сфер.

Державне управління пожежною безпекою повинно впливати на систему, на її окремі підсистеми, блоки та елементи з метою забезпечення збереження їх якісної специфіки, нормального функціонування, удосконалення та розвитку для створення та підтримки в країні раціонального рівня пожежної безпеки.

Висновки. Вивчення поняття «державне управління пожежною безпекою» дає підстави визначити його як один із видів суспільного управління, що включає в себе комплекс суспільних відносин, які на нормативній основі забезпечують стан пожежобезпечної життєдіяльності суспільства, захищеності особистості, матеріальних і культурних цінностей, суспільства та держави від пожеж та їх наслідків.

Література:

1. Андронов В.А., Домбровська С.М., Семків О.М., Назаренко В.Ю. Сучасний стан організаційно-правового забезпечення державного управління пожежною безпекою в Україні: монографія / Андронов В.А., Домбровська С.М., Семків О.М., Назаренко В.Ю. – Харків, 2014. – 279 с.
2. Касымов Б.Э. Организационные и правовые основы пожарной безопасности / Б.Э. Касымов. - М. : ВПТШ МВД СССР, 1990. – 232 с.
3. Куц І.Г. Боротьба з пожежами в житловому секторі (кримінально-правовий та кримінологічний аспекти): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / І.Г. Куц. – К. : НАВСУ, 2003. – 209 с.

Процюк О. Ю.

ПОЖЕЖНА БЕЗПЕКА ЯК ОБ'ЄКТ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Постановка проблеми. За всіма показниками, що обумовлюють об'єктність державного управління пожежної безпеки (далі – ПБ) є окремим об'єктом державного управління. Це пояснюється існуванням системи державного захисту різноманітних об'єктів забезпечення даного виду безпеки (навколишнього середовища, життя, здоров'я, власності, прав і свобод фізичних осіб, власності та інтересів суспільства і держави) від небезпечних факторів пожежі. Отже, забезпечення ПБ є однією із найважли-

віших функцій держави.

Виклад основного матеріалу. Разом із тим, реалізація вищевказаної функції становить досить складне соціально-економічне завдання, спрямоване на запобігання пожежам у всіх сферах діяльності людини та ліквідацію пожеж у випадку їх виникнення з мінімальними наслідками. Упровадження нових технологій, розвиток економіки постійно становлять нові проблеми перед системою забезпечення пожежної безпеки, функції якої доповнюються та розширюються, змінюючи тим самим структуру завдань, форм та методів щодо забезпечення її ефективності. При цьому елементами системи забезпечення ПБ є органи державної влади, органи місцевого самоврядування, організації та підприємства незалежно від форм власності, а також громадяни, що приймають участь у забезпеченні пожежної безпеки відповідно до законодавства.

З огляду на це забезпеченню ПБ сприяє таке: 1) нормативно-правове регулювання та здійснення заходів у цій сфері; 2) створення пожежної охорони та організація її діяльності; 3) вироблення і здійснення заходів пожежної безпеки, реалізація прав, обов'язків і відповідальності у цій сфері; 4) виконання робіт і послуг у сфері ПБ, навчання населення засобам ПБ; 5) інформаційне забезпечення; облік пожеж та їх наслідків; 6) здійснення державного пожежного нагляду та інших контрольних функцій із забезпечення пожежної безпеки; 7) установа особливого протипожежного режиму; 8) науково-технічне забезпечення; 9) ліцензування діяльності та підтвердження відповідності продукції та послуг у сфері пожежної безпеки [1; 2].

Таким чином, характерною рисою державного управління пожежною безпекою можна вважати своєчасну і виключно правильну реакцію суб'єкта управління на обставини, що швидко змінюються, на непередбачувані події, які вимагають негайних дій відповідної організаційної структури.

Висновки. Отже, система управління ПБ має бути спрямована на таке:

- створення ефективної багаторівневої системи управління діяльністю суб'єктів господарювання щодо забезпечення ПБ;
- приведення протипожежного стану об'єктів та населених пунктів у відповідність з вимогами нормативно-правових актів;
- зниження ризику виникнення пожеж та загроз, пов'язаних з пожежами, створення сприятливих соціальних умов життєдіяльності населення, зменшення впливу небезпечних факторів пожеж на навколишнє природне середовище;
- зменшення кількості пожеж, загиблих і травмованих, економічних втрат і матеріальних збитків;
- своєчасне виявлення осередків загорянь, оповіщення населення;
- забезпечення мінімального часу прибуття підрозділів пожежної охорони до місця пожежі шляхом оптимального їх розміщення тощо.

ПБ, безумовно, є об'єктом державного управління. При її характеристиці слід робити наголос на функціональній її частині, тобто визначити її як напрямок національної безпеки держави, що спрямований на попередження та профілактику виникнення ризиків і загроз громадянам, суспільству та державі від пожеж.

Література:

1. Сидорчук О.В. Пожежна безпека як елемент національної безпеки держави / О.В. Сидорчук, Р.Т. Ратушний, О.Б. Гада // Пожежна безпека. - № 19. - 2011. - С. 142-148.
2. Яценко О.А. Закордонний досвід регулювання запобігання і ліквідації надзвичайних ситуацій на регіональному рівні / Р. В. Приходько, О. А. Яценко // Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія. Державне управління. - 2016. - Вип. 2 (5). - С. 272-282.

ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ПОЖЕЖНОЮ БЕЗПЕКОЮ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Державне управління пожежною безпекою є складовим елементом загальної системи державного управління в Україні. Метою державного управління пожежної безпеки є забезпечення динамічно стійкого стану, за якого об'єктивно відсутні, виключені чи попереджені пожежі, їх причини та джерела. Пожежна безпека в Україні задекларована у якості одного із функціональних зобов'язань держава, а отже й органів державного управління.

Виклад основного матеріалу. Державне управління пожежною безпекою спрямоване на суспільні процеси, свідомість і волю людей та представляє собою поєднання державного та суспільного переконання і примусу, що реалізується посередництвом застосування до об'єктів суспільних відносин відповідних заходів примусу, що складаються при функціонуванні державного управління пожежною безпекою.

Державна пожежна охорона створюється з метою захисту життя і здоров'я громадян, приватної, колективної та державної власності від пожеж, підтримання належного рівня пожежної безпеки на об'єктах і в населених пунктах і входить до єдиної державної системи цивільного захисту.

Державна пожежна охорона є одночасно складовою частиною державної системи цивільного захисту, і у межах своєї компетенції розв'язує завдання мобілізаційної підготовки [1].

Головною проблемою функціонування єдиної державної системи цивільного захисту, а, отже, і системи державного управління пожежною безпекою, є проблема управління безпекою на основі ризик-орієнтованого підходу. З метою запровадження сучасної системи управління безпекою на основі ризик-орієнтованого підходу необхідно, перш за все, питання управління безпекою, на основі ризик-орієнтованого підходу, зарахувати до складових державної політики у сфері цивільного захисту.

Функціонування державного управління взагалі і, державного управління пожежною безпекою зокрема, в умовах фінансової кризи, політичної нестабільності та економії бюджетних коштів призводить до втрати дієвості застосування механізмів державного управління.

Особливо це стосується проблеми забезпечення пожежної безпеки, адже той факт, що єдиний реальний механізм забезпечення захисту населення, навколишнього середовища і небезпечних об'єктів, об'єктів підвищеної небезпеки, об'єктів з масовим перебуванням людей та населених пунктів від пожеж, підвищення протипожежного захисту та створення сприятливих умов для реалізації державної політики у сфері пожежної безпеки був достроково припинений і втратив чинність, говорить про недієздатність та безвідповідальність держави у сфері, що за умов мирного часу відіграє чи не найбільшу роль у процесі функціонування суспільства [2]. А, отже, виникає потреба використання нових методів у сфері забезпечення пожежної безпеки, спрямованих на розвиток організаційно-правового забезпечення державного управління пожежною безпекою.

На нашу думку таким методом може бути запровадження ризик-орієнтованого підходу у процесі державного управління пожежною безпекою. Це пояснюється тим, що найбільш повна сукупність послідовних заходів антиризикової діяльності, застосування яких має комплексний, системний характер, у сучасній науковій теорії та практиці визначається терміном англословного походження – ризик-менеджмент (risk management), тобто управління ризиками в його найширшому розумінні, а саме: як процес вибору оптимальної з економічного погляду структури інструментів впливу на ризики та їх наслідки. Ризик-менеджмент як система охоплює три послідовні етапи:

аналіз ризику (діагностика, або ідентифікація ризиків) – кваліфікація; оцінювання ризиків кількісними методами – квантифікація; визначення послідовності.

Сам процес ризик-менеджменту можна визначити як систематичне використання наявних у розпорядженні менеджерів методів, способів і прийомів для вирішення завдань, що стосуються ризиків: установлення контексту, аналізу (виявлення й оцінки), впливу, моніторингу і комунікації [3].

Управління ризиками являє собою ітеративний процес із чітко визначеними етапами, за допомогою якого керівництво може ясно уявити ризики, з якими стикається їхня організація. Розглянемо основні етапи процесу управління ризиком: 1) установлення контексту ризику; 2) аналіз (виявлення й оцінка) ризику; 3) ранжування і відбір ризиків; 4) вплив на ризик (вибір методів і стратегії). Для різних ризиків можна побудувати функції розподілу ймовірності настання наслідків залежно від їх розміру.

Висновки. Виявлення й оцінка тісно пов'язані між собою, і не завжди можна розділити їх на самостійні частини загального процесу. Більше того, часто аналіз іде у двох протилежних напрямках – від оцінки до виявлення і навпаки. У першому випадку вже зафіксовано збитки і слід виявити їх причини. У другому випадку на основі аналізу системи виявляють ризики і можливі наслідки.

Ранжування і відбір ризиків – визначення ступеня важливості ризиків для компанії порядку, у якому ними займатиметься компанія. Критерієм може бути порівняння наслідків з прибутком, доходом та активами компанії.

Вплив на ризик – застосування конкретних способів впливу на ризики компанії для нейтралізації їх наслідків. Усі заходи щодо управління ризиком можна поділити на доподійні і післяподійні. Перші, як випливає з назви, планують і здійснюють завчасно, а другі – після того, як непередбачена подія вже відбулася.

Література:

1. Назаренко В.Ю. Державна служба України з надзвичайних ситуацій як суб'єкт державного управління пожежною безпекою / В.Ю. Назаренко // Публічне врядування : виклики та загрози в умовах глобалізації : матеріали Форуму молодих учених у галузі науки «державне управління», м. Феодосія, 7-13 липня 2013 р. / За заг.ред. Ю.О. Куца, К.І. Козлова, Ю.О. Ульяновченка. – Х. : Вид-во "ДокНаукаДержУпр", 2013. – С. 128-132.

2. Основи пожежної безпеки [Електрон. ресурс]. – Режим доступу : <http://firehelp.org.ua/basefh/index.php>.

3. Ситник Г.П. Державне управління у сфері національної безпеки (концептуальні та організаційно-правові засади) : підручник. - К. : НАДУ, 2012.

**Черкашин О. В.,
Мішина В. О.**

ПРОБЛЕМА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ ОБ'ЄКТІВ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ. МЕХАНІЗМ УДОСКОНАЛЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВНОГО НАГЛЯДУ ТА КОНТРОЛЮ

Постановка проблеми. Відповідно до п. 9 Прикінцевих положень Закону України «Про Державний бюджет України на 2018 рік» №2246-VIII від 07.12.2017 продовжено строк дії Закону України №1728-VIII від 03.11.2016 «Про тимчасові особливості здійснення заходів державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» (далі – Закон) до 31 грудня поточного року, тобто мораторій на проведення ор-

ганами державного нагляду (контролю) планових заходів із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності. Лише можуть здійснюватися позапланові перевірки за певних умов [1].

Окрім цього, згідно із статтею 6 Закону, Кабінет Міністрів України вирішує на які контролюючі органи (або сфери бізнесу) не поширюватиметься мораторій. Отже, на сьогоднішній день, забезпечення пожежної безпеки об'єктів та контроль за їх станом покладається тільки на керівників цих об'єктів. Враховуючи викладене, можна припустити, що така ситуація може стати наслідком збільшення кількості пожеж на об'єктах з негативними наслідками. Прикладом є:

пожежа в муніципальному дитячому оздоровчо-спортивному таборі «Вікторія», яка виникла на Одещині 16 вересня 2017 року;

пожежа в двоповерховій будівлі хостелу, яка виникла на Запоріжжі 02 жовтня 2017 року;

пожежа в двоповерховій будівлі приватного дитячого садка, яка виникла на Львівщині 03 жовтня 2017 року.

Отже, актуальним питанням є посилення контролю за станом пожежної безпеки об'єктів.

Виклад основного матеріалу. Забезпечення пожежної безпеки на території України, регулювання відносин у цій сфері органів державної влади, органів місцевого самоврядування та суб'єктів господарювання і громадян здійснюються відповідно до Кодексу цивільного захисту України (далі – Кодекс), законів та інших нормативно-правових актів [2, с. 3]. Зокрема, у статті 55 Кодексу прописано, що забезпечення пожежної безпеки суб'єкта господарювання покладається на власників та керівників таких суб'єктів господарювання [2, с. 3]. Також статтею 65 Кодексу визначено, що центральний орган виконавчої влади, який здійснює державний нагляд у сфері техногенної та пожежної безпеки, уповноважений організувати та здійснювати державний нагляд (контроль) щодо виконання вимог законів та інших нормативно-правових актів з питань техногенної та пожежної безпеки, цивільного захисту і діяльності аварійно-рятувальних служб [2, с. 4].

Враховуючи те, що встановлено мораторій на проведення органами державного нагляду (контролю) планових заходів із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності, доцільно вдосконалити механізм взаємодії державного нагляду та контролю щодо забезпечення пожежної безпеки об'єктів шляхом, наприклад, розширення інженерно-технічних рішень та профілактичних заходів на об'єктах, особливо, які відносяться до високого ступеня ризику (див. рис. 1).

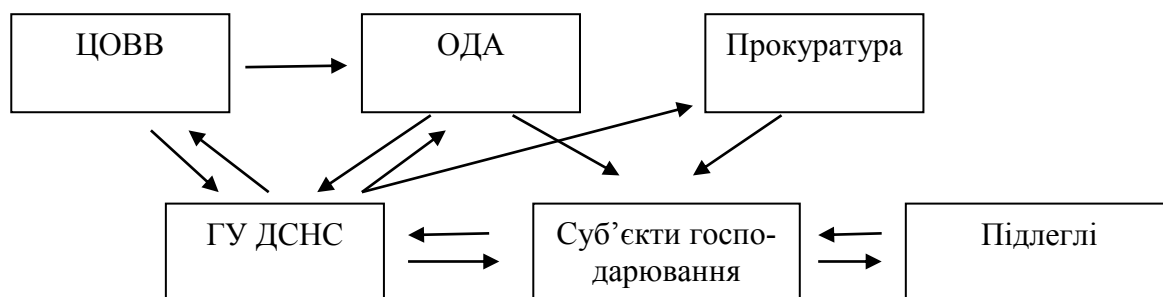

Рис. 1. Механізм удосконалення взаємодії державного нагляду та контролю щодо забезпечення пожежної безпеки об'єктів

Висновки. Таким чином, запропонований механізм взаємодії державного нагляду та контролю щодо забезпечення пожежної безпеки об'єктів дозволить значно посилити

рівень контролю за станом пожежної безпеки об'єктів, попередити виникнення надзвичайних ситуацій та запобігання їх виникненню.

Література:

1. Закон України від 03 листопада 2016 року № 1728-VIII «Про тимчасові особливості здійснення заходів державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/ru/1728-19/>.

2. Кодекс цивільного захисту України від 02 жовтня 2012 року № 5403-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5403-17/>.

СЕКЦІЯ 9

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК СИСТЕМИ ТА МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ Й ОХОРОНИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ

---

*Андрієвський Р. І.,
Харламова Ю. Є.*

СУЧАСНИЙ ЕТАП ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ: ДЕРЖАВНОУПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ

Постановка проблеми. Після проголошення незалежності України і підтвердження цього акта Всеукраїнським референдумом почалася розбудова незалежної держави – України. Головними завданнями цього процесу були: творення власної суверенної держави; демонтаж тоталітарних структур; становлення багатопартійності; перетворення централізованої державної економіки в багатоукладну ринкову економіку; національне відродження; утвердження України як повноправного суб'єкта міжнародного права.

Виклад основного матеріалу. Пострадянська адміністративно-правова доктрина відображає й обслуговує так звану державно центристську ідеологію, за якої державницькі інтереси превалюють над інтересами людини. На противагу цьому в основу нової адміністративно-правової доктрини має бути покладена протилежна – «людино центристська» – ідеологія, згідно з якою держава має служити інтересам громадян шляхом усебічного забезпечення пріоритету їх прав, свобод та інтересів у сфері діяльності органів публічної адміністрації: органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування.

Проблемами адміністративної реформи в Україні займаються багато науковців: В. Авер'янов, Ю. Ангелов, О. Андрійко, Г. Атаманчук, В. Бакуменко, В. Баштанник, О. Бандурка, Р. Калюжний, С. Коник, Н. Нижник, С. Кравченко, В. Шамрай.

Для кожної країни, народу та суспільства державотворення має свої певні особливості. Індивідуально-конкретним та показовим можна назвати шлях українського народу щодо розвитку своєї державності, формування і становлення суспільно-політичних інститутів, організації влади й управління.

Однією з передумов інтеграції України до Європейського Союзу є процес демократизації публічної адміністрації.

На етапі суспільно-політичних трансформацій в Україні відсутня стала система зовнішньо- та внутрішньополітичних пріоритетів, що сприймаються суспільством як визначальний напрям розвитку держави. Концептуальні засади багатовекторності і стратегічного партнерства як імперативу політики нашої держави не сформовані в адміністративно-політичному й суспільному сприйнятті як цілісна програма національного розвитку, а законодавчі акти на сьогодні системно не вирішують одного з головних завдань: виокремлення одного вектору національного інтеграційного процесу.

Поряд з цим, останнім часом посилилась роль держави, як суб'єкта політичної влади і, разом з тим, звуження ролі безпосереднього керівника в системі міжнародних відносин, що негативно позначається в контексті формування політики інтеграції вже існуючих міжнародних організацій [1].

Висновки. Концепція переходу України до сталого розвитку повинна лягти в основу Національної стратегії сталого розвитку. Така стратегія, бути являти собою ком-

плексну довготерміновану програму розвитку України. Стратегічні цілі, які орієнтовані на перспективу, дозволять тверезо оцінити наявні ресурси для їх досягнення, з позиції майбутнього подивитись на сьогоднішнє, розтавити орієнтири і пріоритети для середньострокових і короткострокових проєктів, програм, сформулювати програму подальших дій.

Виходячи з останнього, стратегічної метою для нашої країни повинна стати побудова сталого суспільства, головним пріоритетом якого є розвиток людини, а головним засобом забезпечення – зростання економіки на сталих засадах.

Література:

1. Ангелов Ю. Особливі умови сучасного державотворення: зміст та принципи / Ю. Ангелов // Державне управління та місцеве самоврядування : зб. наук. пр. – Х.: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2015. – № 3 (26). – С. 14–24.

Бондаренко А. І.

ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Постановка проблеми. Ефективність заходів та дії держави на економічні явища і процеси, а також рівень саморегуляції економічної системи багато в чому визначається станом відносин контролю як невід'ємного елемента фінансового механізму системи державного регулювання.

Виклад основного матеріалу. Можна виділити дві засадничі функції регулювання з боку держави як в економіці, так і в суспільстві: 1) забезпечення балансу інтересів суб'єктів економічної і соціальної діяльності виробників і споживачів, міського і сільського населення, працедавців і найнятих робітників і так далі) за допомогою використання бюджетної, податкової, регіональної і інших видів політики; 2) забезпечення загальних умов функціонування і розвитку кожної з названих сфер і складових їх елементів.

Таким чином, головна об'єктивна причина економічної діяльності держави – обмеженість ринкового економічного механізму, коли на державу покладаються завдання ліквідації "провалів ринку", основні з яких можна сформулювати таким чином, :

- ринок не дає соціальних гарантій, не вирішує соціальних питань;
- ринок не в змозі забезпечити стратегічний прорив в галузі науки і технології, глибокі структурні перетворення виробництва;
- ринок не забезпечує задоволення потреб в громадських товарах, особливо тих, які не вигідно виробляти приватним підприємствам;
- ринок не вирішує екологічних проблем виробництва;
- ринок не забезпечує обороноздатності і безпеки країни [3].

В усіх опублікованих авторами визначеннях, незважаючи на відмінності (пов'язані в основному з оцінкою можливостей держави в області стабілізації економіки і соціальної політики), що зберігаються, знаходять віддзеркалення постулати неокласичної і неокейнсіанської теорій, що трактують роль держави в економіці за залишковим принципом - держава робить те, що не може ринок.

Є і інша причина, на думку деяких дослідників в оцінці держави як громадської підсистеми, що виникла для виконання певних економічних функцій [2]. Передусім, держава виникла і існує для підтримки цілісності співтовариства людей, які живуть на певній території, а значить повинно відбивати волю і дотримувати інтереси усіх

суб'єктів, що знаходяться на цій території. В той же час, суспільство як складна система характеризується ієрархічним принципом побудови. На вершині цієї ієрархії (принаймні, з часу появи капіталізму) знаходиться економіка. Держава, як й інші громадські підсистеми (мораль, право, культура, та ін.) випробовує на собі вплив пануючої підсистеми - економіки, і само неминуче стає учасником економічної діяльності, суб'єктом ринкових відносин, інститутом економічної системи.

Ця двоїстість ускладнює виконуваним функції. З одного боку, для підтримки цілісності громадської системи в цілому держава повинна забезпечити збалансований розвиток усіх підсистем суспільства, не допускаючи гіпертрофії або згасання якої-небудь з них. З іншого боку, воно так чи інакше відбиває верховенство економіки, наприклад, підтримуючи ту форму зв'язку між економічними суб'єктами (фірми, домогосподарства, держава), який переважає на цьому етапі економічного розвитку і поширюється на усі сфери громадського життя. Безумовно, такою формою зв'язку в більшості держав світу є ринок.

У сучасних роботах західних і вітчизняних фахівців характеризує зміни, що відбуваються в розвитку світової економіки, набула поширення теорія "нової економіки", яка вивчає явища постіндустріального суспільства, інформаційного суспільства, або змішаної економіки. І відповідно нову інтерпретацію отримало трактування функцій механізмів державного регулювання економіки.

Інституціональна теорія, що є головним інструментом аналізу господарської системи України, виділяє наступні завдання держави: 1) специфікація і захист прав власності; 2) створення каналів обміну інформацією; 3) розробка стандартів заходів і важелів; 4) створення каналів і механізмів фізичного обміну товарів і послуг: транспортна мережа, майданчики для торгів тощо; 5) правоохоронна діяльність і виконання ролі "третьої сторони" в конфліктах; 6) виробництво громадських благ: оборона, охорона здоров'я, освіта [1].

Висновки. Таким чином, на підставі вищевикладеного основні види економічних функцій держави, на наш погляд, можна виразити наступними положеннями:

- забезпечення правового і соціального середовища ефективного функціонування ринку;
- створення громадських благ;
- підтримка раціональних масштабів ринкової конкуренції, антимонопольна політика;
- перерозподіл доходу і багатства, перерозподіл ресурсів; регулювання зовнішніх (побічних) ефектів; підтримка малого бізнесу;
- стимулювання економічного зростання і макроекономічна стабілізація;
- проведення ефективної зовнішньоекономічної політики. Виходячи з цього, охарактеризуємо основні функції, напрями дій держави у сфері економіки як суб'єкта економічної діяльності.

Література:

1. Машина Н.І. Економічний ризик та методи його вимірювання : навч. посіб./ Н.І. Машина. - Київ: Центр навчальної літератури, 2003. - 188 с.
2. Ортіна Г.В. Виявлення та аналіз чинників формування кризових явищ в економіці в умовах глобалізації як передумова розроблення антикризових стратегій / Г.В. Ортіна // Економіка та держава. - 2013. - № 8. - С. 40-44.
3. Семенченко А. Теоретико-методологічні засади визначення, класифікації та оцінки системи загроз національній безпеці і рекомендації щодо їх удосконалення / А. Семенченко // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. - 2007.- № 3. - С. 86-108.

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ Й АКТИВІЗАЦІЇ РИЗИК-СУСПІЛЬСТВА

Постановка проблеми. В останній третині ХХ ст. людство вступило в нову фазу свого розвитку, яку сучасні дослідники називають «суспільством ризику». Це постіндустріальна формація, що охоплює перехід від індустріального суспільства. При цьому «суспільство ризику» відрізняється від останнього, насамперед, тим, що, якщо для індустріального суспільства характерний розподіл благ, то для «суспільства ризику» – розподіл небезпек і обумовлених ними ризиків. Небезпеки, які проявляються в даному суспільстві, характеризуються тим, що не мають кордонів ні в просторі, ні в часі.

В Україні початок трансформаційних процесів супроводжувався тенденцією до нівелювання ролі держави як регулятора соціально-економічних процесів і надмірним захопленням принципами ринкової економіки, їх абсолютизацією. Разом із тим, соціальна політика значною мірою зводилась (і продовжує зводитись) до реагування на окремі конкретні ситуації, подолання локальних наслідків масштабних деструктивних процесів у соціальній сфері, які відбуваються в Україні [1, с. 1]. Означені процеси ускладнилися ще внутрішньо і зовнішньополітичною кризою. За таких умов важливим завданням сьогодення є науковий аналіз й обґрунтування процесів формування механізмів державного управління соціальним розвитком в умовах суспільної трансформації.

Виклад основного матеріалу. Як відомо, Ульріх Бек у межах своїх робіт розробив концепцію «суспільство ризику» [2]. Основною причиною виникнення такого виду суспільства він вважає глобальну зміну виробничих відносин, що почалася в другій половині ХХ ст. Сучасні ризики відрізняються від руйнувань, зумовлених війною, їх «мирним» виникненням у центрах раціональності та процвітання, за умови гарантування закону і соціального порядку [там само]. Дослідник стверджує, що ризики не є звичайним співпадінням у житті, воно стабільно відтворюється суспільством в економічній, політичній, соціальній сферах життєдіяльності, будучи результатом прийняття тих чи інших рішень у цих сферах. За визначенням У. Бека, ризик виступає умовою систематичної взаємодії соціуму з небезпеками, що зумовлюються модернізаційними внутрішньо та зовнішньодержавними процесами [там само].

Учений Ентоні Гідденс порівнює сучасний світ із системою, структурними елементами якої є ризики, що створюються людством. Він виділяє властиві їм специфічні ознаки, а саме: обумовленість сучасних ризиків глобалізацією, що призводить до збільшення чисельності взаємозалежних подій; виникнення «інституалізованого середовища ризиків»; проблема перенасиченості сучасного суспільства знаннями про ризики; недостатність експертного знання як інструменту усунення ризиків у соціально-економічних системах [2]. Учений Е. Гідденс вводить також поняття «середовище ризику» у сучасному суспільстві [там само]. Таке середовище включає в себе ризики, породжувані рефлексивністю модернізації; загрози усвідомлення і виникнення почуття безглуздості існування та безпомічності людини, обумовлені її спробами співвіднести своє особисте буття із модернізацією; небезпеку для соціальних інститутів та з їх боку.

У продовження варто відзначити, що реалізація дієвої державної соціальної політики при слабкій економіці має низьку ефективність, а економічні та інші структурні реформи без урахування соціальної складової відповідної державної політики не мають належної інституційної основи. Соціальна нестабільність зумовлює нестабільність політичну. У цьому й проявляється діалектична взаємозалежність між категоріями «державна політика», «економіка», «соціальний розвиток», «ризик», «ризик-суспільство», «соціальна нестабільність» у структурі публічного управління.

На основі аналізу стану функціонування соціально-економічних систем Чехії, Словаччини та деяких інших європейських економічно розвинених країн можна ствер-

джувати, що ключовими чинниками успішності модернізації системи державного управління та забезпечення соціального розвитку є такі:

- наявність адекватної цілісної концепції державного механізму у цій сфері та його економічної діяльності;
- підконтрольність органів державної влади суспільству;
- зміцнення інститутів права шляхом їх науково обґрунтованої розробки та легітимації суспільством тощо.

Висновки. Отже, запропоновані дослідниками теорії «суспільства ризику» підтверджують, що означена категорія з плином часу набула загального і екстериторіального характеру, охоплюючи як індустріальну систему і соціальні інститути.

Досвід перехідних країн показує, що успішність ліберальних реформ і унеможливлення негативних виявів «суспільства ризику» – це результат узгодженої послідовності складових конструкту «довіра населення до влади – участь у її формуванні – сприйняття та підтримка ним реформ – зміцнення соціального капіталу та забезпечення повноцінної реалізації соціального потенціалу – контроль – коригування».

Література:

1. Петракова К. О. Теоретико-методологічний аналіз взаємозв'язку економіки і політики у державному управлінні : автореферат дис. ... за спец. 25.00.01 – теорія та історія держ. упр-ня / Катерина Олегівна Петракова. – Ін-тут підготовки кадрів держ. служби зайнятості, К., 2017. – 20 с.

2. Філософія : навч. посіб. / Л. В. Губерський ; за ред. І. Ф. Надольного. – Вид. 7-ме, стереотип. – К. : Вікар, 2008. – 534 с.

**Ворона П. В.,
Зверев М. В.**

ВETERАНСЬКІ ГО ТА КЛУБИ, ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ АДАПТАЦІЇ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ

Постановка проблеми. Вирішення проблеми, пов'язаних з поверненням бійців до мирного життя після демобілізації є справою національної безпеки держави. Але вона через певну архаїчність, консерватизм органів державного управління, відсутність відповідного досвіду як правило обмежує свій вплив на ветеранів матеріальними пільгами соціального захисту, можливістю отримання медичної допомоги, виділенням земельних ділянок. І то не всі задекларовані пільги учасникам бойових дій на сході країни надаються й витримуються, що те ж негативно впливає на психологічний стан ветеранів українсько-російської війни, особливо на тих, що отримали під час бойових дій ПТСР (посттравматичний стресовий розлад), стали інвалідами [1].

Досвід соціальної реабілітації військових зарубіжних країн, що переживають ПТСР є важливим і необхідним для використання в Україні, особливо в частині підтримки державою різноманітних форм надання психологічної допомоги учасникам бойових дій. Це можуть бути заходи інституцій, що створені чи проводяться органами державної влади; комунальними закладами, що створені органами місцевого самоврядування; заклади громадських організацій та структурами створеними самими учасниками війни на сході України. Найбільш оптимальними і дієвими є такі форми надання посттравматичної допомоги: участь у роботі ветеранських клубів; групи психологічної самопомоги; відкриття власної справи та навчання; належна увага держави по вшануванні загиблих героїв та допомога інвалідам, родинам загиблих; належні соціальні гарантії. Держава всіма інституціями і механізмами має сприяти поверненню до мирно-

го життя тим, хто пішов її боронити. При цьому значна увага має приділятися тим військовим «профі», хто все таки хоче повернутись на службу у ЗСУ – їх потрібно виявляти і повертати у стрій, на роботу у військові училища або воєнкомати, на військові кафедри, школи (викладачі військової підготовки, учителі історії, вихователі у військових ліцєях тощо). Їхній досвід участі у бойових діях є цінним для обороноздатності країни, для національно-патріотичного виховання молоді країни і загалом усієї нації [2].

Досвід посттравматичної реабілітації учасників бойових дій у ветеранських клубах є досить важливим для України і актуальним для використання. Адже справді найкраще іде порозуміння між учасниками війни – і вони можуть допомагати один одному у питання адаптації до мирного життя. Повернемося до особливостей польського досвіду роботи ветеранських клубів. З часу вступу Польщі до НАТО більше 28 тис. польських військових приймали участь у військовій місії в Афганістані, а 7 тис. в Іраці – багато з них повернулись з ПТСР. І тому сьогодні в Польщі розбудована сітка організацій і закладів що надають потрібну допомогу для адаптації до мирного життя. Першими почали працювати у цьому напрямку ветеранську організацію, надаючи допомогу своїм побратимам. ТомашКльоц – перший один з тяжкопоранених солдатів військової місії у Іраці. В кінці 2003 року він підірвався неподалік міста Аль-Магавіль на міні, що залишило не лише фізичні рани а тяжкі спомини. Він згодом заснував «Об'єднання ранених і постраждалих на місіях за межами держави» і сьогодні в ній об'єдналось близько 200 осіб, має свій офіс і проводить роботу з військовими, яким важко адаптуватись до мирного життя. Колишні військові – учасники бойових дій, що вже пройшли адаптацію, гарно розуміючи, яка потрібна допомога їхнім побратимам активно працюють з ними переконуючи власним прикладом, що «з такими проблемами можна жити і їх можна вирішувати». Іноді такі розмови сприяють тому, що ветеран погоджується працювати з професійним психологом. В об'єднанні є база тих психологів, які досить ефективно допомагають військовим, тобто мають належний рівень розуміння проблем – до них і приходять військові за рекомендацією Об'єднання.

Виклад основного матеріалу. Вдалою методикою адаптаційної роботи є організація реабілітаційно-туристичних таборів відпочинку для військових, котрим, так мовити, ще важко повернутися з війни. Скористатися цим відпочинком можуть діти і дружини бійців, вдовитабатьки загиблих. У таборах є можливість, у поєднання з психологічними сесіями реабілітаційного тренінгу, де людина може стати спокійнішою, поспілкуватись з іншими учасниками бойових дій, які мають схожий досвід. Є й інші заняття, які сприяють зникненню стресу – мандрівки в гори та прилеглий місцевості, сплав на байдарках чи каяках по річці. Як правило такі таборування проводяться у живописних місцевостях. До речі, цей досвід вже використовується українськими волонтерами, але на жаль, без підтримки держави, як власна благодійна допомога. На думку організаторів цих заходів – добре коли воїн приймає участь у в такому курсі психологічної реабілітації разом с членами своєї родини. Це шанс поновити сімейні зв'язки у спокійній мирній обстановці, а сім'я, яка приймає участь у сесіях з психологом зможе краще зрозуміти душевний стан військового. ЦЕ свого роду шанс позбавитися віт баласту, отриманого в час військової місії, а також нарешті разом гарно провести час.

У Польщі діє урядовий Центр ветерана, який надає різну допомогу учасникам іноземних військових місій. Одним з пріоритетних напрямків діяльності Центру є інформування військових про те, де і як можна отримати психологічну допомогу. Є часті випадки, коли знаки посттравматичного стресу проявляються через певний час, тому тільки тоді, коли військовослужбовець повертається додому, його близькі–сім'я, знайомі–бачать, що йому потрібна допомога. У Польщі діє цілий ряд психологічних консультацій, клінік та реабілітаційних центрів, котрі адресно надають допомогу ветеранам. Ускладних випадках допомогу надає Клініка психіатрії та воєнного стресу при Військовому медичному інституті у Варшаві. Польська держава в сфері допомоги ветеранам

прийняла ряд нормативних актів, наприклад, Закон «Про ветеранів бойових дій за межами держави». Військовослужбовці, що повертаються із зарубіжних місій, повинні пройти медичний огляд у спеціальних комісіях, одним із елементів цього огляду є обстеження у психолога та психіатра. У Польщі вважають, що проблема стресу після бою стосується не лише тих, що сам був поранений. За даними досліджень ця проблема присутня у 3 % осіб, що були задіяними в військових операціях за межами держави. Це стосується не лише постраждалих а й свідків трагічних подій – тих, хто на власні очі бачив, як поранили його приятеля, або як його товариш загинув.

На думку ветеранів бойових дій, науковців, практиків державного управління – держава має найактивніше співпрацювати з ветеранськими організаціями, що б вивчати їх проблеми та прислухатись до їхніх порад щодо формування державної політики у сфері їх реабілітації й адаптації до мирного життя. Дії державних органів влади мають бути адекватними виниклій проблематиці. Варто максимально долучатись до цих процесів і органам місцевого самоврядування – вони можуть створювати Ветеранську клуби, як комунальні заклади місцевих громад у місцях концентрованого проживання демобілізованих учасників бойових дій. Ветеранські клуби активно працюють у США, де учасників військових місій вже понад 500 тис. чол. Держава повинна врахувати фактор присутності в суспільстві активних громадян, що мають досвід ведення бойових дій.

Висновки. Українські військові фахівці, що пройшли бойові дії вже мають попит на ринку праці у європейських країнах як фахові інструктори, а в Україні вони часом не знаходять собі роботи. Для багатьох країн, агресивний синдром радянської імперії Росії становить реальну загрозу і їм потрібні досвідчені фахівці, що пройшли східний фронт. Робота з соціальної реабілітації військових та переселенців, що потерпають від ПТРС має бути комплексною, задіяні всі інститути громадянського суспільства та влади, але під координуючим впливом державних органів влади. Ветерани АТО є активною суспільною групою, що чутливо реагує на соціальну несправедливість, що теж варто врахувати у державній політиці та у заходах з питань національної безпеки.

Література:

1. Вельтищев Д. Ю. Острые стрессовые расстройства: факторы прогноза и профилактики затяжного течения. Социальная и клиническая психиатрия, 2010, № 2, С. 48–51.
2. Ворона П. В., Ворона Л. І. Посттравматичний синдром викликаний зоною АТО та особливості його подолання: педагогіко-психологічні аспекти // Імідж сучасного педагога, Вип. 9 (168), 2016, С. 49-53.

Древаль Ю. Д.

БЕЗПЕКА ОСОБИСТОСТІ І СОЦІОКОМУНІКАТИВНИЙ МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Постановка проблеми. Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Серед таких характеристик найперше на увагу заслуговує феномен безпеки, поза яким неможливо гарантувати всі інші напрями захисту якихось інтересів чи цінностей. Відтак, і при формуванні будь-яких аспектів державної політики обов'язково має враховуватися фактор безпеки особистості.

Виклад основного матеріалу. Безпека особистості є історичною категорією, яка з часом змінювалася та наповнювалася якісно новим змістом. Проблематика забезпе-

чення від різних загроз та небезпек була актуальною у всі часи й історичні епохи, що завдячувало як складнощам суспільних відносин, так і особливостям взаємодії людини з предметами оточуючого середовища. Сучасному ж суспільству властиве стрімке примноження небезпек, що загрожують безпечному існуванню окремих людей та соціуму в цілому.

Причому, соціальна безпека у багатьох аспектах пов'язується саме із захищеністю окремої людини. Такий стан безпеки розглядається і як явище, що зумовлює якість життя людини, і як комплексне поняття, що містить сукупність громадянських прав і свобод, і як право людей на життя в умовах свободи та гідності, а також свободи від зубожіння та соціальної незахищеності. При цьому, згідно з тлумаченням В. Ніколаєвського, відзначаються «впливи та напрями підтримки і збереження необхідних параметрів якості соціального середовища, що прямо впливає на безпеку особистості...» [1, с. 332].

Відтак особливо великої значущості набуває проблема соціокультурної безпеки, дослідження якої відзначається посиленням операційної значущості окремих положень та пропозицій. Дійсно, відносини між людьми можуть набувати як форми спілкування між окремими індивідами, так і форми міжгрупового спілкування. У цьому розумінні стрижнем безпеки має вважатися віднаходження гармонійного співвідношення між інтересами окремих груп та суспільства в цілому, що й має забезпечити належний рівень свободи окремих індивідів.

За цієї причини актуалізується питання щодо належного опрацювання соціокомунікативного механізму державного управління. У такому контексті здебільшого йдеться про політичну комунікацію та навіть комунікативну революцію, що суттєвим чином впливає на стан суспільної свідомості та захищеності особистості в умовах сучасних глобалізаційних процесів. Масові комунікації, які власне є цілеспрямованим впливом комунікатора на аудиторію, складають невід'ємний компонент функціонування сучасного інформаційного суспільства. За цієї причини і використання комунікативного ресурсу відзначається значним потенціалом, який неможливо оцінити якось однозначно. Згідно з аналізом Г. Шиллера, політичні комунікації відіграють ключову роль у справі забезпечення стабільності сучасного суспільства [2, с. 17]. Проте посилення комунікативного впливу на суспільну свідомість якраз і пов'язується з нав'язуванням чужих (інших) інтересів об'єкту маніпулювання, що деструктивно впливає на здатність людини адекватно оцінювати виклики та загрози.

У цьому сенсі важливо надати більшій міри визначеності й поняттю «дистанція влади». У середовищі представників управлінської науки доволі розповсюдженою є точка зору, що особливості дистанціювання від влади мають першочергово пояснюватися культурними цінностями, що панують у даному соціумі. Контури терміну «дистанція влади» були запропоновані по аналогії з пропозиціями М. Малдера, який говорив про емоційний аспект дистанції між підлеглим та керівником (першочергово розуміючи це явище як спосіб побудови емоційного простору між владою та підвладними) [3, с. 195]. Натомість Г. Хофстеде, оперуючи категорією «індекс дистанції», розмежовує спільноти з «малою дистанцією влади» та «великою дистанцією влади». Вчений наголошує на тому, що перебування влади та громадян властиве усім без винятку суспільствам, і витоки такого стану речей вже традиційно пов'язує з неоднаковими соціокультурними домінантами [4, с. 18].

Висновки. Отже, право на безпечний розвиток особистості є атрибутивною ознакою суспільних та державно-управлінських відносин. Причому, активна та дієва позиція окремих громадян якраз і створює основу колективної та національної безпеки в цілому. У такому контексті особливого значення набуває соціокомунікативний механізм державного управління, який має бути спрямований не лише на технологічний аспект зворотного зв'язку, але і на забезпечення повноцінного впливу особи-

стості на процес прийняття управлінських рішень та контролю за їхнім виконанням.

Література:

1. Ніколаєвський В.М. Соціальна безпека: теоретичні та методологічні питання аналізу. Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства: Зб. наукових праць. Харків, 2012. Вип. 18. С. 328–333.
2. Шиллер Г. Манипуляторы сознанием / Пер. с англ., науч. ред. Я. Н. Засурский. Москва: Мысль, 1980. 326 с.
3. Галецька І., Семків І. Індивідуальні цінності в дискурсі психологічних теорій. Соціогуманітарні проблеми людини. 2006. № 2. С. 192–203.
4. Хофстеде Г., МакКрей Р.Р. Возвращаясь к обсуждению личности и культуры: связь личностных черт и культурных осей. Социологический журнал. 2010. № 4. С. 9–42.

Євсюков О. П.

**МЕТОДИЧНИЙ АПАРАТ ДЕРЖАВНОГО МЕХАНІЗМУ ДІАГНОСТИКИ
ТА ПОПЕРЕДЖЕННЯ ЗАГРОЗ
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ**

Постановка проблеми. Соціально-економічна безпека передбачає наявність здорової ринкової економіки з сильною, конкурентоспроможною на світовому ринку товарів і послуг позицією з огляду на стабільне соціальне становище. При цьому економіка повинна включати відповідну дієву політику уряду. При цьому функції уряду в цьому контексті полягають у запобіганні розвитку негативних тенденцій у соціально-економічному розвитку країни і посиленні позитивної динаміки. Україні притаманна власна вироблена роками економічна система, безпосередній вплив на яку чинить соціально-економічний устрій держави і система управління народним господарством. Ця система включає, насамперед, людські ресурси, природні багатства, фінансові ресурси, виробничі і невиробничі фонди, тому виступає об'єктом соціально-економічної безпеки.

Вклад основного матеріалу. Рівень соціально-економічної безпеки в кожен конкретний момент часу залежить від стану розвитку складових цієї безпеки. Такий стан можна оцінити як із якісної, так і з кількісної точки зору. У світовій практиці використовуються такі групи методів для визначення рівня економічної безпеки та її складових: 1) спостереження основних макроекономічних показників і порівняння їх з пороговими значеннями; 2) метод експертної оцінки за рівнем загроз; 3) оцінка темпів зростання країни за основними показниками і динаміка їх зміни; 4) методи прикладної математики, зокрема, статистичного аналізу [1].

В Україні в сучасних умовах за основу аналізу соціально-економічної безпеки традиційно використовується індикативний метод, який передбачає розрахунок комплексного інтегрального показника, розрахованого по системі встановлених критеріїв. Багатовимірний підхід цього методу дозволяє максимально розкрити економічні явища. Відповідно, індикативний метод реалізований у Методичних рекомендаціях розрахунку рівня економічної безпеки України, затверджених Наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29 жовтня 2013 року № 1277 [2]. Згідно із указаним документом офіційно визначено показники та їх порогові й оптимальні величини, а також їх граничні значення в Україні. При цьому під

оптимальними значеннями індикаторів розуміється інтервал величин, у межах якого створюються найбільш сприятливі умови для відтворюваних процесів у економіці. Порогові значення являють собою кількісні величини, порушення яких викликає несприятливі тенденції в економіці. Граничні значення індикаторів – це кількісні величини, порушення яких викликає загрозливі процеси в економіці. Зокрема, на підставі даної методики Міністерство економічного розвитку і торгівлі України розраховує інтегральний показник економічної безпеки України. Розрахунок інтегрального показника ґрунтується на інтегральних індексах окремих сфер економіки: макроекономічної, фінансової, зовнішньоекономічної, інвестиційної, науково-технічної, енергетичної, виробничої, демографічної, соціальної та продовольчої складових. Відзначимо, що в Методичних рекомендаціях розрахунку рівня економічної безпеки України, затверджених Наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29 жовтня 2013 року № 1277 [там само] більш докладно розглянуто складові зазначених компонентів сфер і галузей вітчизняної економіки.

Разом із тим, динамічність конкретних порогових значень індикаторів економічної безпеки породжує значні труднощі для їх апріорного визначення, тому вони навряд чи можуть бути розраховані на певний тривалий термін, тим більше – запозичені з досвіду інших країн світу.

Якщо простежити динаміку зміни значень інтегрального показника соціально-економічної безпеки України протягом 2003–2013 років, то вона виглядає так, як показано у табл. 1.

Таблиця 1

Динаміка зміни інтегрального показника соціально-економічної безпеки України протягом 2003–2013 років

Рік	Інтегральний показник економічної безпеки	Темп росту, %
2003	55	-
2004	58	5,4
2005	62	6,7
2006	63	1,6
2007	65	3,2
2008	65	0
2009	61	-6,2
2010	60	-1,6
2011	60	0
2012	59	-1,7
2013	59	0

Джерело: складено на підставі даних Державної служби статистики України [3].

Аналіз інтегрального показника соціально-економічної безпеки України за вказаний період, дозволяє стверджувати, що протягом 2003–2008 років він стабільно збільшувався. При цьому найбільше значення темпу росту спостерігалось у 2005 році – 6,7%. Починаючи з 2009 року значення інтегрального показника економічної безпеки суттєво знизилась – на 6,2%, демонструючи у подальшому стійку тенденцію до зменшення. Якщо, використовуючи поточну динаміку зміни інтегрального показника соціально-економічної безпеки України, здійснити його прогнозування альтернативним методом регресивного аналізу на найближчі три роки, то можна спрогнозувати його подальше стійке зменшення (табл. 2. і рис. 1).

Таблиця 2

Динаміка перспективної зміни інтегрального показника соціально-економічної безпеки України протягом 2017–2019 років

Рік	Інтегральний показник економічної безпеки	Темп росту, %
2017	32,7	2,2
2018	28,1	-14,1
2019	23,4	-16,7

Джерело: авторська розробка.

Навіть якщо у 2017 році значення інтегрального показника соціально-економічної безпеки України дещо підвищиться – на 2,2%, то протягом наступних років йому буде притаманна тенденція швидкого зниження.

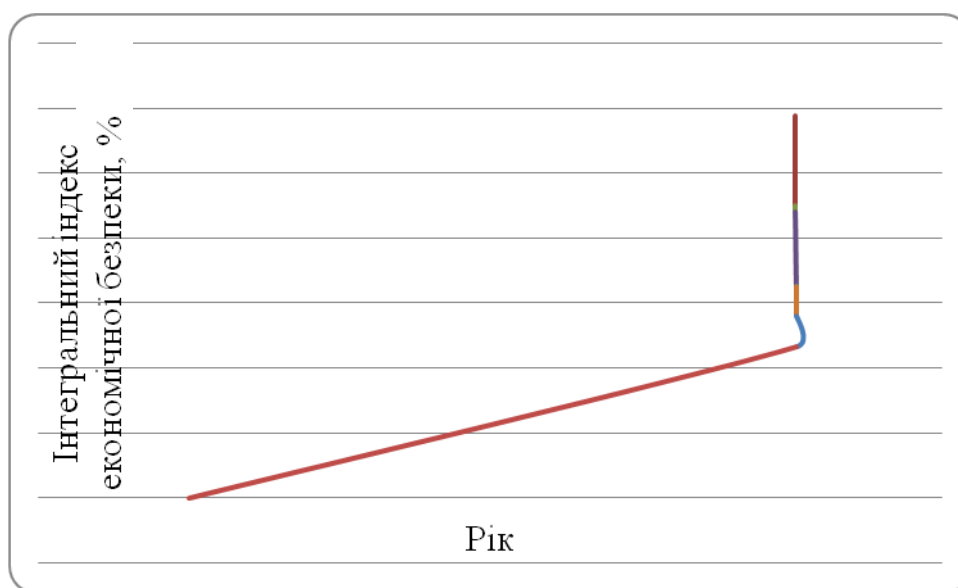

Рис. 1. Динаміка зміни інтегрального показника соціально-економічної безпеки України протягом 2003–2019 років

Джерело: авторська розробка.

Висновки. У цілому, можна побачити, що, порівняно з 2003 роком, у 2019 році інтегральний індекс соціально-економічної безпеки може зменшитися у три рази. Вищезазначене підтверджує необхідність розробки дієвих підходів до формування та реалізації державного механізму моделювання системи забезпечення соціально-економічної безпеки України.

Література:

1. Бережницька У. Б. Соціально-економічна безпека : навч. посіб. / У. Б. Бережницька, О. Я. Савко, М. О. Данилюк. – Івано-Франківськ : Симфонія, 2016. – 264 с.
2. Законодавство // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://rada.gov.ua/>.
3. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ У РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ

Постановка проблеми. На сьогоднішній день термін «безпека» визначається як «формуєча, динамічна філософська, політична, економічна, соціальна, юридична, освітня, духовна системи забезпечення відсутності та попередження небезпеки» [7, с. 31]. Аналізуючи стан державної безпеки у розвитку сільського зеленого туризму, слід наголосити на створення сприятливого нормативно-правового поля для всіх суб'єктів туристичного господарювання шляхом: 1) удосконалення існуючої нормативно-правової бази; 2) законодавчого забезпечення захисту і безпеки туристів; 3) розробки та вдосконалення правил в'їзду, виїзду і перебування туристів на території України; 4) розвитку методології ліцензування, стандартизації туристичної діяльності та об'єктів туристичної індустрії, сертифікації туристичного продукту, страхування туристичних послуг тощо.

Виклад основного матеріалу. Для впровадження державної безпеки у розвитку сільського зеленого туризму необхідні певні механізми, що потребують теоретичних засад їх побудови та охоплюють різноманітні напрями впливу держави на діяльність суб'єктів сільського туризму. Формування державної безпеки у розвитку сільського зеленого туризму здійснюється не тільки державними органами центральних і регіональних рівнів, а й органами місцевого самоврядування, громадськими і професійними організаціями та підприємницькими структурами.

Механізм реалізації державної безпеки включає: складання цільових програм щодо розвитку сільського зеленого туризму на державному та регіональному рівнях; розробка певних заходів, необхідних для досягнення поставленої мети; державне регулювання розвитку сільського зеленого туризму, що реалізується шляхом економічного, правового та адміністративного впливу через законодавчі та нормативні акти; державні та міждержавні стандарти; ліцензування окремих видів діяльності; державні норми та нормативи, орієнтовані на світовий ринок; державні програми та плани; фінансово-податкове, грошово-кредитне, тарифне регулювання; інвестиційну, соціальну та екологічну політику.

Державна безпека у розвитку сільського зеленого туризму - це цілеспрямований вплив з боку держави та її органів, яким державою делеговані відповідні повноваження щодо формування і підтримки розвитку сільського зеленого туризму, створення туристичної інфраструктури, охорони рекреаційних ресурсів і заповідних територій, організації відпочинку та вільного часу населення країни, підготовки кадрів у сфері туризму. Тобто, це складний процес, що включає в себе процедуру розробки державної політики у сфері безпеки розвитку сільського туризму, обґрунтування її мети, основних завдань, напрямків, вибору інструментів і методів її здійснення.

У нашій державі діє Закон України «Про туризм», що передбачає систему гарантування безпеки туристів та порядок продажу туристичних послуг, враховуючи розгляд усіляких ризиків, що можуть спричинити несприятливі наслідки і завдати шкоди здоров'ю туриста та його майну [2]. Стаття 13 «Безпека в галузі туризму» цього закону інформує нас про важливість дотримання умов для організації безперешкодного відпочинку туристів, захист їх при здійсненні туристичних подорожей тощо [2]. Згідно із законом безпека в галузі туризму – сукупність факторів, що характеризують соціальний, економічний, правовий та інший стани забезпечення прав і законних інтересів громадян, юридичних осіб і держави в галузі туризму.

Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи в межах своїх повноважень мають вживати заходи, спрямовані на:

- забезпечення закріплених Конституцією України прав громадян на безпечне

для життя і здоров'я довкілля при здійсненні туристичних подорожей, захист громадян України за її межами [3];

- гарантування особистої безпеки туристів, збереженість їх майна;
- інформування суб'єктів туристичної діяльності про загрозу безпеці туристів;
- надання необхідної допомоги туристам, які опинилися у НС;
- забезпечення туристам можливості одержання медичної, правової та інших видів невідкладної допомоги;
- охорона туристичних ресурсів України, встановлення припустимих навантажень на об'єкти культурної спадщини та довкілля;
- гарантування безпеки об'єктів туристичних відвідувань з урахуванням ризику виникнення природних і техногенних катастроф та інших надзвичайних ситуацій тощо.

Рівні небезпеки загроз різного виду залежать від політичних обставин у країні, стабільності соціально-економічного розвитку як держави, так і регіону.

Висновки. Таким чином, державна безпека у розвитку сільського зеленого туризму розглядається як взаємодія сільського населення і місцевої влади, зацікавленої у розвитку сільського зеленого туризму, розташовані і діють на даній сільській території.

Узагальнюючи все вище зазначене, можна зробити висновок, що державна безпека у розвитку сільського зеленого туризму відіграє важливу роль, оскільки головним є дотримання безпечного відпочинку, врахування правил туристичної етики, яка об'єднує всіх громадян, що проживають на даній території і є носієм матеріальних, культурних та моральних цінностей. Найкращим шляхом до розвитку сільського зеленого туризму є підтримка органів місцевої влади в удосконаленні напрацьованих нормативно-правових актів, стратегій розвитку сільського туризму, чіткого планування на рівні окремих сільських громад, адже кожний керівник повинен розуміти цінне значення розвитку сільського туризму як для села, так і для туристів.

Розвиток сільського зеленого туризму дає змогу вирішити питання екологічної ситуації в країні, забезпечення належного рівня і якості життя сільського населення, соціально-економічний розвиток сільських територій, стимулює розвиток соціальної інфраструктури на селі тощо. Результативність розвитку сільського зеленого туризму залежить від розподілу повноважень і відповідальності між органами державної влади. Для виконання органами державної влади своїх функцій і завдань можна використовувати різноманітні засоби, важелі та інструменти державної безпеки у розвитку сільського зеленого туризму.

Література:

1. Васильєв В.П. Сільський зелений туризм / В.П. Васильєв // Туризм сільський зелений. – 2007. – № 4. – С. 4-6.
2. Закон України «Про туризм»: за станом на 09. 02. 2012 р. / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К.: Парлам. вид-во, 2012. – 32 с.
3. Конституція України: Закон України від 28.06.1998 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1998. - №30. - Ст. 142. - С.542-597.
4. Костриця М.М. Сільський туризм: теорія, методологія, практика (етноісторичний туристичний кластер «Древлянська земля»): монографія / За наук. керівництвом і заг.ред. проф. С.І.Ходаківського, проф. Ю.С. Цаль-Цалка – Житомир: ЖДТУ, 2006. – 196 с.
5. Товт М. Сільський туризм. Як регулюється він // Віче. – № 3 (132). – 2003. – С. 68-73.
6. Філіпчук Г.Г. Словник термінів з питань екології та безпеки життя і діяльності : навч. посіб. / Г.Г. Філіпчук. – Чернівці: Зелена Буковина, 2009. – 752 с.
7. Юридична енциклопедія / Редкол.: Ю.С. Шемшученко, Ф.Г. Бурчак та ін. – К., 2001. – Т.3. – 732 с.

СУПЕРЕЧНОСТІ ДЕРЖАВНО-УПРАВЛІНСЬКИХ ВІДНОСИН У СФЕРІ МТД В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Сьогодні в Україні міжнародними інституціями фінансуються безліч програм у різних сферах діяльності, а їх обсяг і різноплановість постійно збільшується. Проте методи, інструменти та принципи державного управління міжнародними проектами та програмами практично не змінюються. Існують численні суперечності на різних етапах реалізації надання МТД.

Виклад основного матеріалу. Дослідженням суперечностей та проблем, які існують в державно-управлінських відносинах у сфері МТД в Україні займалися такі науковці: Валевський О., Гончарук О., Гуменюк В., Макота Г., Носа Н., зокрема дослідники розглядають у своїх працях суперечності політико-управлінських відносин в Україні, проблеми і шляхи їх розв'язання, міжнародну технічну допомогу в контексті ефективного управління та контролю, підходи до публічного управління у сфері міжнародної технічної допомоги, напрями вдосконалення державного управління міжнародним технічним співробітництвом.

Мета роботи полягає у визначенні суперечностей державно-управлінських відносин у сфері МТД та наданні рекомендацій щодо їх усунення.

Базовою причиною суперечностей у державно-управлінських відносинах можна назвати незавершеність конституційної реформи та, як наслідок, цілісної політичної системи, яка не може ефективно управляти МТД. Тому потребує удосконалення система державно-управлінських відносин у сфері надання Україні зовнішньої допомоги [1]. Побудова системи управління МТД за умови відсутності використання принципів управління буде зумовлювати появу викликів та суперечностей у відповідній сфері.

Відомо, що існує декілька причин організаційно-управлінських викликів, зокрема:

структурно-організаційні – невідповідність структури організації вимогам тієї діяльності, якою вона займається;

функціонально-організаційні обумовлені неоптимізованими діями по відношенню до функціональних зв'язків організації із середовищем, між різними структурними елементами організації, та/або окремими працівниками;

особистісно-функціональні – невідповідність або неповна відповідність працівника за його професійними, моральними та іншими якостями вимогам займаній посаді;

ситуативно-управлінські обумовлені помилками, що допускаються керівниками і підлеглими в процесі вирішення управлінських та інших завдань.

Загалом, для публічного управління проектами характерні такі суперечності:

1. Нечітка структура Кабінету Міністрів України та інших відомств, нечітка система підзвітності та відповідальності інших відомств. Бюрократичні бар'єри, складність процедур та погоджень, у тому числі міжвідомчих.

2. Паперовий документообіг зумовлює надмірну кількість адміністративних рівнів у системі управління, недосконалі організаційні структури, які не відповідають основним завданням міністерств, а саме – аналізу та формуванню державної політики у сферах відповідальності, наявність та надмірність непрофільних функцій.

3. Відсутність чіткого розподілу між профільними підрозділами аналізу та формування політики та допоміжними підрозділами. Низький рівень горизонтальної взаємодії як в міністерствах, так і між ними.

4. Нечіткий розподіл функцій між міністрами, їх заступниками, державними секретарями, керівниками структурних підрозділів. Надмірна централізація повноважень, розмитість відповідальності.

5. Відсутність чіткого розуміння: завдань певних міністерств, які їх функції

та результати роботи, користь для суспільства.

6. Дублювання функцій, з одного боку, і відсутність відповідального міністерства за певні сфери формування державної політики, з іншого (наприклад, у сфері зайнятості чи державної служби).

7. Невисока кваліфікація персоналу, консерватизм радянських «традицій» управління, опір будь-яким змінам. Відсутність відповідальності за результат, догмат процесів над результативністю. Низька мотивація, не престижність [2].

Висновки. Для удосконалення системи управління МТД в Україні потрібно запровадити та посилювати ефективну систему контролю за станом виконання проектів, контролем фінансових ресурсів. Для ефективної роботи та оцінювання результатів проектів МТД держава повинна використовувати різні методи для оцінки ефективності цих проектів. Потрібно обов'язково проводити повномасштабну оцінку необхідності допомоги та часткову оцінку потреб, оцінку вихідної ситуації. Важливо зафіксувати, якою була ситуація на момент початку програми, щоб після її реалізації, була можливість порівняти і зрозуміти, які зміни відбулися завдяки фінансуванню. Виконавці та бенефіціари проектів повинні передбачити основні цілі конкретної програми [3].

Література:

1. Валевський О. Л. Суперечності політико-управлінських відносин в Україні: проблеми і шляхи розв'язання. [Електронний ресурс] / О. Л. Валевський. – Режим доступу: http://academy.gov.ua/ej/ej8/doc_pdf/valevsky.pdf.

2. Гончарук О. П. Державне управління: перезавантаження / О. П. Гончарук // Інтернет-видання «Українська правда», 2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/articles/2017/03/31/7139815/>.

3. Макота Г. З. Напрями вдосконалення державного управління міжнародним технічним співробітництвом з ЄС / Г. З. Макота // Mechanisms of public management. – 2015 р. – Вип. 7-8 (21-22). – С. 38-46.

Ляшевська О. І.

PROSPECTS OF DEVELOPMENT OF STRATEGIC MANAGEMENT

Problem setting. Recently the need for a clear strategic policy of the organization has taken on increasing importance, it is perceived as constructive, objective the need to ensure the existence of the enterprise not only today but in the future. For effective management of the company needs continuous improvement management process and compliance with modern requirements of the external environment.

The purpose of this article is to describe the methods and approaches of state regulation of the strategic management of the organization and competitiveness; definition of perspective directions of activity, to ensure its growth and development; the selection objective of a strategic management process that will ensure the growth and strengthening of the organization.

Presentation of the basic material. Modern conditions of market relations require that at the level of the great medium or small business effectively formulated development strategies. That is sharp, clear and the most reasonable understanding of "where to go and why it is there." Experience of strategy development in entrepreneurial activity confirms the low level of Ukrainian organizations, both large and medium-sized businesses that are just starting to form strategies, long term plans, innovative processes, and the like. The management of the enterprise in its content are intended to achieve certain goals through the organization of in-

teraction and mutual influence of groups of people in the process of their joint production and economic activity

Conclusions of the research. Thus, we can conclude that the companies that own the strategy and implementing strategic management, always have the ability to behave consistently and systematically in your business, in particular, the market dynamic competitive environment, which increases the likelihood of achieving their goals. Therefore, the introduction of strategic management in Ukraine is objectively necessary process in the field of business management, which increases the willingness of business organizations to respond adequately to unexpected changes and contributes to a reasonable, negotiated solution to both current and strategic problems (because strategic management at a particular moment determines how the organization should operate in modern conditions to achieve the desired goal in the future, on the assumption that the environment will change). In this process, it is necessary to put the existing foreign experience in the field of strategic management and provide creative transfer taking into account the specific conditions of development of economy of Ukraine, to domestic enterprises to help them in the development of the required production and increase their effectiveness.

Манько А. В.

РОЗУМІННЯ ПОНЯТТЯ «МІЖНАРОДНИЙ ІМІДЖ КРАЇНИ» В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Постановка проблеми. Імідж країни визначають як сукупність усіх переконань про певну країну, які формуються на основі уявлення про неї, інформації та власних висновків [1]; як “суму переконань та вражень людей про окрему місцевість. Імідж є набором великої кількості асоціацій та отриманої інформації, яка пов’язана з певним місцем” [2] або “сукупністю емоційних та естетичних якостей, таких як досвід, переконання, ідеї, спогади та враження, які є у людини про певне місце” [3], у свідомості людей [4].

Виклад основного матеріалу. У зазначених визначеннях увага концентрується на емоційних характеристиках, але не наводиться жодної функціональної характеристики; не беруться до уваги закономірності його формування, а також не до кінця досліджені структурні особливості, фактори та умови функціонування. Найбільш конкретизованим, на нашу думку, є визначення А. Нагашими, який вважає, що “імідж, репутація, стереотипи присвоюються бізнесменами та споживачами певної країни. Цей образ створений різними видами продукту, національними характеристиками, економічними показниками та політичною ситуацією, історією та традиціями” [5].

На наш погляд, більш повним є визначення іміджу країни, яке містить крім опису об’єкта дослідження, ще й мету формування. Імідж країни, за визначенням Всесвітньої організації з туризму, – це сукупність емоційних та раціональних уявлень, які формуються на основі зіставлення усіх ознак країни, власного досвіду та пліток.

Названі фактори формують низку асоціацій, пов’язаних з країною, які виникають при згадуванні її назви. Імідж країни – це суб’єктивне сприйняття країни іноземною громадськістю з урахуванням її історії, економіки, політики, загальних досягнень, стану політичної та ділової культури тощо [6].

Учений Е.А. Галумов переконаний, що імідж країни, – це комплекс об’єктивних взаємопов’язаних характеристик державної системи (економічних, політичних, географічних, національних, культурних, демографічних і ін.), сформованих у свідомості широких мас громадськості в процесі розвитку конкретної країни як

складної динамічної підсистеми світового устрою [7].

У визначеннях іміджу країни, представлених вище, дослідники, на нашу думку, намагаються описати основу іміджу, визначаючи її як ознаки країни чи характеристики державної системи або як перелік найголовніших, складових: історії, економіки, політики, загальних досягнень, стану політичної та ділової культури.

Також важливо враховувати цільову аудиторію, на яку спрямований імідж країни. Так, В. Королько вважає, що імідж країни направлений на іноземну громадськість, а Е. Галумов цільову аудиторію визначає як “широкі маси громадськості”, не вказуючи які саме [6; 7]. При формуванні іміджу країни цільову аудиторію, на нашу думку, досить умовно можна поділити на населення країни та іноземну громадськість.

Отже, можна зробити висновок, що, визначаючи сутність іміджу країни, науковці зосереджують увагу або на емоційних складових поняття і джерелом вважають такі категорії, як уявлення, спогади, переконання і не конкретизують при цьому цільову аудиторію, або ж нехтують визначенням джерел і складових, зосереджуючи увагу на складових іміджу.

У зв'язку з різними підходами до характеру формування іміджу, в одних дослідженнях його визначають як такий, що цілеспрямовано формується, а в інших – як такий, що вже існує, склався стихійно [4]. Це підтверджує той факт, що категорія “імідж країни” не розкрита, тому за основу можливо взяти таке визначення.

Висновки. Міжнародний імідж країни – це її образ, що виникає у суб'єктів сприйняття іміджу країни на рівні споживчого сприйняття, рівні сприйняття суб'єктів підприємницької діяльності, рівні сприйняття органами державної влади та сприйняття на рівні міжнародних організацій та наднаціональних інститутів як наслідок усвідомлення її ключових компетенцій, сформованих під впливом системи факторів ринкового середовища, і формує їх ставлення до країни як негативне, нейтральне чи позитивне. Для формування позитивного міжнародного іміджу країни подальшого дослідження потребують співвідношення таких категорій, як “бренд країни” та “імідж країни”.

Література:

1. Социальная психология: словарь / [уклад. Дубов И. Г.]. – М. : ПЕРСЭ, 2005. – С. 122 – 123.
2. Roth Martin S. Matching product category and country image perceptions: A framework for managing country-of-origin effects / Roth Martin S., Jean B. Romeo // Journal of International Business Studies. – 1992. – 23 (3). – p. 97-447.
3. Васильова Н. Державний брендинг: зарубіжний досвід та перспективи для України [Електронний ресурс] / Н. Васильова. – Режим доступу: [http://www. pr-liga. org.ua/2/33/412](http://www.pr-liga.org.ua/2/33/412).
4. Панкрухін О. П. Имидж страны: смена парадигм [Електронний ресурс] / О. П. Панкрухін // Корпоративная имиджеология – 2008. – № 02 (03). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ci-journal.ru/article/112/200802image_country.
5. Nagashima A. A. Comparison of Japanese and US attitudes toward foreign products J/ Nagashima, A. A. // Mark. – 1970. – №34. – pp. 68-74.
6. Королько В. Г. Імідж України: стан і чинники формування /В. Г. Королько // Українське суспільство: десять років незалежності. Соціологічний моніторинг та коментар науковців / [за ред. В.М. Ворони, М.О. Шульги]. – К. : Ін-т соціології НАН України, 2001. – С. 246-259.
7. Галумов Э. А. Имидж против имиджа / Э. А. Галумов – М. : Известия, 2005. – 552 с.

ПОЗИТИВ І НЕГАТИВ ВІД ВИКОРИСТАННЯ БІТКОЇНІВ ДЛЯ РОЗВИТКУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ БЕЗПЕКИ

Постановка проблеми. Однією з відмінних особливостей сучасного світового розвитку є обмеження фінансового насилля держави над бізнесом. Даний концепт «заборони на агресію та зарегульованість» в означеній сфері розвинувся під час формування у 90 роках минулого століття такої політичної філософії та крайньої форми лібертаріанства, як Cypherpunks. Прибічники цього руху вважали, що всі форми комерції повинні функціонувати поза контролем банків, податкових органів та судів. Це можливо було за наявності децентралізованої валюти, що була уведена у 2009 році Сатоші Накамото, який розробив платіжну систему «Bitcoin» або «BTC» («Біткоїн»). Разом із тим, її розвиток криє в собі низку як переваг, так і недоліків, які можуть трансформуватися в загрози безпеці держави, суспільства й особистості. Усе вказує на актуальність обраної теми дослідження.

Виклад основного матеріалу. Як відомо, свою популярність біткоїн отримав у 2011 році, і наразі в усьому світі нараховується 1600 спеціальних банкоматів, у яких можливо перевести криптовалюту в готівку, із них близько 1000 банкоматів знаходяться в США. Крім того, станом на грудень 2017 року було зареєстровано 19 млн власників криптовалютних гаманців (на Blockchain.info). Це у 2 рази більше, ніж на початку аналізованого року. Принагідно також відзначимо, що перші біткоїни коштували по 0,3 цента, а в грудні 2017 року їх вартість уже досягла 20 тис. дол. за 1 біткоїн [1].

Серед переваг, якими відзначається біткоїн, варто виокремити такі: 1) свободу дій; 2) він дозволяє гарантувати особисту безпеку власника даного виду гаманця. Оскільки в списку його транзакцій кожна наступна посилається на попередню і так по ланцюжку до найпершої. Ці транзакції не залежать від формальних банківських систем, як наслідок, можливе ухилення від сплати податків.

У світі, де валютою став біткоїн, цей список транзакцій (chain of blocks – блокчейн) зберігає в собі всю інформацію щодо процедур купівлі та продажу. У той же час, не існує жодної людини або організації, яка б володіла зазначеним списком та слідкувала за порядком, адже його (списку) копію надали кожному користувачу, тільки вони є «наглядною радою» у вирішенні означеного питання.

До речі, кошти, які перераховуються за допомогою аналізованої платіжної системи, ніхто не може заблокувати (власне, заарештувати), навіть тимчасово, за винятком власника закритого ключа (або особи, якій він став відомий) [там само].

Слід констатувати, що відмивання грошей – одна з основних претензій, яка висувається противниками платформи «Біткоїн». Для операцій Даркнету, сайти якого неможливо відшукати зі звичайного браузера, використання біткоїну є, на жаль, поширеною практикою. Даркнет гарантує користувачам анонімність, і несе в собі загрозу розквіту торгівлі забороненими речами. На це у свою чергу звернули увагу у багатьох країнах світу, і намагаються законодавчо врегулювати ситуацію, що склалася, зокрема в Китаї, Південній Кореї, деяких країнах СНД, у тому числі в Україні [2; 3].

Висновки. Отже, біткоїн може бути визнано, з одного боку, як новацію у фінансовому світі, а з другого – як суттєву загрозу системі безпеки (глобальній, національній, регіональній). Тому так важливо забезпечити її поступальний легітимний розвиток у межах закону, що має детермінізувати правовий режим використання біткоїнів і діяльність органів держави в разі його порушення з метою забезпечення соціально-економічного розвитку й унеможливлення виникнення подій за аналогією функціонування «МММ».

Зважаючи на свої переваги, в Україні біткоїн також може розглядатися як товар або інвестиційний актив (як це відбулося свого часу в Німеччині, Японії, Хорватії та США). Однак дане питання вимагає врегулювання в межах відповідного вітчизняного законодавства, зокрема податкового.

Література:

1. Биткоин [Электронный ресурс] // Свободная энциклопедия. Википедия. – Режим доступа: <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D0%B8%D1%82%D0%BA%D0%BE%D0%B9%D0%BD>.

2 Киберполиция захотела запретить биткоин в Украине [Электронный ресурс] // Обозреватель.UA.Экономика. – Режим доступа: <https://www.obozrevatel.com/economics/kiberpolitsiya-potrebovala-zapretit-bitkoin-v-ukraine.htm>.

3. Китай начал запрещать майнинг Bitcoin [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.segodnya.ua/economics/finance/kitay-nachal-zapreshchat-mayning-bitcoin-smi-1104843.html>.

СЕКЦІЯ 10
МЕХАНІЗМИ ІНТЕГРОВАНОГО УПРАВЛІННЯ КОРДОНАМИ,
ОРГАНІЗАЦІЇ ОПЕРАТИВНО-СЛУЖБОВОЇ, ОПЕРАТИВНО-
РОЗШУКОВОЇ, КОНТРОЗВІДУВАЛЬНОЇ, РОЗВІДУВАЛЬНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ
ТА ОХОРОНИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ

---

*Антибура О. В.,
Даниляк Ю. В.*

ПІДХОДИ ДО СИСТЕМАТИЗАЦІЇ НОРМАТИВНИХ АКТІВ ЩОДО
ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СФЕРИ

Постановка проблеми. Важливою гарантією вільного і плюралістичного розвитку інформаційної сфери в Україні є норма, закріплена в ст. 15 Конституції України, якою заборонено цензуру. Так само категорично ст. 50 Конституції України забороняє засекречення інформації про стан довкілля, якість харчових продуктів і предметів побуту [1].

Виклад основного матеріалу. Конституція України містить і ряд спеціальних норм, що стосуються інституційних засад державного регулювання в інформаційній сфері. Це, зокрема норми, закріплені в п. 12, п. 20 ст. 85, п. 13 ст. 106 Основного Закону, які вказують на особливості формування таких органів державного управління в інформаційній сфері як Держкомтелерадіо та Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення (далі – Національна рада) [1].

Норми Конституції України як норми найвищої юридичної сили, що стосуються державного управління інформаційною сферою, розвинуті в цілій низці законів України, зокрема таких як Закони України “Про інформацію”, “Про доступ до публічної інформації”, “Про науково-технічну інформацію”, “Про Національну програму інформатизації”, “Про телекомунікації”, “Про телебачення і радіомовлення”, “Про бібліотеки і бібліотечну справу”, “Про державну статистику”, “Про державну таємницю” та ін. Норми Конституції та законів України як результат первинної форми правового регулювання, що здійснюється законодавцем, визначають основоположні засади функціонування системи державного управління інформаційною сферою і мають визначальне значення для неї.

Втім, найбільший за обсягом масив в ієрархічній структурі нормативного матеріалу з питань державного регулювання інформаційною сферою міститься в підзаконних нормативно-правових актах, зокрема в указах Президента України, постановах КМУ, актах міністерств, державних комітетів, інших центральних органів виконавчої влади, місцевих державних адміністрацій тощо. Це, зокрема норми, закріплені Указом Президента України “Про Положення про порядок здійснення криптографічного захисту інформації в Україні”, Постановою Кабінету Міністрів України “Про Порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади”, Наказом Міністерства культури і туризму України “Про затвердження Інструкції з обліку документів, що знаходяться в бібліотечних фондах” та ін. Ці норми, як результат вторинної форми правового регулювання державного управління, спрямовані на забезпечення дієвості конституційних норм та норм законів. Необхідність прийняття таких вторинних, тобто похідних по відношенню до положень законів норм, зумовлена тим, що швидкоплинні зміни в суспільстві потребують

оперативного реагування органів виконавчої влади, інших державних органів, які діють у межах закону і здійснюють не тільки правозастосування, але й правовстановлення [2, с. 100].

Значна кількість норм, що регулюють здійснення державного регулювання в інформаційній сфері, вимагає їх певної класифікації для системного сприйняття. Найбільш доцільним для цілей нашого дослідження є їх розмежування за призначенням в системі державного управління, а також за об'єктом державного регулювання.

Залежно від призначення тієї чи іншої правової норми в регулюванні функціонування складових елементів інформаційної сфери ці норми вчені об'єднують в наступні чотири групи [3].

1) норми, що закріплюють цілі, основні завдання та напрями діяльності держави в інформаційній сфері, визначають основні параметри розвитку останньої. Дана програмно-цільова група норм, до яких належать, зокрема норми, закріплені в ст.ст. 3, 10, 17, 31, 32, 34 Конституції України, в ст. 6 Закону України “Про інформацію”, в розділах IV, VI Закону України “Про Концепцію Національної програми інформатизації”, Законі України “Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 роки” та в інших, має цілеспрямоване значення для функціонування всієї системи державного управління в інформаційній сфері;

2) норми, що визначають систему органів (суб'єктів) державного регулювання в інформаційній сфері та їх адміністративно-правовий статус.

Важливе місце в цій групі норм займають також норми, закріплені в підзаконних нормативно-правових актах, передусім, ті з них, що містяться в актах Президента України та КМУ, якими визначається адміністративно-правовий статус міністерств, інших органів державного управління в інформаційній сфері (наприклад, Постанови Кабінету Міністрів України “Про затвердження Положення про Державний комітет статистики України”, “Про затвердження Положення про Міністерство інфраструктури України” та ін.);

3) норми, що регулюють порядок взаємодії органів (суб'єктів) влади з керованими ними суб'єктами інформаційних та інформаційно-інфраструктурних відносин в процесі реалізації прямих і зворотних зв'язків між ними. До цієї групи належать норми, які регламентують процедури застосування різних методів державного регулювання в інформаційній сфері, визначають форми їх реалізації;

4) норми, що визначають адміністративно-правовий статус суб'єктів інформаційних та інформаційно-інфраструктурних відносин. Так, наприклад, ст. 39 Закону України “Про телекомунікації” на операторів телекомунікацій покладаються обов'язки: своєчасно надавати щорічно до центрального органу виконавчої влади в галузі зв'язку інформацію про свої телекомунікаційні мережі для відпрацювання мобілізаційних планів; за власні кошти встановлювати на своїх телекомунікаційних мережах технічні засоби, необхідні для здійснення уповноваженими органами оперативно-розшукових заходів, і забезпечувати функціонування цих технічних засобів, а також у межах своїх повноважень сприяти проведенню оперативно-розшукових заходів тощо [4].

Законом України “Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів” право на державну адресну підтримку надається засобам масової інформації для дітей та юнацтва, спеціалізованим науковим виданням, що видаються науковими установами та навчальними закладами ... [5].

Висновки. Таким чином, йдеться про визначення прав і обов'язків, які суб'єкти інформаційних відносин несуть у зв'язку з тим, що виступають об'єктами владно-організуючого впливу з боку держави, тобто учасниками управлінських відносин, що складаються в процесі державного регулювання інформаційної сфери.

Література:

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради. – 1996. – №30. – Ст. 141.2. Демократичні засади державного управління та адміністративне право : монографія / [Ю. С. Шемшученко та ін.] ; за заг. ред. В. Б. Авер'янова ; НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. - К. : Юридична думка, 2010. - 495 с.

3. Бурило Ю. П. Організаційно-правові питання державного управління в інформаційній сфері: Дис... канд. юрид. наук: 12.00.07/ ДВНЗ “Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана”. – К., 2008. – 222 арк.

4. Про телекомунікації : Закон України від 18 листопада 2003 р. № 1280-IV // Відомості Верховної Ради. – 2004. – № 12. – Ст. 155.

5. Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів : Закон України від 23 вересня 1997 р. № 540/97-ВР // Відомості Верховної Ради. – 1997. – № 50. – Ст. 302.

---

*Баширєв Д. М.,
Соклакова С. М.*

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН ЩОДО КОМП'ЮТЕРНИХ ПРОГРАМ

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток нових інформаційних технологій, що базуються на використанні електронно-обчислювальної техніки та сучасних засобів комунікації, викликав потребу в охороні та захисті програмного забезпечення від протиправного розповсюдження та застосування, яке умовно стали називати інтелектуальним піратством.

Державне регулювання в сфері інформаційної інтелектуальної власності необхідно розглядати в комплексі всіх її елементів, включаючи комп'ютерні програми та бази даних.

Виклад основного матеріалу. За законодавством України, комп'ютерну програму пропонується вважати твором [1]. Створення твору – обставина, з якою закон пов'язує правові наслідки у вигляді майнових та особистих немайнових прав та обов'язків автора та інших осіб (організацій та громадян), що беруть участь у відносинах щодо цього твору [2, с. 16].

Так, відповідно до статті 51 Закону України “Про авторське право і суміжні права” захист особистих немайнових і майнових прав суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав здійснюється в порядку, встановленому адміністративним, цивільним і кримінальним законодавством. Але зазначений перелік порушень авторського права й суміжних прав захищається переважно в цивільно-правовому порядку, тобто ці діяння є цивільними правопорушеннями. Доктрини адміністративного та кримінального права передбачають, що адміністративними й кримінальними правопорушеннями є лише ті діяння, які є такими відповідно до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Митного кодексу України та Кримінального кодексу України [1, с. 51].

До цього часу поширення комп'ютерів, а отже і комп'ютерних програм, набуло настільки великого розмаху, що проблемою правової охорони комп'ютерних програм стали ретельно займатися не тільки юристи в країнах, де все ширше використовувалися інформаційні технології, але і юристи-фахівці в галузі міжнародного права. На сьогодні існує синтез мистецьких і технічних засобів створення духовних та матеріальних цінностей, що зумовлює необхідність пошуку підходів до цих об'єктів у законодавстві [3, с. 12].

Практика державного регулювання суспільних відносин щодо комп'ютерних програм пішла у двох напрямках:

1. Усвідомлення сутності комп'ютерної програми, одночасно і як технічного рішення, і продукту творчої діяльності людини, і втіленням ідеології вирішення визначених завдань на національному рівні.

2. Узгодження положень проектів актів національного законодавства між собою й актами міжнародного права.

Комп'ютерні програми, які відображали розвиток інформаційних технологій, почали настільки швидко розвиватися та виявлятися в нових, несподіваних сферах, що юристи стали активними учасниками перегонів у сфері технічного прогресу.

Так, відповідно до статті 155 Господарського кодексу України комп'ютерні програми визнаються об'єктами прав інтелектуальної власності у сфері господарювання [4].

Як свідчать дослідження, національні законодавства передбачають два типи норм закону: норми імперативні і диспозитивні. Імперативні норми прямо пропонують правила поведінки. Тобто треба застосовувати принцип: „Роби так і не інакше”. Диспозитивні норми надають можливість вибору поведінки [5, с. 300]. Проте сьогодні діяти можна за іншим принципом: „Роби так або так, як домовишся”. Прикладом такої норми є частина четверта статті 13 Закону України „Про авторське право і суміжні права”: „Винагорода за використання твору належить співавторам у рівних частках, якщо в угоді не передбачається інше”.

Договірне (зобов'язальне) право є набором правил, норм як імперативних, так і диспозитивних, тобто частиною правил твердих, обов'язкових для застосування, або частиною правил рекомендованих [6, с. 21].

На цьому етапі дослідження вже можна казати, що йдеться про наявність змішаних договорів, які, з одного боку, містять положення про авторські права, а з іншого – про постачання певного матеріального продукту, документації, диска з екземпляром комп'ютерної програми тощо.

У Законі України „Про авторське право і суміжні права” є лише кілька статей, присвячених авторським договорам. Одна з них (стаття 16) регулює відносини між автором і роботодавцем щодо створення твору, друга (стаття 31) – встановлює порядок передачі (відчуження) майнових прав суб'єктів авторського права іншим особам. Стаття 33 цього Закону присвячена договорам на право використання творів. Цивільним кодексом України безпосередньо договірним відносинам у сфері права інтелектуальної діяльності приділено недостатньо уваги. Глава 7 Цивільного кодексу України визначає право розпорядження майновими правами інтелектуальної власності; містить 8 статей, присвячених договорам на використання творів науки, літератури та мистецтва [1].

Жоден нормативний акт України не регулює відносини автора з користувачем його творів і не містить норми про авторські договори [7, с. 225]. Як зауважує Є.О. Харитонова, авторський договір – це угода, що стосується використання творів науки, літератури і мистецтва, що охороняються авторським договором [8, с. 446].

Висновки. Таким чином, чинне законодавство не дає визначення авторського договору, але аналіз Закону України “Про авторське право і суміжні права” дозволяє сформулювати наступне – це угода, за якою автор передає або зобов'язується передати набувачу свої права на використання твору в межах і на умовах, погоджених сторонами.

Тобто, твір буде вважатися службовим лише в тому разі, якщо він виконаний відповідно до службового завдання або трудового договору, в якому чітко визначено трудові обов'язки найманого працівника. При невиконанні цих умов автор вважається вільним підрядчиком і, відповідно, володіє майновими правами на свій твір.

Література:

1. Про авторське право і суміжні права : Закон України // Відомості Верховної

Ради України. – 2001. – № 43. – С. 214.

2. Синєокий О. В. Інформаційне право України та електронне право високих технологій [Електронний ресурс] : електронний курс лекцій українською мовою / О. В. Синєокий. – Запоріжжя : ЗНУ, 2010. – 215 с.

3. Камищева О. Можливість визнання авторського права на знаки для товарів і послуг не слід відкидати / О. Камищева // Підприємство, господарство і право. – 2002. – № 4. – С. 11–13.

4. Цимбалюк В. С. Інформація як об'єкт культурного усвідомлення та пізнання в суспільних відносинах / В. С. Цимбалюк // Правова інформатика. – 2004. – № 2. – С. 22–27.

5. Скакун О. Ф. Теория государства и права : учеб. / О. Ф. Скакун. – Х. : Консул, 2000. – 704 с.

6. Нестеренко О. Деякі аспекти передачі прав на об'єкти права інтелектуальної власності в умовах дії нового Цивільного кодексу / О. Нестеренко // Право України. – 2004. – № 3. – С. 68–70.

7. Борисова В. І. Цивільне право [Електронний ресурс] : підручник : в 2 т., Т.1 / В. І. Борисова. - Харків : Право, 2011 – 656 с.

8. Гражданское и семейное право : учебно-практический справочник / [под. ред. Е. О. Харитоновна]. – Х. : ООО „Одиссей”, 2000. – 544 с.

Бережний І. В.

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯК ЧИННИК ЕФЕКТИВНОЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ

Постановка проблеми. Сьогодні можна визначити чотири основні типи державної інформаційної політики: політика регулювання діяльності засобів масової комунікації та інших інформаційних установ (“аудіовізуальна” чи “інформаційна політика”); політика інформатизації державних установ (“телекомунікаційна політика”, “політика інформатизації”); політика загальносуспільного розвитку та впровадження інформаційних і комунікаційних технологій (“політика інформаційного суспільства”, “економіка знань” тощо); комплексна інформаційна політика (“комунікаційна політика”).

Виклад основного матеріалу. Перший підхід характерний для більшості країн. Інформаційне забезпечення держави полягає в одержанні, використанні, поширенні та зберіганні інформації. Другий підхід властивий переважно країнам з відсталою економікою. Інформаційне забезпечення полягає у використанні засобів інформатизації в державних установах і народному господарстві. Третій підхід характерний для розвинутих країн, які усвідомили необхідність загальносуспільних перетворень на основі впровадження ІКТ і активно включилися в цей процес. Даний підхід направлений на швидкий інформаційно-технологічний прорив. В даному випадку інформаційне забезпечення – це сукупність механізмів діяльності держави щодо розвитку, використання та впровадження новітніх інформаційних і комунікаційних технологій в усіх сферах життєдіяльності з метою побудови інформаційного суспільства. Четвертий підхід, інформаційне забезпечення полягає в розвитку інформаційної сфери суспільства загалом, яка охоплює не тільки засоби масової інформації, а й телекомунікації, інформаційні системи і ресурси, всю сукупність виробництв і відносин, пов'язаних із створенням, збереженням, обробкою, демонстрацією, передачею інформації в усіх її видах.

В умовах побудови соціально-орієнтованої ринкової економіки та громадянського суспільства державі необхідно сприяти підвищенню прозорості та

ефективності державного управління при максимальній довірі народу.

Роль держави в інформаційному забезпеченні полягає в такому: 1) розробленні законодавчої бази; 2) адміністративному регулюванні, яке сприяє інвестиціям, розвитку справедливої конкуренції в галузях інформаційної індустрії; 3) вдосконалюванні системи освіти, що передбачає засвоєння нових технологій; 4) наданні соціальних державних послуг за допомогою ІКТ; 5) забезпеченні інформаційного обслуговування структур громадянського суспільства та населення на основі розвитку масового інформаційного обміну і масових комунікацій; 6) врахуванні громадської думки при розробці рішень; 7) створенні умов розвитку для зростання інформаційного сектору національної економіки; 8) підтримці інноваційних проектів створення і розвитку інформаційних систем у пріоритетних галузях економіки; 9) забезпеченні інформаційної безпеки та захисті інформації; 10) забезпеченні рівноправної участі у міжнародному розподілі праці.

Висновки. Отже, зауважимо, що створення таких умов є найбільш прийнятним для України в сучасних умовах формування інформаційного суспільства на національному рівні. Необхідно використовувати весь передовий світовий досвід і всі досягнення, щоб на основі вітчизняного наукового потенціалу отримувати рішення, принаймні, на рівні світових стандартів.

Література:

1. Брижко В. М. Інформаційне суспільство. Дефініції / В. М. Брижко, О. М. Гальченко, В. С. Цимбалюк, О. А. Орехов, А. М. Чорнобров. – К., 2002. – 220 с.
2. Бухтатий О. Є. Реформування інформаційної сфери України : політичні та адміністративні аспекти / О. Є. Бухтатий // Держава та регіони : зб. наук. пр. – Запоріжжя : Класичний приватний університет. – 2010. – № 2. – С. 24–28. – (Серія “Державне управління”).
3. Клімушин П. С. Електронне урядування в інформаційному суспільстві : монографія / П. С. Клімушин, А. О. Серенюк. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2010. – 312 с.

Бондаренко О. Г.

ПЕРЕДУМОВИ ПРОВЕДЕННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ЩОДО ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕСІВ ПРОТИДІЇ ПОШИРЕННЮ КОРУПЦІЇ У ПРАВООХОРОННИХ ТА ВІЙСЬКОВИХ ІНСТИТУЦІЯХ

Постановка проблеми. Правоохоронні та військові інституції відіграють визначальну роль у забезпеченні державної безпеки України. Свою діяльність вказані інституції провадять у відповідності до відповідних законодавчих та підзаконних актів, основними з яких слід назвати Конституцію України, Стратегію Національної безпеки України, Воєнну доктрину та інші. Основною метою Стратегії Національної безпеки України [1] є утвердження прав і свобод людини і громадянина, забезпечення нової якості економічного, соціального і гуманітарного розвитку, забезпечення інтеграції України до Європейського союзу та формування умов для вступу в НАТО. Воєнна доктрина України [2] визначає одну із основних цілей у сфері воєнної політики України удосконалення системи забезпечення воєнної безпеки, яка б гарантувала надійний захист держави від зовнішніх та внутрішніх загроз, гідне сприйняття України на міжнародному рівні та відповідала б критеріям членства України у ЄС і НАТО. У цих документах аналізуються виклики та загрози державній безпеці України, серед яких особливо виокремлюється загроза поширення корупції. Так, у [1] зазначено, що однією із основних загроз держав-

ній безпеці є корупція та неефективна система державного управління. Стратегія сталого розвитку «Україна-2020» [3] зазначає у ст. 2, що визначальною основою безпеки має стати впровадження ефективних механізмів протидії корупції.

За результатами досліджень незалежних громадських організацій, Україна в останні роки міцно входить в десятку найкорумпованіших країн світу. Корупція збільшує економічні витрати суспільства. Сучасний рівень корупції в Україні визнається як критичний. Так, за даними такої авторитетної міжнародної організації як TransparencyInternational [4], наша держава в світовому рейтингу корупції за 2017 рік посідала 130 місце зі 180, поруч з такими далеко не демократичними країнами як Іран, Камерун, Непал, Нікарагуа та Парагвай.

За останні роки корупція проникла практично у всі сфери життя суспільства. І особливо небезпечно коли факти корупції мають місце у інституціях, які безпосередньо виконують завдання щодо забезпечення державної безпеки, а саме правоохоронних та військових інституціях. Незважаючи на загальний осуд, декларацію боротьби із нею і, навіть, ряд реальних шляхів керівництва країни щодо її викорінення, корупція продовжує впевнено існувати. Сьогодні саме всеосяжна "ендемична" корупція в органах публічної влади, правоохоронних та військових інституціях виступає головною загрозою державній безпеці України.

Виклад основного матеріалу. Корупція може приймати різноманітні форми. Існує лобіювання інтересів третіх осіб і груп, фаворитизм, протекціонізм, кумівство, нелегальне фінансування політичних груп, покупка голосів виборців під час виборів, традиції переходу політичних лідерів і державних чиновників (у тому числі високопосадовців правоохоронних органів) на високі посади в крупні комерційні структури, фінансування приватної діяльності за рахунок державних коштів і в цілому незаконний розподіл суспільних ресурсів і засобів виробництва, казнокрадство, незаконна приватизація і багато іншого. Особливо варто відмітити негативний вплив на державну безпеку корупційних явищ щодо здійснення державних закупівель, розподілу та витрачання ресурсів у правоохоронних та військових інституціях. За офіційною інформацією Верховного Суду України тільки за перше півріччя 2017 р. за вчинення корупційних правопорушень було притягнуто до відповідальності 1372 осіб, з них за вчинення корупційних злочинів – 469 осіб, за вчинення адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією – 903 особи, у тому числі 121 – до позбавлення волі, 33 – обмеження волі, 12 – арешту, 4 – громадських робіт, 265 – штрафу, відносно 17 осіб застосовано позбавлення права займати певні посади або займатися певною діяльністю. Кількість засуджених посадових осіб правоохоронних та військових інституцій складає 147 осіб, з них 2 – працівники прокуратури, 1 – працівник СБУ, 58 – поліцейських та інших працівників МВС, 13 – працівників ДФС, 29 – працівників інших правоохоронних органів, 44 – військових посадових осіб [5].

Корупція характеризується складною природою і пристосованістю до мінливої ситуації. З огляду на її латентний характер виникають серйозні труднощі в організації громадського контролю за правоохоронними та військовими інституціями, дієву організацію і якого вимагають всі основні євроатлантичні партнери України. Державне регулювання процесів недопущення поширення корупції має тісний зв'язок з проведенням соціально-економічних, соціально-політичних реформ, реформ правоохоронної сфери та сфери державної безпеки і оборони, що серйозно ускладнює боротьбу із внутрішніми та зовнішніми загрозами національній безпеці України, і, як наслідок, веде до дисфункції системи державного управління, диференціації суспільства, його соціальної стратифікації. Крім того, це породжує почуття небезпеки та соціальної несправедливості у більшості громадян, підриває віру у законність і владу, створює економічну і політичну нестабільність, а також стримує суспільний розвиток держави.

Корупція є однією із головних загроз державній безпеці і суспільному розвитку, оскільки може знівелювати цивілізаційний євроінтеграційний вибір України. За таких

умов не тільки боротьба з корупцією, а і профілактика поширенню корупції у державних інституціях (у тому числі правоохоронних та військових) фактично постає головним спрямуванням як загальнодержавної політики, так і політики регіональних і місцевих органів публічної влади.

Висновки. Отже, протидія поширенню корупції у правоохоронних та військових інституціях є актуальною соціальною проблемою державного управління і вимагає розроблення найбільш ефективної з практичної точки зору процедури дослідження даного явища, а також адекватних рекомендацій щодо її мінімізації. Вивчення корупції в контексті повсякденного управлінського життя буде актуально не тільки з практичної, але і з теоретичної точки зору, оскільки розширюється коло досліджуваних факторів, які необхідно враховувати при поясненні цього складного феномена, а також при пошуку ефективних антикорупційних заходів. Розробка даного напрямку вносить вклад в розвиток державного управління, так як дозволяє виявляти пріоритетні об'єкти управління в антикорупційних зусиллях і більш глибоко дослідити соціальні механізми прийняття управлінських рішень, спрямованих на усунення перешкод суспільного прогресу.

Література:

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 06 травня 2015 року "Про Стратегію національної безпеки України" [Електрон. ресурс]: Указ Президента України від 26 травня 2015 № 287/2015. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>.

2. Про воєнну доктрину України [Електрон. ресурс]: Указ Президента України від 24 вересня 2015 р. № 555/2015. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/555/2015>.

3. Про Стратегію сталого розвитку "України – 2020" [Електрон. ресурс]: Указ Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015. – Режим доступу: *Ошибка! Недопустимый объект гиперссылки..*

4. Індекс корупції CPI-2017 [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <https://ti-ukraine.org/research/indeks-koruptsiyi-cpi-2017>.

5. Стан протидії корупції в Україні за перше півріччя 2017 року [Електрон. ресурс]: Статистичний збірник Верховного Суду України за перше півріччя 2017 р. – Режим доступу: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/1626C7B41413EC2EC2258175004D9AD4](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/1626C7B41413EC2EC2258175004D9AD4).

---

*Даниляк М. А.,
Помаза-Пономаренко А. Л.*

СУЧАСНА СПАРТА Й АФІНИ: ЇХ УЗАЄМНИЙ ВПЛИВ І ЙОГО НАСЛІДКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Однією з відмінних ознак світового розвитку є взаємний вплив країн у всіх сферах життєдіяльності. На погляд багатьох фахівців-теоретиків і практиків, сучасний стан такого впливу можна охарактеризувати з позиції біполярності, глобалізації тощо. Цей взаємний вплив може відзначатися як позитивними рисами, так і негативними, позначатися на соціально-економічному розвитку, формуванні та реалізації внутрішньо- і зовнішньополітичної діяльності держав, охороні ними прав та свобод людей і громадян. Усе вказує на актуальність обраної теми дослідження.

Вклад основного матеріалу. На думку міністра закордонних справ Англії Б. Джонсона, «Історія Пелопоннеських війн» Фукідіда дозволяє визначити, з одного

боку, США і Захід, як «сучасні Афіни», зважаючи на їх схожість у процесах розвитку демократії, відкритості, культури і цивілізації, а з другого – Росію, як «сучасну Спарту» [3]. Аналізуючи дане твердження, відзначимо, що в ньому є певна раціональність, підґрунтя якої може становити теорія закритих і відкритих систем.

Відкрита система (open system) – це система, яка взаємодіє з навколишнім середовищем у певному аспекті (інформаційному, енергетичному, матеріальному тощо). Багато організацій є відкритими системами, тому що їх розвиток безпосередньо залежить від зовнішнього середовища. Така система обмінюється з ним через проникні межі, зокрема інформацією та ресурсами, оскільки не може бути абсолютно самодостатньою. У цьому випадку вона стає певною мірою залежною, але головне, щоб така залежність слугувала тільки поштовхом для забезпечення на належному рівні функціонування відкритої системи та подальшого її стабільного розвитку[2].

Цікавим у цьому контексті видається одна з найбільш популярних у 80-х рр. ХХ століття системна концепція менеджменту – теорія «7-S», авторами якої, як відомо, є дослідники Т. Пітері і Р. Уотерман, автори праці «У пошуках ефективного управління». Ключовими складовими означеної концепції є такі: 1) стратегія (strategy) – плани і напрями дій, що визначають розподіл ресурсів, що фіксують зобов'язання щодо здійснення певних дій у часі для досягнення поставлених цілей; 2) структура (structure) – внутрішня композиція системи, яка відображає ієрархічну субординацію її елементів і розподіл функцій між ними; 3) системи (system) – процеси, що протікають у системі; 4) ресурси, зокрема кадрові (staff); 5) стиль (style) – стиль управління; 6) кваліфікація (skills) – відмінні можливості ресурсів системи; 7) розділені цінності (shared values) – зміст і сутність основних напрямків діяльності системи [1]. У відповідності до цієї концепції тільки ті системи можуть розвиватися, які підтримуються з середини.

Щодо закритих систем, то вони, відповідно, становлять протилежність у функціонуванні відкритим системам. Прикладом закритих систем може слугувати існування давно грецької держави Спарти. Руйнація її державного порядку була зумовлена наявністю в ньому елементів олігархії. Його встановлення, як відомо, відбулося, по-перше, після Пелопоннеської війни, а по-друге, з причин, пов'язаних із внутрішньополітичними проблемами [2].

У продовження виловленої вище гіпотези щодо взаємного впливу країн можемо зауважити, що історія повторюється через взаємний вплив «сучасної Спарти й Афін». Власне кажучи, це можна побачити на прикладі розвитку останніх подій, які відбуваються у світі, а саме: введення економічних санкцій Західними країнами по відношенню до Росії, її агресією стосовно інших держав тощо.

Висновки. Отже, сьогоденний світ – це ніщо інше, як нова віха історії, яка має тенденцію до повторення на прикладі Спарти й Афін, але з новими умовами, викликами та загрозами. Завданням України, як відкритої системи, є врахування означеної тенденції шляхом формування вираженої й ефективної внутрішньої і зовнішньої політики.

Література:

1. Відкриті і закриті системи [Електронний ресурс] // Менеджмент. – Режим доступу: https://studme.com.ua/1169050712626/menedzhment/otkrytye_zakrytye_sistemy.htm.
2. Фукідід. Промова Перікла. (фрагмент з «Історії Пелопоннеської війни») [Електронний ресурс] // Антична література: Хрестоматія. Упорядник О.І. Білецький. – К. : Радянська школа, 1968 (2-ге видання). – 612 с. – Режим доступу: http://www.aelib.org.ua/texts/thucydides__histories__pericle__ua.htm.
3. Johnson B. Exclusive interview: Russia, Yemen, Brexit... beavers – leave it all to me [Electronic resource] // The Sunday Times. – Access mode: <https://www.thetimes.co.uk/edition/news/boris-johnson-exclusive-interview-russia-yemen-brexite-beavers-leave-it-all-to-me-fgzshjtwj>.

«ПОЛІНА» – НОВАЦІЯ В РОБОТІ ПОЛІЦІЇ

Постановка проблеми. Першим органом, який має реагувати на виклик щодо факту вчинення насилля, є Національна поліція України. Крім того, існує національна гаряча лінія щодо попередження домашнього насилля, торгівлі людьми та гендерної дискримінації. Разом із тим, в Україні розпочали свою дію поліцейські мобільні групи «Поліна», що спеціалізуються на реагуванні на певні випадки домашнього насильства. Отже, розглянемо більш детально особливості їхньої роботи.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні в Україні започатковано пілотний проект «Поліна» з огляду на важливість удосконалення поліцейської мережі протидії домашньому насильству та врахування положень Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» [1]. Цей пілотний проект передбачає відпрацювання алгоритму дій за фактом такого насильства, а саме: коли на номер 102 надходить повідомлення (дзвінок) про даний факт, на місце потенційного правопорушення виїжджає патрульна поліція. Вона повинна оцінити ситуацію та проаналізувати, чи має окремо взятий випадок ознаки вияву домашнього насильства. Якщо інцидент підпадає під цю категорію правопорушення, то виклик перенаправляють у спеціальний підрозділ «Поліна».

Склад мобільної групи «Поліна» може змінюватися, що залежить від конкретної ситуації правопорушення, наприклад, якщо на місці вчинення потенційного правопорушення присутні діти, то, крім дільничного інспектору поліції, повинен бути присутній також представник ювенальної превенції. Поліцейські повинні задокументувати факт виявленого правопорушення, скласти адмінпротокол, провести роботу з порушником, направити його на судмедекспертизу та корекційну програму. За необхідності правоохоронці можуть ізолювати жертву насилля, яку можуть відвести в соціальний центр (шелтер), де вона отримає тимчасовий притулок, психологічну допомогу тощо.

Крім того, «Поліна» працюватиме не тільки за наявними викликами про факти домашнього насилля, але й перевірятиме ті родини, в яких вже були зафіксовані випадки такого виду насилля.

Варто одразу відзначити, що наразі мобільні поліцейські групи «Поліна» функціонують у Дарницькому районі міста Києва, Малиновському районі міста Одеси, а також у Северодонецьку Луганської області. До речі, за даними поліції Донецької області до неї на день поступає близько 50 звернень щодо вчинення правопорушень та інших дій, пов'язаних із насильством у сім'ї [2].

Висновки. Отже, Міністерством внутрішніх справ України в червні 2017 року започаткований і реалізується надзвичайно важливий пілотний проект з протидії домашньому насильству «Поліна», хоча й у декількох областях.

Уважаємо, що «Поліна» – новація в сьогоденні України й ефективний засіб реагування на майбутнє, що має застосовуватися в комплексі із профілактикою злочинності. Він вимагає чіткої та налагодженої взаємодії поліції, представників соцслужб і громади (сусідів, колег, учителів, які мають вчасно інформувати про факти насильства).

Література:

1. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rada.gov.ua/>.

2. Розпочала роботу «Поліна» мобільна група поліції з протидії домашньому насильству [Електронний ресурс] // Мы Так Видим. – Режим доступу: <http://mariupoltv.com.ua/rozpochala-robotu-polina-mobilna-grupa-politsiyi-z-protidiyi-domashnomu-nasilstvu/>.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЗОРОСТІ ТА ПІДЗВІТНОСТІ ДЕРЖАВНИХ КОРПОРАЦІЙ

Постановка проблеми. Необхідність досягнення прозорості та підзвітності влади є одним із найважливіших завдань державного управління, передумовою досягнення суспільної стабільності та, отже, підвищення рівня національної безпеки. Н. Аль-Родхана запропонував вісім мінімальних критеріїв забезпечення належного державного управління: 1) участь на основі справедливості та відкритості; 2) верховенство закону; 3) поділ влади; 4) вільні, незалежні та відповідальні ЗМІ; 5) легітимність уряду; 6) підзвітність влади; 7) прозорість; 8) обмеження впливу грошей в політиці, що її спотворює (корупції) [1]. Підзвітність та прозорість влади виділено як основоположні принципи діяльності органів державної влади.

Особливо важливим є забезпечення прозорості діяльності державних корпорацій як економічних агентів держави. У Кембриджському словнику прозорість дій економічного суб'єкта визначається як такі, коли його «господарська та фінансова діяльність здійснюється відкрито, без секретів, що дає змогу людям довіряти тому, що ця діяльність є справедливою та чесною» [2]. Отже, функціонування державних корпорацій може підвищити рівень довіри суспільства до влади або, навпаки, підірвати таку довіру.

Виклад основного матеріалу. Прозорість на державних підприємствах зазначена в якості основних принципів корпоративного управління, що визначені Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), поряд із такими принципами, як чітко визначені цілі функціонування та відмежування управлінських рішень від політичного впливу [3].

Найважливішим у питаннях забезпечення прозорості державних корпорацій є відкритість і прозорість дій стосовно управління їх фінансами. Дотримання цього принципу, по-перше, сприяє захисту суспільних інтересів, оскільки зменшується ймовірність корупційних дій. По-друге, підвищується рівень відповідальності державних службовців і менеджерів за прийняття управлінських рішень. По-третє, прозорість управління фінансами державних підприємств посилює захист індивідуальних прав і свобод, оскільки забезпечується адекватний розгляд звернень осіб, у яких виникли проблеми, вирішення суперечок і оприлюднення їх результатів. По-четверте, зростає можливість громадянина брати участь у розробленні управлінських рішень, що формує основу партисипативної демократії.

Однак зауважимо, що досягнення прозорості, особливо у фінансовій сфері, має певні обмеження. Вони передусім визначаються необхідністю дотримання комерційної та державної таємниць (насамперед щодо функціонування об'єктів стратегічного значення), доцільністю фінансових витрат на забезпечення прозорості, оприлюдненням агрегованої інформації, можливостями її наглядного представлення тощо. Встановлення границь і форм обов'язкової прозорості фінансів державних підприємств має відбуватися на основі науково обґрунтованого підходу та досягнення суспільного консенсусу з урахуванням міжнародних вимог і рекомендацій, найкращого світового досвіду та національних обмежень.

Сьогодні на національні державні підприємства покладається завдання імплементації міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Водночас, особлива соціальна роль державних корпорацій має знаходити відображення у соціальній нефінансовій звітності. Незважаючи на те, що нефінансовий звіт має другорядний статус, він потребує більшої прозорості для підвищення довіри до даних, що в ньому представлені. Наукове обґрунтування методології та організації збору, реєстрації, обробки і подання інформації про соціальну відповідальність державних корпорацій дозволить підвищити достовірність нефінансових звітів і рівень довіри до них.

Висновки. Успішність впровадження норм і стандартів підготовки інтегрованої (фінансової та соціальної) звітності в Україні залежить від глибини, обґрунтованості та системності підготовчих заходів. Вони полягають у розвитку законодавчо-нормативної бази, уніфікації підходів до звітності, заохочення українських державних підприємств до звітування, залучення широких кіл громадськості до обговорення звітів тощо.

Уряди розвинених країн регулюють питання надання звітності, фінансової та соціальної, державними корпораціями та усіляким чином стимулюють менеджмент цих підприємств до втілення принципів соціальної звітності. Лідерами є уряди країни Європи, які напрацювали практику регулювання питань підготовки нефінансової звітності, у тому числі на наднаціональному рівні. В Україні доцільно проаналізувати досвід країн ЄС і міжнародний досвід щодо підготовки інтегрованої звітності на предмет його можливої адаптації в національному полі регулювання діяльності державних підприємств.

Література:

1. Al-Rodhan, Nayef R. F. Sustainable History and the Dignity of Man :A Philosophy of History and Civilisational Triumph, LIT, 2009.
2. Cambridge Dictionary [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/transparency?a=business-english>.
3. OECD Guidelines on Corporate Governance of SOEs. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.oecd.org/corporate/ca/corporategovernanceofstate-ownedenterprises/34803211.pdf>.

Магась Г. А.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ТЕОРІЇ МИСТЕЦТВА ОХОРОНИ ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. В сучасних умовах важливим завданням Державної прикордонної служби України (далі – ДПСУ) є забезпечення ефективної реалізації політики у сфері охорони державного кордону, а також охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні. Об’єктивна необхідність систематизації знань щодо охорони державного кордону у формі фундаментальної наукової праці викликана тим, що й досі розробка проблем теорії велася за окремими темами і питаннями, які не були пов’язані в цілісну і логічну систему.

Вклад основного матеріалу. Теорія мистецтва охорони державного кордону органами та підрозділами ДПСУ є серцевиною теорії охорони державного кордону. Вона відображає закони і закономірності, принципи, способи і форми організації та здійснення ОСД, підготовку та застосування сил та засобів, ефективне керівництво органами та підрозділами ДПСУ з метою забезпечення недоторканості державного кордону та охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні в оперативному і тактичному масштабах. Складовими теорії мистецтва охорони державного кордону є: теорія оперативного мистецтва ДПСУ; теорія тактики ДПСУ; теорія управління ДПСУ.

Інакше кажучи, теорія мистецтва охорони державного кордону – це система знань про характер і закономірності організації та здійснення оперативно-службової діяльності, підготовку та застосування сил та засобів, ефективне керівництво органами та підрозділами ДПСУ з метою забезпечення недоторканості державного кордону та охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні.

Термін «захист» не вживається з огляду на те, що у даному випадку термін

«охорона» містить у собі увесь комплекс заходів, які здійснює ДПСУ відповідно до наданих їй повноважень з метою забезпечення недоторканості державного кордону України, що є визначальним.

Теорія мистецтва охорони державного кордону розробляє загальні основи охорони державного кордону, питання оперативно-службового застосування органів, підрозділів, угруповань ДПСУ як самостійно так і з взаємодіючими силами та засобами, управління ДПСУ на всіх рівнях.

Практична сторона мистецтва охорони державного кордону реалізує теоретичні узагальнення та наукові рекомендації в процесі оперативно-службової діяльності органів (підрозділів) ДПСУ, визначає нові завдання теорії щодо узагальнення практики охорони кордону та розробці існуючих проблемних питань.

Оперативне мистецтво Державної прикордонної служби України – це теорія і практика діяльності регіонального управління щодо використання різнорідних сил та засобів на ділянці відповідальності з метою забезпечення недоторканності державного кордону та охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні.

Оперативне мистецтво ДПСУ включає: загальні основи, які визначають єдині принципи та положення організації та здійснення оперативно-службової діяльності регіонального управління; теорію і практику діяльності Морської охорони; теорію і практику застосування авіації; теорію і практику бойового застосування сил та засобів органів та підрозділів.

Тактика Державної прикордонної служби України – це теорія і практика організації та здійснення ОСД на ділянці прикордонного підрозділу (органу охорони державного кордону) з метою забезпечення недоторканності державного кордону та охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні. Теорія тактики Державної прикордонної служби України є науковою основою для досягнення найкращих результатів в практичній діяльності підрозділів, прикордонних загонів по охороні державного кордону України, її виключної (морської) економічної зони.

Теорія управління ДПСУ являє собою систему знань про управління органами (підрозділами), його законах (закономірностях) і принципах, організаційних формах і методах функціонування систем управління. Вона призначена для визначення найбільш ефективних шляхів і засобів досягнення цілей управління.

Висновки. Отже, теорія мистецтва охорони державного кордону розробляє загальні основи охорони державного кордону, питання оперативно-службового застосування регіональних управлінь, тактичних угруповань, органів охорони державного кордону, частин ДПСУ як самостійно так і з взаємодіючими силами та засобами, управління ДПСУ на всіх рівнях. Вона є складовою теорії охорони державного кордону України та знаходиться в тісній діалектичній єдності з іншими складовими – загальною теорією охорони державного кордону, теорією розбудови ДПСУ, теорією ефективності оперативно-службової діяльності ДПСУ, теорією за видами діяльності та видами забезпечення діяльності ДПСУ, теорією бойового застосування сил та засобів ДПСУ.

Література:

1. Стратегія розвитку Державної прикордонної служби України до 2020 року, схвалена розпорядженням КМУ від 23.11.2015 р. №1189-р.
2. Закон України «Про державний кордон України» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 2, с. 5.
3. Закон України «Про Державну прикордонну службу України» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 27, с. 208.
4. Закон України «Про прикордонний контроль» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, № 6, с. 46.
5. Статут з охорони державного кордону України, частина I прикордонний загін.

ДІАГНОСТИЧНА СКЛАДОВА АНТИКОРУПЦІЙНИХ МЕХАНІЗМІВ ЯК ЗАПОРУКА ДЕКОРУМПІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Постановка проблеми. Уряд України поетапно схвалює пакети законопроектів, прийняття і реалізація яких дасть змогу здійснити найбільшу антикорупційну реформу в державі за весь час її існування. Законопроекти передбачають створення повноцінного загальнодержавного механізму запобігання корупції, а також виявлення та переслідування осіб, які вчинили найбільш небезпечні корупційні злочини. Але поки в масовій свідомості корупція буде сприйматися як нормальне і неминуче явище, нічого не зміниться. До тих пір, поки хабарі будуть пропонувати, їх будуть брати, які б суворі покарання не були. Але найчастіше люди не в змозі вирішити свої проблеми, не даючи хабарів.

Вклад основного матеріалу. Багато як зарубіжних, так і вітчизняних дослідників ототожнюють практичне формування та реалізацію антикорупційної політики з військовою розвідкою, без якої неможливим є ефективний наступ. «Ворога треба знати, плануючи наступальні операції; його треба постійно вивчати, щоб розуміти, чи правильно реалізується антикорупційна політика» [1, с. 188]. Адже корупція має унікальні адаптивні здібності. Вона видозмінюється і пристосовується не тільки під впливом антикорупційної політики, а й сама по собі, в процесі зміни управлінських функцій, політичних і громадських умов тощо. Тому антикорупційна політика повинна включати моніторинг корупції, який, у свою чергу, має володіти діагностичними можливостями-визначення параметрів корупції.

Виходячи з викладеного, необхідно розглянути емпіричні методи вивчення корупції та її соціологічні параметри. Емпіричні методи спрямовані на вирішення таких завдань: вивчення загальноприйнятих корупційних практик; розкриття механізмів корупційних угод (від разової до побудови корупційної мережі); вимір рівня корупції; аналіз чинників, що сприяють корупції; виявлення ресурсів антикорупції; виявлення ризиків антикорупції та осередків можливого опору антикорупційної політики [1, с. 191].

Розв'язання діагностичних завдань може здійснюватися за допомогою таких інструментів:

- аналіз функціонування органів державної влади (інституціональний аналіз);
- аналіз і зіставлення статистики корупційної злочинності (економічної, кримінальної тощо);
- вивчення конкретних кримінальних справ;
- проведення фінансових ревізійних та перевірок державних підприємств, аудиторських експертиз фірм, що отримують кошти з бюджету;
- аналіз законодавства;
- соціологічні техніки (включене спостереження, інтерв'ю, фокус-групи, формалізовані інтерв'ю, анкетування осіб, які потерпіли від корупційної злочинності тощо);
- аналіз та активний моніторинг рахунків і майна, що належить державним службовцям;
- аналіз преси (систематичний та постійний моніторинг публікацій у мережі Інтернет).

Загальновідомі методики вимірювання корупції можна розподілити на три групи.

1. Соціологічні опитування (лідер - Світовий банк).
2. Експертні оцінки (найбільш відомий проект - NationsinTransit, який здійснюється американською громадською організацією FreedomHouse).
3. Інтегральні оцінки, що виставляються шляхом агрегування рейтингів коруп-

ційності, які пропонуються різними організаціями (найвідоміший приклад - індекс сприйняття корупції громадської організації TransparencyInternational).

Ряд методів зводиться до вимірювання параметрів, які вважаються безпосередньо пов'язаними з рівнем корупції і вимірними за допомогою формальних методик.

До них відносяться:

- сприйняття корупції (індекс CPI).
- корупційний досвід (індекс BPI).
- рівень довіри до державних установ (пов'язаний зі ступенем їх корумпованості).
- задоволеність споживачів державних послуг.
- витрати на отримання державних послуг.
- різного роду соціальні показники, такі як рівень приховування інформації про злочини, контрабанди, ухилення від податків тощо.

Визначення параметрів корупції є необхідною умовою проведення адекватного дослідження корупції. Залежно від того, які параметри будуть покладені в основу вивчення громадської думки, залежить обґрунтованість його результату.

Висновки. Багаторічний досвід демонструє, що формування та реалізація антикорупційної політики вимагає системного підходу, причому навіть правильно підібраний набір інструментів не гарантує успішного результату. Лише постійний моніторинг та оперативне реагування на виявлені негативні моменти та тенденції дасть змогу своєчасно впроваджувати заходи щодо запобігання і протидії корупції. Тож його нормативне закріплення буде сприяти мінімізації корупційних правопорушень та нейтралізації корупціогенних чинників.

Література:

1. Шукайло Т.И. Диагностика коррупции / Т.И. Шукайло // Вестник Воронежского института МВД России. – 2013. – № 3. – С. 186-192.

---

*Пороло М. М.,
Суліменко Д. В.*

ДОСВІД ФУНКЦІОНУВАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ СЛУЖБИ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Постановка проблеми. Набуття чинності Лісабонським договором 1 грудня 2009 р. докорінно змінило організаційно-правовий механізм зовнішньої політики Європейського Союзу. Головною метою цих змін є забезпечення лідерських позицій ЄС на міжнародній арені шляхом підвищення узгодженості, гнучкості та ефективності його зовнішньої діяльності. Формальна ліквідація Лісабонським договором системи здійснення зовнішньої діяльності та надання ЄС міжнародної правосуб'єктності стало передумовою для зміцнення інституційного виміру зовнішньополітичної діяльності ЄС, зокрема шляхом запровадження посади Верховного представника ЄС із закордонних справ і безпекової політики та створення підпорядкованої йому Європейської служби зовнішньополітичної діяльності (European External Action Service). Вона є новим органом ЄС, що не має прямих попередників, аналіз його правового статусу та місця в інституційній системі зовнішньої діяльності ЄС становить науковий інтерес для галузі державного управління.

Виклад основного матеріалу. Попри загально визнану необхідність у формуванні цієї структури, її започаткування супроводжувалося бурхливими дискусіями щодо статусу та повноважень цієї нової служби. Ключову роль у цих дискусіях відігравали

головуючі у 2009–2010 рр. держави – Швеція й Іспанія – провідні держави-члени ЄС, які справляють найбільший вплив у процесі прийняття рішень, – Франція, Велика Британія та Німеччина. Ці дискусії сприяли ухваленню Європейською Радою 26 липня 2010 р. базового рішення щодо порядку організації та функціонування Європейської служби зовнішньополітичної діяльності. Даним рішенням визначалися основні правові рамки, організаційна будова та ключові функції нового органу. Однак засади роботи служби, викладені в базовому рішенні, не створювали чітких і вичерпних умов її функціонування. Низка аспектів як процедурного, так і практичного характеру залишилися без однозначного трактування та мали бути вироблятися безпосередньо в процесі діяльності [2].

Докладніше зупинимося на завданнях та функціях Європейської служби зовнішньополітичної діяльності. Так, ст. 2 базового рішення Європейської Ради визначає завдання новоствореної служби доволі розпливчасто та пов'язує їх із функціями Високого представника із зовнішніх справ та безпекової політики [1]. Зокрема, у цій статті стверджується, що Європейська служба зовнішньополітичної діяльності має надавати підтримку Високому представнику у здійсненні його мандатів: по-перше, реалізації Спільної зовнішньої та безпекової політики ЄС, у тому числі його Спільної безпекової та оборонної політики; по-друге, виконання обов'язків Голови Ради із зовнішніх справ; по-третє, виконання обов'язків віце-президента Комісії ЄС, відповідального за її зовнішні відносини.

Варто зазначити, що міжурядовий характер зовнішньополітичної інтеграції дотримується неухильно, адже новому дипломатичному органу формально не передається політична компетенція в жодній зі сфер зовнішньої політики. Тому Європейська служба зовнішньополітичної діяльності, виходячи з установчих документів, створювалася як інструмент виконання попередньо узгоджених державами цілей у певних напрямках зовнішньої політики [3].

Організаційну структуру Європейської служби зовнішньополітичної діяльності складають центральний апарат, який розташований у м. Брюссель (Бельгія), і делегації ЄС у третій країні та при міжнародних організаціях. Поточне управління службою здійснюється Виконавчим генеральним секретарем, який діє під керівництвом Верховного представника ЄС із закордонних справ і безпекової політики, що має заступника з політичних відносин та заступника з міжінституційних відносин. Виконавчий генеральний секретар має вживати всіх необхідних заходів для ефективного функціонування служби, включаючи адміністративне та фінансове забезпечення.

Організаційна структура центрального апарату Європейської служби зовнішньополітичної діяльності поєднує генеральні директорати, що складаються з підрозділів, утворених за географічним принципом, які охоплюють всі держави та регіони світу, підрозділів багатостороннього співробітництва та тематичних підрозділів. За потреби ці підрозділи координують свою діяльність із Генеральним секретаріатом Ради ЄС та відповідними підрозділами Єврокомісії. Виконавчий генеральний секретар безпосередньо керує діяльністю генеральних секретаріатів з адміністративних, кадрових, бюджетних питань і генерального секретаріату з питань безпеки, комунікації та інформаційного забезпечення.

У процесі дослідження нами з'ясовано, що до повноважень Європейської служби зовнішньополітичної діяльності належить координація сфер, які не є типовими для дипломатичного відомства України (кризове регулювання, планування цивільно-військових операцій), при тому, що вона позбавлена низки «класичних» для нього функцій, у т. ч. функцій консульської підтримки та візового забезпечення, які держави-члени категорично відмовляються включати до компетенції служби.

Висновки. Отже, Європейську службу зовнішньополітичної діяльності більш справедливо охарактеризувати як інноваційний, експериментальний орган зовнішньої політики інтеграційного об'єднання. Він покликаний синтезувати позиції його учасни-

ків, оптимізувати наявні в нього засоби та виступати від його імені у взаємодії із зовнішнім світом, не підміняючи при цьому первинних функцій національних дипломатичних відомств.

Ця служба має посилити ЄС у сфері зовнішніх зносин та бути здатною виконати покладені на неї завдання. Зокрема, по-перше, вона має ефективно функціонувати як складова організаційного механізму ЄС, мінімізуючи при цьому дублювання функцій, забезпечуючи відповідність кадрової політики, професійної підготовки спільній меті покращення результатів та внутрішньої дієвості. По-друге, організаційна структура служби мусить заохочувати тісну координацію зусиль ЄС і держав-членів під час визначення та реалізації зовнішньої політики. По-третє, Європейська служба має сприяти покращенню узгодженості зовнішньополітичної діяльності, а саме безпекова та оборонна політика ЄС, як і зовнішньоекономічна політика ЄС, мають бути скоординованими між собою або, принаймні, не перешкоджати реалізації одна одної. По-четверте, вона має довести свій статус легітимного актора в зовнішній політиці ЄС шляхом досягнення консенсусу та забезпечення активної підтримки її діяльності урядами держав-членів ЄС і третіх країн, що має стати запорукою політичної ваги Європейської служби зовнішньополітичної діяльності.

Література:

1. Ціватий В. Г. Інституціонально-історичні особливості європейської регіональної політики / В. Г. Ціватий // Наук. вісн. Дипломатичної академії України. – К., 2009. – Вип. 15. – С. 445–452.
2. Шаповалова О. І. Нормативна сила Європейського Союзу в Східній Європі / О. І. Шаповалова // Науковий вісник Дипломатичної академії України. – К., 2009. – Вип. 15. – С. 187–194.
3. Howorth J. Decision-making in security and defense policy: Towards supranational inter-governmentalism? / J. Howorth // Cooperation and Conflict. – 2012.

Разумей Г. Ю.

КОРУПЦІЙНА СКЛАДОВА МИТНИХ РИЗИКІВ

Постановка проблеми. Розвиток зовнішньоекономічних зв'язків України призводить до того, що все більшу увагу до себе привертають питання, пов'язані з ефективністю державного контролю за зовнішньоторговою діяльністю та виконанням фіскальної функції митницями Державної фіскальної служби України (далі – ДФС), адже саме від наповнення митними платежами Державного бюджету значною мірою залежить економічний розвиток нашої держави з одного боку та виконання соціальних гарантій суспільству з іншого. Ризик-орієнтований підхід до здійснення митної справи є нормою для усього світового товариства, не виключенням стала і Україна, проте вплив корупційної складової митних ризиків продовжує заважати результативному розвитку інтегрованого митного ризик-менеджменту.

Виклад основного матеріалу. Система управління митними ризиками була започаткована ще Державною митною службою України (далі – ДМСУ) у 2005 року і за цей час пройшла суттєвий еволюційний шлях, ставши однією з найкращих практик європейського регіону. Саме імплементація у 2007 році автоматизованої системи аналізу та управління ризиками до програмно-інформаційного комплексу «Інспектор 2006», за допомогою якого фіксується процес митного контролю та оформлення, створила пере-

думови до повноцінного впровадження митного ризик-менеджменту у митній справі в Україні.

Аналізуючи джерела митних ризиків [1, с. 94], нами було зосереджено увагу на корупційних ризиках, які виступають факторами та причинами, що породжують, стимулюють корупцію у сферах надання адміністративних послуг та контрольно-наглядової діяльності держави, тобто фактично є головною складовою митних ризиків як ймовірності недодержання законодавства України з питань державної митної справи.

Тому ще в 2009 році було визначено новий напрям дослідження ризиків у митній службі України – ризиків службової діяльності працівників митних органів та затверджено Програму створення автоматизованої системи управління ризиками службової діяльності працівників митної служби України, діяльність яких може призвести до скоєння злочинів, правопорушень, проступків та інших порушень законодавства України [2, с. 103]. Передбачалася інтеграція обох систем управління ризиків між собою, щоб уникнути суб'єктивного впливу та конфлікту інтересів під час митного оформлення товарів. Проте цим амбіційним планам не судилося здійснитися через реорганізацію ДМСУ у Міністерство доходів і зборів, а потім у ДФС.

Після Революції Гідності, очищення влади та підписання Асоціації з ЄС почався новий виток становлення антикорупційної діяльності в Україні, що не міг не позначитися на митній справі, як одній із найбільш корумпованих сфер державного управління.

У 2016 році були затверджені Правила етичної поведінки та запобігання корупції в органах ДФС [3], дотримуватися яких працівники повинні як під час виконання своїх службових обов'язків, так і в позаробочий час. Правила розроблені з урахуванням вимог Законів України «Про державну службу», «Про запобігання корупції» з метою впровадження високих етичних стандартів поведінки працівників органів ДФС, добросовісного, чесного та професійного виконання ними функціональних обов'язків, а також для надання вичерпної інформації про обов'язки працівників щодо недопущення корупційних правопорушень та сприяння зміцненню суспільної довіри.

Крім того, була прийнята Антикорупційна програма ДФС на 2017 рік [4], метою якої є: створення ефективної системи запобігання і протидії корупції в ДФС та її територіальних органах, здійснення правових, організаційно-управлінських та практичних заходів, спрямованих на ефективне попередження та викорінення корупції; підвищення ефективності діяльності органів та підрозділів ДФС щодо запобігання та протидії корупції у межах їх компетенції, запровадження об'єктивних критеріїв оцінки діяльності в даній сфері; посилення управлінського нагляду та внутрішнього контролю за належним виконанням органами та підрозділами ДФС антикорупційних заходів; створення атмосфери неприйняття та осуду корупції в усіх її проявах працівниками ДФС; виявлення та оцінка корупційних ризиків у діяльності ДФС та її територіальних органів, вжиття заходів щодо їх мінімізації (усунення).

Також у програмі було наведено 13 корупційних ризиків у діяльності органів доходів і зборів, 5 із яких ми можемо прямо віднести до митних:

1. Створення умов посадовими особами при проведенні перевірок суб'єктів господарювання, зокрема під час прийняття рішення стосовно призначення перевірки, її проведення перевірки та прийняття рішення за наслідками перевірки.

2. Надання приватних рекомендацій, консультацій та послуг суб'єктам господарювання або третім особам, щодо практичного застосування податкового та митного законодавства з метою мінімізації сплати податків та зборів.

3. Створення умов для надання переваг (сприяння) при вирішенні питання щодо призначення осіб на посади до органів ДФС під час проведення добору кадрів.

4. Прийняття рішень на користь суб'єктів господарювання під час здійснення митного контролю та митного оформлення товарів та транспортних засобів, які перемі-

щуються через митний кордон України.

5. Коригування, виправлення, викривлення відомостей або інші маніпуляції з інформацією, що міститься у базах даних, інформаційних системах та комп'ютерних мережах ДФС.

У свою чергу оцінка антикорупційної роботи ДФС у митному напрямку та рекомендації щодо її вдосконалення знайшли своє відображення у результатах Twinning проекту ЄС «Біла книга. Прозорість у Державній фіскальній службі України» [4], де підкреслюється дуже обмежений зв'язок між підрозділом ризик-менеджменту та тими, хто відповідає за боротьбу з корупцією та контрабандою. Проте сподіваємося, що цей недолік вдасться виправити при анонсованому чіткому розмежуванні функціональних повноважень підрозділу внутрішньої безпеки та уповноваженого підрозділу з питань запобігання та виявлення корупції, який саме і має забезпечити ефективне виконання превентивних функцій [5].

Висновки. Отже, цілком очевидно, що ефективне управління митними ризиками в Україні можливе лише після подолання їх корупційної складової, формування гідної системи оплати праці та соціальних гарантій для митників, а також створення дієвих механізмів здійснення митної справи на основі інформаційних технологій.

Література:

1. Кулик (Разумей) Г. Ю. Класифікаційна модель системи ризиків у митній службі України / Г. Ю. Кулик (Разумей) // Вісник Національної академії державного управління при Президенті України. – 2012. – № 2. – С. 91 – 98.
2. Razumiej G.J. Tendencje rozwoju zarzadzania ryzykiem w celnictwie ukraińskim / G.J. Razumiej, M.M. Razumiej // Monitor Prawa Celnego i Podatkowego. – Szczecin: BW, 2017. – Rok XXII nr 3 (260) / 2017. – Str. 101–106 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://monitorc.pl/art/3538/tendencje_rozwoju_zarzadzania_ryzykiem_w_celnictwie_ukrainskim_.
3. Правила етичної поведінки та запобігання корупції в органах ДФС: наказ ДФС від 01.12.2016 № 979. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/baneryi/protidiya-koruptsii/antikoruptsiyna-programa-dfs/291898.html>.
4. Про затвердження Антикорупційної програми ДФС на 2017 рік: Наказ ДФС України від 20.10.2017 №700. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/baneryi/protidiya-koruptsii/antikoruptsiyna-programa-dfs/314452.html>.
5. Біла книга: Прозорість у Державній фіскальній службі України. – Вільнюс: Кривента. – 2017. – 90 с.
6. Мирослав Продан: Підрозділи внутрішньої безпеки ДФС будуть реформовані [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/media-tsentr/novini/331374.html>.

Чупікова В. В.

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПОЛІТИКО-ДИПЛОМАТИЧНИХ ВІДНОСИН У ДЕРЖАВНОМУ УПРАВЛІННІ У СФЕРІ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Постановка проблеми. Аналіз стану і проблем зовнішньої політики України, багаторічний моніторинг ситуації у зовнішньополітичній сфері, дані експертного та зага-

льонаціональних опитувань дають підстави для формулювання окремих пропозицій і рекомендацій, спрямованих на підвищення ефективності механізмів державного управління у сфері зовнішньополітичної діяльності України.

Виклад основного матеріалу. Зовнішньополітична діяльність потребує сьогодні кардинального вдосконалення, визначення чітких пріоритетів і завдань, реформування інструментарію і механізмів. Виконання конкретних політико-дипломатичних заходів сприятиме досягненню стратегічної мети – відновленню територіальної цілісності Української держави, верховенства права на всій її території, реінтеграції тимчасово окупованих та неконтрольованих територій; утвердження України як повноправного члена європейської і світової спільноти, економічно розвинутої, впливової, сильної держави, здатної захистити свої національні інтереси, суверенітет і територіальну цілісність, права і гідність своїх громадян. Реалізація цих заходів вимагає формування сприятливих політико-дипломатичних передумов, що досягатимуться мирними, заснованими на принципах міжнародного права засобами та шляхом політико-дипломатичного діалогу з Російською Федерацією щодо відновлення територіальної цілісності України в межах міжнародно визнаних кордонів.

Україна неодноразово підтверджувала готовність до налагодження прямого політико-дипломатичного діалогу з Російською Федерацією. Однак повернення до нормальних міжнародних відносин можливе лише за виконання певних умов, а саме:

- деокупація частини суверенної території України в АРК та виведення Збройних Сил РФ за межі території України;
- припинення військової активності Збройних сил РФ уздовж українсько-російського державного кордону та відведення військових формувань і бойової техніки РФ від лінії кордону до місць їхньої постійної дислокації з одночасним скасуванням постанови Ради Федерації Зборів РФ від 1 березня 2014 р. № 48-СФ «Про використання Збройних Сил РФ на території України» [1];
- відмова РФ від практики експорту екстремізму з території РФ до України, а також від підтримки та озброєння екстремістів на території України;
- повернення території Криму під суверенітет та юрисдикцію України.

Під час дослідження встановлено, що українською владою було вжито комплекс політико-дипломатичних, економічних, воєнних заходів, спрямованих на вдосконалення механізмів державного управління у сфері зовнішньополітичної діяльності України в умовах зовнішньої агресії.

Так, Указом Президента України Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 16 червня 2014 р. «Про План Президента України з мирного врегулювання ситуації у східних регіонах України» від 20 червня 2014 р. № 548 [там само] було визначено комплекс першочергових заходів із проведення односторонньої демаркації сухопутної ділянки українсько-російського державного кордону.

Рішенням Кабінету Міністрів України від 3 вересня 2014 р. «Про затвердження проекту «Стіна»», було передбачено впродовж шести місяців здійснити комплекс заходів з інженерно-технічного облаштування кордону з Росією сигналізаційними комплексами, інженерними спорудами та загорожами.

Висновки. Узагальнюючи, можна стверджувати, що в цілому низка підписаних Указів Президента України передбачає не тільки запровадження комплексу заходів політико-дипломатичного та воєнного характеру щодо упередження ескалації напруженості у східних та південних регіонах держави, а й формування нової моделі системи забезпечення національної безпеки України у зовнішньополітичній сфері.

Уважаємо, що політико-дипломатичний механізм державного управління у сфері зовнішньополітичної діяльності в умовах зовнішньої агресії – це комплекс політичних та дипломатичних заходів у сфері зовнішніх зносин в умовах зовнішньої агресії, спрямований на таке:

- створення сприятливих зовнішньополітичних умов для відновлення територіа-

льної цілісності Української держави;

- реінтеграцію тимчасово окупованих та неконтрольованих територій;
- формування ефективної системи гарантій національної безпеки, що забезпечить захист державного суверенітету, територіальної цілісності та недоторканість державного кордону України.

Удосконалення державного управління у сфері зовнішньополітичної діяльності в умовах нестабільності можливе шляхом послідовного введення політичних і дипломатичних заходів.

Література:

1. Законодавство [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://rada.gov.ua/>.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Алієва П. І. – науковий співробітник наукового відділу проблем державної безпеки навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України, м. Харків, Україна

Андрієвський Р. І. – магістр Національного університету цивільного захисту України, м. Харків, Україна

Антибура О. В. – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків, Україна

Апальков Д. А. – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків, Україна

Ахмедова О. О. – науковий співробітник наукового відділу з проблем управління у сфері цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України, к.держ.упр., м. Харків, Україна

Бабкин О. О. – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків, Україна

Бадалов Н. – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків, Україна

Бережний І. В. – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків, Україна

Батир Ю. Г. – доцент кафедри публічного адміністрування у сфері цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України, к.е.н., доц., м. Харків, Україна

Баширєв Д. М. – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків, Україна

Билим І. В. – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків, Україна

Білаш І. А. – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків, Україна

Більовський М. О. – аспірант навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України, м. Харків, Україна

Бобкова Е. Ю. – доцент Самарського філіала ГАОУ МГПУ, к.пед.н., доц., г. Самара, Росія

Бондаренко А. І. – начальник управління перевірок з окремих питань Департаменту податкового та митного аудиту Державної фіскальної служби України, докторант ННВЦ Національного університету цивільного захисту України, к.держ.упр., м. Київ, Україна

Бондаренко О. Г. – докторант Національної академії Національної гвардії України, к.держ.упр., доц., м. Харків, Україна

Боруш А. А. – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків, Україна

Братко Б. Е. – аспірант навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України, м. Хмельницький, Україна

Бутенко І. О. – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків, Україна

Вавренюк С. А. – старший викладач кафедри піротехнічної та спеціальної підготовки Національного університету цивільного захисту, к.держ.упр., м. Харків, Україна

Велієв Е. Е. – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків, Україна

Вербицький О. В. – аспірант навчально-науково-виробничого центру, Національний університет цивільного захисту України, м. Харків, Україна

Вилгін С. А. – докторант Міжрегіональної академії управління персоналом к.держ.упр., м. Київ, Україна

- Витрикуш Н. М.* – старший викладач кафедри цивільної безпеки Національного університету «Львівська політехніка», к.т.н., м. Львів, Україна
- Волченко К. Ю.* – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків, Україна
- Волошин С. І.* – здобувач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків, Україна
- Ворона П. В.* – завідувач кафедри публічного управління та адміністрування Інституту підготовки кадрів Державної служби зайнятості України, голова Всеукраїнської спілки ветеранів «Братерство батальйону «ФЕНКС», депутат Полтавської обласної ради, д.держ.упр., доц., м. Полтава, Україна
- Гавришук Є. В.* – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків, Україна
- Гірман О. С.* – аспірант кафедри політології і філософії ХарПІ НАДУ при Президентові України, м. Харків, Україна
- Гонтаренко Л. О.* – доцент Національного університету цивільного захисту України, к.психол.н., доц., м. Харків, Україна
- Гордієнко А. М.* – ад'юнкт Харківського університету Повітряних Сил ім. І. Кожедуба, м. Харків, Україна
- Горюнов В. В.* – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків, Україна
- Грень Л. М.* – доцент кафедри педагогіки і психології управління соціальними системами Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», к.пед.н., доц., м. Харків, Україна
- Григоренко Н. В.* – викладач кафедри управління та організації діяльності у сфері цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України, к.держ.упр., м. Харків, Україна
- Гусаров К. О.* – старший науковий співробітник наукового відділу з проблем управління у сфері цивільного захисту навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України, м. Харків, Україна
- Даниляк М. А.* – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків, Україна
- Даниляк Ю. В.* – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків, Україна
- Дацій Н. В.* – професор кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного адміністрування Житомирського національного агроекологічного університету, д.держ.упр., проф., м. Київ, Україна
- Дацій О. І.* – завідувач кафедри фінансів, банківської та страхової справи Міжрегіональної академії управління персоналом, д.е.н., проф., м. Київ, Україна
- Дацько О. С.* – доцент кафедри цивільної безпеки Національного університету «Львівська політехніка», к.т.н., доц., м. Львів, Україна
- Діденко Н. Г.* – професор кафедри публічного управління та адміністрування Інституту підготовки кадрів Державної служби зайнятості Міністерства соціальної політики України, д.держ.упр., проф., м. Київ, Україна
- Долот В. Д.* – науковий співробітник навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України, к.держ.упр., м. Харків, Україна
- Домбровська С. М.* – начальник навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України, д.держ.упр., проф., заслужений працівник освіти України, м. Харків, Україна
- Доронина К. О.* – магістр у сфері управління персоналом, референт Балтійської міжнародної академії, м. Рига, Латвія
- Драган І. О.* – професор кафедри економічної безпеки, публічного управління та адміністрування Житомирського державного технологічного університету д.держ.упр., с.н.с., м. Житомир, Україна

Древаль Ю. Д. – професор кафедри охорони праці та техногенно-екологічної безпеки Національного університету цивільного захисту України, д.держ.упр., проф., м. Харків, Україна

Дубовик А. В. – викладач кафедри публічного адміністрування Міжрегіональної академії управління персоналом, м. Київ, Україна

Дударева Р. А. – керівник центру довузівської підготовки Балтійської міжнародної академії, mg.phil., м. Рига, Латвія

Ечкенко Н. В. – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків, Україна

Зверев М. В. – керівник проекту КП «Київський міський бізнес-центр» Київської міської ради, голова Чернігівської обласної ради VI скл., м. Чернігів, Україна

Євсюков О. П. – професор кафедри державної служби, управління та навчання за міжнародними проектами Інституту державного управління у сфері цивільного захисту, к.психол.н., доц., м. Київ, Україна

Єфремова Г. Л. – доцент кафедри професійної освіти та менеджменту КЗ «Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти», к.пед.н., м. Суми, Україна

Жолтікова О. М. – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків, Україна

Жуков М. В. – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків, Україна

Залкін С. В. – старший науковий співробітник Харківського університету Повітряних Сил ім. І. Кожедуба, к.військ.н., с.н.с., м. Харків, Україна

Йожиков А. Ю. – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків, Україна

Іваницька О. М. – професор кафедри теорії та практики управління Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», д.держ.упр., проф., м. Київ, Україна

Івашина Л. П. – старший викладач кафедри професійної освіти та менеджменту КЗ «Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти», м. Суми, Україна

Ігнат'єв О. М. – аспірант навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України, м. Харків, Україна

Ісаєва С. А. – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків, Україна

Ісай Л. О. – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків, Україна

Калініна І. М. – Луганський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Луганськ, Україна

Калюжний В. С. – ад'юнкт навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України, м. Харків, Україна

Капральчук С. В. – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків, Україна

Карпа М. І. – докторант кафедри регіонального управління та місцевого самоврядування Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, к.держ.упр., м. Львів, Україна

Карнеко Н. М. – старший викладач кафедри управління та організації діяльності у сфері цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України, к.держ.упр., м. Харків, Україна

Качний О. С. – докторант Міжрегіональної академії управління персоналом к.держ.упр., м. Київ, Україна

Кішико М. А. – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків, Україна

- Кірочка Є. О.* – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків, Україна
- Кириченко М. В.* – слухач магістратури Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», м. Харків, Україна
- Книш Є. Б.* – студент Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», м. Харків, Україна
- Ковалевська Т. М.* – старший викладач кафедри наглядово-профілактичної діяльності Національного університету цивільного захисту України, м. Харків, Україна
- Коваленко С. М.* – доцент кафедри практики англійської мови Сумського державного педагогічного університету ім. А.С.Макаренка, к.пед.н., доц., м. Суми, Україна
- Ковальчук В. Г.* – завідувач кафедри менеджменту та бізнесу Харківського навчально-наукового інституту ДВНЗ «Університет банківської справи», д.держ.упр., доц., м. Харків, Україна
- Кожем'якіна І. В.* – старший викладач кафедри професійної освіти та менеджменту КЗ «Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти», м. Суми, Україна
- Копеч К.* – магістр Гданського Університету, м. Гданськ, Польща
- Костюк С. В.* – слухач магістратури Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», м. Харків, Україна
- Кравців С. Я.* – викладач-методист відділу науково-методичного забезпечення професійної освіти науково-методичного центру навчальних закладів Державної служби України з надзвичайних ситуацій, м. Харків, Україна
- Кришталь Д. О.* – здобувач навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України, м. Харків, Україна
- Крюков О. І.* – професор кафедри публічного адміністрування у сфері цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України, д.держ.упр., проф., м. Харків, Україна
- Куденко А. С.* – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків, Україна
- Куліш П. Ю.* – здобувач навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України, м. Харків, Україна
- Кучабський О. Г.* – професор кафедри географії регіонального розвитку Гданського університету, д.держ.упр., м. Гданськ, Польща
- Лабун В. М.* – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків, Україна
- Лагутін В. Л.* – ад'юнкт навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України, м. Харків, Україна
- Ладна О. Б.* – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків, Україна
- Левчук В. Г.* – директор Інституту післядипломної освіти та заочного (дистанційного) навчання Харківського національного університету ім. В.Н.Каразіна, к.філос.н., доц., м. Харків, Україна
- Литвинов І. І.* – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків, Україна
- Лопушинський І. П.* – завідувач кафедри державного управління і місцевого самоврядування Херсонського національного технічного університету, д.держ.упр., проф., заслужений працівник освіти України, м. Херсон, Україна
- Лукиша А. М.* – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків, Україна
- Лукиша Р. Т.* – викладач-методист магістратури факультету цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України, к.держ.упр., м. Харків, Україна
- Луценко С. М.* – доцент кафедри професійної освіти та менеджменту

КЗ «Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти», к.держ.упр., доц., м. Суми, Україна

Луценко Т. О. – викладач кафедри публічного адміністрування у сфері цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України, к.держ.упр., м. Харків, Україна

Ляшевська О. І. – доцент кафедри управління та організації діяльності у сфері цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України, к.держ.упр., м. Харків, Україна

Магась Г. А. – начальник кафедри оперативного мистецтва Національної академії Державної прикордонної служби України ім. Б. Хмельницького, к.держ.н., м. Хмельницький, Україна

Магсумов Т. А. – старший научний співробітник АНО Международный сетевой центр фундаментальных и прикладных исследований, к.ист.н., доц., г. Сочи, Россия

Майстро Р. Г. – доцент кафедри економіки та маркетингу Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», к.е.н., доц., м. Харків, Україна

Майстро С. В. – завідувач кафедри публічного адміністрування у сфері цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України, д.держ.упр., проф., м. Харків, Україна

Максимов Я. А. – директор ООО «Научно-инновационный центр», г. Красноярск, Россия

Манько А. В. – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків, Україна

Марущин Ю. В. – аспірант Хмельницького університету управління та права, м. Хмельницький, Україна

Мельниченко О. А. – професор кафедри громадського здоров'я та управління охороною здоров'я Харківського національного медичного університету України, д.держ.упр., проф., м. Харків, Україна

Міхальські Т. – професор Інститут географії Гданського університету, доктор наук про Землю, м. Гданськ, Польща

Мишина В. О. – здобувач вищої освіти 2 курсу факультету оперативно-рятувальних сил Національного університету цивільного захисту України, м. Харків, Україна

Миколаєць А. П. – докторант Міжрегіональної академії управління персоналом к.держ.упр., м. Київ, Україна

Мороз В. М. – начальник наукового відділу з проблем управління у сфері цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України, д.держ.упр., доц., м. Харків, Україна

Мороз М. В. – студент кафедри промислового менеджменту Університету прикладних наук Савонії, м. Куопіо, Фінляндія

Мороз О. В. – студент Університету Тондзі, м. Шанхай, Китай

Мороз С. А. – старший науковий співробітник наукового відділу проблем державної безпеки навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України, к.держ.упр., м. Харків, Україна

Мохняк С. М. – доцент кафедри цивільної безпеки Національного університету «Львівська політехніка», к.т.н., доц., м. Львів, Україна

Назаренко О. Ю. – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків, Україна

Немченко К. К. – студент Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», м. Харків, Україна

Нонік В. В. – проректор з науково-педагогічної роботи, юридичних та соціальних питань Житомирського державного технологічного університету, к.ю.н., м. Житомир, Україна

Омаров Е. О. – докторант навчально-науково-виробничого центру Національно-

го університету цивільного захисту України, м. Харків, Україна

Орлова Н. С. – професор кафедри управління Київського університету імені Бориса Грінченка, д.держ.упр., проф., м. Київ, Україна

Острроверх О. О. – начальник кафедри наглядово-профілактичної діяльності Національного університету цивільного захисту України, к.пед.н., доц., м. Харків, Україна

Палюх В.В. – ад'юнкт навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України, м. Харків, Україна

Параняк Н. М. – асистент кафедри цивільної безпеки Національного університету «Львівська політехніка», к.т.н., м. Львів, Україна

Парфьонов Г. А. – сержант Національного університету цивільного захисту України, м. Харків, Україна

Плехов М. А. – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків, Україна

Плотников Р. О. – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків, Україна

Подорваний В. К. – начальник сектору продовольчого забезпечення відділу матеріального забезпечення Національний університет цивільного захисту України, м. Харків, Україна

Полєнніков М. О. – аспірант Класичного приватного університету, м. Запоріжжя, Україна

Попєлкова А. С. – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків, Україна

Помаза-Пономаренко А. Л. – начальник наукового відділу проблем державної безпеки навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України, к.держ.упр., м. Харків, Україна

Помогайбог Б. В. – аспірант Національного університету цивільного захисту України, м. Харків, Україна

Пономаренко В. І. – офіцер Східного територіального юридичного відділу Міністерства оборони України, м. Харків, Україна

Попова О. В. – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків, Україна

Пороло М. М. – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків, Україна

Процюк О. Ю. – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків, Україна

Разумей Г. Ю. – доцент кафедри публічного управління та митного адміністрування, помічник ректора Університету митної справи та фінансів, к.держ.упр., м. Дніпро, Україна

Романенко Є. О. – завідувач кафедри публічного адміністрування Міжрегіональної академії управління персоналом, д.держ.упр., проф., м. Київ, Україна

Романів А. С. – доцент кафедри цивільної безпеки Національного університету «Львівська політехніка», к.т.н., доц., м. Львів, Україна

Рибалко Д. А. – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків, Україна

Руденко С. Ю. – начальник магістратури Національного університету цивільного захисту України, к.т.н., м. Харків, Україна

Савченко О. В. – заступник начальника кафедри наглядово-профілактичної діяльності Національного університету цивільного захисту України, к.т.н., с.н.с., м. Харків, Україна

Садковий В. П. – ректор Національного університету цивільного захисту України, д.держ.упр., проф., м. Харків, Україна

Сатіга В. С. – аспірант кафедри публічного управління та адміністрування Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені

С. З. Гжицького, м. Львів, Україна

Свідерський Д. О. – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків, Україна

Севаст'янова А. О. – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків, Україна

Сеїдова Е. Г. – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків, Україна

Сівальньов Р. О. – слухач магістратури Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», м. Харків, Україна

Сідченко С. О. – старший науковий співробітник Харківського університету Повітряних Сил ім. І. Кожедуба, к.т.н., с.н.с., м. Харків

Сіренко Р. Р. – завідувач кафедри фізичного виховання і спорту Львівського національного університету імені Івана Франка, к.н.з фіз.вих. та спорту, доц., м. Львів, Україна

Скорлупін О. Г. – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків, Україна

Соклакова С. М. – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків, Україна

Стеценко І. М. – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків, Україна

Стрельцов В. Ю. – провідний науковий співробітник наукового відділу з проблем управління у сфері цивільного захисту ННВІЦ Національного університету цивільного захисту України, д.держ.упр., доц., м. Харків, Україна

Суліменко Д. В. – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків, Україна

Таджибаєв А. Б. – докторант Узбецького НІІ ім.Т.Н. Кары Ниязова, к.пед.н., г. Ташкент, Узбекистан

Тарасов С. С. – здобувач навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України, м. Харків, Україна

Удовиченко Н. М. – доцент кафедри громадського здоров'я та управління охороною здоров'я Харківського національного медичного університету України, к.держ.упр., доц., м. Харків, Україна

Урбанек А. – декан факультету наук про управління та безпеку Поморської Академії, доктор наук про безпеку, м. Слупськ, Польща

Усік О. О. – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків, Україна

Федоров Ю. В. – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків, Україна

Федорчак В. В. – начальник ГГ ДСНС України в Одеській обл., докторант навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України, к.держ.упр., м. Одеса, Україна

Харламова Ю. Є. – викладач кафедри управління та організації діяльності у сфері цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України, м. Харків, Україна

Хмиров І. М. – старший викладач кафедри наглядово-профілактичної діяльності факультету цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України, к.психол.н., м. Харків, Україна

Хрятинський А. П. – доцент кафедри наглядово-профілактичної діяльності факультету цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України, к.ю.н., м. Харків, Україна

Хударковський К. І. – начальник науково-дослідної лабораторії Харківського університету Повітряних Сил ім. І. Кожедуба, к.т.н., доц., с.н.с., м. Харків, Україна

Целєп А. А. – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків, Україна

Черкаська В. В. – докторант Міжрегіональної академії управління персоналом к.держ.упр., м. Київ, Україна

Черкашин О. В. – викладач кафедри пожежної та рятувальної підготовки Національного університету цивільного захисту України, к.пед.н., м. Харків, Україна

Чорний С. В. – студент Національного університету цивільного захисту України, м. Харків, Україна

Чупікова В. В. – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків, Україна

Шведун В. О. – завідувач кафедри менеджменту навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України, д.держ.упр., с.н.с., м. Харків, Україна

Шевчук О. Р. – здобувач навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України, м. Харків, Україна

Шевчук Р. Б. – аспірант навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України, м. Харків, Україна

Шульга Б. А. – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків, Україна

Шутов І. Є. – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків, Україна

Щепкін О. О. – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків, Україна

Ярошович В. І. – аспірант кафедри публічного управління та адміністрування Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів, Україна

Яценко О. А. – доцент кафедри управління та організації діяльності у сфері цивільного захисту факультету цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України, к.е.н., доц., м. Харків, Україна

ЗМІСТ

Секція 1

Механізми формування та реалізації державної політики у сфері реформування вищої освіти.....	3
<i>Алієва П. І.</i> Державне управління міжнародною діяльністю вищих навчальних закладів.....	3
<i>Єфремова Г. Л.</i> Механізми управлінської діяльності керівників освітніх організацій.....	4
<i>Залкін С.В., Сідченко С.О., Хударковський К.І., Гордієнко А.М.</i> Інноваційні педагогічні технології в контексті якості вищої освіти.....	6
<i>Йожиков А. Ю.</i> Напрями модернізації сектора науки ВНЗ.....	8
<i>Карпеко Н. М.</i> Сучасні тенденції в системі реформування освіти України: державноуправлінський аспект.....	10
<i>Ковальчук В. Г.</i> Роль держави у створенні вузівсько-промислових дослідницьких центрів.....	11
<i>Кришталь Д. О.</i> Державне регулювання напрямків науково-технічної діяльності вищої школи України.....	13
<i>Лагутін В. Л.</i> Механізм з підтримки і стимулювання інноваційної діяльності в науково-технічній сфері вищих навчальних закладів.....	16
<i>Лукиша А. М.</i> Інновації в освіті як перспектива розвитку.....	17
<i>Мороз М. В., Мороз В. М.</i> Роль освітнього туризму в професійної підготовки студентів.....	19
<i>Палюх В. В.</i> Сучасний стан та тенденції розвитку державної політики у сфері наукової діяльності.....	20
<i>Подорований В. К.</i> Особливості правового забезпечення державного регулювання соціального розвитку ВНЗ зі спеціальними умовами навчання.....	23
<i>Садковий В. П.</i> Механізми державної освітньої політики.....	24
<i>Черкашин О. В.</i> Governance of the educational process of primary schools stages of fire defense in the period of XX century.....	26

Секція 2

Державні механізми забезпечення якості вищої професійної освіти.....	28
<i>Бобкова Е. Ю., Магсумов Т. А., Максимов Я. А.</i> Разработка концепции модернизации подготовки учителя истории в соответствии с новыми стандартами...	28
<i>Вавренюк С. А.</i> Удосконалення форм і методів мотивації студентів до занять фізичною культурою та спортом під час навчання у ВУЗі.....	31
<i>Грень Л. М.</i> Державні регулювання якості професійно-технічної освіти: аналіз стану розвитку проблематики.....	33
<i>Дацій Н. В.</i> Model formation of professional competence of local self-government officials in the agrarian sector.....	36
<i>Калініна І. М.</i> Критеріальна база дослідження особистісно-професійного становлення молодих держслужбовців.....	38

<i>Карпа М. І.</i> Розвиток публічного управління у контексті реалізації компетенційного підходу.....	40
<i>Кириченко М. В.</i> Важність емоційного та психологічного стану працівника в процесі трудової діяльності	42
<i>Кожем'якіна І. В.</i> Застосування педагогічних технологій у системі після-дипломної освіти вчителя.....	44
<i>Лопушинський І. П.</i> Розвиток педагогічної освіти як запорука становлення «нової української школи».....	46
<i>Луценко С. М.</i> Реалізація інноваційних процесів при підготовці менеджерів освіти..	48
<i>Мороз О. В., Мороз С. А.</i> Інституційне середовище як об'єкт управління якістю об'єкта.....	50
<i>Мороз С. А.</i> Об'єкти державного управління якістю вищої освіти в контексті змісту класифікаційних підходів до тлумачення її змісту.....	52
<i>Сівальньов Р. О.</i> Мотивація праці співробітників у сфері трудової діяльності.....	54
<i>Сіренко Р. Р.</i> Історичний аналіз фізкультурно-виховної роботи у вищих закладах освіти України.....	55
<i>Таджибаєв А. Б.</i> Информационно-интегративные основы повышения эффективности графического образования.....	57
<i>Тарасов С. С.</i> Механізми формування інноваційної кадрової політики держави.....	61

Секція 3

Державне регулювання розвитку дистанційної освіти для підготовки конкурентоспроможних фахівців.....	64
<i>Домбровська С. М., Хмиров І. М.</i> Напрями державного управління в провадженні системи дистанційного навчання.....	64
<i>Дударева Р. А., Доронина К. А.</i> Диалог как форма проведения интерактивного занятия.....	65
<i>Коваленко С. М.</i> ІКТ-орієнтований вектор розвитку освіти дорослих у державній політиці сучасної Англії.....	68
<i>Левчук В. Г.</i> Сучасні напрями дистанційної освіти у вищих навчальних закладах України.....	70
<i>Шутов І. Є.</i> Дистанційні освітні технології – відповідь на виклик часу.....	71

Секція 4

Механізми публічного управління в соціальній сфері.....	74
<i>Корець К., Michalski T.</i> Implementacja monitoringu jakości usług publicznych na lokalnym poziomie administracji publicznej (na przykładzie Polski).....	74
<i>Апальков Д. А.</i> Поняття модерну та постмодерну в публічному управлінні.....	77
<i>Бабкин О. О.</i> Етнополітичні категорії в формуванні сучасної держави.....	78
<i>Билим І. В.</i> Місце та роль територіальних громад в функціонуванні сучасної системи публічного управління.....	80
<i>Білаш І. А.</i> Сутність територіального управління в контексті інноваційного підходу.....	81

<i>Боруш А. А.</i> Генеза причин виникнення кризи в ринковій економічній системі.....	82
<i>Братко Б. Е.</i> Державне регулювання ринку нерухомості в Україні.....	84
<i>Бутенко І. О., Майстро С. В.</i> Необхідність та напрями реалізації пенсійної реформи в Україні з урахування європейського досвіду.....	85
<i>Велієв Е. Е.</i> Механізми ідентифікації кризових процесів у реальному секторі економіки.....	87
<i>Вилгін Є. А.</i> Категоріальні основи сутності регіонального інвестиційно-будівельного комплексу.....	89
<i>Волченко К. Ю., Лабун В. М., Шведун В. О.</i> Специфіка застосування моделей державного регулювання ринку медичних послуг в Україні.....	90
<i>Гірман О. С.</i> Соціотехніки та їх роль в системі управління регіональним розвитком.....	92
<i>Гусаров К. О.</i> State Regulation of Pendulum Migrations in Ukraine: Features and Prospects.....	94
<i>Дацій О. І.</i> Удосконалення стратегії управління фінансовими ресурсами підприємства в умовах глобалізації.....	95
<i>Діденко Н. Г.</i> Державна політика підтримки зайнятості внутрішньо переміщених осіб в місцевих співтовариствах.....	97
<i>Долот В. Д.</i> Державне регулювання формуванням медичного страхування як одного з джерел фінансування системи охорони здоров'я.....	100
<i>Дубовик А. В.</i> Державне регулювання ринку нерухомості у контексті суспільних трансформацій.....	102
<i>Ечченко Н. В., Помаза-Пономаренко А. Л.</i> Гендерний маркетинг або «pink tax» як публічноуправлінський засіб.....	104
<i>Жуков М. В.</i> Огляд поглядів на визначення фізичної культури і спорту в контексті державної молодіжної політики.....	105
<i>Ісаєва С. А.</i> Формування системи політичного управління в умовах суспільних трансформацій.....	107
<i>Ісай Л. О., Кіяшко, М. А., Шведун В. О.</i> Підходи до уніфікації механізмів державного регулювання рекламного ринку України.....	108
<i>Калюжний В. С.</i> Механізми формування сучасного інформаційного суспільства.....	109
<i>Качний О. С.</i> Прогнозування розвитку регіонів як важлива форма державного регулювання соціально-економічного розвитку територіальних систем.....	110
<i>Кіроцькіна Є. О.</i> Форми взаємодії органів державної влади і молодіжних громадських організацій.....	112
<i>Книш Є. Б.</i> Методи оцінки успішності розвитку організації.....	114
<i>Костюк С. В.</i> Основні засади формування системи взаємодії держави та бізнесу.....	115
<i>Куденко А. С.</i> Нормативно-правове забезпечення державно-приватного партнерства у сфері культури.....	117
<i>Ладна О. Б.</i> Державне регулювання розвитку малого та середнього підприємництва.....	119
<i>Литвинов І. І.</i> Методи державного управління соціально-економічним розвитком регіону.....	121
<i>Майстро Р. Г., Шульга Б. А.</i> Необхідність державного регулювання інноваційного розвитку економіки України як основи її конкурентоспроможності.....	122

<i>Мельниченко О.А., Удовиченко Н.М.</i> Державне регулювання доходів населення: сутність і пріоритетні напрями підвищення його результативності.....	124
<i>Миколаєць А. П.</i> Іноземний досвід формування місцевого самоврядування.....	126
<i>Мороз В. М.</i> Прогнозування в державному управлінні: потенціали інструментарію та напрями вдосконалення практики його використання.....	128
<i>Немченко К. К.</i> Поняття, склад і структура засобів виробництва.....	130
<i>Плехов М. А., Луценко Т. О.</i> Форми та методи здійснення державної політики соціально-економічного розвитку.....	132
<i>Полєнніков М. О.</i> Формування принципів соціально-орієнтованої держави.....	133
<i>Помаза-Пономаренко А. Л.</i> Інституціональні засади модернізації державного управління соціальним розвитком регіонів України.....	135
<i>Помогайбог Б. В.</i> Базові моделі оцінки ризиків за проектами державно-приватного партнерства.....	136
<i>Пономаренко В. І., Помаза-Пономаренко А. Л.</i> Вендінг: соціальна значущість і корисність.....	138
<i>Попова О. В., Батир Ю. Г.</i> Державна фінансова підтримка підприємств агропромислового комплексу.....	140
<i>Рибалко Д. А., Луценко Т. О.</i> Забезпечення реалізації права громадян на житло.....	142
<i>Романенко Є. О.</i> Дисциплінарні покарання урядовців.....	143
<i>Саніга В. С.</i> Соціально-філософські аспекти проходження соціалізаційних процесів у лавах Збройних Сил України в умовах сьогодення.....	146
<i>Свідерський Д. О.</i> Організаційно-правові засади державної соціальної політики в Україні.....	148
<i>Севаст'янова А. О., Шведун В. О.</i> Вдосконалення процесів державного управління у сфері охорони здоров'я України.....	150
<i>Сеїдова Е. Г.</i> Державне регулювання ефективності аграрного сектору України.....	151
<i>Скорлупін О. Г.</i> Концептуальні підходи щодо реалізації державної політики соціального захисту населення в різних країнах світу.....	153
<i>Стеценко І. М., Капральчук С. В., Шведун В. О.</i> Особливості державного регулювання ринку праці в Україні.....	155
<i>Хрятинський А. П.</i> Критерії державного регулювання територіального розвитку.....	157
<i>Целеп А. А.</i> Державне регулювання розвитку сільських територій.....	158
<i>Черкаська В. В.</i> Проблеми сталого розвитку аграрного сектору.....	160
<i>Чорний С. В., Шведун В. О.</i> Сучасні проблеми та перспективи державної політики у молодіжній сфері в Україні.....	162
<i>Шведун В. О., Ахмедова О. О.</i> Стратегічні пріоритети та механізми державного управління в туристичній індустрії України.....	163
<i>Шевчук О. Р.</i> Державне регулювання в сфері фізичної культури й спорту як складова державної соціально-економічної політики.....	165
<i>Щепкін О. О.</i> Необхідність трансформації державної політики соціального розвитку на глобальному рівні.....	166
<i>Ярошович В. І.</i> Концептуальні засади соціалізації української молоді в сучасних умовах утвердження демократії.....	168

Секція 5

Механізми публічного управління в екологічній сфері.....	170
<i>Більовський М. О.</i> Проблеми та суперечності розвитку відновлюваної енергетики в контексті реалізації державної політики енергоефективності та енергозбереження в Україні.....	170
<i>Волошин С. І.</i> Сучасні тенденції та перспективи передачі земельних ділянок у власність об'єднаних територіальних громад.....	172
<i>Гавришук Є. В.</i> Державноуправлінські аспекти використання, відтворення й охорони земельних ресурсів регіону.....	173
<i>Горюнов В. В.</i> Інституційні аспекти публічного регулювання у сфері земельних відносин.....	174
<i>Драган І. О.</i> Реалізація державно-приватного партнерства у сфері еколого-орієнтованого природокористування на місцевому рівні.....	176
<i>Крюков О. І.</i> Національна безпека держави в контексті екологічної парадигми.....	177
<i>Кучабський О. Г.</i> Морська політика Республіки Польща: основні завдання і особливості реалізації.....	179
<i>Майстро С. В., Бадалов Н.</i> Необхідність державного регулювання розвитку відновлюваної енергетики в Україні.....	181
<i>Назаренко О. Ю., Шведун В. О.</i> Передумови та особливості державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності у сфері електроенергетики України.....	182
<i>Омаров А. Е.</i> Державноуправлінські аспекти територіальної організації влади в контексті екологічної безпеки.....	184
<i>Орлова Н. С.</i> Державна політика щодо використання водних ресурсів в умовах сталого розвитку.....	185
<i>Усік О. О.</i> Державне управління в галузі охорони навколишнього природного середовища і природокористування.....	187
<i>Федоров Ю. В.</i> Державна політика з децентралізації управління в галузі екології природокористування.....	189
<i>Urbanek A.</i> Zmiany klimatu w europie i w Polsce oraz ich wpływ na bezpieczeństwo.....	192

Секція 6

Організаційно-правові, соціально-економічні та психолого-педагогічні аспекти державного управління у сфері цивільного захисту.....	195
<i>Григоренко Н. В.</i> Роль та місце публічних закупівель у сфері цивільного захисту.....	195
<i>Ігнат'єв О. М.</i> Роль соціальних мереж у формуванні механізмів державного моніторингу стану потенційно небезпечних об'єктів.....	196
<i>Ковалевська Т. М.</i> Значення правового виховання в формуванні правової культури.....	198
<i>Острочерх О. О., Савченко О. В.</i> Самостійна робота як невід'ємний та безперервний фактор професійної підготовки майбутніх фахівців у сфері цивільного захисту.....	198
<i>Яценко О. А., Лукиша Р. Т.</i> Системне управління розвитком інтелектуального потенціалу курсантів та студентів ВНЗ.....	200

Секція 7

Державна політика захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій та запобігання їх виникненню.....	202
<i>Витрикуш Н. М., Дацько О. С., Параняк Н. М., Романів А. С., Мохняк С. М.</i> Особливості організації цивільного захисту країн Європи.....	202
<i>Гонтаренко Л. О., Парфьонов Г. А.</i> Необхідність управлінського корегування діями населення при НС.....	204
<i>Маруцин Ю. В.</i> Цивільний захист жителів громад в умовах децентралізації.....	206
<i>Федорчак В. В.</i> Обґрунтування інтеграційного механізму державного управління ризиками виникнення НС.....	208
<i>Черкашин О. В., Мішина В. О.</i> Удосконалення механізму взаємодії державних органів щодо навчання населення як елемент захисту від надзвичайних ситуацій та запобігання їх виникненню.....	210
<i>Шевчук Р. Б.</i> Економічний механізм державного управління попередженням й подоланням наслідків надзвичайних ситуацій.....	212

Секція 8

Державні механізми забезпечення пожежної та техногенної безпеки.....	215
<i>Кравців С. Я.</i> Зниження ризику гибелі людей від пожежі.....	215
<i>Плотніков Р. О.</i> Державноуправлінські аспекти визначення пожежної безпеки.....	216
<i>Процюк О. Ю.</i> Пожежна безпека як об'єкт державного управління.....	217
<i>Руденко С. Ю.</i> Організаційна структура державного управління пожежною безпекою в Україні.....	219
<i>Черкашин О. В., Мішина В. О.</i> Проблема забезпечення пожежної безпеки об'єктів на сучасному етапі. Механізм удосконалення взаємодії державного нагляду та контролю.....	220

Секція 9

Розвиток системи та механізмів державного управління у сфері державної безпеки й охорони громадського порядку.....	223
<i>Андрієвський Р. І., Харламова Ю. Є.</i> Сучасний етап державотворення: державно-управлінський аспект.....	223
<i>Бондаренко А. І.</i> Фінансовий контроль в системі економічної безпеки держави.....	224
<i>Вербицький О. В.</i> Особливості державного управління соціальним розвитком в умовах трансформації й активізації ризик-суспільства.....	226
<i>Ворона П. В., Зверев М. В.</i> Ветеранські ГО та клуби, як інструмент реалізації державної політики адаптації учасників бойових дій.....	227
<i>Древаль Ю. Д.</i> Безпека особистості і соціокомунікативний механізм державного управління.....	229
<i>Євсюков О. П.</i> Методичний апарат державного механізму діагностики та попередження загроз соціально-економічної безпеки України.....	231
<i>Івашина Л. П.</i> Особливості державної безпеки у розвитку сільського зеленого туризму.....	234

<i>Куліш П. Ю.</i> Суперечності державно-управлінських відносин у сфері МТД в Україні.....	235
<i>Ляшевська О. І.</i> Prospects of Development of Strategic Management.....	237
<i>Манько А. В.</i> Розуміння поняття «міжнародний імідж країни» в контексті євроінтеграційних процесів.....	238
<i>Попелкова А. С., Помаза-Пономаренко А. Л.</i> Позитив і негатив від використання біткоїнів для розвитку публічного управління та забезпечення системи безпеки.....	240

Секція 10

Механізми інтегрованого управління кордонами, організації оперативно-службової, оперативно-розшукової, контрозвідувальної, розвідувальної діяльності у сфері державної безпеки та охорони громадського порядку.....	242
<i>Антибура О. В., Даниляк Ю. В.</i> Підходи до систематизації нормативних актів щодо державного регулювання інформаційної сфери та безпеки.....	242
<i>Баширєв Д. М., Соклакова С. М.</i> Організаційно-правові засади державного регулювання суспільних відносин і безпеки щодо комп'ютерних програм.....	244
<i>Бережний І. В.</i> Інформаційне забезпечення як чинник ефективної державної політики.....	246
<i>Бондаренко О. Г.</i> Передумови проведення дослідження щодо державного регулювання процесів протидії поширенню корупції у правоохоронних та військових інституціях.....	247
<i>Даниляк М. А., Помаза-Пономаренко А. Л.</i> Сучасна Спарта й Афіни: їх взаємний вплив і його наслідки для України.....	249
<i>Жолтікова О. М., Помаза-Пономаренко А. Л.</i> «ПОЛІНА» – новація в роботі поліції.....	251
<i>Іваницька О. М.</i> Забезпечення прозорості та підзвітності державних корпорацій.....	252
<i>Магась Г. А.</i> Концептуальні положення теорії мистецтва охорони державного кордону України.....	253
<i>Нонік В. В.</i> Діагностична складова антикорупційних механізмів як запорука декорумпізації українського суспільства.....	255
<i>Пороло М. М., Суліменко Д. В.</i> Досвід функціонування Європейської служби зовнішньополітичної діяльності.....	256
<i>Разумей Г. Ю.</i> Корупційна складова митних ризиків.....	258
<i>Чупікова В. В.</i> Шляхи вдосконалення політико-дипломатичних відносин у державному управлінні у сфері зовнішньої політичної діяльності.....	260
Відомості про авторів.....	263

Наукове видання

**ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ
У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ:
НАУКА, ОСВІТА, ПРАКТИКА**

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ**

19–20 квітня 2018 р.

Відповідальний – *С. М. Домбровська*

Підписано 26.04.2018 р.   Друк. арк. 16,3   Формат А 4

Національний університет цивільного захисту України Україна,
61023, м. Харків, вул. Чернишевська, 94